This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Det här är en digital kopia av en bok som har bevarats i generationer på bibliotekens hyllor innan Google omsorgsfullt skannade in den. Det är en del av ett projekt för att göra all världens böcker möjliga att upptäcka på nätet.

Den har överlevt så länge att upphovsrätten har utgått och boken har blivit allmän egendom. En bok i allmän egendom är en bok som aldrig har varit belagd med upphovsrätt eller vars skyddstid har löpt ut. Huruvida en bok har blivit allmän egendom eller inte varierar från land till land. Sådana böcker är portar till det förflutna och representerar ett överflöd av historia, kultur och kunskap som många gånger är svårt att upptäcka.

Markeringar, noteringar och andra marginalanteckningar i den ursprungliga boken finns med i filen. Det är en påminnelse om bokens långa färd från förlaget till ett bibliotek och slutligen till dig.

Riktlinjer för användning

Google är stolt över att digitalisera böcker som har blivit allmän egendom i samarbete med bibliotek och göra dem tillgängliga för alla. Dessa böcker tillhör mänskligheten, och vi förvaltar bara kulturarvet. Men det här arbetet kostar mycket pengar, så för att vi ska kunna fortsätta att tillhandahålla denna resurs, har vi vidtagit åtgärder för att förhindra kommersiella företags missbruk. Vi har bland annat infört tekniska inskränkningar för automatiserade frågor.

Vi ber dig även att:

- Endast använda filerna utan ekonomisk vinning i åtanke
  Vi har tagit fram Google boksökning för att det ska användas av enskilda personer, och vi vill att du använder dessa filer för enskilt, ideellt bruk.
- Avstå från automatiska frågor
  Skicka inte automatiska frågor av något slag till Googles system. Om du forskar i maskinöversättning, textigenkänning eller andra områden där det är intressant att få tillgång till stora mängder text, ta då kontakt med oss. Vi ser gärna att material som är allmän egendom används för dessa syften och kan kanske hjälpa till om du har ytterligare behov.
- Bibehålla upphovsmärket
  Googles "vattenstämpel" som finns i varje fil är nödvändig för att informera allmänheten om det här projektet och att hjälpa dem att hitta ytterligare material på Google boksökning. Ta inte bort den.
- Håll dig på rätt sida om lagen
  Oavsett vad du gör ska du komma ihåg att du bär ansvaret för att se till att det du gör är lagligt. Förutsätt inte att en bok har blivit allmän egendom i andra länder bara för att vi tror att den har blivit det för läsare i USA. Huruvida en bok skyddas av upphovsrätt skiljer sig åt från land till land, och vi kan inte ge dig några råd om det är tillåtet att använda en viss bok på ett särskilt sätt. Förutsätt inte att en bok går att använda på vilket sätt som helst var som helst i världen bara för att den dyker upp i Google boksökning. Skadeståndet för upphovsrättsbrott kan vara mycket högt.

Om Google boksökning

Googles mål är att ordna världens information och göra den användbar och tillgänglig överallt. Google boksökning hjälper läsare att upptäcka världens böcker och författare och förläggare att nå nya målgrupper. Du kan söka igenom all text i den här boken på webben på följande länk `http://books.google.com/`

A 494131

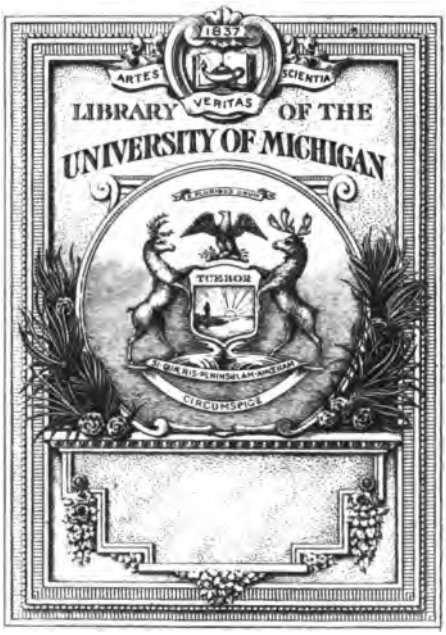
1837
ARTES
SCIENTIA
VERITAS
LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF MICHIGAN
TUEBOR
CIRCUMSPICE

AS
2 8

SVENSKA AKADEMIENS HANDLINGAR

IFRÅN ÅR 1796.

TRETIONDEFEMTE DELEN.

STOCKHOLM, 1862.
P. A. NORSTEDT & SÖNER,
Kongl. Boktryckare.

Lib. Comm.
Nijhoff
7-28.25
1.2188

INNEHÅLL.

Handlingar rörande Akademiens högtidsdag den 20 december 1861:

Tal af Akademiens direktör, herr F. F. Carlson . sid. 3.
Efterbildningar från Anakreon, af Carl Gustaf Strandberg . . . . . » 11.
Redogörelse för sammankomsten . . . . . » 30.
Minne af stats-sekreteraren Carl Gustaf af Leopold, författadt af friherre B. von Beskow . . . . . » 31.
Bilagor: 1. Utdrag ur Leopolds granskning af Gyllenborgs skaldestycke *Tåget öfver Bält* » 245.
2. Om Thorild, hans politiska åsigter, förhållande till Kellgren och Leopold, m. m. » 280.
3. Om Leopolds anmärkningar vid Thorilds skrift: *Det enda nödvändiga för ett rikes finanser* o. s. v., samt Thorilds svar, m. m. . . . . » 298.
4. Om tidningen *Extra Posten* . . . . . » 316.
5. Angående Leopolds afhandlingar om svenska stafsättet . . . . . » 320.
6. Brefvexling mellan Leopold och Hans Järta . . . . . » 325.
7. Om Leopolds förhållande till Gustaf Regnér, och hans recension af den senares *Försök till metriska öfversättningar från forntidens skalder* . . . . . » 331.
8. Om Franzéns *Sång öfver Creutz* . . . . . » 343.
9. Brefvexling mellan Leopold och Franzén » 360.
10. Ett bref från Leopold till Wallin . . . . . » 383.
11. Två bref från fru Lenngren till Leopold » 385.
12. Brefvexling mellan Leopold och Tegnér » 386.
13. Ett bref från Leopold till Geijer . . . . . » 408.
14. Brefvexling mellan Leopold och kongl. sekreteraren Albert Ehrenström samt amiral Gyllensköld . . . . . » 409.

15. Brefvexling mellan Leopold och Nils von Rosenstein . . . . . sid. 418.
16. Brefvexling mellan Leopold och Per Enbom . . . . . » 421.
17. Om striden mellan den gamla och nya skolan i svenska vitterheten . . . . . » 425.
18. Bref till Leopold från Jöns Svanberg och Samuel Ödmann . . . . . » 481.
19. Angående den öfver Leopold år 1826 preglade skådepenning . . . . . » 483.
20. Brefvexling mellan Leopold och Atterbom . . . . . » 487.

Akademiens täflingsämnen för år 1862 . . . . . » 499.
Förteckning på författare, hvilkas arbeten antingen i Handlingarne äro införda, eller af Akademien blifvit belönta . . . . . » 507.
Förteckning på författare, som erhållit det Lundbladska priset . . . . . » 530.
Förteckning på författare, som erhållit det kongliga priset m. m. . . . . » 531.
Förteckning på de af Akademien preglade minnespenningar . . . . . » 533.
Förteckning på Akademiens ledamöter 1786—1862 » 536.

HANDLINGAR

RÖRANDE

SVENSKA AKADEMIENS

HÖGTIDSDAG

Den 20 December 1861.

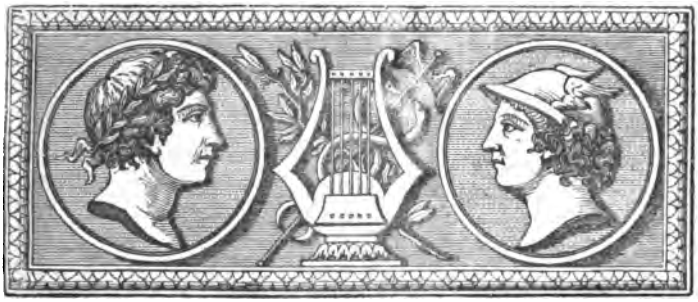

Fredagen den 20 december 1861, Svenska Akademiens högtidsdag, hade Akademien på stora börssalen offentlig sammankomst, hvilken DD. MM. Drottningen och Enkedrottningen samt H. K. H. Hertigen af Dalarne täcktes å den vanliga lektaren öfvervara.

Akademiens n. v. direktör, professoren, riddaren af kongl. nordstjerne-orden, m. m., magister FREDRIK FERDINAND CARLSON *öppnade sammankomsten med följande*

TAL:

Tiden, som herrskar öfver allt jordiskt, under det den sjelf oupphörligt flyr för det evigas välde, gifver åt de slägtens lif, som gå och som komma, en prägel skiftande såsom dess eget anlete. Det finnes åldrar, utmärkta af en stilla förkofran, då samhällena växa och likasom knyta sin kärna, utvecklande krafter som ej äro mindre mäktiga derför att deras arbete gömmer sig i det tysta. Andra

skiften uppgå, då brytningens tid är kommen, då gamla band lossna öfverallt och nya begynnelser bildas — tider af oro, af söndring, af strid — men tillika icke sällan, likt morgonrodnaden som frambryter genom molnen, bådande en ny mensklighetens dag.

Till ett sådant skifte skall det räknas, det år, som nu nalkas sina sista timmar. Verldens väldigaste krafter hafva under dess lopp frambrutit till en förnyad strid; icke mera lugnt danande, synas de skynda till förstöring — och till nyskapelse. De andeliga makter, som mest ovilkorligt beherrskat menniskornas inre verld, söka sig nya riktningar, nya banor för sin verksamhet. Samhällsbyggnader, som trotsat århundraden, brista i alla fogningar; verldsvälden, som ej erkänt annan gräns för sina framtidsförhoppningar än oceanens oöfverskådliga rymd, skakas eller sönderfalla vid beröringen med den stora tanken: den menskliga tillvarons frihet. Qväfd eller uppblossande, hotar krigets låga på alla sidor.

I ett sådant tidehvarf ljuder starkare än någonsin den röst, som manar folken att *besinna sig på sig sjelfva.* Den enskilde, då han är ställd i kampen, bestormad af tvifvel, går till råds med sig sjelf, befrågar sig med sitt eget inre, och vinner en fastare grund för sin handling. Så skola ock

folken, då allt omkring dem skakas, lära känna sig sjelfva, och ense med sitt eget inre gå framtiden till mötes. Derför, om äfven ögonblicket är den yttre handlingens, ligger i tidens väsen likväl en allvarlig uppmaning att vända blicken inåt och att forska i de djup, som uppenbara nationernas inre lif. Arten af deras grundlynne, deras förvillelser, deras sanna uppgift — hvad som hos dem är friskt, hvad som är förvissnadt — huru skulle det annars komma i dagen?

Utan tvifvel är, vid sådana tidsförhållanden, en stor uppgift äfven *vitterheten* beskärd. Om den, i sin vidsträcktaste bemärkelse tagen, afspeglar nationernas inre lif; om detta den andeliga odlingens arbete alltid yppar, icke sällan leder rörelserna i deras hjertan: skulle det icke, i en söndrad och kämpande tid, långt ifrån att aftyna, finna ny uppfordran och nya fält för sin verksamhet? Skulle väl, i en sådan tid, sångmön fly till ett ensligt fjerran, för att der locka ur sin lyra endast toner af en vemodsfull klagan? Eller skall icke den andeliga verksamhet, som öser af sanningens brunn, och ur lifvets mäktiga källåder hemtar sin styrka, röras, äfven hon, af sin samtids mäktigaste frågor, och skärad af samma eld som hon, pröfvad i samma strider, lyssna till hennes klagan, och gifva ord åt hennes sträfvanden?

Sångmön lyder i våra dagar omisskänneligen *båda* dessa inflytelser. Vexelvis herrska de öfver hennes rörelser. Kanhända bidrager detta vacklande mellan dem icke litet att framkalla den ofta hörda klagan, att poesiens kraft i vår tid är försvagad. Hvilkendera af dessa inflytelser, som en gång skall segra, kan knappast vara tvifvelaktigt. Lifvets makt skall ofelbart föra henne, det inre sinnets sierska, oupphörligt föryngrad, förnyad under tidernas vexling, med oemotståndlig kraft till sig.

Vårt fädernesland, som fick af försynens nåd, i en af strider upprörd tid, lotten att i lugn fullfölja arbetet för sin egen utveckling, — skulle det ej erkänna sin lycka och ansvaret af den lycka, som förunnar det att, midt i en af skakningar uppfyld verld, kunna främja i frid det inres förkofran, kunna utveckla sina anlag, arbeta på sin andeliga odling och sålunda samla sina krafter till beredande af en bättre framtid?

Äfven detta samfund, "egnadt åt fädernesландet och bärande dess namn", — såsom en af Akademiens förste ledamötér till hennes stiftare yttrat — fick under det förflutna året i ostördt lugn egna sig åt sina arbeten och under hopp för det tillkommande samla sig till sin högtid.

Tre fjerdedelar af ett århundrade hafva i dag förflutit sedan denna högtidsdag för första gången

firades af den omkring sin höge stiftare församlade Svenska Akademien — då, under det KELLGREN förde ordet, bilderna uppkallades af Sveriges mest lysande tidehvarf; då sången firade tåget öfver Bält; då vid detta bord lästes minnet af TORSTENSONS bragder, tecknadt af Svea konungs hand, näst före NORDINS målning af ERIK DALBERGS skiftesrika lefnad. Sjutiofem år! En längre tidrymd mäter icke i vanliga fall den enskilda erinringens mot det förflutna vända blick. Men i samma mån som dess synförmåga mattas och dör, vaknar häfdens. *Den* är folkmedvetandets förblifvande minne, tolkadt af vetenskapen. Hennes fackla upplyser sedermera de genomvandrade nejderna, i stället för den personliga erinringens lifliga, men enstaka och osäkra, ofta förvillande ljus. Detta af de muntliga berättelserna tillförene i så skiftande dagrar framstälda GUSTAF III:s tidehvarf, af en orolig samtids stridiga röster ömsom klandradt och berömdt, faller redan inom historiens område.

Svenska Akademiens högtidsdag är, på ett utmärkande sätt, de *svenska minnenas* högtid, emedan i denna dagens ljus det lif uppgick, som skulle på sin bragdrika bana föra svenska folket till dess vackraste bedrift, och, sedan det slocknat på jorden, tända den mest lysande stjernan på de fosterländska minnenas himmel. Detta lif, som med

oförgänglig glans lyser öfver dagens med hvart nytt årsskifte återvändande högtid, har under det förflutna året framträdt i ny klarhet. Häfdatecknarens pensel förmår icke skildra dess minne, i den sällsamma skönhet, som kröner det midt i den outtömliga rikedom af vexlande storheter, åldrarna förete, — så lysande, så mildt, så mäktigt välgörande, som det tecknat sig sjelft i dragen af hvad den store konungen tänkt och talat, — äfven han kastad midt i oron af en jäsande och stormig verldsålder, ofta ställd på en skiljoväg, ofta pröfvad af frågor, på hvilka kunde gifvas mer än ett, för honom och för fäderneslandet ödesdigert svar. *Konung Gustaf II Adolfs egenhändiga skrifter,* vare sig att de bevara den vänskapliga förtroligheten ögonblickliga utgjutelser eller den djupa öfverläggningens mognade frukter, vittna bättre än någon prisande äreskrift, att det lif förtjenar i sanning att ställas främst bland minnen, som sjelft i sitt innersta oaflåtligt hänvisar till ett *högre* lif, som det älskar och tjenar. Derföre blef Gustaf Adolfs herrskaremakt på en gång så omotståndlig och så mild; hans hjerta så varmt och ändock så oförvilladt; hans tanke så ljus och likväl så ödmjuk; hans tapperhet, i all sin glans, alltid styrd af den sanna statsklokhetens aktsamma rådslag.

Men han är icke den ende af Sveriges fräjdade GUSTAVER, hvilkens bild under detta förflutna året framstått klarare. Äfven den *Förste* ibland dem har — om ock ej hela hans regerings bild ännu framträdt — blifvit ställd i ett ljus, som aldrig förr så klart fallit öfver hans stora handlingar. När Sverige betraktar denne konungs verksamhet för yttre sjelfständighet, för renad troslära, för inre förkofran, betraktar det sin egen ungdom. Denne räddare bär icke förgäfves namnet af fäderneslandets fader.

Och den *Tredje* GUSTAF — han, hvilken lika varmt som någon af sina stora föregångare älskade fäderneslandet och som ville för dess själsodling bygga borgar till värn, då han grundlade stiftelser för dess vitterhet, dess språk, dess forntid, — äfven åt honom har inom litteraturen blifvit rest en ny minnesvård. Ingen var närmare till att fullgöra en sådan pligt än det samfund, hvilket han sjelf ålagt att häfda Sveriges ärofulla minnen. Inom dess krets har också denna bild af hans personlighet uppstått, framgången ur pröfningen af de olika framställningar, enskildas minnen lemnat af hans lefnad. Förtjensterna hos detta konstverk, behaget af den framställning i hvilken de äro klädda, tillkommer det icke Akademien att prisa; det faller redan inom kretsen af hennes

egen verksamhet, för hvilken jag går att närmare redogöra.

Direktören tillkännagaf derefter, att till innevarande års täflan tjugufyra täflingsskrifter i skaldekonsten blifvit insända. Bland dessa hade N:o 23, *Efterbildningar från Anakreon*, synts Akademien i främsta rummet förtjent af utmärkelse, genom den behagliga ton och harmoniska versbehandling, som erinrar om det gustavianska tidehvarfvets förebilder i tolkning af fornålderns klassiska författare. Då likväl dessa sånger inkommit efter täflingstidens förlopp, hade Akademien, bunden af sina stadgar, icke kunnat för desamma bestämma en belöning, hvarpå de eljest ägt anspråk, men hon hade beslutit att, medelst deras läsning på högtidsdagen samt införande i handlingarne, tillkännagifva det bifall hon dem egnat.

EFTERBILDNINGAR

FRÅN

ANAKREON

AF

CARL GUSTAF STRANDBERG,
Revisions-sekreterare.

Tredje odet.

Eros.

Det var midnatt. Arktos sträckte
Mot Bootes tyst sitt tåg.
Djupt i sömnens armar låg,
Trött af mödor, menskors slägte.
Eros var dock vaken, han,
Och till mig han vägen fann.
På min dörr han plötsligt klappar;
Jag väcks upp och drömmen tappar.
"Hvem är der?" — jag ropar strax —
"Hvem gör väsen så här dags?" —
"Ack, var god och öppna!" — qväder
Då en stämma, späd och skär, —
"Var ej rädd: ett barn jag är,
Genomvåta mina kläder.
På den månskenslösa stig
Jag i regnet irrat mig."
Rörd jag blåste spiselns låga
Upp igen, — vred låset om, —
Och en vingad gosse kom
In med koger och med båga.
Blyg och menlös satt han sig
Ner på spiselns häll hos mig.
Jag hans händer tog, de fina,

Och dem värmde mellan mina,
Och ur lockarna till slut
Kramade jag regnet ut.
När så kylan vika gifvit,
Tog han bågen: "Nu, låt se,"
Jollrar han, "min sträng kanske
Våt och slapp af regnet blifvit."
Bågen spändes — och han smög
Till dess trycke tyst sitt finger,
Och, liksom en geting stinger,
Pilen i mitt hjerta flög.
Men på dörren gossen springer.
Gläntande på den, han se'n
Brast i skratt och ropte: "Vän!
Tack, jag vill ej längre störa.
Bågen är i bästa skick;
Men härnäst jag ber få höra,
Hur det med ditt hjerta gick."

Sjunde odet.

Öfver samma ämne.

Eros stängeln af en lilja
Bröt — och lyftade mot mig,
Och befallde, mot min vilja,
Mig att springa kapp med sig.
Öfver stenar, berg och backar,
Genom skogssnår färden går:
Hjertat mig i halsen slår,
Svetten från min panna lackar.
Andfådd, flämtande och trött,
På en hårsmån när jag dött.

Men med lena vingar fläktar
Eros kring min panna nu;
Skrattar: "du ej följa mäktar;
"Ack, du kan ej älska, du!"

Nionde odet.

Dufvan.

Lilla vackra dufva, säg:
Hvarifrån, på hvilken väg
Flög du hitåt? — Der du svingar,
Ömsom kretsande i skyn,
Ömsom sänkt mot jordens bryn,
Dofta dina hvita vingar.
Säg, blott detta jag begär,
Hvar du fått den doft, du sprider!
Säg hvad syssla du bestrider!
Säg mig, säg mig hvem du är! —

"Till sin unga sköna flicka,
Med sitt bref och med en kyss,
Mig Anąkreon har nyss
Från sitt hem behagat skicka.

Hvar jag myrradoften fått?
Vet, jag såldes af Cytera,
Som för mig ej erhöll mera
Än en liten visa blott.

Se'n Anakreon jag tjenat:
Hans är brefvet, som du ser.

Med små budskap jag förtjenat
All den vänskap, han mig ger.
Nyss i bygden, kan du tänka,
Fick jag höra af en vän,
Att min herre ämnar skänka
Åt mig friheten igen.
Nej! han skall mig alltid finna,
Om han också gör mig fri.
Han skall se mig: hans slafvinna
Vill jag evigt, evigt bli.
Skulle jag kring bergen flyga,
Bygga bo i trädens topp
Och bland tusen faror smyga
Att min föda hemta opp?
Nu mitt bröd jag sorglös hackar
Ur min herres egen hand
Och med vingens smekning tackar,
Sväfvande kring bordets rand.
Förr'n min herre bägarn tömmer, —
Alltid sker det i *ett* drag, —
Han *min* dryckeskopp ej glömmer;
Se'n jag druckit, dansar jag.
När den röda solen bränner
På min herres hufvud ner,
Mina vingars par jag spänner
Och hans panna skugga ger.

Sist, när dagen sig fullkomnar
Och till hvilans ro jag går,
Jag på skaldens harpa somnar,
Som bredvid hans läger står.
Men farväl! — Jag råkat språka
Längre än som passat sig.
Fy, se sjelfva denna kråka
Med förundran ser på mig."

Adertonde odet.

Silfverpokalen.

Konstnär, af Skönheten boren,
Vigd uti konstens mystèr,
Kom — och med bilder ur våren
Mejsla en bägare här.

Främst sätt den glade, den milde
Maj — med hans rosor och blad.
Sedan i silfret du bilde
Drickande ynglingars rad.

Men vid de jublande fester,
Helgade gudarnas ätt,
Sätt inga främmande gäster,
Skrämmande dikter ej sätt.

Nej! låt mig gudarna finna:
Bacchus — och Cypria ock,
Kärlekens ljufva prestinna,
Ordnande korernas flock.

Eros, som tappat sin båge,
Se'n i metallen du skär.

Leende gratier våge
Nalkas den fredlige der.

Och i festoner deröfver
Hvälfve sig, smidig och lätt,
Rankan, som sorgerna söfver
Drufvor i lockarna sätt.

Svenner att festen bestyra
Rista i silfret ock ut.
Sjungande ömt vid sin lyra
Ställ der Apollo till slut.

Tjugonde odet.

Skalden till sin älskarinna.

En gång stod på Frygiens stränder
Niobe i sten förbytt,
Och en gång kring Thraciens länder
Prokne såsom svala flytt.

Ack! men jag — o, om jag finge
Blifva spegeln blott åt dig,
Att du ofta, ofta ginge
Med ett leende mot mig;

Bli den lifrock, hvilken sluter
Sig kring dina former nätt;
Bli den bölja, hvilken gjuter
Sig kring baderskan mer tätt!

O! jag ville oljan vara,
Gjuten i ditt mörka hår,
Och det perlband, som i klara
Ringar omkring halsen går;

Vara din korsett, som kloten
Utaf barmen trängas i, —
Din sandal, för att af foten,
Af den smärta, trampad bli.

Tjugeåttonde odet.

Öfver samma föremål.

Der försvann min älskarinna....
Konstnär — Rodiers like — kom!
Fort, låt hennes bild mig finna,
Låt den växa småningom!

Skynda! — bilda som jag säger:
Håret svart och glänsande,
Och, om sådan konst du äger,
Låt det myrradofter ge.

Hvit som elfenben derunder, —
Som en stjerna under skyn, —
Blixtre pannan, — sina runder
Hvälfve hennes ögonbryn.

Låt de fina sig förena
Med ett lätt, knappt synligt spår.
Skugge kinden hennes lena,
Hennes långa ögonhår.

För att ögat troget bilda,
Utaf eld du bilde det.

Af Cytera tag det milda
Och af Pallas majestät.

Näsan rak, — och för att måla
Kinden, mjölk och rosor tag.
Låt af löjen munnen stråla,
Likna Peitos i behag.

Såg du kring den hvita, blyga
Halsen, under hakans rund,
Alla gratierna flyga?
Fäst dem på den mjuka grund.

Låt till slut en purpurslöja,
Fallen tätt kring dess gestalt,
Lätt och genomskinlig röja
Hy och former öfverallt.

Nog! — gå bort! — Jag ré'n i dragen
Tror mig lifvet andas se.
Ja, hon sjelf stått fram i dagen —
Tyst! hon talar ock kanske.

Tretiondefjerde odet.

Till en ung flicka.

Hvarföre flyr du mig, flicka?
Springer, när mot dig jag går?
Hvarför med bäfvan då blicka
Jemt på mitt hvitnande hår?

Ungdomens blomma på kinden
Bär du, så frisk och så skär.
Min har förflugit med vinden;
Tag dock den kärlek, jag bär.

Kransen — du det ej förgäte —
Skiftar ju skönare då,
När vi bland rosorna fläte
Snöhvita liljor också.

Fyrtionde odet.

Eros sårad af ett bi.

Eros ibland rosor leker,
Tar i handen en och smeker,
Ser bland bladen ej ett bi.
Gadden det mot gossen vänder;
Han slår samman sina händer
Och ger till ett jemmerskri.
Upp han störtar, — flyger, springer
Till Cytera, till sin mor,
Ropar: "mamma, aj! mitt finger...
Säkert dör jag, som jag tror.
Af en vingad orm, en liten, —
Folket namn af bi den ger, —
Blef jag här i fingret biten."
Men den sköna modren ler:
"Om ett bi så ondt kan göra,
Hvilken smärta tror du då
Dina pilar med sig föra,
Som dock djupt i hjertan gå?"

Fyrtiondefemte odet.

Eros-pilarna.

Cytereas äkta man
Till sin smedja skrider.
För att Eros roa, han
Der små pilar smider.

Cypris udden af en hvar
Först i honung doppar,
Der dock Eros gjutit har
Några galladroppar.

Mars ur striden kom en gång
Dit, der Eros hvilar,
Skakar lansen, tung och lång,
Ler åt gossens pilar.

Eros sprang från blomstren opp:
"Tung är äfven denna.
Du ej tror mitt ord? — nå, topp!
Väg, så får du känna."

Mars tog pilen. Cyteré
Log, — men pilen spritter

Som af eld, tills ett tu tre
Den i guden sitter.

"Tung!... tag bort!"... han pustar då,
Ångslig i sitt sinne.
"Nej," sad' Eros, "du den må
Bära som ett minne."

Fyrtionde odet.

Silfverskölden med Afroditesbilden.

Hvilken, värmd af gudars lågor,
Mejslat oceanen der?
Gjutit dessa silfvervågor,
Dem på ryggen hafvet bär?

Hvem är konstnärn? — Se, på fjärden
Gungar sakta Cyteré,
Hon, som lif åt gudaverlden,
Åt de sälla, skulle ge.

Hvilka former! — Ingen slöja,
Ingen mantel än hon fått.
Kring hvad skönt, hon ej vill röja,
Vågens flor hon sveper blott.

Som en neckros ses hon glimma
Öfver böljan, spegelklar,
Sträcker lemmarna att simma,
I sitt spår en hvirfvel drar.

Ofvan barmens liljekullar,
Under mjälla halsens rund,
Vågen klyfs i tu — och rullar
Sakta hän på silfvergrund.

Och, der böljorna sig skilja,
Du i fåran Cypris ser
Skymta fram, liksom en lilja
Skönt ibland violer ler.

Och på dansande delfiner
Du i silfret ser också,
Spelande med skälmska miner,
Himeros och Eros stå.

Och ett stim af fiskar glider
Utmed simmerskans gestalt.
Allt är lek. Gudinnan sprider
Löjets skimmer öfver allt.

Sedan dessa sånger blifvit upplästa af herr grefve MANDERSTRÖM, meddelte ordföranden, att bland de öfriga skrifterna flera fästat uppmärksamhet, dels medelst drag af en vacker bildningsgåfva och poetisk känsla, dels genom välde öfver formen och en ledig versbyggnad. Akademien hade ansett sig bland dessa böra nämna N:o 5 *Sommardrömmar*, N:o 8 *En sagokrans*, N:o 18 *Höst-elegier*, N:o 3 *Smådikter*, N:o 2 *Skandia*, samt vissa delar af N:o 10 *Sten Bjelke*, äfvensom N:o 4, *Öfversättningar från Persius*, med afseende å tolkningens trohet och egentlighet.

Det af Akademiens framlidne skyddsherre konung CARL XIV JOHAN stiftade pris för litterära förtjenster hade Akademien tillagt hr CARL WILHELM AUGUST STRANDBERG, med afseende å en mångårig och berömlig, uteslutande åt vitterheten egnad verksamhet.

Bland Svenska Akademiens lifligaste önskningar har varit den, att äga sin odödlige stiftares bild, utförd af SERGELS mästarehand. Hoppet derom var henne förunnadt när en förtidig död bortryckte den snillrike konungen och syntes för alltid tillintetgöra förhoppningens fullbordan. Hans Kongl. Höghet Hertigen af Östergötland har förvandlat Akademiens länge närda önskan till verklighet och öfverraskat GUSTAFS stiftelse med den dyrbaraste gåfva, hvarmed detta samfund kunnat hedras. Akademien har för detta ynnestprof hemburit sin djupt kända tacksamhet för en förste, som sjelf på den täflingsbana, som GUSTAF invigt, eröfrat diktens krans, och fortfar att åt sånggudinnornas dyrkan egna de stunder, som icke offras åt allmänna värf.

Den minnespenning, Akademien innevarande år låtit prägla, äger till föremål hennes framlidne ledamot, statssekreteraren CARL GUSTAF AF LEOPOLD. Åtsidan föreställer hans bröstbild. På frånsidan ses skalden, i antik drägt, sittande på en upphöjd thron, med en skriftrulle i hand. Vid sidorna stå Skaldekonsten och Vältaligheten (Svenska Akademiens sinnebilder) fästande en lagerkrans på hans hufvud. Omskriften (ur Horatius): *Grande decus columenque nostrum*, innebär, att han var vår utmärkta prydnad och vårt stöd. I afskärningen läses: *Nestor Pindi Suecani obiit MDCCCXXIX* (Svenska parnassens Nestor, afled han år 1829).

LEOPOLDS minne, författadt af Akademiens sekreterare, upplästes af honom, hvarmed sammankomsten slutade.

MINNE

AF

STATS-SEKRETERAREN

CARL GUSTAF AF LEOPOLD.

De mäktiga andar, som vid det adertonde århundradets slut deltogo i själsodlingens stora arbete, ägde i de flesta fall en ställning helt olik den, som deras företrädare i enahanda kallelse innehaft, under lyckligare tider för tankens värf och konstens utveckling. Bildningens blommor framkallas lika litet, som naturens, af stormar. Det är först sedan dessa rensat luftkretsen och hvila sina vingar, när vestan susar och vårsolen ler, som rosor spira och näktergalar slå. Icke förr än de grekiska hjeltarne sänkt sina svärd sjöng Meoniden; Augustus hade slutat brödrakrigen innan Flaccus och Eneidens sångare stämde sina lyror; striderna under *la Fronde* voro lyktade förr än skalderna uppträdde i den fjortonde Ludvigs hof; det var under fredens oliv som Elisabeth, och Ferraras och Weimars förstehus, kunde hägna den glada konstens lekar; hos oss var det under tretiåra krigets vunna lager som Stjernhjelm framstod, och Gustaf hade slutat parti-tidernas kamp innan hans sångarskola samlades kring tjusaren på thronen. Annorlunda blef förhållandet sedan hans lefnadssol nedgått i

blod och "stormen fattat det menskliga sinnet". De snillen han framkallat fortsatte bildningens idrotter under yttre omgifningar, för hvilkas tryckande och hämmande beskaffenhet klandrarne af denna tidsbildning tyckas icke gjort sig fullt reda. All själsodling hvilar dock ytterst på religionens och samhällets grundvalar. Men när dessa sammanstörta, när den allmänna andan fördömmer det förflutna, utdömmer det närvarande och förtviflar om ett tillkommande; när det är fråga om att icke blott ansa diktens rosengård, men att rädda spilrorna af en sjunkande civilisation; när odlingens kämpar, stälda emellan det gamlas fördomar och det nyas förstöringslust, måste, likt arbetarne i Jerusalems tempel, föra svärdet i ena handen och murslefven i den andra; när skaldens diktgåfva och tänkarens begrundning icke längre få ensamt följa den fria ingifvelsens röst, utan jemväl måste taga ledning af medborgarepligten och samfundsfordringarne: — då finner den oväldige bedömmaren sig böra väga desse mäns verk ej endast på den vittra granskningens, men på medborgaredygdens vågskål; icke blott beundra en skön dikt, men en ädel handling; ej tänka uteslutande på ästetikens, men äfven på menskligheten fordringar.

Det är denna rättvisa man måhända ännu icke tillräckligt skipat. De gustavianska snillenas

vederdelomän hafva ej tyckts inse, under hvilka tidsförhållanden desse tänkare och skalder lefde och verkade; icke velat erkänna, att om karakteren af deras vittra bildning, af kända skäl, icke ursprungligen varit mer den romerskt-klassiska än den nyromantiska, så hade den bort blifva det, emedan den förra är moder till den manliga fosterlandskänsla, den medborgaredygd, hvaraf då gjordes mer behof än af den återväckta romantikens ljufva månskensdrömmar. När hos det folk, som var och ännu till stor del är tongifvande i Europa, religionens altaren nedbrötos, kristendomen aflystes, samhällets grunder upplöstes, och omstörtnings-yran spred sig mer eller mindre till alla folk, då kunde och borde de, som ägde ordets makt, finna sig uppmanade till ett annat användande deraf, än ensamt skönhetslärans. Desse män glömde, säger man, att vitterheten, den glada vetenskapen, har sin egen bestämmelse; de hade förgätit, huru SHAKSPEARE och CALDERON diktade, huru trubadurer och minstrels sjöngo. Men då dagliga skräcktidningar kommo öfver hafvet om våldets segrar under bilans envälde; när en kamp på lif och död föregick emellan ljus och mörker, frihet och träldom, borgerlig ordning och samhälls-upplösning; när jemväl hos oss ordets män behöfde strida på en gång emot enväldet, till förmån för upplysning och fri-

het, och emot hotande irrläror, för att, om möjligt, häfda ett ordnadt statsskicks upprätthållande: så måste deras vitterhet antaga ett annat skaplynne, en annan ton, än den hos Romeos och Julias skald, eller den romantiska sagodiktens; den kunde icke likna trouvèrens suckan i *les cours d'amour*, ja icke ens sjelfva den gamla nordmannaharpan eller riddarvisan.

Ehvad man än må klandra hos den gustavianska sångarskolan, måste man medge, att den ingrep mäktigare i det allmänna lifvet hos oss, än den ny-romantiska diktkonst, hvaraf den efterträddes. Den förras samtid fordrade mindre gåfvan af nya skaldedrömmar, än den behöfde en skatt af sanning och förädling i tänkesätten. Religion och samhälle kräfde sångmöns stämma, för att tränga till folkets hjerta. Heder åt de ädle män, som icke vägrade den, om än skönare vittra lagrar kunnat brytas! Det gälde att försvara menniskorätt och menniskoväl emot fritänkeri och folkyra å ena sidan, samt emot en återgång till den förflutna tidens fördomar och mörker å den andra. Religion, upplysning och dygd voro de ämnen, som lifvade skalderna; de sökte infläta vishetsläror och ädla grundsatser i diktens alla former, i sjelfva sällskapssången. Fosterlandsvännen skall ej klandra dem. Om det är deras mod i förvillelsernas bekämpan-

de, deras ansträngningar att sprida ljus och reda i tänkesätten och sans under lidelserna, som vi äga att till icke ringa del tacka för den lyckan att utan våldsamma skakningar hafva genomgått en af de största verldshvälfningar, som häfderna omtala, och derunder utbyta enväldet emot ett fritt statsskick, så förlåter man gerna dessa tänkare och skalder, om de ansågo tidens kraf icke i främsta rummet fordra att tillegna sig den nya tyska metafysiken och följa alla dess utvecklingsgrader på spekulationens svindlande höjder, eller spåra den återvaknande romantiken i dess mångfaldiga härmningar; man förlåter den berömdaste bland dem, om han, under dylika tidsförhållanden, *hellre* egnade sitt snille åt hvad han ansåg vara menskligheteus stora angelägenhet, då han utgaf sina *Idéer till en populär filosofi öfver Gud och odödlighet,* och då han uppträdde till försvar för trons och förnuftets frihet, än om han sväfvat i abstraktionens rymder; man tillgifver att han, som skald, hellre lät en sokratisk vishetslära genomandas sina sånger, än diktade medeltidsromanser och sonnetter, hur sköna de än må ha blifvit. Hans tid behöfde en annan själaspis, och erhöll den till väsendtlig del genom honom. Han var denna litteraturs fullständigaste representant; hos honom tyckte sig hans samtid erhålla svar på de frågor, som lågo den

närmast om hjertat, och den erhöll dessa svar i den skönaste, mest intagande form. Då, om någonsin, var lärodikten på sitt ställe. Af allt detta förklaras jemväl, hvarför LEOPOLD — i fall hans namn här behöfver utsägas — öfvade, under nära tjuge år, ett mera obestridt inflytande på sitt lands vittra bildning och på allmänna tänkesättet, än någon svensk författare före eller efter honom. Våra öfriga sångarförstars makt har vanligen varit begränsad inom diktens område. LEOPOLDS inverkan deremot sträckte sig icke mindre till filosofiens och, i viss mån, äfven till statsläran och lagstiftningen. Ingen skald i Sverige har, i fråga om inflytelse på det medborgerliga tänkesättet, eller diktens verkan på samhällslifvet, så närmat sig de romerska, som Virginias sångare. Man betraktade honom som det allmänna omdömet personifieradt; fräjdade författare i vetandets olika grenar — ända till teologiens — understälde hans ompröfning sina vigtigaste arbeten, innan dessa framträdde i dagen; statsmän och lagstiftare ansågo för en vinst att inhemta hans tanke vid affattandet af allmänna stadgar; han ägde, ända till BENJAMIN HÖIJERS uppträdande, det berömdaste namn bland tänkare i Sverige; han rådfördes vid våra nya grundlagars utarbetning, och KARL JOHAN lät meddela honom sina vigtigaste proklamationer,

innan de offentliggjordes. Han var, såsom det träffande yttrats, icke en kultus-minister, men, hvad som är mera, sin tids kultur-minister; han stod bland Gustavianerna, om icke främst som skald, dock främst som snille.

Hvilket rum LEOPOLD intagit inom den akademiska litteraturen, är allmänt bekant. Icke blott de vittra, men de förnämsta lärda samfund inom fäderneslandet skattade som en vinst att för sina handlingar erhålla ett bidrag af hans penna. Bland alla äger dock Svenska Akademien till honom de outplånligaste förbindelser. När en förtidig död bortryckte hennes stiftare och hennes berömdaste skald, — GUSTAF och KELLGREN, — när benämningarne *Gustavian* och *filosof* voro lika misstänkta hos maktens innehafvare, samlade sig den fria forskningens målsmän kring LEOPOLD, som med snillets jemnbörd förenade öfverlägsenhet i lärdom, skarpsinne, karaktersstyrka och arbetsförmåga. Han blef själen i svenska litteraturen och på samma gång inom detta samfund, som aldrig utöfvat ett mera oomtvistadt välde, än under den tid då LEOPOLD ingöt i detsamma sin anda. Man må efter skilda konstläror bedömma detta vittra envälde olika; men ingen lärer bestrida, att en sådan snillets teokrati — under det den svenska litteraturens himmel ännu strålade af namnen GYLLENBORG, OXENSTJERNA,

ROSENSTEIN, ADLERBETH och LEHNBERG — innebar något ovanligt. Akademien har redan sökt på flera sätt ådagalägga sin tacksamhet för den glans, som LEOPOLDS namn förlänt henne: han var den förste skald bland hennes medlemmar, vid hvilkens bortgång hon anlagt sorg (vid KELLGRENS död var Akademien tillsluten); hon har rest en minnesvård öfver hans stoft och låtit marmorn och bronsen förvara hans drag; han är den förste af hennes ledamöter, åt hvilken hon egnar den skådepenning, som stiftaren bestämt för Sveriges berömde män; TEGNÉR har tolkat hennes saknad i en odödlig sång, och tvenne af hennes ledamöter hafva tecknat den fräjdade siarens minne. Sådan är likväl makten af dessa stora hågkomster, i hvilka ett folk igenkänner en del af sitt eget själslif, att de icke blott återfödas, men föryngras, ljusna, och erhålla en ny betydelse i den mån den framskridande tiden hinner förklara dem. Mycket, som vid LEOPOLDS bortgång icke kunde yttras utan att missförstås af en ännu ej förgäten vitter strids deltagare, skall nu uppfattas med efterverldens lugn; hvad som då kunde återlifva stridsfrågorna, tillhör nu blott litterärhistorien. Då tiden börjat göra GUSTAF och hans män en mera odelad rättvisa, är det i sin ordning att den skald, som af alla stod hans hjerta närmast, njuter sin del deraf. Bland

de skuggor, som kastats på LEOPOLDS konungslige välgörare, hafva mörka drag ej saknats för den sångare, som påstods hafva genom smicker underhållit hans svagheter. En närmare belysning af deras förhållande torde ådagalägga, att om än skalden, hänförd af beundran för konungens snille och hjerta, stundom egnat honom en hyllning, som måst synas den förres fiender öfverdrifven, har dock, vid tillfällen af vigt, måhända ingen bland diktens söner mer oförställdt fört sanningens språk inför herrskaren, än LEOPOLD inför GUSTAF, och att, enligt skaldens egna ord, hans sångmö

"talte upprätt med sin kung,
som hon med filosofen talar."

Den ypperliga skildring af LEOPOLDS filosofiska och vittra verksamhet, som hans utmärkte efterträdare inom detta samfund skänkt; den teckning, hvarmed en annan förtjent ledamot beledsagat hans skrifter, och de flera omdömen öfver skalden och tänkaren, som redan blifvit fälda, synas lemna en efterföljande granskare föga skörd att upphemta. Det heter med rätta, att en författares lif ligger i hans arbeten. Men hos LEOPOLD fanns mycket märkligt, som ej står i hans skrifter och likväl förtjenar att kännas af efterverlden; många ännu föga bekanta handlingar, som tilltvinga sig

aktning, jemväl af olikt tänkande, hvarföre den väldigaste kämpe, som beträdt den svenska parnassen, dog utan att äga en ovän. Hans karakter bar samma storhetsdrag som hans snille, — en icke alldaglig företeelse hos Apollos söner; hans enskilda personlighet liknade hans rika bildningsgåfva, hans själsegenskaper ägde ett syskontycke af GUSTAFS, hvarför desse ovanlige män så väl förstodo hvarandra. LEOPOLDS litterära bana är en fortgående afspegling af hans upphöjda karakter, derför helgjuten som denna, och som få hos oss det varit. Han var icke blott tänkare och skald; han var en ädel man, i ordets fulla mening, visserligen icke utan svagheter, men dessa flerfaldigt återköpta af dygder. Till de skildringar, som lemnats öfver författaren, sluter sig, såsom ett fullständigande, den närvarande, hufvudsakligen egnad åt *menniskan* LEOPOLD, utan hvars bekantskap hans skrifter ej kunna fullkomligt uppskattas. Det är nemligen hos honom ej alltid blott fråga om *hvad* han skrifvit, men *hvarför* han skrifvit, och man skall, med blicken fästad derpå, finna afsigtens ädelhet förläna en ny glans åt dikten; man skall inse och högakta de skäl, för hvilka medborgaren LEOPOLD stundom tyckes qväfva skalden.

Men Akademien har ägt ännu en anledning att återkalla hans minne. I de hittills utgifna

samlingar af hans skrifter finnas icke upptagna de betydligaste bland dem, som han skrifvit i detta samfunds namn. Ledd af en ädel blygsamhet, önskade deras författare att icke namngifvas, utan att, såsom han yttrade sig, få försvinna i Akademien, hvilken ensam borde njuta äran deraf. Dessa afhandlingars inverkan på vitterheten och språket har dock varit af för stor vigt, att deras upphofsman icke bör af efterverlden njuta offentlig rättvisa derför. Akademien fann det lämpligaste tillfälle dertill erbjuda sig i hennes egen historia. Enär dess utgifvande likväl kommer att ytterligare fördröjas, för att lemna rum åt skildringen af hennes stiftare, hvilken äger de främsta anspråk på hennes erkänsla, har hon valt den utväg, som årets minnespenning företer, att öfverlemna LEOPOLDS bild åt efterverlden. Denna gärd har ej bort uppskjutas, enär hon velat anförtro själsdragens teckning åt en bland de få qvarlefvande, som på nära håll sett den blide siaren, och som med redan åldrad hand vågar efterkomma det smickrande uppdraget.

Måhända gifves i den samling, som omger oss, ännu någon hvilken sett den koja, der LEOPOLD föddes. Den var belägen i Återvändsgränden på Södermalm, och nedrefs för tjuge år sedan. Fattigdomen är en kraftig väckare till stora anlags

utveckling, och blef det äfven hos LEOPOLD. Hans fader, en underordnad tjensteman vid tullverket, förflyttades kort efter sonens födelse till Norrköping *). Vid tio års ålder sattes gossen i Söderköpings trivialskola, i hvilken torftiga läroanstalt han tillbragte några år. Lyckligtvis leddes undervisningen af en utmärkt lärare, rektor WIMMERSTEDT, hvilken LEOPOLD ännu på sin ålderdom, från skaldethronen, aldrig nämnde utan vördnad och tacksamhet. Från trivialskolan öfvergick lärjungen till Linköpings gymnasium, der han företrädesvis egnade sig åt läsningen af Greklands och Roms odödliga författare, hvilka han alltid skattade såsom de yppersta mönster. Tidigt röjde sig hans skaldeanlag, och på samma gång denna hemliga dragningskraft till ett annat snille, eller denna själarnes valfrändskap, som skulle öfva ett så mäktigt inflytande på hans framtid. Vid ännu icke hunna fjorton år höll han, vid en offentlig högtid på rådhussalen i Norrköping, ett tal på vers öfver dåvarande kronprinsen GUSTAF. För dem, som genast deri spåra ett lycksökeri, må tilläggas, att

*) LEOPOLD föddes i Stockholm den 2 april 1756. Föräldrarne voro: KARL ADAM LEOPOLDT (då kontrollör vid tullverket i hufvudstaden, senare tullförvaltare i Norrköping, f. 1726, d. 1780) och MARTHA CHRISTINA HOBEL (f. 1727, d. 1778). Ätten härstammar, liksom BELLMANS, från Tyskland.

GUSTAF först sexton år derefter lärde känna författaren, som då redan tillvunnit sig ett lysande rum bland svenska skalder, och att det var GUSTAF som sökte LEOPOLD, icke tvertom, eller kanske rättast: de gingo halfva vägen hvar, förde af den dragningskraft, som leder befryndade snillen till hvarann.

Vid Upsala högskola knöt han med liksinnade ynglingar, hvilka snart blefvo fräjdade män, ett vänskapsband, som endast döden upplöste. Bland dem må nämnas ADLERSPARRE, EHRENHEIM, LINDBLOM, TINGSTADIUS, DAHL, BOËTHIUS och FANT. Under utbildningen af sina sällsynta skaldeanlag iakttog han den hos unga författare sällsynta varsamhet, som HORATIUS tillstyrker, att låta dikten mogna i åratal innan den ser dagen. Denna obemärkta tid lemnar dock icke ovigtiga bidrag till kännedomen af hans snille. I förtroliga meddelanden till vänner, hvari hans skaldeådra ofrivilligt frambröt, andas en humor, en frihet från regeltvång, en naturlig qvickhet, som tyckas ange en förelöpare af VITALIS *). Åtta år förflöto från LEOPOLDS första

*) I LEOPOLDS, oss veterligen, äldsta brefvexling, som började 1774, emellan den adertonårige studenten och den femtonårige ADLERSPARRE, finnes ett bref på knittelvers, hvari den förre på ett oöfverträffligt sätt härmar HAQVIN BAGERS skaldekonst. De unga vännerna hade råkats i ett gladt lag hos en gemensam bekant, magister BRANTENBERG

uppträdande, innan han åter gaf allmänheten del af sin sång. Det var hans *Ode den 1 november 1778.* Den ljöd i en tonart, som då i Sverige aldrig varit hörd och ännu måste väcka förundran. Man tycker sig deri förnimma förebud af de skilda skaldeljud, som senare THORILD, TEGNÉR och LEOPOLD sjelf så mäktigt anslagit *). LEOPOLDS

(sedan hofpredikant och kyrkoherde i Lidköping). LEOPOLD blef inneliggande af en hämorrhoidal-åkomma, och ADLERSPARRE led af en ref-orm. Knittelversen lyder:

"Det var nu längesedan jag såg herr löjtnanten,
Icke sedan jag stridde så tappert hos bror Brantenberg. Det svåra vädret har se'n hållit oss till hus;
Bore har regerat, som hade han haft rus,
Och på gudarnas riksdag skall han aldrig försvara,
Huru han kunnat så med mina nerver förfara.
Begynn nu den runan, som pryda skall min sten,
Jag är redan i grafven med mitt ena ben.
På min stol får jag ej ro någon timma,
Och måste som oftast göra något värre än rimma.
Nu ligger jag på sängen, matt och utsträckt,
Och liknar ett ljus, som håller på att bli utsläckt.
Dock kan herr löjtnanten mig utan fara besöka,
Min slocknande veke skall ändå inte röka.
Farväl! — Som sagdt är, besök mig ibland.
Min *gyllenåder* kysser edra *ref-ormar* på hand.

HAQUIN LEOPOLD."

När en yngre skald sjöng: "Aftonrodnan kysser hafsfrun på hand," var bilden således icke fullkomligt ny.

*) Så tycker man sig i följande rader finna ett anslag till *Svea:*

ungdomsförsök vittna, att måhända ingen svensk lyra varit rikare på olika tonarter, och att det var efter flerårigt begrundande och med mognad öfvertygelse han valde den, som sedan förblef hans egen. Hvad som i ofvannämnda sång icke minst förvånade, var att höra en student, vid en högtid gifven i universitetets namn, tilltala den nyfödde thronarfvingen i verser såsom dessa:

"Dö i din födslostund, om du ej lär regera,"

eller slutorden:

"Hvad lagar! Hvilket folk! I skurna lagrars skygd
Inom en sköldad borg de fridens tempel bygga.
Befästa utomkring, inom sig sjelfva trygga,
De skydda rätt och öfva dygd.
Som resar mot de lätta öden,
Ur lifvets glada sköt, jag ser dem le åt döden,
Och lyckan är en gud, som här ej tempel har."

Skymtar här icke ett slägttycke af TEGNÉRS beskrifning på Göten, som

"Såg glad i lifvet in och trygg i grafven neder," m. m.?

Bilden af ett nytt och lyckligt Sverige, med forntidsdygder till föresyn, föresväfvade skalden 1778, liksom den af 1811. Med mera öfverraskning finner man i det äldre skaldestycket drag, förebådande den nya vitterhetsskola, som sedan angrep honom, och hvilka drag förnämligast gåfvo anledning till KELLGRENS anmärkningar. Också finner författaren af *Svenska Siare och Skalder* (4 del. sid. 156) de af den sistnämnde ogillade strofer "sköna". Ännu likare den nya skolans poesi äro de af KELLGREN anförda verser ur en sång "I Östgöta nations namn". (Ders. sid. 159.)

"Prins, se det klot i rymden sväfva,
Som gjuter dagens rikedom;
Det skådar dig, det bär din dom:
Prins, blif dig värdig, eller bäfva!"

Det kunde ej fela, att denna ungdomsdikt skulle väcka ett omätligt uppseende. Man vet, att KELLGREN, som då förde vitterhetens spira, i en skarp granskning agade det oklara, oegentliga i uttryck, som fördunklade flera af styckets skönheter. Mindre allmänt känd är vidden af den förtjusning, hvarmed THORILD helsade den djerfva sången. Ännu sju år efter dess offentliggörande skrifver han till LEOPOLD: "Oden deklamerar jag utantill alla dagar, på våra glada stunder. Är det möjligt, att författaren sätter *Oden den 1 november* under sina stycken i det glada och lekande slaget; finner detta pindariskt höga och häftiga liksom icke naturligt, och modfäldes af Kellgrens kritik? Förlåt mig denna fråga, som jag skulle finna *impie*, om ej så många dårar tvingade mig till den. Värdigas svara mig. Jag känner ej annat än vördnad och beundran!" — Äfven under striden med LEOPOLD förklarade THORILD denna ode vara det skönaste skaldestycke, som diktats på svenska språket. Ryktet om denna studentsång spridde sig ända till England. Den fräjdade slafbefriaren WADSTRÖM

begär af författaren att ändtligen få den med omgående post.

Det dröjde länge innan LEOPOLD upptog den af KELLGREN kastade handske. Segern i denna strid synes oss oafgjord. Om än KELLGREN hade rätt i hufvudsaken, begränsade hans granskning nog mycket diktens frihet, hvilken af hans unge motkämpe försvarades med ett mod, en sakkunskap och en qvickhet, som ej sällan öfverglänste den af alla fruktade aristarkens. Man tycker sig se den unge CESAR, som med ungmodets segeraning gör POMPEJUS dess välde stridigt, eller den nittonårige BYRON, hvilken i sitt blixtrande genmäle till de edinburgske konstdomarena trycker oförgänglighetens insegel på en eljest snart förgäten vitterhetsdom *).

*) KELLGRENS granskning af LEOPOLDS ode förekommer i n. 11 af *Stockholms-Posten* för år 1778. LEOPOLD begynner sitt svar i n. 41 af samma tidning för år 1779, och fortsätter det n. 43, 44, 46, 49 och 50. KELLGREN genmäler i n. 42, 47, 48, 50, 54, 63, 71, 75, 79, 90, 103, 104. Man skulle önskat mer hofsamhet under den vittra bardaleken, och besynnerligt nog är det "behagens skald" som snarare öfverskrider den skönhetslinea, han eljest så fullkomligt iakttagit. Såsom ursäkt kan dock anföras de begge kämparnes ungdom, ty ehuru KELLGREN redan ansågs hafva fattat vitterhetens spira, var han icke mer än 27 år, och LEOPOLD, som snart gjorde honom densamma stridig, endast 21, och ännu blott student. Några år se-

Emellertid var KELLGRENS anseende för stort, att hans omdöme ej skulle bestämma allmänhetens. Man kan svårligen annorlunda förklara, att LEOPOLD, efter sitt svar, åter iakttog en sjuårig tystnad, och slutligen nödgades för medellöshet lemna lärosätet samt söka sitt uppehälle såsom lärare i ett enskildt hus på landet*). Från de år, då han vistades der, äger man blott i behåll den sång, som upptagits af WALLIN i den nya psalmboken, psalmen n. 418.

Ödet ville, att den, som snart beredde sitt fädernesland och dess vitterhet så mycken ära, skulle vinna den akademiska lagern och sin första befordran på en främmande jord. Vid tjugefem års ålder emottog LEOPOLD den filosofiska graden i Greifswald och utnämndes af dess universitet till docens i litterärhistorien, samt kort derefter till rådsbibliotekarie i Stralsund. Han egnade sig åt dessa

---

nare erkände KELLGREN orättvisan af sin alltför stränga granskning, och yttrar i ett bref till sin forne motståndare, i anledning af en ny ode, som denne författat: "Det är styrkan, bibehållen; det är stylen, fullkomnad, af det stycke i samma slag, på hvars sanna eller inbillade, men obemärkliga fel jag, för tio år sedan, så förmätet och så olyckligt vågade bära en gosses granskande blick." — Då LEOPOLD icke upptog oden i sina skrifter, gaf han dock KELLGREN rätt.

*) Hos grefve DOUGLAS på Stjernarp, i hvilkens hus LEOPOLD tidigt inhemtade den förfinade sällskapston, som sedan kom honom så väl till pass vid GUSTAF III:s hof.

tjenstebefattningar med det allvar och den samvetsgrannhet, som alltid utmärkte honom; författade egenhändig katalog öfver boksamlingen, som utgjorde 17,000 band, och biträdde, för utbredande af vårt modersmåls kännedom i Tyskland, professor MÖLLER vid utgifvande af hans ordbok öfver svenska och tyska språken *).

I Sverige syntes han nästan förgäten, då en ädel vetenskapernas idkare och befordrare, hvars minne man ännu ej gjort nog rättvisa, — dåvarande akademi-adjunkten LIDÉN, **) — föranledde hans återkallande. LIDÉN, som till Upsala universitet förärat sin boksamling, jemte anslag till lön för en vårdare deraf, hade redan från den tid, då den unge skalden vistades i Norrköping, fäst stora förhoppningar vid honom, och utnämnde honom till sin bibliotekarie. I denna anspråkslösa beställning erhöll LEOPOLD fast fot vid lärdomssätet. Nu spände hans diktaresnille åter sina vingar, och han blef inom kort sin konungs och allmänhetens älskling. De skrifter, som tillvunno honom ett så stort anseende, voro tvenne, af hvilka särdeles den ena blifvit i allmänhet nog mycket förbisedd.

*) MÖLLER nämner i företalet, att han har "den vittre magister Leopold ganska mycket att tacka."

**) LINDBLOM uppgifver i ett bref till LEOPOLD, att LIDÉNS gåfvor till litteraturens befrämjande och lärda stiftelser utgjorde icke mindre än 207,400 daler kopparmynt.

Leopold uppträdde med "Kritiska anmärkningar vid *Tåget öfver Bält*". Man hade dittills blott berömt, icke bedömt Sveriges ryktbaraste episke skald *). Kellgren sjelf böjde sig, hyllande "fader Gyllenborg". Desto större uppmärksamhet väckte det, när den unge magistern från Greifswald företog en allvarlig granskning af det stora skaldeverket, görande rättvisa åt dess förtjenster och blottande dess brister. Denna granskning var, för den högre vittra kritiken hos oss, ett jättesteg, och man kunde nästan säga derom, såsom det yttrats om den svenska vältaligheten under Lehnberg, att "den föddes fullvuxen". Ännu efter åttio års förlopp torde ingen fullständigare, fördomsfriare och vackrare dom fallit öfver Sveriges namnkunnigaste hjeltedikt; ännu fängslar, i denna granskning, framställningssättets lif och friskhet läsaren med hela nyhetens behag. Icke mindre uppseende väckte det frimodiga språk, man kunde säga den medfödda herrskareton, hvarmed författaren yttrar sig till allmänheten, öfver dess sätt att dömma i vittra ämnen **).

Nära samtidigt utgaf Leopold sina *Erotiska Oder*, vid hvilkas läsning man i sanning tycker sig

*) Den i öfrigt fullständigaste anmälan, eller Regnérs, som genomgår tre häften af *Svenska Parnassen*, utgöres endast af loford och utdrag.

**) Se bilagan 1.

"känna vingens fläkt
Af dufvorna, som drogo Fröja".

Genom dem eröfrade han sångens lager i en diktart, uti hvilken KELLGREN ansågs oupphinnelig. Det hedrade denne att vara den förste, som räckte sin forne motståndare kransen, med de ord, att han i sin sång förenade PROPERTII djupa, brinnande känsla med OVIDII behag *). Vid samma tid

*) KELLGREN skyndade att, som han säger, "rikta sitt blad med dessa *ypperliga* stycken" och införde flera deraf. (*Stockholms-Posten* 1786, n. 9, 17, 30 och 35.) Hans omdöme öfver dessa oder framställes dock på ett annat sätt i *Svenska Vitterheten* af HAMMARSKÖLD, der det heter om de erotiska oderna: "Dessa stycken väckte på sin tid ingen sensation, och Kellgren har påtagligen afseende på dem, då han i sina anmärkningar till Propertius önskar, att våra erotiska skalder måtte lära af denne Romare att 'skrifva till sina älskarinnor med något mera passion och något mindre grannlåt, i synnerhet då de ämna gifva allmänheten del af sina ömma lågor'. Detta omdöme slår alldeles in på de Leopoldska kärlekssångerna". (2 uppl. s. 461.)

Man ämnar i denna minnesteckning ingalunda återkalla de oräkneliga beskyllningar, som under en följd af år, i ströskrifter och tidningar, riktats emot LEOPOLD, såsom den der hvilkens inflytande varit skadligt för svenska vitterheten och språket. En annan fråga är dock, om man bör med tystnad förbigå vilseledande omdömen, hvilka öfvergått till snart sagdt stående satser i litterärhistorien, upprepade i nya upplagor och lemnade till den studerande ungdomens upplysning och vägledning vid bekantskapen med vår vitterhet, hvarigenom dessa irriga föreställningar fortplantas från slägte till slägte. En dylik källa är den

skref THORILD till LEOPOLD (den 3 mars 1785): "Om jag någonsin haft en tillfredsställelse och en ära af mina tryckta papper, så är det att med dem hafva behagat LEOPOLD, — detta namn, som redan har en glans af Gud och odödlighet i min inbillning. Jag i detta ögonblicket mera ryser, än är rörd och genomträngd. Jag emotstår ingen skönhet; djupt i min själ bäfvar jag för hvar snillets höghet; och när jag betänker den gudomliga, hos ingen nation öfverträffade oden (den 1 november), så tycker jag mig skrifva till en Apollo. Ingen af oss här (i Stockholm) misskände herr bibliotekarien i raderna öfver Sleincour. Dessa Kellgrenska behagen, manliga och starka; detta ändå till af en mästare, sade oss allt. — Näst intill att skapa en skön tanke, måste ingen själens vällust vara högre, än att förstå och känna den".

---

ofvannämnda, som icke blott länge åberopats, och åberopas ännu i Sverige, utan är nästan den enda, af hvilken utländingen tagit kännedom. En vederläggning af de deruti uttryckta åsigter skulle växa till ett lika stort omfång som sjelfva boken. Man har derför ansett rättast, att vid redogörelsen för någon hufvudpunkt af LEOPOLDS författareskap bifoga (såsom nyss skett) i en not det i nämnda litterärhistoria förekommande omdöme, då läsaren kan pröfva och dömma. Man förmodar, att KELLGRENS egna ord äga mer trovärdighet än den mening, som HAMMARSKÖLD underlagt dem.

Den unge vitterhets-idkaren, ännu icke hunnen mannaåldern, njöt således den sällsynta ära att hyllas på en gång af KELLGREN och THORILD; hans lyra hade tjust desse stridige konstdomare. Det berodde af honom sjelf att bibehålla emot begge denna vänliga ställning. Att han icke gjorde det; att han af högsinthet emot den, om hvilken han kunde säga:

"Vid mina första steg din jernhand mötte mig,
Min ungdom stöttes bort med hån ur snillets tempel," —

med ett ord: att han af ädelt deltagande för den på dödslägret angripne KELLGREN uppträdde mot hans fruktansvärde motståndare och gjorde den utslocknandes sak till sin egen, skall, ehvad man i öfrigt må dömma om striden, alltid vittna om en storsinthet, som söker sin like i vitterhetens häfder.

Att en stjerna af första ordningen åter uppgått på den svenska vitterhetens himmel, kunde ej länge vara doldt för GUSTAF den tredje. Man föreså̊g, att den Lidénske bibliotekarien snart skulle lysa i konungens omgifning, hvilket jemväl besannades. Inom en vecka erhöll magister LEOPOLD bref från GYLLENBORG, OXENSTJERNA och ROSENSTEIN, som meddelte honom konungens önskan, att han skulle infinna sig i hufvudstaden och bo på

slottet, i ARMFELTS rum; men då dessa ännu ej voro i ordning, erbjöd OXENSTJERNA rum i sitt hus, endast han ofördröjligen infunne sig. Respengar medföljde, och konungen lofvade betala de skulder, som den obemedlade vitterhets-idkaren ej kunnat undgå att åsamka sig vid lärdomssätet *).

*) OXENSTJERNAS bref är af den 3, ROSENSTEINS af den 6, och GYLLENBORGS af den 9 februari 1786. OXENSTJERNA visar det varmaste deltagande för den unge skaldens framtid, och säger, att det endast gifves ett sätt för en författare att göra lycka, och detta är att "blifva känd af konungen". OXENSTJERNA hade derför, i samråd med ARMFELT (hvilka eljest voro intet mindre än vänner), tillstyrkt att LEOPOLD skulle förvandla till opera dramen *Helmfelt* (liksom KELLGREN gjort med *Gustaf Vasa*), hvilket konungen bifallit, ehuru detta uppdrag senare utbyttes emot uppmaning till LEOPOLD att författa ett eget skådespel, hvilket blef *Oden*. OXENSTJERNA sände tillika 50 rdr specie (motsvarande 200 rdr rmt) till resekostnader, och tillägger: "de öfriga depenserna få vi som goda vänner öfverlägga om", endast han ofördröjligen infinner sig. OXENSTJERNA ber honom taga in hos sig, i Geringii hus, vid kanslitrappan, till dess rum hos ARMFELT hinna iordningställas. — ROSENSTEIN ber att få uppgift på LEOPOLDS skulder, hvilka konungen vill betala, och framställer, liksom OXENSTJERNA, angelägenheten deraf att LEOPOLD blir personligt känd af konungen. — GYLLENBORG skrifver: "Hvem är glad, om icke jag, öfver händelserna af denna vecka! Jag hoppas då få se min vän i staden! Han kommer att bo på slottet, i Armfelts rum, och der arbeta på den opera, som af honom åstundas. Oxenstjerna sänder i dag, från högre ort, 50 rdr sp. till respenningar, och vidare torde vid ankomsten anskaffas. Min vän har lofvat att

GUSTAF hade det gemensamt med store menniskokännare, att ofta genom en enda öfverraskande

med första resa. Akta nu endast er helsa! Törhända denna hastiga revolution kan åstadkomma någon förbättring. Hvad jag längtar att få omfamna min käraste vän! Rosenstein skref i måndags, och var i synnerhet slutet af hans bref utlofvande någon synnerlig förmån. Låt mig veta när ankomsten blir, och säg till hos mig när ni kommer. Jag bor på Drottninggatan, i Hovingska huset, nästa hus till Rosenadlers, vid Hötorget". — OXENSTJERNA skrifver samma dag om sin morbror GYLLENBORG: "Tit. har ingen uppriktigare vän, och i dessa tänkesätt äger jag med honom ett fullkomligt slägttycke". — Samma dag som ROSENSTEIN, skref äfven KELLGREN till LEOPOLD, som meddelt honom sitt förslag att flytta till Stockholm: "Det förtroende herr bibliotekarien behagat visa mig, gör mig ett så mycket renare nöje, som i allt hvad kan hända, och jag hoppas snart händer till Tit. förmån, jag med skäl får anses för fullkomligt onyttig. - Jag tackar Tit. äfven af hela mitt hjerta för dess goda tanke om poemet *Gustaf Vasa*. Om någon hade den olyckan att ej öfverdrifvet värdera den svenska allmänhetens lof, så vore det för honom som kännares bifall måste blifva så mycket dyrbarare. Det upphöjda rum Tit. bland dem äger, bör vara en försäkran om den uppriktiga fägnad, hvarmed jag skyndar Tit. vänskap till mötes, och den fullkomliga högaktning, hvarmed jag framhärdar", m. m. — I hvad mån KELLGREN medverkat till den kallelse, som LEOPOLD erhöll från konungen, är svårt att utreda. Sannolikt röjde han ett uppriktigt deltagande, att dömma af den oafbrutna tacksamhet, som LEOPOLD visade honom. Att LEOPOLD, under sitt nästan lönlösa tillstånd i Upsala, och med mörka utsigter för framtiden, öppnat sitt hjerta för KELLGREN, ser man af ett bref, hvari han önskar någon förändring i sin belägenhet, och yttrar, bland annat: "Salig riksrådet

fråga kunna utleta karakterens gry hos den som han såg första gången. Man hade derom under-

Creutz gjorde mig den äran att rätt allvarligen bjuda mig till Stockholm. Hellre hade han kunnat befalla mig möta sig i de saligas hemvist. Jag hade till den ändan blott behöft att adressera mig till doktorerna, som längesedan tyckas ledsna till och med att pina mig för intet. För mig återstår då ingen annan hjelp, än den att dö, som jag likväl — att säga sanningen — icke kunnat vinna, ehuru jag dertill användt alla de ringa tillgångar, jag kunnat äga, och alla de doktorer, som jag känt i Sverige och i Tyskland. Den dernäst vore, att kunna lefva bergad. - Var god och gif mig en liten idé om de nu för tiden mest betydande personer, hos hvilka jag har att insinuera min ansökning. Jag känner till namnet få, till person ingen, utom herr stats-sekreteraren Schröderheim. Men jag vet, att herr kongl. sekreterarens förtjenster förskaffat sig hos alla desse en aktning, som skulle göra dess förord gällande, äfven hos konungen. Jag ber herr kongl. sekreteraren, med den uppriktighet, hvarmed den förtryckte, utan att förnedra sig, kan adressera sig till den rättsinnige: unna mig detta förord hvar hr kongl. sekr. finner att det kan gagna mig. Värdigas härigenom gifva mig en vink till den närmare vänskap, som jag så många år åstundat; som jag intet ögonblick skall vara ovärdig, och som skall vara en ära och en tröst för mina få återstående, olyckliga dagar". — I KELLGRENS svar på detta bref (hvaraf ett kort utdrag lemnats här ofvan) förklarar han visserligen, att hans deltagande varit öfverflödigt till beredande af den lyckligare vändning i LEOPOLDS öde, som han förutsäger; hvilket yttrande dock, med KELLGRENS kända blygsamhet i fråga om egna förtjenster, ej behöfver vara liktydigt med fullkomlig *overksamhet* å hans sida. Hans nära bekantskap med frågans ställning visar, att detta ej var förhållandet. Att han fastmer, till sångarbrodems förmån, talt med in-

rättat LEOPOLD, som aldrig sett något hof, än mindre talt med någon förstlig person, men visste blott,

flytelserike män, lemnat dem del af dennes bref, och visste hvad som till hans bästa förehades, vittnar följande tillägg: "Hos alla dem, i hvilkas händer herr bibliotekariens lycka kan vara lemnad, har jag funnit långt förut en så rättvis känsla af herr bibliotekariens merit, och så lifligt deltagande i dess belägenhet, att ett bättre öde för hr bibliotekarien ej kan vara långt borta. I synnerhet äger herr bibl. i kanslirådet von Rosenstein en den uppriktigaste vän och pålitligaste befordrare; hvarom jag ock hoppas att det bref, han i dag herr bibl. tillskrifver, fullkomligen lärer öfvertyga. Sedan jag tagit mig den friheten att meddela honom herr bibl:s bref, har han sjelf begärt få dela nöjet af dess besvarande. Jag har nyligen hört påtänkas ett nytt förslag till hr bibl:s lycka, hvilket jag för mitt enskilda interesse helst önskade gick i fullbordan, emedan jag smickrar mig att derigenom vinna en närvarande vän och medbroder. Om ej öfverste kammarjunkaren grefve Oxenstjerna redan låtit hr bibl. få veta deraf, bör jag ej vara indiskret och förekomma honom deri." — OXENSTJERNAS bref upplyser ej om detta förslag, hvilket tvifvelsutan var LEOPOLDS utnämnande till konungens handsekreterare, som också kort derefter inträffade, men hvarom OXENSTJERNA intet på förhand kunde yppa, enär det berodde derpå, huruvida skaldens person behagade konungen, som ännu icke sett honom. Hos LEOPOLD var *tacksamhet* en af de djupast rotade känslor. I fall man af denna får sluta till, hvilka de män voro, som grundat hans lycka, så synes det varit KELLGREN och ROSENSTEIN. Äfven för ARMFELT hyste han en tillgifvenhet, som ej förnekade sig under dennes olyckor, och följde skalden till lifvets gräns. Att han vid ifrågavarande tillfälle varit beredvillig att tjena, synes deraf, att han upplät sina egna rum för den unge, honom obekante skaldens emottagande. I afseende på den del,

att hans framtid berodde på det första mötet med den blifvande beskyddaren. Han fann sig dock upplyft deraf att bli bedömd af ett snille, vid hvilket han redan kände sig fästad af en hemlig sympati, och han har sedan erkänt, att han aldrig funnit sig så förlägen inför snillekonungen, som han senare, oaktadt all hofvana, blef då han första gången skulle tala med dennes välmenande, men inskränkte son *).

---

som KELLGREN ägt i befrämjandet af dennes framtidsväl, må bemärkas, att LEOPOLDS bref till honom var af den 27 januari, och OXENSTJERNAS skrifvelse till den förre (hvaruti han, på konungens befallning, kallar LEOPOLD till Stockholm, lofvar betalningen af hans skulder, sänder respenningar, och underrättar, att rum tillredas på slottet) är af den 3 februari, således nästan med omgående post, hvilket tyckes förutsätta, att (såsom KELLGREN äfven säger) alla de, i hvilkas händer den nye skyddlingens lycka kunde lemnas, redan förut gjort rättvisa åt hans förtjenst, om än KELLGRENS förord genom ROSENSTEIN blef en ny väckelse. Den ifver, som OXENSTJERNA och ARMFELT visade, kom väl snarast från konungens längtan att eröfra ett snille, som han hört så allmänt prisas. GYLLENBORGS deltagande synes varit den rena aktningens och vänskapens.

*) Han beskrifver i ett bref till ROSENSTEIN, huru brydd han var för denna uppvaktning, och alldeles icke *à son aise*, som med GUSTAF III. Han tillägger: "Jag mins mig nästan aldrig ha varit så försagd, och jag behöfver all den förtröstan jag äger till min brors tillstyrkande råd, för att våga detta steg. Tio gånger har jag varit på vägen att resolvera om igen". Brefvet är af den 26 mars 1806. GUSTAF ADOLF hade då varit kung i fjorton år. — Ett an-

Händelsen fogade så, att LILJESTRÅLES skaldestycke *Fidei-kommiss till min son Ingemund* var utkommet kort före LEOPOLDS första uppvaktning hos GUSTAF den tredje, och hade beredt en högtid för alla skämtets vänner. Konungen, som satt och skref när ARMFELT införde LEOPOLD, steg hastigt upp, fäste en genomträngande blick på den unge skalden och frågade: "Hvad tycker ni om fidei-kommisset till min son Ingemund?" — "Ehuru förfeladt, saknar det ej tänkvärda ställen", svarade LEOPOLD. Konun-

nat målande drag af LEOPOLDS ringa föreställning om sin förmåga att behaga, bör icke förbigås. Oaktadt det gälde hans framtid, ville han ogerna resa till Stockholm och visa sig för GUSTAF III. Han skrifver derom till KELLGREN (den 27 januari 1786): "Är det väl nödigt för mig att vara personligen närvarande? Mina beständiga sjukdomar hafva gjort mig sådan, att jag säkert föga rekommenderar mig genom mitt utseende, hvilket mycket liknar, efter min tanke, spöket af en fördömd, — och ännu mindre genom min konversation, som alltid är kort och generad. Det var till en stor del detta som gjorde, att jag aldrig i person vågade visa mig för vår salige parisiske kansler (CREUTZ); jag fruktade alltid att jag skulle förlora derpå. Emellertid, om hr kongl. sekreteraren finner för godt, skall jag anlända så snart min helsa tillåter mig, och om allt annat slår mig felt, skall jag hålla mig skadeslös genom den äran att hafva gjort hr kongl. sekreterarens bekantskap". Äfven i detta fall var hans senare motståndare, THORILD, en fullkomlig motsats; berättande med förtjusning (som vi framdeles få se), hur han på spektaklet var "bemärkt af kungen och visad för Fersen", undrande blott, att kungen ej låtit kalla honom till samspråk.

gen, öfverraskad deraf, frågade nyfiken: "hvilka?" — LEOPOLD upprepade då dessa rader:

"Att störta någon annan ned, för ingen dödlig buga,
Och akta dig inför din kung att smickra eller ljuga;
Det rum dig heligt vara bör, der hans person är när,
Och sanning är den första skatt du honom skyldig är."

Konungen blef öfverraskad och intagen af detta ädla och frimodiga svar *). Den unge skaldens personlighet gjorde på honom ett lika angenämt intryck som hans skrifter, och han blef snart omistlig för GUSTAF. Den då knappt tretiårige vitterhets-idkaren kallades till ledamot af Svenska Akademien och utnämndes till konungens handsekreterare, hvilken befattning vid samma tid innehades af KELLGREN, ADLERBETH, EDELCRANTZ och ZIBET. Man kunde förundra sig deröfver, att en konung, som besörjde icke blott sin egen brefvexling, men äfven sjelf uppsatte vigtigare statshandlingar, anställde fem ledamöter af Svenska Akademien såsom handsekreterare; men han önskade vara om-

*) En föregående minnestecknare tillägger, såsom bevis för det brydsamma i frågan till LEOPOLD, att det tillhörde hoftonen att gyckla med den gamle LILJESTRÅLE, som var tillsagd att taga afsked från justitie-kanslers-embetet, för att lemna rum åt grefve WACHTMEISTER, som då var knappt 25 år. Dervid bör anmärkas, att denne nämndes till justitie-kansler 1779, till en af rikets herrar 1782, och att LEOPOLD såg konungen för första gången 1786.

gifven af snillen och fann i detta slags befordran en utväg att bereda de obemedlade bland desse utkomst och en ställning i samhället *).

Det ämne, som LEOPOLD valde för sitt inträdes-tal i detta samfund, låg nära till hands och blef likväl det mest öfverraskande. Han talte öfver "Snille och Smak". Med skyldig aktning för hans berömde föregångare (hvaribland sådane män som GYLLENBORG, KELLGREN, OXENSTJERNA, ADLERBETH och ROSENSTEIN), torde efterverlden medgifva, att

*) Den tjugeårige FRANZÉN var knappt känd genom sina förstlingsdikter, förrän fråga väcktes om hans anställande såsom konungens handsekreterare, ehuru hans blygsamma tvekan att emottaga en sådan utmärkelse, och hans hemlängtan till Finland kommo honom att föredraga en annan bana, som blef både högre och skönare. (Jfr GRAFSTRÖMS *lefnadsteckning öfver Franzén.*) — Då hoftjenster voro adeln uteslutande förbehållna, fann GUSTAF ingen annan utväg att omgifva sig med unga ofrälse män af ovanliga anlag, än att nämna dem till ifrågavarande beställning. Äfven denna hade förut innehafts af endast adelsmän. KELLGREN var den förste oadelige, hvilket då väckte icke ringa uppseende. ZIBET (född ofrälse) var äldre i befattningen än KELLGREN, men han anställdes hos GUSTAF såsom prins och adlades snart. Det är i öfrigt ganska betecknande, att GUSTAF gaf diplomer, stjernor och titlar åt sina öfriga handsekreterare: ZIBET, EDELCRANTZ (förut CLEWBERG) och ADLERBETH, men undantog från dessa offer åt bruket och flärden de store skalderna KELLGREN och LEOPOLD. Man torde knappt misstaga sig, om man antager hans skäl dertill hafva varit, att han ansåg snillet upphöjdt öfver alla yttre utmärkelser.

den yngstes tal fördunklade alla de dittills hållna. Han yrkar deri, liksom i sina föregående skrifter, snillets frihet, och yttrar derom, bland annat: "Icke att den sanna visheten skadar snillet. Vare hon alltid dess ledsagande syster, eller dess värdige domare. Men om den kortsynta medelmåttan lånar hennes namn och anseende; om hon, förälskad i sitt eget ärbara skick, sin skridande metodiska gång, sina ömtåliga betänkligheter, gör dem till vilkor och lagar för snillets utflygter; om hon sätter, utan eftergift, fördomens gränser för tanken, konstregelns för inbillningen, och ett halfdanadt språks för uttrycket; om, öfver eller utom hennes krets, all upphöjning blir i hennes ögon ytterlighet, all liflig väckelse lättsinnighet, all ny väg förvillelse: då bör det fruktas, att hon föga gagnar ett lands vitterhet. Man har i synnerhet skäl till denna fruktan, om hon äger det borgerliga anseende, att hon kan gifva ett slags ton åt det allmänna omdömet, eller om sällskapshöfligheten skänkt henne det namn af kännare, som berättigar henne att äska ljud. Det är af sådane fäder som man ser någon gång aflas dessa amfibier i vitterheten, tillhörande hälften luften, hälften jorden, och som trampa prosans fotspår, under det de bära poesiens vingar". Men på samma gång varnar talaren för snillets förvillelser. De bestå, säger han, "an-

tingen i ett bemödande att höja sig öfver förmågan, eller i en förmåga, som höjer sig öfver det tillbörliga. Man har sett författare, hvilka ägt nästan alla egenskaper af snille, utom den att styra och bruka det. Födde med ett slags misshag för det sorgfälligare i saker, söka de mindre dugbarhetens visa inrättning, *) mindre prydlighetens behag, än den spänning som erfordras för att åstadkomma stora verkningar. De åstunda icke bifall, de vilja beundras. Beröm gifvet af en stående, en sittande läsare smickrar dem föga; det måste ske af en knäböjande. Deras styl saknar icke glans, styrka, skönhet; de svinga sig opp i höjden, i sanning, på eldsvingar; men det sken de kasta omkring sig är något helt annat än dagsljuset: det upplyser ej, leder ej, fägnar ej; det förstummar. Like luftsyner, som irra präktigt omkring på himmelen, hvälfva de sorglöst eldskroppen af sitt snille öfver alla ämnen, hvaraf blotta skymten kan sätta läsarens inbillning på något sätt i häpnad, dessa ämnen må antingen icke eller illa låta förena sig med hvarandra; bedaga ofta deras minst behöriga sidor, och förakta gudomligen alla det granskande vettets blygsamma erinrin-

*) Man erinre sig LEOPOLDS definition af ordet *duga*, i poesi: "duga, det är att *behaga, interessera, upplyfta.*"

gar". *) — Författaren uppställer derefter följande fråga: "Då man talar om *snillet* med hänseende till dess fullkomligheter och brister i utöfningen, talar man icke då med detsamma om *smaken*, fastän under ett annat namn? **) Ty är det icke samma själsegenskap, som lärer konstnären både att undvika det falska och stötande, och att finna det sanna och träffande, hvarmed han förtjusar? Man kan icke neka poeten, som skapar stort, smak i det stora; han skapar lyckligen, fastän vårdslösadt i de ringare delar. Man kan ej neka kännaren, som skrifver, snille, i det han skrifver med behag, fastän utan förtjenst af stora och träffande drag. Dessa egenskaper kunna då sägas i grunden vara af samma natur, och endast åtskilja sig i starkare eller svagare, djupare eller ytligare behag. — Likväl och om smaken är ett slags mindre snille i de små ohärmliga behag, som den strör öfver skrifarten, och tvertom ett visserligen ganska stort snille i den höga, majestätiska skönhet, som skil-

*) Det kan ej undfalla en uppmärksammare läsning, att detta ställe redan innebär ett offentligt underkännande af det Thorildska vitterhetsslaget. Hvarföre THORILD likväl ännu i fem år iakttog tystnad emot LEOPOLD och i dess ställe med ytterlig häftighet angrep KELLGREN, som dertill då ej gaf anledning, skall framdeles förklaras.

**) TEGNÉR säger detsamma i svaret på ATTERBOMS inträdestal: "*En* regel smaken har, den heter snille."

jer Virgilii verser ifrån Lucani; om den är samhälls-odling, då man betraktar den såsom en aflägsnande känsla från det i seder och språk stötande; hvad är då denna sinnesgåfva, när den omfattar hela sammansättningen, granskar delarnes motsvarighet till hvarandra och till det hela, väljer toner och färger, afsöndrar det obehöriga, ger kraft åt slappare ställen, ljus åt otydliga, vishet åt dristigheten, måtta åt styrkan, förädling åt sinnligheten: med ett ord, dömmer om det rätta till författarens ändamål? Hvad annat än pröfning, urskilning, förstånd? Och i hvilket snille-arbete, eller i hvilken del deraf, blifva ej dessa egenskaper af oumbärlig nödvändighet?"

Någon allmän smakdomstol anser författaren icke kunna gifvas. "Det är," säger han, "en föga erkänd förvillelse, som sedan någon tid blifvit vanligare hos oss, att hänskjuta sig till den allmänna goda smaken då man har den olyckan att se sitt arbete vanprisadt i det samhälle, hvari man lefver. I grunden gör man härigenom intet annat, än vädjar från en verklig domstol, som man fruktar, till en domstol som icke bevisligen finnes någonstädes, och inför hvilken man ej kan kallas att ansvara. Ty hvar finner man denna allmänna, fördomsfria smaken, dessa med naturens egen hand föreskrifna och ur de möjliga skönheternas verld hemtade be-

grepp och reglor? Reglor, som till ingen del smittats af något folkslags hemlynne, förändrats af något klimats stelare eller blidare beskaffenhet, något hofs rådande behag, någon menighets vårdslösare tycken, någon författares behagligare fel? Vanor, inrättningar, sätt att lefva och tänka, äro icke desamma på alla ställen. Dygder, sinnesrörelser, till och med graderna af begrepp åtskilja sig tillika med folkslagen och förändra föremålen för deras deltagande. Icke ens skrifsättets erkända förtjenster behålla öfverallt samma bifall. Tanken eller bildningen, styrkan eller ljufheten, den mogna pröfningen eller det lekande behaget, den ädlare naturen eller den lägre, taga företräde efter seder, lynne och inbillningsgåfva. Henriadens hjeltar äro icke Homers; Ariostos dikter äro icke gjorda för våra nordiska vise; Holbergs skådeplats är icke den, hvarpå Lekain och Clairon spelat. Englands filosofiska odling synes ännu icke vara våra läsares, och vår grad af förfining i känslor och smak är kanhända ännu längre ifrån den parisiska, när man derifrån undantager dem, hos hvilka en lyckligare uppfostran skyndat naturgåfvornas förädling. Alla folkslag och tider komma öfverens i något, men de åtskilja sig i mycket, eller ännu mera."

I de anmärkningar, hvarmed författaren beledsagat det tryckta talet, fäster han särskild upp-

märksamhet vid den tidens fördom, att öfverskatta den fransyska vitterheten. Några drag må meddelas. "Ingenting är allmännare", säger han, "än att personer, bekanta med någon främmande nations berömda skrifter, finna hos sitt eget språks författare nästan intet annat än råhet, vanmakt, obehag, och dömma förtjensten af hvart inhemskt försök blott och endast efter dess mer eller mindre synbara härmning af dessa utländska efterdömen. — Sådant är ännu hos oss det fransyska språket, hvilket man kan anse nästan såsom moderspråket för den högre sällskapsverlden, och hvars författare derigenom blifvit upphöjda till rang af fastställda mönster för allt slags vitterhet: en ära, som de äfven i många hänseenden onekligen förtjena. — De hafva rätt, dessa det fransyska språkets ifrige älskare, de hafva rätt deri, att begge språkens vitterhet *ännu* icke kan jemföras, hvarken i rikhet på goda skrifter eller *måhända* i deras fullkomlighet. Men hafva de rätt att på denna grund förneka vårt språk all skönhet? våra författare nästan all jemförlighet i smak och odling? ja, hvad några hittills gjort, sjelfva möjligheten att en dag jemnas med sina utländska föregångare? Hafva de rätt att framställa för oss den fransyska smaken, och endast denna, såsom ett ovilkorligt mönster, ett ideal af fullkomlighet, med hvilket all olikhet är

ett obehag, och från hvilket all afvikelse vore en orimlighet?" — Efter att hafva erkänt, att den fransyska vitterheten utmärkte sig i synnerhet genom tvenne egenskaper: sammansättningens klarhet och stilens alltid jemna värdighet, tillägger han i afseende på den senare: "Men undvikandet af ett fel leder ofta till ett motsatt större. Med den omsorg kan man undfly uttryckets påstådda oädelhet, att man gör hälften af sitt språk obrukligt för den ädlare skrifarten, och att man derifrån utesluter både denna träffande egentlighet, som ofta så lyckligt bestämmer tankens föremål, och dessa sinnligt målande drag, som alltid tala med så stort behag till inbillningen. Jag lemnar åt andra att dömma, huruvida det fransyska språket af en sådan förebråelse verkligen träffas eller ej. Hvad man åtminstone oftare påstått, det är att sjelfve Corneille's, Racine's och Boileau's språk på långt när ej äger för den egentligt *poetiska* stilen, det vill säga för den sinnligt målande, de fördelar som Homers, Theokrits och Virgilii, eller ens som Pope's, Miltons, Ariostos. — Hvad skall man då säga om dessa domare i vitterheten, som, med en uteslutande beundran för allt hvad som blott flutit ur en fransysk penna, sätta bland oss höjden af förtjenst i den mest enträgna härmning deraf? Man lärer ej förebrå mig att jag öfverdrifver. Jag skulle

i det fallet äga mitt försvar färdigt i nästan alla våra goda skribenters erfarenhet. Knappt lärer någon bland dem finnas, som icke mer eller mindre rönt obehaget af en författares belägenhet, som måste följa naturen och fordringarne af sitt eget språk, men dömmes efter lynnet och smaken af ett främmande. Han behöfver ett nytt ord och skapar det; det är ädelt och välljudande, men ännu ovanligt, och den fransyska smaken misshagas deraf. Han lånar ett annat ur hvardagsspråket, det förädlas hos honom genom användningen; men detta ord var nyss ett hvardagsord utan upphöjning, och den fransyska smaken misshagas deraf. Han försöker nya ordställningar, omvexlad nummer; språket vinner kraft derigenom; någon slapp sträng spännes starkare, och tonen höjer sig; men sammansättningen förlorar ledigheten, ordfallet, måhända derigenom också snarfattligheten af umgängestalet: och den fransyska smaken misshagas deraf. Han försinnligar ett uttryck; bilden är lyckligt lånad, den är liflig och talande; men all sinnlighet i dess första nyhet tyckes liksom medföra en viss råhet, hvilken behöfver sin tid att afnötas: och den fransyska smaken misshagas deraf. Med ett ord: alla dessa försök må hafva deras ypperliga förtjenst; må skänka språket färger och rikedom; må föra det slutligen till jemförlighet med de mest odlade;

nog af, det är icke den fransyska tonen, vändningen, ordställningen; det är alltid ett helt annat språk, som har sin egen särskilda natur, sina vissa egentligheter. Behagen, om de finnas, äro icke desamma, olikheten är synbar, och den fransyska smaken misshagas deraf. Ingenting är i sanning mera qväfvande den inhemska litteraturens tillväxt i ett land, än en främmande vitterhet, som i alla högre eller finare kretsar nästan undanträng̃er moderspråket. Man förebär förgäfves, att smaken derigenom förädlas, efterdömen utbredas, täflan uppväckes. Det är nästan alltid fördomen för det främmande, som i dessa täflingar afgör företrädet, och äfven den bäste författare skall svårligen lyckas att i en sådan nation skrifva på en gång för allmänheten och för det finare umgänget. Men i denna svårighet, eller, rättare sagdt, i denna omöjlighet, hvilket val återstår? Utan tvifvel att skrifva för sin egen nation, att tala till dess tankegrad och sinnesart, att otvunget följa sitt eget språks lynne, att, med ett ord, hellre skapa en vitterhet åt sina egna landsmän, vore den ock till en början mindre fullkomlig, än att efter några få, knappast mer än halfsvenska läsares fordringar tvinga sin skrifart till en onaturlig likhet af utländska efterdömen: efterdömen, alltid lättare att på sin egen väg upphinna, än att, rädd och stel härma-

re, fjät i fjät eftertrampa. Jag är nemligen öfvertygad, att hvart och ett språk har, likasom sin egen särskilda art, så äfven sin egen olika väg till fullkomligheten och sina bestämda egenskaper för ett visst olika slag deraf. Det är på denna väg, om den följes, som det kan och skall blifva icke allenast jemförligt med andra, utan äfven till vissa delar öfverträffa dem. — Det kan blott nås genom uppmärksamhet på sitt eget språks lynne och fördelar, och genom en manligt fri utbildning deraf. Så har den engelska vitterheten blifvit en rival af den fransyska, och en rival, som i mer än ett afseende behållit företrädet." — Detta tal skrefs, som vi vete, för tre fjerdedels århundrade sedan, och vi våga tro, att hvarje vän af svenska vitterhetens och språkets sjelfständiga utveckling kan den dag som är underskrifva de här framstälda grunder. Man kunde fråga, hvar ett fullständigare, värdigare, i ett vackrare språk tolkadt vad mot den franska litteraturens förherrskande inflytelse blifvit afgifvet. När detta yttrades, var det både nytt och djerft; ingen bland det gustavianska tidehvarfvets store författare hade ännu fört ett dylikt språk emot den allmänt herrskande smaken. Hvad han säger om svenskheten var deremot fullkomligt i öfverensstämmelse med den anda, som uttrycktes af GUSTAF III vid Svenska Akademiens stiftelse, då

han ville, att det svenska snillets ära skulle sprida sig så långt, som fordom de svenska vapnens, och bereda "vårt språks namnkunnighet i främmande länder." LEOPOLD var, af natur och bildning, liksom hans konung, en liberal, framskridandets man, både i vitterhet och politik. Att han, befarande inom begges områden en tilltagande regellöshet, uppträdde såsom en återhållande kraft, vittnar ej om servilism och obskurantism, men skarpblick och medborgaresinne. *)

*) TEGNÉR säger om LEOPOLD:

"Sig sjelf han ägde midt i skaldeyran
Och gömde oförryckt sitt vattenpass i lyran."

Han fordrade allestädes sans, ordning, ändamålsenlighet, välde öfver ämne och form, besinning. Men fordrar icke Tysklands snillrikaste och fördomsfriaste estetiker, JEAN PAUL, detsamma? Vi skola anföra hans egna ord. Vid omnämnandet af nödig öfverensstämmelse emellan snillekrafterna, säger han: "Die erste ist die *Besonnenheit.* Sie setzt in jedem Grade ein *Gleichgewicht* und ein *Wechselstreit* zwischen Thun und Leiden, zwischen Subject und Object voraus. — Nur der unverständige Jüngling kann glauben, geniales Feuer brenne als leidenschaftliches. — Der rechte Genius beruhigt sich von innen; nicht das hochauffahrende Wogen, sondern die glatte Tiefe spiegelt die Welt. — Was fehlte unserem grossen Herder, bei einem solchen Scharf-, Tief-, Viel- und Weitsinne, zum höhern Dichter? Nur die letzte Ähnlichkeit mit Platon: dass nähmlich seine Lenkfedern (*pennæ rectrices*) im abgemessenen Verhältniss gegen seine gewaltigen Schwungfedern (*remiges*) gestanden hätten. Missverstand und Vorurtheil ist es, aus dieser Besonnenheit gegen den Enthusiasmus des Dichters etwas zu schliessen, denn er muss

Hvad man mindre torde väntat, är att den unge vitterhets-idkaren, inför GUSTAF den tredje och hans hof, påstår, att det icke är snillet, som vinner vid att införas i de högre kretsarne, eller den så kallade stora verlden, utan tvertom. Han anförer såsom exempel DALIN, "en yngling nyss utgången ur den låga fädernehyddan; han hade ej lefvat i hvad man kallar det bättre umgänget; han gick in i verlden, och gaf deråt, vågom säga det, den upphöjning han sjelf medförde, icke den han dragit derifrån. Sedan DALIN grånat i hoflefnaden, sedan han utmärkt nästan hvar dag med någon ny skapelse af sin rika inbillning, någon ny stråle af qvickhet, man säge mig, röjde hans arbeten efter tretio års högre umgänge en högre fullkomlighet i smak, än den, hvarmed han började sin bana? Svenska vitterheten antog af honom den förbättrade skrifart han infört, men smaken var ännu, äfven hos honom, långt ifrån fullkomligheten. Den bibehöll alltid sina märkbara felaktig-

---

ja zugleich, ja im Kleinsten, Flammen werfen und an die Flammen den Wärmemesser legen; er muss, mitten im Kriegsfeuer aller Kräfte, die zarte Wage einzelner Sylben festhalten, und muss (in einer andern Metapher) den Strom seiner Empfindungen gegen die Mündung eines Reims leiten. Nur das Ganze wird von der Begeisterung erzeugt, aber die Theile werden von der Ruhe erzogen". *Vorschule der Æsthetik*, 1 Theil, § 12, *Besonnenheit.*

heter, och den högre sällskapslefnaden hade kanhända icke på en enda förminskat antalet deraf." — LEOPOLD antager, att det högre umgängeslifvet är i en nyare tid, för det sanna snillet, måhända ännu umbärligare än fordom, och yttrar derom: "Sedan alla nationers mästerstycken, Greklands och Roms, Frankrikes och Italiens, Englands och Tysklands, kunna med lätt möda sammanhållas, och sedan man har i böcker, om det uttrycket tillåtes mig, äfven hela samqvämsverlden, månne också i våra dagar det personliga deltagandet blir af samma oumbärlighet?" *)

*) LEOPOLD återkom till samma ämne vid andra tillfällen, då han yttrade sig offentligt inför konungen och hans lysande omgifning, att nemligen det ej var det högre sällskapslifvet, som borde stifta lag för snillet, utan tvertom. Då man lagt vigt på anklagelsen, att han sökte införa en hofton i vår litteratur, må ytterligare några prof på motsatsen anföras. Såsom akademiens direktör, vid ZIBETS inträde, yttrar LEOPOLD, bland annat: "Det är visst, att det högre umgänget icke alltid erkänner sina förbindelser emot snillets söner, hvilka det påstår sig skapa, smickrande sig att hafva gifvit dem hvad det tvertom af dem emottagit. Dessa odödliga arbeten, som upplyst, förbättrat och förtjust tidehvarfven, dessa ljungeldar af snille, de enda kanske som förtjena att bära detta namn, hafva ej alstrats bland sammanlefnadens lysande förströelser; de hafva nästan alla utgått från den aflägsna hyddans stilla mörker. När en man, hvars egenskaper skulle gifvit ryktbarhet åt hvad enslighet som gömt honom, vägrar sig åt författarens kallelse, lemnar behaget af dess yrken, för att dela sig åt verlden och

Bär detta tal stämpeln af en uteslutande smak? af begär att slå snillet i fjettrar, eller att införa fransyskt regeltvång och en konventionell hofton? Andas det ej tankens frihet och sjelfständighet? Om, såsom nyss antyddes, författaren senare, i en tid af omstörtning och regellöshet i samhälle och litteratur, strängare än tillförne yrkade iakttagandet af både samfunds- och vitterhets-lagarne, vittnar detta om något annat än inneburet slafsinne hos medborgaren och skalden. *) — Den språkets renhet, hvari främmande ord äro långt sällsyntare än hos de fleste nyare författare, förtjenar särskildt utmärkas. **)

Den smickrande mottagning, som LEOPOLD rönte i hufvudstaden, vände icke hans håg ifrån lärdomssätet, dit han tidtals återvände. Andan och tonen i hans skrifter röja, att han var skapt för lärarens kall; han kände det sjelf, och han blef

---

sammanlefnaden, är det en vinst som hon gör, mera än en ära som han tillegnar sig." *Svenska Akademiens Handlingar*, 3 del. s. 172, 173.

*) Man erinre sig beskyllningarne af THORILD och hans efterföljare.

**) Om LEOPOLDS språk yttras i *Svenska Vitterheten:* "Dessutom har den njugga naturen nekat honom allt välde öfver språket, hvadan det också handterar honom så att tårarne dervid kunna komma granskaren i ögonen af medömkan." (2 uppl. s. 456.)

omsider, väl icke högskolans, men sitt folks lärare i de vigtigaste ämnen. Han jemförde den mera lysande, men osäkrare framtid, som väntade honom vid hofvet, med den lugnare och varaktigare, som åtföljde en lärostol, om hvilken han ägde rättvis förhoppning. Han tvekade i valet. Konungens tjusningsförmåga afgjorde hans öde. Icke blott i hufvudstaden och på lustslotten, men under krigets faror ville GUSTAF åtföljas af sin älsklingsskald. Det är eget att se denne konung, under striderna med främmande härar, med sin egen i uppror, under Anjala-förbundets förräderi och Danskarnes inbrott, osäker om frihet och lif från inhemska ränksmidares sida, liksom från fiendernas, sysselsätta sig med vitterheten och tänka på ett äreminne öfver STEN STURE; det är ej mindre sällsamt att se en skald i högqvarteret författa en dramatisk dikt, såsom *Oden,* hvartill scenerna uppgjordes emellan konungen och honom, under deras förtroliga vandringar, när Ryssarne lemnade dem i fred. Ett par drag af detta samlif må anföras. LEOPOLD skrifver till ROSENSTEIN: "Hans Maj:ts helsa fortfar att vara den bästa, i likhet med dess lynne. Herrn är filosof och tillåter ej orternas förändring att göra någon i hans glädtighet. 'Jag hade tänkt,' sade han mig, i det jag inträdde, 'att få ta emot er i ryska Finland.' — Ers Maj:t, sva-

rade jag, man gör ofta ett steg tillbaka, för att hoppa bättre. — Emellertid är nu tyst och stilla, och man vet ej när eller hvart vi härnäst hoppa. Konungen lefver här i Lovisa som en enskild. Promenad och vitterhet äro hans enda tidsfördrif, och jag behöfver lyckligtvis till Hans Maj:ts tjenst härstädes intet annat än ben och öron. Jag har blott att klaga på de förra, ty oaktadt min böjelse att nyttja dem i krigstider, sådana som de närvarande, äro de dock ej starka nog till en daglig spatsergång, eller rättare sagdt ett dagligt spatserlopp af flera timmar." — En annan gång skrifver han: "I går återkom Hans Maj:t ifrån sin karelska resa. Jag har ännu ej haft den nåden att visa mig, ty jag är sjukare än vanligt, sedan åtta dagar. Annars hade jag redan fallit till hans fötter, af vördnad och matthet. Konungen mår väl och befinner sig alltid vid lika godt lynne som Robert i *la Guerre de Genève,* hvarom Voltaire säger, att *il était toujours gai, avant, durant et après.* Hans Maj:t arbetar i sitt kabinett, jag vet ej om det är på Rysslands förödmjukande eller på dramatiska teaterns upphöjelse." — Den ynnest, hvarmed Leopold redan omfattades af konungen och Armfelt, vållade att man begärte hans förord hos begge, hvaröfver han skämtar på följande sätt: "Baron Armfelt väntas i afton. Så snart han kommer,

skall jag afbörda mig Bergström i hans västficka. Malmströms sak har ännu ej förekommit. Konungen har befallt mig, liksom han befallt herr kanslirådet, att påminna baron Armfelt att påminna honom om hvad han det oaktadt aldrig skall påminna sig. Jag har märkt, att *påminna mig* vill hos konungen merendels säga detsamma som *låt mig glömma.* Det är för språkets nytta och som akademist jag gör denna anmärkning. Horns verser öfver Leyonhjelm hafva gifvit mig några ljufva ögonblick."

Konungen tillät skämt äfven då det rörde honom sjelf, endast det var af god ton. Han uppväckte gerna, säger Oxenstjerna, "qvickhetens vågade språk, och älskade, under dess strid, att försvara sig med dess egna vapen." I de flesta af Leopolds verser till honom blandas i hyllningen ett doft fint attiskt salt. Skämtande om krigets faror, sjunger han:

"Men, min kung, hvad vådligt sätt
Att din hjeltebörd besanna!
Kulan vördar ej din ätt,
Och hon stadnar lika lätt
I en ciceronisk panna,
Som hon krossar en dragon
Utan musikalisk ton,
Utan känsla för poeten,

Och som går till evigheten
Med befälets permission.

Och följande, efter slaget vid Uttis:

Så länge snillets eld, som från er fjäder ljungar,
Och Nordens äldsta kronas glans
Er gjorde till en kung, ibland Europas kungar
Den älskansvärdaste och vittraste som fans,
Och eder stora själ sig nöjde med den krans,
Som friden, Gracerna och Minnets döttrar gifva;
Så länge var det tryggt att nalkas er person,
Och skalden djerfdes mer än skrifva
Till en monark, hvars blixt låg otänd vid hans thron,
Och hvars beröm var då att snillets yrken lifva.

Men nu, då sig er smak förbytt,
Då snillets flygt hos er en annan kosa tager,
Då Febus följer er som krigare och skytt,
Och blott Bellonas hand får fläta eder lager;
Nu, då på stridens fält, förtjust af skrän och skott,
Ni rusar vådligt stor bland faror och bland dödar;
Då blind för allt det blod, det svenska blod, som flödar,
Den store Gustaf är den tappre Gustaf blott:
Nu är att nalkas er ej godt;
Nu tillåt, att en skald bland edra undersåter,
Som skyr en plump censur från fiendens kanon,
Med edra åskors brak ej blandar lyrans ton,
Men, gömd bland Pindens löf, förbidar segrarn åter,
Och filosof, om ej poltron,
Beundrar från sin vrå ett mod, som han begråter.

Men efter ni så väl förstår
Att generalers konst liksom auktorers skatta,
Och sjelf så stora steg till begges lagrar går,
Så följ er dubbla drift att strida och författa;
Gif verlden ljus, och härja den.
Jag älskar snillets krans och är ej krigets vän;
Men jag fördömer ej hos er den lust som råder
Att basa Ryssarne i nåder.
Hvart snille har sin gadd, som vill försöka sig.
Katrina retat er, — — n*) har retat mig.
Jag finner nog, min kung, hvad nöje det bör vara,
Med samma hjeltehand att skrifva och att slåss,
Och, mästare i allt, den dubbla konsten para
Att hämna — och förtjusa oss.

En bland de få sånger af denna art, der skalden icke skämtar, är den öfver slaget vid Hogland. Äfven af detta praktstycke må ett drag lånas, särskildt med afseende å den åt GUSTAF ADOLF den store helgade slutstrof, som förtjenar att vara en minnesvers för hvarje svenskt hjerta. Skalden tecknar det af hertig KARL förda amiralskeppets strid med de tre ryska örlogsskeppen, under det hertigens råkat i brand och var nära att sjunka:

Der, under vädrens våld, med sidan uppvänd sträckt
För dundret af ditt lag, och seglet sänkt i vågen,
Hvars är den djerfva köl, af tusen åskor bräckt,
Som slåss ännu mot tre, slåss lika oförskräckt,

*) THORÉN, innan han antog namnet THORILD.

Med hafvet i sin barm och ljungelden i tågen?
Känn Karl, förvägne Grey, ej på hans vimplars prakt,
Ej på den gyllne bog, som dundermolnet höljer,
Men på hans mod att dö, på det beslut han följer:
"Förr sunken eller sprängd, än i en oväns makt!" —

Så hör det Vasar till att verldens undran göra.
Så föll för Gustafs arm, i blomman af hans vår,
Med hundra lagrars krans, från Tillys hvita hår
Den helgd af segrens son han trott i grafven föra,
Det namn af härars skräck han fört i tretti år. *)

Det kunde ej fela, att konungens politiska motståndare skulle, för dessa utgjutelser af ett fosterländskt hjerta, tilldela skalden namn af hofsmickrare. **) ADLERBETH, som säkerligen icke var det,

*) "Det gifves bland hans poemer intet enda, som lifvar det nationella interesset," säger HAMMARSKÖLD, *Svenska Vitterheten*, s. 456.

**) För att visa, i hvad ton detta skedde, må ett par strofer meddelas af ett den tiden kringlöpande poem, med titel: *Vid genomläsande af Leopolds bref till konungen:*

"Det kallar jag att skrifva bref,
Att förstars högmod läckert mata.
Du arme skald, som hungern dref,
Hvem lärde dig att smicker prata?
Men att ett sådant loftal ge,
Man måste skald och hungrig vara,
Och hvad man vittert sökt försvara,
Man lika vittert kan bele.

Han äger djerfhet, men ej mod,
Han äger oväld — och briguerar,

men som, ehuru han delade motståndspartiets tänkesätt, ägde ett svenskt hjerta, skrifver i anledning af dessa sånger till författaren: "Om jag ägde herr kongl. sekreterarens snillegåfvor, så kunde jag ej annat än missunna Tit. den hedern att vara den förste skald, som tolkade Gustaf den tredjes krigsära, och det på ett sätt som bör afskräcka medtäflare. Men nu har naturen lemnat mig en ljufvare känsla, som är den att fägnas öfver Tit:i lycka."

LEOPOLD sjelf öfverskattade icke ett skaldskap, som var ögonblickets skapelse och hvars lager han ansåg lätt förvissnad, såsom han skämtande yttrar i dessa verser till en vän:

Han mildhet har — och älskar blod,
Han segrat har — och retirerar.
Se, detta är den store man,
Som vill med Jofurs viggar ljunga!
Den lille skalden — hvad vill han?...
Han för kontant dess lof vill sjunga.

I öfrigt ser man af LEOPOLDS bref, att de tillfällighetsverser, som han med frikostig hand strödde för konungen och hans närmaste, ofta ägde sitt ursprung i begär att tjena vänner, eller olycklige. Den inflytelserike ARMFELT intogs, likasom konungen, lättast af snillets förbön. I afseende på den förre skrifver LEOPOLD till ROSENSTEIN, att, när ingen annan rekommendation hjelper, "måste man kittla honom litet med den poetiska fjädern, som dock nu håller på att bli utsliten."

För Gustaf, fosterlandets far,
Jag skallade i krigstrompetten.
Godt! tänkte jag, jag lemnat har
Mitt namn i seklernas förvar,
Men — sockerstrutarna och spetten
Ha ock sin rätt i våra dar.
— — — — — — —
En verkstadsman, som veckan ut
Står böjd med förskinnet för magen,
En krämare, som hela dagen
Har fingrarna uti sin strut,
Hur skulle sångmön och behagen
Få deras hyllning en minut?
Men folk af stånd?... Man borde tycka
Som under dessa höga tak
En högre bildning — — Sällsam sak,
Att ofta bildningen till lycka
Är annan bildning än till smak.

Det var icke titlar och ordensband, som fäste Leopold vid skyddsherren; han erhöll af Gustaf intetdera, och hans inkomst var till äfventyrs ej större än en adjunktslön i våra dagar; men det var konungens omotståndligt intagande väsen, de förtroliga stunder då han öppnade sitt hjerta, hans snillrika aftonsamqväm, som tjuste skaldens samkänsla och som han ej kunde sakna. Det är att få njuta dem, hvarom han anhåller i följande bref, efter tillfrisknandet från en svår sjukdom:

Den falska Nornans grymma hand
Min svaga lifstråd redan stäckte.
Re'n stod jag vid Kocytens strand
Och armarna åt Karon sträckte.
Min största saknad var den kung jag lemnade,
Den hjelte jag i trots af aggets rop tillbeder,
Den ende store man jag trott mig se,
Oaktadt hvad jag läst i riksdagsskrifterne
Till svenska frihetsnitets heder,
Och fast en skald är lätt en smula Romare.

— — — — — — — — — —

Men ödet annorleds bestämt.
Jag af din storhet än ett vittne skulle blifva,
Ännu åt din förtjenst ett rättvist offer gifva,
Och Parkens hot var blott ett skämt,
Som med sin tjenare hon roat sig att drifva.
Men, konung, se'n på nytt jag upp till dagen gått,
Om ingen afton snart, lik dem jag äga fått,
Betalar dem jag mist och dem jag kunnat njuta,
Om grafvens natt jag undangått,
Att här i glömskans natt förstelna vid min luta,
Och om ur Parkens hand jag räddat lifvet blott,
Då är jag narrad på min lott
Och Spånmöns hand besvär att mina dagar sluta.

Vinterhvilan mellan krigets lekar firades i sånggudinnornas tempel, med uppförandet af skådespelet *Oden*. GUSTAF betraktade hvarje snilleverk som en nationalvinst. Så ansåg han jemväl detta, och fann ingen annan belöning värdig dess författare, än den lager från Virgilii graf, som GUSTAF sjelf

brutit och sände LEOPOLD samma dag då stycket första gången uppfördes *). Man har erkänt, att det öfverträffat alla föregångare på vår scen, och ännu står i *sitt* slag ofördunkladt, om ej af samme författares *Virginia*. Man har klandrat vissa ställen, äfven tonen, men man har i synnerhet ogillat skaldeslaget. Dess val synes dock lätt förklarligt, då, med rätt eller orätt, under nära två århundraden tids- och kulturförhållanden hade upplyft den fransyska konstbildningen, grundad på antikens, till herrskare öfver Europas scener och gjort Svenskar, liksom Danskar, Tyskar, Engelsmän, Spaniorer och Italienare till lärjungar af Fransmännen, hvilka den store HERDER jemväl kallat "de nyaste gamle." Det är sant, att GARRICK, icke

*) Den var sammanfäst med en demant-ring, samt åtföljd af en egenhändig skrifvelse, hvari "författaren af *Siri Brahe* begär en parterr-biljett af *Odens* skald." Lagern, säger han, har förbleknat under gifvarens händer, men skall återtaga sin grönska under skaldens. LEOPOLD svarade med följande verser:

Virgilii lager.... hvilken ära!
Det hör, som fordom, alltid än
Augustus till, att skänka den;
Men ack! till hvem, att henne bära?

Två lika fall man aldrig ser
Förnyas i naturens rike,
Och der hon skapt Cesarers like,
Der skapar hon ej Maros mer.

långt före den tid då *Oden* uppfördes, återupplifvat den under mer än ett århundrade förgätne SHAKSPEARE; men gafs väl, vid samma tid, af den odödlige och oefterhärmlige dramaturgen en enda ryktbar efterbildning, mer än den uppträdande GOETHES *Götz von Berlichingen* och SCHILLERS ungdomsförsök, hvarom meningarne i sjelfva Tyskland voro ganska delade? Ty LESSINGS, den då berömdaste konstdomares, sceniska skapelser ägde intet Shakspeariskt eller Calderoniskt; tvertom var den förnämsta deribland *(Nathan der Weise)* fullkomligen didaktisk. Och huru bedömdes den uppspirande tyska vitterheten af WIELAND, som då ännu, i Europas ögon, innehade högsätet bland tyska skalder, för att icke tala om RAMLER, UZ, GLEIM och flere den tidens berömdaste sångare? Huru ansågs den af FREDRIK den store, samtida regenters förebild? Och i Norden hade dess största dramatiska snille — HOLBERG — icke efterbildat SHAKSPEARE och CALDERON; den inflytelse, han rönt, är af antiken, Fransmännen och de äldre Italienarne *). Att,

*) Så är t. ex. hans *Jakob von Thyboe* och *Oldfux* ganska nära slägt med TERENTII *Traso* och *Gnatho*, liksom *Diderik Menschenskræk* med PLAUTI *Miles Gloriosus;* ämnet till *Abracadabra* hemtadt ur PLAUTI *Mostellaria*, och hufvud-idén till *Erasmus Montanus* från ARISTOFANES, hvarifrån äfven HOLBERGS *Plutus* härstammar. Af MOLIÈRE finner man drag i *den Stundeslöse*, i *den Vægelsindede* (hvars Eraste påmin-

under sådana förhållanden, GUSTAF och hans skalder valde den allmänt i Europa gällande konstform för dramatisk behandling, borde knappt förundrat någon. Frågan synes snarare vara denna: har någon svensk dramatisk skald, inom den af honom valda konstform, stigit så högt som LEOPOLD inom *sin?* Står bland dem någon så nära SHAKSPEARE,

---

ner om *le Misanthrope*), i *Kildereisen* (*le Malade imaginaire* och *le Médecin malgré lui*). Ur *Théatre Italien* (utgifven af GHERARDI), hvilken RAHBEK kallar "en Grube, der var for Holberg hvad Ennius var for Virgil," finnas karaktersdrag och scener efterbildade i *Barselstuen*, *Den ellevte Junii*, *Ulysses von Ithacia* (hos GHERARDI *Ulysse et Circé*), *Hexeri eller blind Allarm* (hos GHERARDI *la Fille du bonsens*), *den Stundeslöse*, m. fl. Enligt SUHM, skulle idén till *den politiske Kandestöber* vara tagen från S:T EVREMOND's lustspel *Sir Politick Wouldbe*. En rik källa till ämnen för HOLBERGS lustspel var BIDERMANNI (BERNARDINI) *Utopia*. HOLBERG erkänner sig sjelf der hafva lånt idén till *Jeppe paa Bierget*. Der finner man äfven hela uppränningen och flera enskilda drag i *den pantsatte Bondedreng* — ända till det bekanta "Spör min Hofmester," — scener i *Jakob von Thyboe*, o. s. v. Men HOLBERG lånte som det tillhör stora snillen: han gjorde lånet till sitt eget, genom den stämpel han tryckte derpå, och härmningen blef original, stundom mer än det ursprungliga varit. RAHBEK, utgifvare af HOLBERGS samlade skrifter, anser att denne icke känt till SHAKSPEARE; "hvilket" — säger RAHBEK — "er saa meget sandsynligere, da denne i de Aar, HOLBERG opholdt sig i Engeland, var hensunken i en Slags Forglemmelse, hvoraf først egentlig Garrick tilfulde udrev ham." (1 B. sid. 318.)

CALDERON, GOETHE eller SCHILLER, som LEOPOLD står nära CORNEILLE, RACINE och VOLTAIRE?

Den förtjusning, hvarmed *Oden* emottogs, kan endast jemföras med den som egnades GUSTAFS och KELLGRENS gemensamma snilleverk *Gustaf Vasa*. En ännu okänd skald, — den sedan fräjdade författaren af *Sången öfver ett odödligt namn*, — genomträngd af det nya skådespelets skönheter, fattade första gången sin lyra och helsade LEOPOLD med en dikt, som blef begynnelsen till en lefnads vänskap emellan de begge sångarne. BLOMS skaldestycke börjar sålunda:

Hvem öppnar dessa högars famn?
Hvem djerfs att Odens hvila störa?
Hvem stiger ned att urnan röra?
Hvem ropar hans och fädrens namn?

Jag ser dem, desse fäder, väckte
Ur grifterna, på scenen gå
Och der i samma lagrar stå,
Som äran dem vid döden räckte.

Du sjöng dem. Ljuf som vårens dag,
Och stark lik stormen som förskräcker,
Din gudasång oss ömsom väcker
Med solens blick och åskans slag.

O snillets son, att dig belöna,
Tag lagern af monarkens hand,

Men känn — och misstro detta land
Ännu för kallt att snillet kröna.
— — — — — — — —

Mången befarade då verkligen, att den lyftning i känslor och språk, som utmärkte *Oden* framför våra äldre skådespel, icke skulle fattas af mängden. Ett märkligt bevis derpå skänker ett bref från SJÖBERG, hvilken, efter manuskriptets läsning, före styckets uppförande, tillskref författaren: "Jag har läst din tragedi. Om du ej vore dess författare, om hon vore dig så ny, som hon är mig, skulle du finna henne så förträfflig, som jag. Du är den ende, som i vårt språk aldrig får läsa ett så godt poem. Jag blir vid hvad jag sagt, att denna pjesens öde blir svenska teaterns. Om den i början uppföres med en måttlig verkan, är det ej underligt: den är ett seculum för tidig. Om den aldrig uppföres med en utomordentlig framgång, så hafva vi ingen teater. Emellertid kan din ära vara lugn: du har gjort nog för den. Verlden är full af pjeser, som endast kunna spelas. Du har rätt: det gifves en högre verld af mer odling än den simpelt naturliga, hvari Racine skref. Du är den verldens Racine. Sjelfve Voltaire (du tillåter mig denna anmärkning emot din afgud) synes ej vara född i denna upphöjdare verld, men han har lefvat der länge. Han talar dess språk som en ut-

länding, hvilken lärt det ganska väl. Jag tackar dig för kännedomen af vårt språk. Jag har till denna dag ej känt det. — För Guds skull, om du kan, så skaffa mig tillbaka min förbindelse af kungen. När jag gaf den, hade jag ej läst andra än våra bästa tragedier, dens och dens och dens. Du har berättat mig, att du har vissa tröst-pjeser. Du har nu gifvit mig en förtviflan. Det är dock min tröst, att jag ser att du kan ej få all den ära du förtjenar. — Jag har tyckt mig finna tvenne fel. Det syns i början underligt, att en romersk general släpar en krigshär efter sig från Nilen till Tanais, för att kurtisera en barbarisk flicka. På några ställen är stilen af ett högre slags poesi, än som brukas på teatern." — THORILD, som klandrat ton och språk i stycket, kallade det dock "samma teaters högtidliga mästerstycke" *).

Den måhända väsendtligaste anmärkning emot *Oden* är den, att stycket påstås icke vara *svenskt*, hvilken beskyllning ursprungligt grundar sig på THORILDS ord, att i detta stycke "finnes ännu mer osvenska, än skönheter" **). Läser man det fördomsfritt, så torde man dock spåra deri icke blott en svensk anda, utan en från 1790. Den känsla,

*) *Kritik öfver Kritiker*, 3 del. s. 5, original-upplagan.
**) *Ders.*

som mäktigast anslår i sorgspelet *Oden*, är hat emot främmande förtryck, mot en öfvermakt, hvilken söker lika oafbrutet medelst svek och förräderi, som med vapenmakt, att kufva ett ädelt, frihetsälskande, men ringtaligare folk. *Oden* diktades under finska kriget, och flera scener tillkommo under författarens vistande i konungens läger. Hvem läser dessa rader om Oden:

Bland stridande parti'n, som äfven Skytien skaka,
Han står på fallets brädd, förlåten af sin här —

och dessa:

Och hans försagda här, af modlöshet betagen,
Till hvilket pris den gifs är nöjd att *köpa* frid —

eller dessa:

Man talar uppenbart om Rom, dess segrars ära,
Dess mildhet och dess tro mot dem det underlagt;
Om vådan af dess hat, om den att vapen bära
Emot en öfvad här af öfverlägsen makt.
Men Skyten vaknat har; han hotas, han vill strida;
Han hatar romerskt ok; hans kung är honom kär —

hvem, säga vi, läser dessa rader och igenkänner ej i denna målning GUSTAF öfvergifven af sin här, splittrad af parti-andan; Anjalaförbundet, dess ledares språk om Rysslands mildhet, om dåraktigheten att strida emot öfvermakten, och slutligen härens återvaknande kärlek för sin konung? Och vidare dessa ord till Odens fiende:

Förkränkare af rätt, nationers lugn och kungar,
Ibland ett dygdigt folk, af ingen söndring störd,
Du då, med Romarns namn, dess laster äfven fört?
Det var ej nog för dig att alla pligter glömma
Af folkrätt och förbund, på en gång brutna här —
— — — — — — — — — — —
Försåtlig krigare, så väl som trolös vän,
Du strider utan mod, du blygs ej stiga neder
Till hemliga förbund med Odens egna män? — —
— — — — — — — — — — —

Och dessa uttryck af Oden till sin fiende:

Jag upprorsandan sett i mina härar tända
Det bloss hon af din hand till Skytiens härjning fått,
Och mina höfdingar mot deras konung vända
Den vigt af ett befäl, du ägt af honom blott.
Roms gamla bruk du följt, att folkens ok bereda,
Hvars segrars konst är bygd på konsten att förleda.

Man kan väl ej misstaga sig om, hvilken makt som här menades, under Roms namn. Äfven Gustafs i fleras tanka till öfverdåd gränsande mod, att med en här i uppror mäta sig med öfvermakten och fortsätta kampen till det yttersta, framskymtar flerstädes, såsom i detta samtal:

Yngve. Hur tackar dig det folk, du grånat vid att styra?
Af sjutton trötta år, hvad bergar du för skörd?

Oden. En vis kan äga val af lugnet eller vådan,
Men Oden tänka bör som kung, och dö som sådan —

och i följande ord:

Asmun. Var ej förloradt stor, var ej förtvifladt djerf,
Gör ej ett vågsamt steg, som för till ditt förderf.
Du ser den vaksamhet, som rår i Romarns läger —
En tropp af flykten spridd, en arm med möda fri,
Se der, mot Romarns här, den makt du har att föra.
Var hjelte, men var vis; betänk, hvad kan du göra?

Oden. Dö — eller hämnas. Kort, mitt val är öfverlagdt,
Mitt steg förtvifladt är, men mitt beslut är sagdt.
Den ej förneka vet sin trygghet för sin ära,
Är född att bojans tyngd, ej född att kronans bära.

Sådan var jemväl GUSTAFS ställning under Anjalaförbundets uppträdande, att han spelte om krona, frihet och lif. Efter de tvenne första fruktlösa krigsåren, hade han nu omsider återställt manstukt och ordning, och samlat sina återstående krafter, för att gifva ett afgörande slag, eller gå under. *Oden* gafs några månader före slaget vid Svensksund och kan anses såsom ett förespel till 1790 års fälttåg. Att alla deruti inlagda hänsyftningar tillkommit med konungens goda minne, är lika troligt, som det är säkert att stycket på sin tid ansågs såsom högeligen fosterländskt och uppfylde ett af de hufvudföremål, som GUSTAF fordrade af skaldekonsten, att lifva kärleken till fosterlandet, eller, såsom han uttryckte sig i sitt tal vid Svenska Akademiens instiftelse, att "underhålla i sinnena den värma, som kan frälsa riket då stormar uppväckas." Verser sådana som dessa:

Att lefva eller dö, för Asarne är *ett*
Så ofta frågan är att friheten försvara —

eller Odens stolta svar på tillbudet af Pompé att erkänna Roms öfverherrskap och dess gillande af regent i Sverige (eller, med andra ord, Rysslands ställning till oss, enligt 1720 års regeringsform, som Anjalaförbundet ville återställa):

Vill du, vi skola stå på våra fäders grifter
Och le mot bojan blott och ropa: gif oss den? —
Men du begär ett svar, och vårt beslut du frågar.
Gack ut på våra fält och räkna, hvart du går,
De redan dragna svärd, de redan spända bågar;
Se der det svar vi ge: ett svar som Rom förstår.
Säg, att det af en kung sig valet kan bespara.
Kanhända är det än för tidigt företag
Att bjuda om ett land, der Oden skipar lag,
Att bjuda om en thron, som Asarne försvara.
Då först, när qvinnors flykt och brända tält förklara
Mitt väldes undergång och minas nederlag,
Befaller segrarn här, — till dess befaller jag —

dylika fosterländska och högsinnade drag, hvaraf flera kunde anföras, emottogos med stormande bifall och upprepades ännu långt efteråt, med gråtnad hjessa, af de äkta Gustavianerna, för hvilka förklädningarne af Skyter och Romare, Oden och Pompé, ej kunde dölja Svenskar och Ryssar, GUSTAF och KATRINA. För att ej upptäcka något fosterländskt i detta skådespel, måste man bedömma

det ytligt, eller, som man säger, efter kläderna, den yttre kostymen, eller efter några fraser, som tillhörde den tidens teaterspråk i nästan alla länder, i hvad ämne som helst (t. ex. tyrann, barbar, o. s. v.); men förmår man att tränga till hjertat, som klappar derunder, så var det svenskt, såsom det mesta och bästa i GUSTAFS tid, äfven när det doldes af franska talesätt, sidentyg och spetsar.

Deremot kan ej nekas, att, då man betraktar stycket historiskt och estetiskt, lokalmålningen hos Skyter och Romare måst lida af denna dubbla förklädnad. Men hos GUSTAF och hans skald gälde detta, i ett sådant ögonblick, mindre än att höja national-andan och elda sinnena till den förtviflade slutkampen; estetikens fordringar och teaterspråket fingo böja sig derefter. Hvad det senare angår, så antog skalden det som tillhörde dåtidens allmänna bildning, utan afseende på huruvida det liknade den franska, spanska, engelska eller tyska skolan. Om han, som vid GUSTAFS sida hört de ryska kanonerna, och nu såg sin konung ila till den afgörande striden, ej kunde glömma Svenskar och Ryssar, under det han skref om Skyter och Romare, så var det tvifvelsutan ett estetiskt fel. Det är dock skönt att fela så. För att visa förräderiet i hela dess styggelse, låter han Oden ge-

nom egna mäns svek falla i sin dödsfiendes händer. Var detta ej det öde, som de sammansvurne från Anjala ämnade GUSTAF? Och var han ej sjelf redan beredd på det tal, som han skulle hålla till KATRINA, då han infördes som fånge till Petersburg? Hvarför diktade skalden denna händelse, hvartill ingen historisk underrättelse om Oden ger ringaste anledning, om ej för att väcka afsky för förrädarne? Och månne ej sjelfva valet af utgångspunkt för handlingen — då författaren icke målar Oden såsom anländ till Norden, utan ännu qvar i Skytien, — äger sin grund i afsigten att visa honom försvarande sitt folks frihet och sjelfständighet emot en främmande öfvermakt, som då icke fanns i Norden, utan endast kunde sökas i Roms grannskap och öfvervälde? Redan det första budskap, som Oden emottager af Pompé, fordrar detta erkännande af ett främmande öfverherrskap, hvilket GUSTAF bekämpade under hela sin regering, och antydningarne af denna strid fortgå under hela stycket. Hvad Milo i Pompé's namn fordrar af Oden, är just det förödmjukande, ehuru förklädda vasallskap, hvaruti Sveriges styrelse befann sig till sjelfherrskarinnan, vid GUSTAFS anträde till regeringen. Alla dessa hänsyftningar kunde och borde skalden icke offentligen erkänna, men man läser dem utan svårighet emellan raderna, om man för-

flyttar sig till tiden, då stycket skrefs, och är bekant med de förnämsta personer och händelser. Odens sista ord, att han hoppas

den hämnd en dag att smaka,
Att ljunga krigets blixt i Latiens barm tillbaka,

målade icke blott GUSTAFS känslor, men den svenska national-känslan sådan den ännu lefver.

I öfrigt förklarar skalden, redan i sitt företal, sig beredd på klandret af bristande lokalmålning och saknad af hvad som tillhörde skildringen af tidens gudalära, ålderdomsbruk, kämpaspråk och seder. Det hade, säger han, icke varit svårare att låta Oden tala om Bifrost och Ygdrasil, om Nifelhem och Muspelhem, Fenrisulfven och Midgardsormen; förkunna för sitt fältråd hvad Mimers hufvud uppenbarat honom; försöka seid och galdrar emot Pompés öfvermakt; nyttja sina korpar att utspeja Yngves ankomst, och sitt skepp Skidbladner att föra honom hem. Skalden hade dock ej trott, att sådant skulle anslå hans samtida. Han ansåg äfven för sin del, att den högre dramatiken borde mindre vara "ett lustverk för inbillningen, af former och skaplynnen, sådana de i verkligheten utmärkt olika folkslag, tider och personer, än en målning af det högre menskliga, sådant det hos alla folkslag och i alla tider igenfinnes." Han stödde

sig dervid, i främsta rummet, på förebilder från de gamle.

Skådespelet *Oden* har blifvit öfversatt på flera främmande språk: på danska (af J. K. Høst), på tyska (af doktor Müller i Leipzig), på fransyska och ryska, hvilken senare öfversättning uppförts med mycket bifall i Petersburg *).

Efter återställd fred, utsåg Svenska Akademien Leopold att å hennes vägnar helsa konungen. Det skedde vid den offentliga sammankomst, då Zibet tog sitt inträde. Sällan har ett tal ljudit renare ur djupet af ett fosterländskt hjerta och lyckligare blandat medborgarens känslor med den enskilda tillgifvenhetens. Talaren börjar med att nämna segraren af Hogland vid konungens sida, "begge," säger han, "krönte af stridens lagrar, begge ämnen för Europas rättvisa loford och det svenska folkets tacksamhet." Det var så Gustaf ville att rättvisa skulle skipas åt den broder, som man påstod honom afundas, men hvars ära han uppmanade Sveriges skalder att besjunga, och sjelf vid så många tillfällen framhöll. Efter denna helsning fortfar talaren: "Epoken af staters sällhet var alltid nära förbunden med den af deras ära. Ett

*) Uppgift af den bekante A. D. Hummel, i ett bref från Petersburg den 24 oktober 1810. Han hade sjelf bevistat uppförandet.

högaktadt folk var aldrig fullkomligt olyckligt; dess häftiga brytningar förråda ännu dolda krafter; dess vissa undergång begynner med föraktets trånad. Om det funnes ett, som, darrande under tyngden af främmande makt, tvekade att emot ett otroget lugn byta en kort fejd, vore detta folk tvifvelsutan förloradt för häfderna. — Jag talar detta inför ett samfund, stiftadt till en hjeltes åminnelse, som föll stridande, samladt under en hjeltes ögon, som återburit friden."

"Om under förflutna år, då aldrig hufvudstaden emottog sin konung utan under vilkor att återlemna honom åt nya strider; då glädjen af en dags framgång alltid uppvägdes af fruktan för den kommandes öde, och Sverige, hvart ögonblick darrande för den stunden, då hans af ryktet hemburna odödliga namn ensamt skulle återstå oss af vår ära, vår styrka: om under denna tiden Akademien ännu lifligare känt faran af hans mod, än hedern af vårt vapenrykte, vittnar detta om den sorgfälliga trohet hon smickrar sig att dela med konungens värdigaste undersåtar. — Det är först efter faran, nu då hon, vid sin beskyddares knän, rör den oliv hans svärd skördat, som hon kan lemna sin fulla beundran åt ett mod, hvars ypperlighet hon tillförne darrat att uppelda. Det är nu, som hon utan denna förebråelse kan möta med sitt rätta

offer segraren vid Uttis, Valkiala, Fredrikshamn och Svensksund; kan högmodas att teckna honom sådan som han en dag skall synas i häfderna: stor af vapnens rykte, upphöjd af sjelfva motgången, liksinnig i mödor och mäktig af sitt snille i de vådligaste ögonblick. Men jag har nämnt häfderna, och det tillhör oss icke att förekomma dem." — Sedan talaren derefter med hänförande drag skildrat, huru hufvudstadens jubel emottagit de krigare, som åtföljt GUSTAF; huru jemväl i den samling, som nu omgaf honom, "få torde finnas, hvilka ej ur fridens händer återfått någon make, någon son, någon anhörig, som på farans fält hedrat sitt namn, eller lagt nya till sin ätts forna förtjenster emot fäderneslandet och förökt med en ny skörd dess äldre lagrar," — huru "deras rykte gått före dem, hvar medborgare nämner dem, hvarje landsort emottager dem med aktning och erkänsla," — utbrister han: "O I lycklige fäder, som ännu lefven vittnen af edra tappra söners ära! I värdiga makar, som trycken till edert bröst dessa fäderneslandets hämnare! Skullen I bortbyta mot ett oafbrutet lugn, mot de förflutna årens trygghet, dessa lagrar, dessa hedrande sår, dessa äretecken, denna allmänna vördnad? — Men I ädle stridsmän, som genom edert mod återkallat till våra vapen Europas förundrade ögonkast; om ett samfund, stiftadt

af den konung, vid hvars sida I stridt, helgadt åt språket och hjeltarnes odödlighet, — om detta samfund genom någon förtjenst vunnit eder aktning; om, efter de lagrar I skurit, dess tänkesätt ännu smickra eder stolthet, och om den svaga röst, som händelsen anförtrott att vara dess tolk, med ett ögonblicks bifall af eder kunde höras, så emottagen här, i närvaro af hvad nationen äger mest lysande, detta offentliga offer, som minnets yrken helga åt tapperheten. Och I, som på stridens fält slutat edra berömda dagar, eller der af dödens hand emottagit eder första lager, öfver eder aska hvilar det rättvisa minnet, och odödliga rykten sprida redan dess glans öfver edra sörjande anhöriga. Häfderna skola förvara edra bragder, sången upphöja dem. Dess röst har redan blifvit hörd. Den hjeltes skugga, som på Hoglands bölja stupade vid Karls sida, har redan emottagit dess belöning. Hon skall ej tystna. Och så länge svenska spiran bäres af en hjelte, som sjelf stridt för minnets ära; så länge sånggudinnorna äga ett tempel vid hans thron, skall det icke sägas, att svenskt blod runnit oberömdt för konung och fädernesland."

Dem, som ännu förmena att detta är hofsmicker och akademiskt frasmakeri, kunde man fråga, huru, i sådant fall, fosterlandskänslan och

medborgarehjertat skola tala, eller hvar en svensk konung, återvändande med sin segrande här, funnit på vårt modersmål en skönare helsning. Den är desto aktningsvärdare, som det för en man i Leopolds ställning, under dåvarande politiska förhållanden, fordrades mod, att ur hjertats fullhet frambära ett offentligt hyllningsoffer åt Gustaf den tredje, hvilken sjelf ej hade lång tid öfrig, innan den af hatet slipade dolk slöt hans dagar. Inom det samfund, i hvars namn Leopold talade, ägde Gustaf sina trognaste vänner, hvilkas medverkan han kunde påräkna, jemväl utom vitterhetens yrken: han ägde der Oxenstjerna och Schröderheim (de yttre och inre ärendenas vårdare); Armfelt, som följde honom på slagfälten; Zibet, Edelcrantz, Rosenstein och Nordin, för statsskrifter (de tvenne senare för sådana som spriddes i främmande länder, särdeles i Frankrike och Polen); Kellgren, Leopold och Lehnberg, att lifva fosterlandskänslan.

Bland drag, som måla förhållandet emellan Gustaf och Leopold, skall häfden icke förgäta den senares förbön hos sin skyddsherre, för att rycka undan bilan offren af en politisk förvillelse, den enda gång då Gustaf trodde sitt regentkall fordra lagens stränghet, i stället för den mildhet han så gerna öfvade. Leopold begagnade tillfället af kon-

ungens återkomst från kriget, hans möte med segraren vid Hogland, och folkets förtjusning då det helsade dem, att i ett skaldebref söka utverka nåd för fångarne på Fredrikshof. Han slutar med dessa rader:

Se Mälarns folkbetäckta strand,
Njut äran *) af en hjeltes möte;
Du for med åskan i din hand,
Och återvänder till ditt land
Med friden bergad i ditt sköte!
Dig tacke vi att njuta än
Det hägn en laglig spira skänker;
Dig tacke vi, som skyddat den
Mot öppet våld och dolda ränker;
Dig, att du vunnit oss igen
Vår aktning af Europas throner,
Vårt forna namn ibland nationer
Och vårt bestånd som svenske män.
Du kommer: ymnighetens dagar
Med dig förnya deras lopp;
Det uppgår, tröstetiders hopp,
För plogens trötte son som klagar.
— — — — — — — —
Men då du folkens vördnad har,
Då ryktet öfver jorden far,

*) Detta ord är betecknande. Skalden hade kunnat skrifva "glädjen"; men han säger det vara en *ära* för GUSTAF att helsa segraren vid Hogland. Hade han gjort det, om han ej vetat hur GUSTAF skattade denne broder?

Att dina dygders tal berömma,
Skall det den *mildhet* nödgas glömma,
Som deribland den första var?
Och skall ditt folk i glädjens dar
En hemlig tår i ögat gömma?
O konung, satt att Svithiod dömma,
För oss ditt forna hjerta haf!
Nej, du ej vill att segrens glaf
Hvad kriget skonat genombårar,
Och att den palm dig friden gaf
Förmörkas genom blod och tårar!
Du vill ej, verldens kärlek värd,
Förnya hennes bäfvans tider;
Ej att det sken, som bilan sprider,
Fördunklar glansen af ditt svärd!
Augustus, van att brottsligt spela
Med likars rätt och menskors blod,
Befästad på sin thron, förstod
Att statens sår med mildhet hela;
Augustus ägde ej ditt mod,
Hans dygder kunna dig ej fela.
Göm i en evig natts förakt
En tidens blygd, en statens gåta,
Och njut af Cesars vunna makt
Dess högsta rätt, — den att förlåta
Hör de bestörta slägters röst,
Som på din forna mildhet kalla;
Gif dessa barn och makar tröst,
Hvars tårar på din spira falla;
Hör skaldens, menskligheten bön!
Och om det var ett trohetsrön

Att för din rätt, din ära strida,
Så skänk, att dygdens täflan sprida,
Förförda bröders nåd till lön
Åt dem som stupat vid din sida!
Ja, konung, hämndens fackla släck,
Den skrämda sångmön återväck
Ur dessa fasors dröm, — med minder
Du vill, att hon din lager binder
Med händer darrande af skräck,
Och dödens färg på sina kinder.
Din första ungdoms ärestod,
O konung, hedrar än ditt mod.
Förlåtelsen din spira stödde;
Du makt och kärlek lika fick,
Och skaldmön, i den sång hon födde,
Ej studsade med häpen blick
Vid syn af hufvuden som blödde.
Är Gustaf mindre nu än då?
Gifs nu ett mål, dit han ej hinner?
Ett lof, som han ej rättvist vinner?
Skall han sin egen höjd ej nå?
Och då han, rike ifrån rike,
Förgäfves söker mer sin like,
Skall han med rätta förebrås
Att, stor af segrar, stor af lagar,
I äran af sin mognads dagar
Utaf sin ungdom öfvergås?
Prins, vid den trohet vi dig svurit,
Hör, hör dess röst, och tro den sann:
Ännu man inhemskt blod ej fann
Stänkt på de lagrar som du skurit;

Ännu ditt hjerta välja kan
Att helsas för den störste man,
Som Gustaf Adolfs krona burit!

Några timmar senare — och han kunde det icke mer. I skildringen af GUSTAF, såsom konung och menniska, skall visas hvarför han nödgades låta lagen, icke hjertat tala. Här må blott frågas: skulle HORATIUS eller VIRGILIUS vågat skrifva något dylikt till AUGUSTUS? Skulle BOILEAU eller RACINE djerfts inblanda i sina vers förmaningar, råd, varningar till LUDVIG den fjortonde? Dristade någon af de skalder, som besjöngo FREDRIK den store, säga honom huru han skulle handla i en statsfråga? Så vidt vi känne, har ingen skald vackrare fört sanningens talan inför sin herrskare, än LEOPOLD vid detta tillfälle. Alla hjertats strängar äro anslagna; alla bilder af folkets kärlek, af ärelystnadens glans, af minnets ära och häfdens dom framkallade. Skriften kringflög, i tusentals afskrifter, stad och land. Hade GUSTAF trott en eftergift kunna äga rum, så hade den säkerligen skett på en sådan förbön. Denna åter, gifven i en sådan ton, hedrar både skalden och konungen, hvars ynnest emot författaren snarare öktes än minskades. LEOPOLD yttrar sjelf derom: "Ehuru dristig tonen af detta poem må synas, var den likväl i grunden intet annat än ett svagt bemödande till likstäm-

mighet med denna sublima, cesariska själ, för hvilken allt kröp, som icke var ädelt, allt syntes kraftlöst, som ej var hjeltespråk, och till hvars högsinthet sången måste lyfta sig, eller afstå från hoppet att röna henne." *)

När GUSTAFS lefnadssol nedgick i blod, och den svenska sången höljde sig i sorgdok, kände måhända ingen det oväntade slaget djupare än LEOPOLD. Han helgade den första gärden åt sin välgörares minne medelst den sång, som blandades med KRAUS' toner, och under hvilkas smältande klagoljud deras gemensamme skyddsherres stoft invigdes åt den eviga hvilan. LEOPOLD lemnade kort derefter hufvudstaden, der förföljelsen mot GUSTAFS vänner, i början beslöjad, icke dröjde att uppenbara sig i förvisningar eller ännu strängare åtgärder. Erbjuden af sin ungdomsvän LINDBLOM ett fridhem i deras gemensamma fosterbygd, flyttade LEOPOLD till Linköping, der han vistades under

*) Äfven EHRENSTRÖM bekräftar, att skalden steg i konungens ynnest, efter detta skaldebref. Han skrifver till LEOPOLD derom, tolf år senare (den 24 maj 1802): "Bland de anekdoter, som mest hedra salig konungen, och som jag gerna ville meddela grefve Ségur, är den som rörer hans sätt att emottaga herr kanslirådets mästerliga poem om de på Fredrikshof arresterade finska chefers benådande. Men innan jag meddelar den fransyske författaren denna anekdot, är det min pligt att anhålla om Tit:i tillåtelse dertill."

större delen af den tid som förflöt emellan GUSTAF den tredjes död och hans sons thronbestigning. Hans verksamhet, omfattande småningom nästan alla vitterhetens grenar, blef dock oförminskad, snarare inflytelserikare, och banade omsider vägen till ett välde, som ingen före eller efter honom innehaft inom den svenska litteraturen.

De stora samhällsfrågorna undanträngde snart de vittra. Då man genomgår de allmänna bladen för denna tid, häpnar man för den mängd olika gäsningsämnen, som förebådade den stora omhvälfning, hvilken frambröt i franska revolutionen. Andeskåderi och magi, Svedenborgianism och illuminatism, hemliga ordnar och förbund af alla slag, sammanblandades med järtecknen af den nya frihetskampen och förklaringen af menniskans rättigheter, konunga-, adels-, prest- och rikedoms-hat; men i bakgrunden varsnade de skarpsyntare redan de blifvande herrskarne: jakobinerklubben, ROBESPIERRE och MARAT, lyktpålen och guillotinen. Ädle medborgares uppgift var att söka bereda upplysning och frihet utan bloddop och skräckvälde; att bekämpa på en gång despotismens och jakobinismens läror. Bland dem, som följdriktigast och utan fruktan förde den ädla striden, stodo i främsta ledet KELLGREN, LEOPOLD och ROSENSTEIN. Ehuru skönt Frithiofs-sångaren erinrat om, hur

Kellgrens snille slog de stora slagen,
De blixtrande, för sanning, rätt och vett,

lärer häfden en dag erkänna, att de tvenne vapenbröderna deltogo ej mindre verksamt, och om samma glans ej omger dem i efterverldens ögon, torde det till icke ringa del härröra deraf, att de sjelfve sökt samla dess odelade strålar kring KELLGRENS panna. I den omskapningsfeber, som genomgick Europa, blandad med både ädelt och mindre ädelt svärmeri, var det icke lätt att urskilja, hvar det sanna, goda och rätta fanns. Mer än *ett* vensterhändt slag, syftadt åt det onda, träffade det skuldlösa. Deraf förklaras, bland annat, att den unga Svedenborgianismen misstänktes som samhällsförderflig, under det den unga revolutions-andan helsades af så snillrike, ädle män som KLOPSTOCK, SCHILLER, KANT och FICHTE, såsom morgonrodnaden af en skönare dag för menskligheten *). Så

*) Det synes möjligt, att den lutning till republikanism, som några trott sig finna i Svedenborgianismen, till en del föranledt motpartiets ovilja emot densamma, liksom den bidragit till de dåvarande filantropers förkärlek för denna lära. ATTERBOM anmärker, att deras åsigter kunde "ganska väl förenas med den åt republikanism lutande benägenhet, som är för alla Svedenborgianer gemensam." SVEDENBORGS lära blef ej heller utan inflytande på THORILD. Dennes "sanna himmelska religion" är (enligt ATTERBOM) "från begynnelsen till ändan uppställd på grunder, som äro Svedenborgska, fastän i Thorildsk bearbetning och applikation." *Siare och Skalder*, 4 del. s. 296. — Man har strängt

öfverskattade, till en tid, äfven KELLGREN (liksom, ehuru i mindre mån, ROSENSTEIN) revolutionens framtidslöften. LEOPOLD deremot, liksom GOETHE, misstog sig aldrig på det hägringslika i denna fjerrsyn. Han varnades för densamma dels af sin ovanliga skarpblick, dels af den dagliga beröringen med en statsman såsom GUSTAF den tredje. Denna rätt-

förebrått KELLGREN hans Voltairianism och hans misskännande af SVEDENBORG. ROSENSTEIN och LEOPOLD äro inbegripne i samma fördömmelse. Men man måste förflytta sig till deras tidehvarf och taga i beräkning de då kämpande krafter, för att dömma rättvist. Jemväl de ädlaste hjertan, de ljusaste hufvuden delåde då och ännu senare samma åsigt. Exempelvis må anföras FRANZÉN, som yttrar i skaldestycket *En blick på det adertonde seklet* (vid magisterpromotionen i Åbo 1798):

"Fåfängt brann ert midnattsbloss, I vise,
Locke, Rousseau, Voltaire och Montesquieu,
Eder möda vindarna förströ,
Medan ljudet af ert namn vi prise.
Bort till edra grafvar flyr med sorg
Ljusets vän, som allt sitt hopp ser fela,
Då *Marat* skall jordens dyrkan dela
Med *Cagliostro* och med *Svedenborg*."

Kunde tidsandan uppfattas af en renare själ, än FRANZÉNS? Och likväl instämde han icke blott i lof af LOCKE och VOLTAIRE, men i ett ogillande af den svenske siaren, mot hvilket den skämtande KELLGRENS är svagt, ty den möjligen för rimmets skull uppkomna benämningen "fåne" (som så oräkneliga gånger förekastats honom) synes moraliskt lindrig emot ett rum emellan MARAT och CAGLIOSTRO. — Äfven BENJ. HÖIJER sammanställer, såsom svärmare, CAGLIOSTRO och SVEDENBORG. Saml. Skrifter, I: 25.

visa göres honom jemväl af ATTERBOM, hvilken, efter att hafva anmärkt huru få i hvarje land från början genomskådat den mäktiga verldshvälfningens natur, yttrar: "I Sverige synes LEOPOLD alltigenom hafva bibehållit sig oförvillad; han skyddades af sitt för allt svärmeri oåtkomliga förstånd, och af en monarkisk öfvertygelse, som hvilade ej mindre på begrepp än på tacksamhet."

Striden mot THORILD förflyttades snart från vitterhetens fält till de stora samhällsfrågornas. KELLGREN deltog ej i denna slutdrabbning, som utkämpades af LEOPOLD ensam. Den var oundvikligare än den vittra striden, hvars inbillade frukter visserligen icke motsvarade den skada den vållat. Hvarom striddes egentligen? Om frihet i dikten. Men sedan KELLGREN lagerkrönt BELLMAN, fru LENNGREN och FRANZÉN, de mest svenska snillen; sedan han gjort rättvisa jemväl åt THORILD; och då LIDNER, HALLMAN m. fl. ostördt fullföljt sina banor; då ADLERBETH, med sin tolkning af Eivindr Skaldaspillr, begynt återlifva minnet af den fornnordiska dikten; då TINGSTADII tolkning af hebreiska skalder berömdes, och *Sakontala* lofordande anmältes, synas de "konventionella bojor," som KELLGREN förmentes hafva pålagt svenska vitterheten, icke mer särdeles tryckande. Eller gälde striden den orim-

made versens burskap? Men KELLGREN skref ju sjelf orimmad vers, hexametrer, jamber, saffiska verser? *) Eller befanns den tyska vitterheten ännu utesluten bland de godkända? Man läse då i KELLGRENS tidning förebråelsen för "vår allmänna fördom emot den så kallade tyska smaken, vårt inskränkta tycke för *rimmade* poemer." **) I samma tidning anföres ett omdöme öfven tyska litteraturen, hvari det yttras, bland annat, att "Tyskland, så i anseende till vitterheten som vetenskaperna och filosofien, i senare tider snart gjort sig förtjent af *främsta* rummet bland nationerna. Intet utländskt språk (heter det) förolämpas så mycket i vårt land, som tyskan. Knappt är det någon narr som ej vet badinera med några tyska ord, hvilka han med flit uttalar försmädligt. Det är illa: ungdomen hörer det och får en fördom emot ett språk, som i rikhet, förenad med manlighet och styrka, öfverträffar det skönaste och täflar med det starkaste språk i Europa." ***) Det är bekant, att KELL-

*) Man har anmärkt, att dessa i skandering skilja sig från de antika. KELLGRENS fina öra för språket sade honom, hvad som vore mest välljudande för svenska öron. Det är, enligt vår tanke, en förtjenst, icke ett fel, att han gjort sitt versslag så svenskt som möjligt.

**) *Stockholms-Posten* 1790, n. 29.

***) *Stockholms-Posten* 1790, n. 227. (Jfr *Siare och Skalder*, IV: 321, der ett längre utdrag lemnas.)

GREN var en varm beundrare af KLOPSTOCK, den nyare tyska vitterhetens fader. Hans tidning innehåller ofta loford om *Messiadens* sångare, af hvilka följande må anföras som prof: "Stark, ohinnelig i inbillning och tanke, ljuf för hjertat och upptäckare af dess hemligaste rörelser, är KLOPSTOCK en hög, majestätisk skapare af ett poetiskt språk, hvars skönhet och fullhet af harmoni ej öfverträffas af de gamle, och ofta ej är känd af de nyare. Det var han, född att skapa och segra, och redan i barndomen *öfver* fördom och vana, som, då Tysklands vitterhet, lika med de öfriga länders, tvekade, till hvilket slag af skaldekonst den skulle lemna företräde, antingen fornålderns mer *naturliga* och *sanna*, eller det *rimmade*, som uppkom såsom ett bouffoneri för medeltidens okunnighet, och sedan upparbetades till en tillflykt för senare förfinade tiders brist på bemödande eller styrka, afgjorde strax med första sången af Messias denna fråga. — Det är han som är i senare tider den förste och kanske den ende verklige kännare af verskonstens natur och rythmus; som insett i sin vidd deras skönheter och möjligheter af omvexling, och varit nog mästare och haft nog lyckligt språk att kunna använda dem, och under det han, ej mindre än vi, sjelf högaktat äfven de nyare store skalder och deras verskonst, dock ger ljust bevis, att *förökad skönhet*

är förökad skönhet, och att den skaldekonst är den fullkomligaste, i hvilken *mesta själ finner mesta rikedom och frihet att blifva sannast uttryckt.* — Det är han som är häri stor och nu ensam mästare, och hvarmed han förenar en höghet som aldrig upphör att förvåna, och en värdighet och ett majestät som aldrig faller." *) — Kan en högre rätt-

*) *Stockholms-Posten* 1790, n. 138. I *Siare och Skalder* (IV: 323) yttras den gissning, att uppsatsen ej vore af KELLGREN, utan af den unge, då nyss i kansliet inskrifne BENJAMIN HÖIJER. Redan de första raderna tyckas dock mer likna KELLGRENS styl. Han begynner: "Klopstock har väntat den olyckan att bli öfversatt. Han är det redan på flera språk, och vår fruktan är omsider uppfyld, att han ock skulle bli det på vårt. — Hvarför öfversättas skalder? Verlden är öfverens, att de, mer än andre auktorer, derigenom förlora, och Klopstocks Messias är en bland de sånger, som sist borde komma i fråga dertill. — Skall Klopstock öfversättas, så blir skälet hans *sublima värdighet att utföra,* och den *fullkomliga harmonien* af hans skaldekonst, dessa första och mest utmärkande förtjenster af hans sång, men hvilka ovilkorligen måste medföras och bibehållas i det språk, hvarpå han öfversättes, så framt man ej vill leka med skalden ett gäckeri och göra honom misskänd och förringad." — Denna farhåga hos skalden, att vanställas af en oskicklig öfversättare, — Italienarens bekanta *traduttore, traditore!* — liknar långt mer KELLGREN än filosofen HÖIJER. Då i allt fall ingen erinran i tidningen förekom vid den djupa hyllningen åt Messiadens sångare, var KELLGRENS instämmande deri gifvet, äfven om han ej författat uppsatsen. Man har anmärkt emot KELLGREN, att han icke genast, eller åtminstone tidigare, insåg KLOPSTOCKS hela storhet. Men med hur många in-

visa göras den nya tyska vitterhetens fader? Till och med i den vers, der man påstår att KELLGREN visat den största sidvördnad för KLOPSTOCK, kallar han honom "stor," och versen, rätt läst,

träffade det i sjelfva Tyskland? Den omhvälfning, denne skald föranledde i dess vitterhet, möttes äfven der i början af mera klander än bifall. Hans sångmö fann sina första beundrare i Schweiz, hvarför han också flyttade dit och bosatte sig en tid i Zürich. Dock funnos jemväl der män af snille och den högsta bildning, som på lång tid ej fattade det sköna i hans dikter. Så skrifver t. ex. den store häfdatecknaren JOHANNES VON MÜLLER till en vän: "Klopstocks Oden für Spherenbewohner, in *übermenschlicher, kopfwehmachender Sprache*, meist auch über übermenschliche Dinge gesungen." Och på ett annat ställe: "Mein Gott, wie plagt mich Bodmer doch immer mit der *Klopstockischen Extravaganz!*" (*Sämmtliche Werke*, 16 Band., S. 43, 84.) BODMER och SULZER voro bland KLOPSTOCKS äldsta beundrare. — I afseende på den sistnämnde må erinras om den (såsom bevis på Stockholms-Postens okunnighet i tyska litteraturen) ofta förekommande beskyllning, att, när bladet en gång skulle omnämna denne författare, kallades han *Suther*. När man läser de loford, som uppsatsen egnar tyska litteratörer, om hvilka det bland annat heter, att *Klopstock, Wieland, Lessing, Mendelsohn, Ramler, Spalding, Eberhard* och *Suther* "äro *alla eviga namn*," som ej nämnas utan med vördnad" (år 1785, n. 126), så inses lätt, att denna litteratur redan då ej var så alldeles okänd, och att det ofta åberopade misstaget otvifvelaktigt var ett tryckfel. Hos THORILD förekomma ofta namn orätt skrifna, såsom Shakesper, Montesquiou o. s. v., hvaraf man dock ej har rätt att sluta till hans obekantskap med författarne. Också hafva icke anmärkarne mot KELLGREN sträckt erinringarne till hans motståndare.

innehåller ingen missaktning för *Messiadens* sångare.*)

*) Läsaren gissar att här menas de otaliga gånger upprepade raderna:

"Du, tag af Shakspeare yrslan
Med store Klopstocks orim
Och Goethe's konvulsioner
Och Ossians evigt samma,"

hvarmed likväl icke säges, att desse odödlige författare ej ägde andra egenskaper än de angifna, men att härmaren ej kunde tillegna sig andra. Bristen på rim klandras ej hos KLOPSTOCK; det säges blott att han icke rimmade och att härmaren ej kunde likna honom i annat. Vid ifrågavarande tid var GOETHE hos oss hufvudsakligen känd genom ungdomsskriften *Werthers lidande.* Man får således ej lämpa omdömet på de af honom sedan utgifna mästerverk. Att en stor enformighet råder hos OSSIAN, torde medgifvas. Det är ensamt versen om SHAKSPEARE, som kan ogillas, ehuru dennes landsman POPE fällt ett föga blidare yttrande. Verserna utgöra i öfrigt ett motstycke till de andra, lika bekanta:

"Pope puckelryggig var, Homer och Milton blinda,"

innebärande blott att man ej blir en stor skalds like genom att endast tillegna sig hans lyten. I allt fall utgör en polemisk vers, der, enligt VOLTAIRE's uttryck, *il vaut mieux frapper fort que frapper juste,* icke en estetisk trosbekännelse. Huru orätt och ensidigt bedömmer ej THORILD, å sin sida, VOLTAIRE, ehuru han på andra ställen säger sig "tillbe honom"? Huru talar han, i sina bref, om Tysklands stora snillen? Än äro KLOPSTOCK, GOETHE och WIELAND "kärngar med hjeltars mine, som låta sig *hofrathisiren, geheimerathisiren,* etc."; än är "Klopstock en kakistokratisk storborgare, Wieland en politisk kärng, Goethe en hofdrängisk lufver," o. s. v. (Jfr *Siare och Skalder,* 5 del. s. 108, 111.) KANT, FICHTE och SCHELLING an-

Det är sant, att denna öfvergång till friare estetiska åsigter inträffade under de senare åren

ser han, enligt ATTERBOMS eget yttrande, föga bättre än "förryckta." (Ders. sid. 226.) Han uppträdde, säger man, till svaghetens försvar, åberopande det bekanta: *res sacra miser*. Tvifvelsutan högst aktningsvärdt ur rent mensklig synpunkt; men ur estetisk? — Och äfven i förra hänseendet: hvem gör medelmåttan en större tjenst, — den som varnar, till och med afskräcker från en bana, der inga lagrar, men endast ömkan eller spe vänta, och der ett misslyckadt försök kan fästa för framtiden åtlöje vid ett i öfrigt aktningsvärdt namn (såsom förhållandet var med det bekanta "Fidei-kommiss"-poemet); eller den som genom tystnad eller öfverseende uppmuntrar till fortsättning af en förfelad bana? Härmed åsyftas ej ett försvar för misshugg, som kunde undfalla KELLGREN, liksom nästan hvarje annat snille, men ett tvifvel om svaghets-principens allmänna giltighet i vitterheten. THORILD anger sjelf, att det var KELLGRENS granskning af MANDERFELTS skrift om den falska politiken, som "gaf sista styrkan åt hans harm." THORILD kallar denna skrift ett mästerverk. Meningarne derom voro ganska delade, äfven bland THORILDS litterära vänner. THAM skrifver till honom: "*Jag* fann recensionen i Posten emot herr Manderfelt *dråpelig*." Och har någon annan än THORILD upptäckt något mästerligt i denna inom kort glömda tillfällighetsskrift, hvars författare är lika förgäten? Danske recensenter bedömde MANDERFELTS skrift ganska strängt. (Jfr *Dagligt Allehanda*, 1791.) *Allgemeine Litteratur-Zeitung*, som yttrar sig öfver den af författaren sjelf ombesörjda tolkningen, finner skriften vara "intet annat än ren nonsens och platt deklamation." (N:o 330 år 1791.) Om den franska upplagan yttrar samma tidning, att det är "en eländig öfversättning, full af de löjligaste språkfel." Vid närmare skärskådande af denna fråga torde det befinnas, att det knappt varit någon mer

af KELLGRENS lefnad, men den var dock redan gjord innan THORILD utgaf sin "Kritik öfver Kriti-

---

än THORILD som funnit MANDERFELT vara "en jätte i snille," och hans skrift ett mästerligt verk. Att i öfrigt THORILD i denna sak var i politiskt hänseende förd bakom ljuset af MANDERFELT, skall på ett annat ställe ådagaläggas. — Det är ädelt att hämna svagheten, helst när dermed icke blandas nedsättandet af en stor förtjenst, som fördunklar oss. Psykologer hafva anmärkt att, ofta nog, gäller frihetshjeltars kamp lika mycket *deras* förödmjukande, hvilka stå öfver oss, som den ringares skydd. Det synes ej heller otänkbart, att den oförklarliga beundran, som THORILD oupphörligt egnar *Odet den 1 november,* honom ovetande ägde någon grund i KELLGRENS förkastelse af samma stycke, hvarigenom LEOPOLD och THORILD delade lika öde. Ofelbart har LEOPOLD skapat långt skönare dikter, men i THORILDS ögon intet jemförligt med hvad KELLGREN ogillat. Då man här omnämnt den vidsträckta betydelse, som tillagts några yttranden af KELLGREN i hans skämtqväden (hvilka väl ej, enligt hvad nyss antyddes, kunna anses liktydiga med estetiska trosbekännelser), må man ej glömma hans rader om MILTON:

"Men *himlens kanonad!* — är detta skaldens ton?
Ej skrålet mera likt af någon full på gatan?"

Det är strängt. Men hvad ville man säga, om den af både THORILD och den nya skolan, liksom af oss, beundrade vittre skönhetsläraren JEAN PAUL skulle dömt lika strängt, ehuru med andra ord, om samma ställe, hos samme skald? Han säger, i en öfversigt af hvad han kallar *Erbsünden des Epos,* bland annat: "*Noch mehr verlorner Verstand regiert in Miltons verlornem Paradis.* Der Krieg der geschlagenen Teufel gegen den Allmächtigen ist, sobald dieser nicht selber seine Feinde unterstützt und krönt, ein Krieg der Schatten gegen die Sonne, des Nichts gegen das All;

ker," hvarmed den egentliga kampen begynte. Äfven ATTERBOM medger, att man lätt kan intagas af vemodiga betraktelser, då man ser det vackra framskridande, som ägde rum under de sista åren af 1780:talet och det första af det nästföljande årtiondet, och om man föreställer sig hvad deraf kunnat uppstå, i fall icke striden mellankommit. Vid skildrandet af brytningen emellan THORILD och LEOPOLD yttrar han: "Erinra vi oss, att en tid gafs, då förhållandet var ett vänligt; erinra vi oss derjemte, att i Kellgrens skaplynne, kort före hans bortgång, inträffade en för hela hans högre själslif gynnsam förändring; erinra vi oss tillika, att just vid den tidpunkt, som vi nu skildra, närmade sig

---

so dass dagegen blosse *Ungereimtheiten* fast verschwinden, solche wie z. B. *eine gefährliche Kanonade zwischen Unsterblichen*, — die *einfältigen Schildwachen* und *Schweizer von Engeln* vor dem Edenthore, damit die Teufel nicht wagrecht einschleichen, welche dafür nachher steilrecht anlangen, u. s. w." (*Vorschule der Æsthetik, I B. § 67.*) På samma ställe tillåter han sig följande yttrande: "Das *Deutsche Epos* trieb es am weitesten, und zwar wie die *Deutsche Philosophie*, nicht zum Erlassen, sondern gar zum *Vernichten des Verstandes*"; hvarpå följa stränga anmärkningar emot KLOPSTOCKS *Messias*, slutande med dessa ord: "*Eine Unbegreiflichkeit kann so wenig motiviren, als motivirt werden*". Och likväl har man ej brutit stafven öfver JEAN PAUL, såsom konstdomare, hvilket öde drabbat KELLGREN, under ett par mansåldrar, från den romantiska skolans sida.

den vårmorgon, i hvars strålar Franzéns unga sångmö blef synlig, besjungande *Menniskans anlete* och sjelf bärande det i dess älskligaste skönhet: då ligger oss sannerligen den retelse nära, att i vår inbillning utmåla den herrliga utveckling, som för Sveriges vitterhet *kunnat* framgå ur en så rikt gifven möjlighet." — Men "förverkligandet af denna möjlighet förutsatte åtskilligt, som uteblef: framför allt att Kellgrens lefnadstråd ej så hastigt afskurits; vidare att han och Thorild kunnat försonas; vidare äfvenså Thorild och Leopold; vidare att Thorild sedan tillåtits i Sverige qvarstadna. Hade de begge förstnämnda förutsättningarne gått i fullbordan, så kan väl åtminstone så mycket antagas, att Leopold och Thorild aldrig skulle förvandlat sig till fiender." *)

*) *Siare och Skalder*, 5 del. s. 23, 24. Han tillägger dock omedelbart derefter: "Att länge blifva vänner, dertill voro deras innersta naturer för mycket skiljaktiga." Vi tro det äfven, och undre blott att vänskapen kunde så länge bibehållas. THORILD ägde ingen vän bland Sveriges då berömdaste snillen, såsom GYLLENBORG, KELLGREN, OXENSTJERNA, BELLMAN, ROSENSTEIN, ADLERBETH, LEHNBERG, m. fl., hvaremot det vänskapsband, som förenade LEOPOLD med desse, endast af döden upplöstes. Man kan deraf sluta till olikheten i karakter. Den ende skald af högre ordning, till hvilken THORILD stod i närmare förhållande, var LIDNER, men det var snarare det af mästarens till skyddlingen, än någon förtrolig vänskap. THORILD yttrar sig stundom ganska strängt, att ej säga förklenande, om

Hufvudfrågan var således en försoning emellan THORILD och KELLGREN, när det derigenom inträdda lugn måhända skulle förlängt den senares dagar, och brytningen med LEOPOLD kunde förekommits. Dertill hade dock i främsta rummet fordrats, att THORILD icke i sin "Kritik öfver Kritiker" skulle å nyo anfallit KELLGREN, eller att åtminstone, när denne emottog detta med lugn, görande rättvisa åt skriftens förtjenster och öfverlemnande åt allmänheten att bedömma rättvisan af anmärkningarne emot honom sjelf, angriparen antagit den fred som erbjöds. ATTERBOM finner det rätta i så fall fullkomligt på KELLGRENS sida. "Vid det första häftets framträde," säger han, "var Kellgrens boteende skickligt, värdigt, till och med ädelmodigt. Man läse hans recension. *) Den är kort,

Spastaras sångare. Sjelf sökte han hellre beundrare än vänner, hvadan valet stadnade på PER ENEBOM, ENGZELL, och andre ännu mindre kände och uppburne vitterhetsidkare.

*) *Stockholms-Posten* den 13 september 1791. — KELLGREN säger sig finna "stilen i allmänhet mera ljus, än i auktors förra skrifter, — det allvarsamma stiger någon gång till *sublimt*." Det torde böra anmärkas, såsom en liberalitet hos KELLGREN, att hans tidning upptog artiklar af THORILD, och med hans signatur, under den hetaste striden. Sådana voro: i årgången 1791, n. 42 *Om brutto, netto och thara i litteraturen;* n. 45 *Om höflighet* (med beslöjade angrepp mot KELLGREN och LEOPOLD); n. 46 *Om handelns princip* (försvar för sin egen skrift i ämnet), och n. 54, i samma syftning, m. fl.

men består dock i ett summariskt angifvande af sitt föremål; alls icke ovänligt, om ock på ett par ställen genomblickadt af en ganska lindrigt uttryckt förundran. — Mången torde önska, att Thorild nu försonligt emottagit den framräckta hand, hvarmed hans förnämste motståndare så otvetydigt lät förmärka uppsåtet att hädanefter göra honom rättvisa. Åfven vi skulle gerna sett, icke att han tillbakahållit fortsättningen, men väl att han gifvit den en mildare vändning. — Men strängheten, ja (stundom) hårdheten af hans ton och utfall gick i stigande: den är i andra häftet större, och i det tredje — eller sista — allrastörst." *) Thorilds egen minnestecknare synes således ej neka, att stridens fortsättning föranleddes af "Passionernas bard." Vi skola på ett annat ställe söka fullständigt utreda beskaffenheten af denna strid.

Ännu fortfor dock Thorilds vänskapliga förhållande till Leopold, som frågade honom i ett bref: "Hvarför fortfara att göra sig litterära ovänner?"... hvartill Thorild svarade: "Derför, att jag vill hafva *non-litterära* vänner." — Vid Leopolds yttrande: "De förträfflige äro för få," genmäler Thorild: "Det är sant. Gud är blott en. Men *låt oss ej öfverge hvarann.*" — Kort derefter begär

*) *Siare och Skalder*, 5 del. s. 11—13.

han att få angripa LEOPOLD. "Låt oss gifva ett exempel som sällan blifvit gifvet; låt oss säga *gaiment:* vi slåss! slåss, le och hedra hvarandra." Sedan LEOPOLD förklarat, att han ej hade något deremot, blir THORILD utom sig af förtjusning och utbrister: "Jag ända till lågade af admiration och nöje vid M. H:s fria tillåtelse att få skrifva emot sig." — Men några rader längre ned, än stridsmaningen, ber han att få hylla LEOPOLD som konung i vitterheten: "Nu — säger han — sedan Kellgren blifvit kastad i ambitionen och förmaken,*)

*) Denna beskyllning är ogrundad. Ingen var sällsyntare i förmaken än KELLGREN, och af "ambition" ägde han blott den vittra. All annan ärelystnad var honom främmande. Såsom prof af huru litet han lade vigt på att utmärka sig i förmaken, kan anföras ett drag, som SJÖBERG berättar i ett bref till LEOPOLD, att vid en middag hos excellensen GYLDENSTOLPE, der gästerna, enligt tidens bruk, voro klädda i strumpor och skor, samt kappa och värja, infann sig KELLGREN i stöflar, visserligen ej af bristande uppmärksamhet, men emedan han satte helsans vård öfver etiketten. Då LEOPOLD en gång af dylikt skäl nekade en middag hos OXENSTJERNA, erhöll han följande svar:

Om Apollo sjelf i skalders gille
Någon gång sig uppenbarad gör,
Trodde jag han var nog stor seigneur,
För att komma klädd just som han ville.
Samma rätt till hans förtrogne hör.
Hvad? Om han sig för oss uppenbarar
Med galoscher, tofflor, stöflar, skor,
Är han då ej alltid lika stor,

är svenska scenen ren. — Följ det bästa af sitt snilles och sin äras kallelse! — Jag är här en *chevalier errant* och har ingen prinsessa i landet. Jag är född, om ej *i*, dock *för* England. Svenska parnassen, som ej duger till republik, vill en *konung;* kallar den *ende* och *högste*. Jag utan afund, af för mycket högmod, flyr — och *välsignar hans regering*. *)

Ehuru vän af "auktors-buller" och "gny," af "strid med hela verlden," **) uppsköt hän i det längsta brytningen med Leopold. Ännu vid den

---

Alltid den som med oraklet svarar?
Och vid glansen af det gudasken,
Som hans ljusa anlete förklarar,
Hvem har nånsin frågat om hans ben,
Eller på hvad sätt han dem bevarar? —
Men om Leopold nu ändtligen
Törs ej skor och vill ej stöflar draga,
Så kan han en annan klädnad taga,
Som af begge skänker fördelen.
Nyttje han kostymen af sin like:
Euripids koturn, — i alla fall
Den chaussure, hvarmed han ändtligt skall
Synas i odödlighetens rike.

*) Se bilagan 2.

**) "Han fann den ställning, att (såsom han skref till Heurlin) vara i strid med hela verlden, ingalunda otreflig. Kom snart — skref han till samme vän — så får du äfven nöjet af mitt första auktorsbuller, som högeligen roar mig sjelf, redan i detta första gnyet." *Siare och Skalder*, 4 del. s. 204.

namnkunniga disputations-akt, som THORILD utförde i konungens öfvervaro, uti Upsala, och der LEOPOLD uppträdde bland opponenterna, helsades denne af respondenten med orden: "Ni är den förste skald i mitt fädernesland — ni är, i denna ära, icke *en* af de aderton, ni är den *ende*. Tag min heliga vördnad." *) Man känner ej af hvad anled-

*) Talet i sin helhet lyder som följer: "Om ej allt i mensklig lifvet vore svagt, litet och förgängligt, så skulle jag kalla denna stunden ärorik och den första jag kunde njuta i mitt fädernesland. Då förståndets verld är så långt öfver den naturliga, så är ock snille lika långt öfver makt, eller rättare, är sjelf den första makt på jorden. Låt ett vanmäktigt öfverdåd, låt konsten tillskapa en höghet; hjertat och själen, som äro allt hos menniskan, nedfalla dock evigt för dygd och snille. All makt — ja sjelfva tyranniet — uppehåller sig blott genom den grad af snille man kan låna detsamma. Allt inom menskligheten krets skapades, allt förskönades af dess blick. Rang är ett *sken;* snille är ett rent och evigt *ljus*. Men ni, M. H., är den förste skald i mitt fädernesland genom denna *odödliga ode, jemngod med allt hvad verlden i detta sköna slag har*. Ni är i denna ära icke en af de aderton; ni är den ende. Tag min heliga vördnad! Och — till belöning, neka icke mitt hjerta den rätt att tillbe endast det, som är sant och stort." Denna smickrande helsning står något i strid med hvad THORILD skrifver till THAM om LEOPOLDS uppträdande vid detta tillfälle. Det var, säger han, "ängsligt, långt, matt, professoriskt, utan gnista af geni; ville undvika, ej trotsa jemförelsen, men kungen hade befallt!" Och på ett annat ställe: "Leopold pint, som ett qvinfolk, af svartsjuka och omöjlighet!" — I anledning af allt det smickrande, som konungen låtit säga honom, tillägger

ning, om ej blotta stridslystnadens, THORILD störde det vänliga förhållandet genom en i sista häftet af "Kritik öfver Kritiker" införd anspelning på skådespelet *Oden*, hvilken han dock sökte mildra genom förklaring i ett enskildt bref. *)

THORILD: "Mycken ära för en republikan, men alltid densamme."

*) Dess innehåll var följande: "S. T. Det lilla anfall jag vågat, är endast litterärt och bör ej tagas för mer än det är. Deremot är en parodi, en nidvisa, sådan som **s (Kellgrens) fordom (och ännu när han behagar), en akt af fiendskap och arghet, som är långt under det sanna och sköna, och dess kritik, som är vild och dum i all sin qvickhet, och som ej annat kan än reta harm och hämnd. Låt oss ej falla ned i denna *dråpliga packaktighet*, utan så som de störste män i litteraturen tvistat, så som de störste generaler slagits, efter ärans och snillets lagar, så låt oss ge ett rätt exempel i vår vitterhet. Endast för att införa denna sanna och höga frihet, som ler åt ett trälaktigt krus, vågade jag mitt anfall på eder, eder, som jag gör, har gjort och skall aldrig upphöra att göra den största ära bland våra snillen." Efter denna inbjudning till en ridderlig strid "efter ärans och snillets lagar," hade LEOPOLD måhända någon rätt att förundra sig öfver att finna sin skrift benämnd "käringskrän" — "lögn, sinnesyrsla, vidunderlig dumhet," — att förf. hade "intet vett, ingen heder i sina skriftliga försäkringar," — att han skulle få "hela nationens förakt," — var "en rasvill käring" — "en tölp, en fåne" — "det gemenas geni" — "ett våp, en smädeluntmakare" — "vitter fanfaron" — och "en fransysk dank i en svensk hornlykta." — Det lilla sidohugget åt LEOPOLD i "Kritik öfver Kritiker" var deremot ganska obetydligt och skedde i anledning af den stränghet,

Ett år förflöt innan LEOPOLD fattade pennan emot THORILD, och det var ändock icke för att ingå i den vittra striden. Det var en samhällsfråga af betydenhet, som föranlät honom att bryta tystnaden. THORILD hade utgifvit en skrift om "Det enda nödvändiga för ett rikes finanser." Förhållandet var, att de efter kriget utgifna riksgäldssedlar föllo i värde och underkastades stark agio. THORILD utgick från handelsfrihetens och köpmannainteressets synpunkt, att "allt gäller hvad det kan gälla, och faller till hvad det kan falla." "Köpmannen," säger han, "har ett *behof* lika så *rent* och *menskligt* af sin *vinst*, som ni af hans *vara*. — Ingen *vinst* är så väl uträknad, eller så stor, som icke är *rättvis*. — Med sådan rätt tager han äfven agio. — Och skulle han också *sjelf ha skapat detta nya värde*, så vet ni ju, att all handels *geni* består endast uti att köpa till det lägsta och sälja

hvarmed ett dåligt lustspel af HOLTHUSEN (*Slädpartiet*) granskats i Stockholms-Posten, hvilket gaf THORILD tillfälle att ställa följande anmärkning till KELLGREN: "Då straffas måste, utse icke en endas, utan allas fel, eller, om just nödvändigt en endas, icke en cavaliers, utan en mästares; i hvilket fall ni hade kunnat välja just den pjes, som är denna samma teaters högtidliga mästerstycke, der ni finner ännu mera osvenska, än skönheter, och der väl icke fröknar tala som pigor, men i stället en halfgud talar som en fröken." *Kritik öfver Kritiker*, original-upplagan, 3 del. s. 5.

till det högsta. Tala om *moralen* i *ren* och öppen handel, i penningars värden, är som att tala om moralen i matematiken. Det visar en mans själ och snille, hvilken lefvat så inhyses i denna verlden, att han aldrig lärt känna den utan genom en postilla." — Efter att vidare hafva anmärkt, att en regering, genom riksgäldssedlarne, handlar på kredit med dem som gifvit värden i tjenster och varor, och att det fordras, för att uppehålla dessa sedlars värde, att de äga hvad man kallar allmän kredit, tillägger han, att "denna publika kredit, i sitt rena och högsta begrepp, är ej annat än kloka medborgares visshet på den allmänna säkerheten. Det enda nödvändiga är således att upprätta denna visshet. — Den stiger i samma mån allt blifver *lag* i stället för *makt*. Då jag med lag menar hvar och en rätt, klar och genom *allas förnuft* bestämd och helgad ordning. Denna *visshet* finnes ofta i en *republik*. Den finnes alltid för en bank, som har intet *våld* att frukta utom sig, och inom sig ingen styrelse som icke är bunden vid *lag*. — Denna visshet kan aldrig befallas. Hvaraf är klart, att intet *snille*, ingen *storhet*, ingen *makt* kan gifva denna *visshet*, utan helt enfaldigt *de allmänna sakernas goda stånd*." *)

*) Utdrag ur original-upplagan af *Det enda nödvändiga för ett rikes finanser, eller principen i det stora ämne, hvar-*

Detta kallar författaren en upplysning om "det enda nödvändiga för ett rikes finanser, eller *principen* i det stora ämne, hvaröfver man nu tvistar, satt i den klaraste dag." Likväl är det egentligen financiella lemnadt å sido; allt skall hjelpas med en lag, men han antyder hvarken dess grunder, eller af hvem den skall stiftas. Flyttar man sig tillbaka till år 1792 och läser med den tidens ögon, så skönjer man dock lätt i skriften både ljus och fullständighet nog att verka på tänkesätten. Säkerhet finns i republiker, säger författaren; den lag, som skänker den, skall vara ett uttryck af "allas förnuft" (*la raison générale, la volonté de tous*, enligt ROUSSEAU'S *Contrat social*); der skyddas banken af *lag*, är icke blottställd för *våld;* den "publika krediten" kan icke beredas af "snille, storhet och makt" (således icke af GUSTAF den tredje, som den tiden var deras representant); tvertom hade banken att frukta "våld" der icke en lag, stiftad af "allas förnuft", infördes. "Principen," uttryckt utan förblommerade talesätt, tyckes sålunda innebära, att säkerhet för våld och financiell oreda erbjuder företrädesvis en republikansk författning. Då icke blott författaren, men nästan hela det uppväxande slägtet denna tid hy-

öfver man nu tvistar, satt i den klaraste dag genom Englands öde. 1792.

ste förkärlek för republiken, var skriften visst icke betydelselös.

Det enda möjliga genmäle var, att genom skämt göra den oskadlig. Det var också den utväg, som LEOPOLD valde. Med undantag af hans "Durencran," känne vi knappt någon af hans skrifter, som utmärker sig genom en finare, bättre underhållen ironi. Den förfelade ej heller sin verkan. *)

Efter THORILDS svar på LEOPOLDS anmärkningar vid hans skrift om finanserna, företog den senare först skärskådandet af THORILDS "Lagstiftning i snillets verld," hvarmed kriget emellan dem var förklaradt. ATTERBOM, ehuru i flera hänseenden delande THORILDS åsigter, gör dervid dock följande hufvudsakliga inskränkning: "Ingen, som vill och förmår oväldigt bedömma denna strid, kan undgå den insigt, att en väsendtlig del af stridsorsakerna hade sitt upphof i någonting, hvari Leopold hade mera rätt än Thorild, eller såg en betydligt större skymt af det rätta. Det var i afseende på ett af de allraförsta estetiska grundbegreppen. *Konst* var ett begrepp, som i Thorilds estetik väl icke rent af felades, men dock alltför ofta förblandades med *konstleri*. Att så förhöll sig, har läsaren vid flera-

*) Se bilagan 3.

handa tillfällen kunnat märka. *Natur* — eller allt hvad i skönhet och poesi är *natursanning, naturlif, naturmakt* — var för Thorild det högsta. Han dref denna *naturalism* för långt; deri tog Leopold ej miste. Felet hos denne var blott, att hans eget konstbegrepp låg nog mycket på ytan." *)

Kellgren genmälte icke de två sista häftena af "Kritik öfver Kritiker." **) Redan angripen af

*) *Siare och Skalder,* 5 del. s. 51.

**) I *Stockholms-Posten* 1792, n. 56, den 7 mars, förekommer blott en kort anmälan af innehållet, utan granskning, hvilken åtgärd han afsäger sig med följande ord: "Vi undandrage oss att dömma öfver en skrift, hvilken är direkte ställd emot oss och dessutom af den natur, att den snarare tyckes tillhöra en kämnersrätts pröfning. Det vare dock långt ifrån oss att yrka vår rätt till lagens skydd, då vi äge en högre: den att tyst förakta." — Vid redogörelsen för de senare häftena af "Kritik öfver Kritiker" yttras i *Siare och Skalder*: "Mellertid blef man å motsatta sidan ej stum, och ingen kan undra att nu derifrån svarades med bister förtörnelse. Första genmälet på Thorilds bok var en mot dess begge senare häften riktad recension i Stockholms-Posten (1792, n. 56, den 7 mars). Fortsatt i flera numror, afbröts den utan afslutning, ty i detsamma framstod en med friska krafter uppträdande bundsförvandt — Leopold." (V: 19.) Detta måtte vara en förvexling af uppsatser. Den ifrågavarande anmälan upptager knappt två sidor, och är dermed afslutad. Deremot begynner några dagar senare (den 12 mars) en recension af Leopolds motkritik, som fortsättes i flera numror (den 13, 14, 15 och 26 mars). I allmänhet förhöll sig striden emellan Thorild och Kellgren (efter dennes s. k. "näpst-

den sjukdom, som slutade hans dagar, drog han sig tillbaka från kampen, hvilken fortsattes af den "Filoktet, som ärft hans pilar." För att bedömma den känslostämning, som nu beherrskade "Behagens skald", bör man läsa hans bref till LEOPOLD. Några utdrag må meddelas. Han klagar: "Gud gifve, mitt hufvud ej vore så alldeles förloradt. *Straffsångs-annonsen* har surprenerat mig*); men sjuk, instängd som jag är, för hvem skall jag beklaga mig? Hvad utväg har jag annan, än att tåla? Kanske gör jag ock bäst deri. Det är till Tit. som allt vettigt, allt hederligt folk ropar: *tröttna ej!*

---

qväde," eller "Försök i orimmad vers") på det sätt, att den förre angrep och den senare icke svarade. I grunden är den måhända mindre märkvärdig i vittert hänseende, än i psykologiskt. En genomförd litterärhistorisk undersökning af denna ryktbara fejd torde ådagalägga, att dess utgångspunkt, skiften och följder icke voro alldeles sådana, som man i allmänhet antagit. Då närvarande tillfälle icke medger en fullständig redogörelse i ämnet, har man för afsigt att meddela den i en särskild afhandling: *Om den estetiska betydelsen af Thorilds strid emot Kellgren och Leopold*, hvilken torde möjligen finna rum i nästa del af Akademiens handlingar.

*) THORILD hade den brist på grannlagenhet, att efter utgifvandet af sista häftet utaf sin stridsskrift låta annonsera i KELLGRENS egen tidning (den 6 mars) *Straffsången*, och detta oaktadt KELLGREN så välvilligt anmält det första häftet och ännu icke yttrat sig öfver de senare. Det behöfdes icke LEOPOLDS högsinthet och vänskap för KELLGREN, för att upplåga vid ett sådant förfarande.

Jag är viss, att om från denna stund tystnaden började från vår sida, vore allt förloradt. Må väl, och älska mig så högt som min erkänsla det skall söka förtjena." — I anledning af ett tröstebref från LEOPOLD, skrifver KELLGREN: "Det intryck det hos mig gjort, ehuru det gladaste mitt hjerta på lång tid känt; surprisen, den djupaste känsla af tacksamhet, minnet af det förbigångna, af hvad jag felat och lidit, af gamla vänners kallsinnighet, tusende känslor lika orediga som jag här tecknar dem, försatte mig i ett tillstånd, att hela dagen ej kunna företaga mig något göromål, ehuru lätt och mekaniskt det än vore. Min bäste vän, jag har inga ord att uttrycka min tacksamhet; men om den öppnaste, renaste, förtroligaste vänskap af ett nära förtärdt hjerta, en snart slocknad själ, mer kan ha något värde i Tit:i ögon, så äg den, så nyttja den ifrån denna stund med den oinskränktaste rätt. Det hedrande steget må ha verkan eller ej! Det är icke derefter jag mäter min förbindelse." *)

*) Man ser af ett annat bref från KELLGREN till LEOPOLD, att THORILD ej tänkt stadna vid ny annonsering af sin *Straffsång*, utan ämnat utgifva ett nytt poem i samma väg, hvarom han äfven ville underrätta allmänheten, i KELLGRENS egen tidning, ehuru denna annons, hvilken synes tillika hafva innehållit personliga tillmälen, icke intogs. KELLGREN skrifver den 8 mars (således tvenne dagar efter införande

Kellgren var ej den ende, som uppmanade Leopold till stridens fortsättande. Rosenstein skrif-

af Thorilds första annons): "Lenngren och jag äro nu begge af den tanke, att skurkens annons ej bör införas, utan lemnas honom tillbaka med tillsägelse, att som det är ett tillmäle utan bevis, så kan den ej införas mer än alla andra assertioner af sådan natur". (Vid omförmälandet af detta bref i *Siare och Skalder* tillägger Atterbom, vid ordet *annons*, i en not: "En tillkännagifvelse af Thorild, att *Straffsången* skulle utkomma i en ny och förökad upplaga".) "Rosenstein tillstyrkte ock i går denna utväg, och hr K. S. torde gilla den. Emellertid vore dock bäst att ha några ord i promt beredskap, i fall han reusserade att få den införd i Allehanda. Intet vore så nyttigt som att nu strax, och innan någon generelare anstalt af kungen kan hinna vidtagas, få någon bjudande vink, t. ex. från baron Armfelt, genom moyen af polismästaren, — i fall ej direkte, — som hölle herr Pfeiffer (Allehandas utgifvare) till sin skyldighet. Mannen (Thorild) har lofvat att skrifva ett litet juvenaliskt qväde, der han skall skicka oss alla åt helvete". — Det var under sådana omständigheter som Leopold uppträdde till den slocknande Kellgrens försvar emot Thorild och hans skola. Att han ej gjorde det för att vinna beröm af Kellgren (ehuru oskyldig en sådan äregirighet kunnat vara), vittnar följande drag i ett bref till Rosenstein, der han, talande om sin store medtäflare, af hvilken han påstår sig ha lärt att tänka rätt och logiskt, tillägger: "Jag skall aldrig neka eller glömma min förbindelse till Kellgren i detta ämne. Det är i hans sarkasmer jag studerat min logica, och om det tillhörde mig att dömma honom, skulle jag säga, att han är ännu mera rar genom sitt stora vett, än genom sitt stora snille. Säg för honom min vänskapliga helsning, men säg honom ej att jag berömmer honom, på det jag ej i den sannaste af mina känslor må misstänkas för ett uselt smicker".

ver, efter läsningen af Leopolds granskning utaf Thorilds "Kritik öfver Kritiker:" "Åndtligen har det sunda förnuftet, det sanna snillet och den goda smaken fått en värdig och mäktig försvarare. Jag har aldrig läst något som gjort mig ett mera verkligt nöje, genom tankar, principer, stil, anständigt och snillrikt skämt. Den lästes i går på Haga och väckte hos konungen lika admiration å den ena, som indignation å den andra sidan. — Jag vill ej säga mer än det jag sagt om Tit. skrift, ty allt hvad jag kunde säga blefve svagt emot den tacksamhet Tit. har att fordra af samtid och eftervärld." Sjelfve den fridsamme Lehnberg kan ej återhålla en uppmaning till fortfarande bardalek. "Du är," skrifver han, "rätte kämpen mot vårt månghöfdade vidunder. Jag ser det hotande barbariet lika väl som du, och känner dervid en lika dödlig rysning, men jag är mera gjord att frukta än att strida, mera att fägna mig öfver segern än att bereda den. Och sedan du gjort den boken, tydligen motsagt förnuftets vedersakare, och talt så allvarsamt som det är möjligt att tala om galenskapen, hvad återstår för oss andra annat än att se hvad den sanna styrkan förmår uträtta? Det är sant att du och vi alla, som bekänna samma rena tro, hafva stor orsak att frukta för *myckenheten.* Jag har intill denna tid varit blind för tillståndet

af landets allmänna vitterhet. Jag skäms att säga efter ryktet, att de begge riksstånd, som pretendera den bästa upplysning, med största applause emottagit skränet af Th., som trängt sig ända upp till Gefle *). Du mins vår gamla aning, den vi på en gång trodde vara för högmodig och för ömkelig, att Svenskarne redan öfverstigit den möjliga höjden af sin litteratur. Gå du fort, att göra denna fruktan till intet; att på en gång gifva prof af en växande smak och att försvara den. Jag är i denna fejden som den fattige, hvilken ingen egendom har att beskydda, men som har ära nog i själen att beundra fosterbygdens försvarare och söka härma honom."

Striden fördes dels i ströskrifter, dels i tidningar. De senares förhållande var eget. Den mäktigaste man i vår vitterhet, ansedd såsom dess diktator, — KELLGREN — behöfde stundom ett par veckor för att få en liten uppsats införd i Dagligt Allehanda. **) LEOPOLD fann derför nödvändighe-

*) Riksdagen var der församlad.

**) Under hetaste striden skref KELLGREN härom till LEOPOLD: "Den lilla artikeln stod ej i Allehanda i dag. Jag känner Pfeiffers sölaktighet. Den torde ej ännu införas på 14 dar. Likväl är det skyndsamheten, som skulle öka meriten. Får jag derför projektera, att herr kongl. sekreteraren vore god och genom samme man, som inlemnade manuskriptet, exigerade en säker *terminus ad quem* af den

ten att grunda ett eget blad, helst hans politiska åsigter icke oväsendtligen skilde sig från dem, som yrkades i Stockholms-Posten. Så uppstod *Extra Posten*, till hvilken tidning bidrag lemnades af STENHAMMAR, BLOM m. fl. *)

Det är antydt, att upplysningens och framskridandets sansade vänner ägde samtidigt en dubbel kamp att bestå: emot den revolutionära frihetsyran, å ena sidan, och emot den nyare samhälls-utvecklingens och yttrande rättens fiender, å den andra. KELLGREN, LEOPOLD och ROSENSTEIN voro både fruktade och hatade af de maktägande, och den sistnämnde nära att förvisas ur landet. **)

---

gode mannen. På det sättet har jag gjort, om jag nånsin skolat få in något i rättan tid". — Egentligen var det hvarken bladets ägare, eller hufvudredaktör, som ägde bestämma hvad som finge intagas i bladet, utan boktryckaren, som enligt då gällande författningar var ensam ansvarig.

*) Se bilagan 4.

**) Den tillkännagifna anledningen för Svenska Akademiens tillslutande var, som bekant, d. v. riddarhus-kanslisten SILVERSTOLPES inträdestal öfver riksrådet grefve FERSEN. Det är sannolikt, att stormen kunnat afvändas, i fall akademien i hans ställe inkallat riksrådet friherre REUTERHOLM, den då mäktigaste man i riket. Men akademien var i sin helhet misshaglig. Hertigen-regenten förklarade för ROSENSTEIN, att GUSTAF III med denna inrättning icke åsyftat stifta en *foyer de Jacobinisme*. Riksdrotsen erhöll befallning att tilltala SILVERSTOLPE för Svea hofrätt, men vägrade. Han erhöll derpå uppdrag att låta ROSENSTEIN, som

Han hade vid presidiets nedläggande i vetenskaps-akademien år 1789 hållit sitt berömda tal *Om upp-*

ansågs böra svara för akademien, välja att antingen tilltalas för hofrätten eller begära afsked från sin lärarebefattning hos konungen och resa utrikes, då han skulle erhålla någon beskickning. Då riksdrotsen meddelte honom detta budskap, tillade han: "Är du oskyldig, så var ferm. Jag svarar för hofrätten". ROSENSTEIN lemnade genom riksdrotsen det svar, att han hvarken begärte afsked, eller kunde emottaga någon beskickning. ADLERBETH anser de maktägandes hufvudsyftning hafva varit att skilja ROSENSTEIN från den unge konungen, hvilken med mycken beslutsamhet försvarade sin lärare. ADLERBETH yttrar derom, bland annat: "Rosensteins skiljande från konungens person var ändamålet af hela den plan, som utfördes emot akademien; hans kärlek för en laglig frihet var hans brott; hans snille och skarpsinnighet oöfvervinneliga skäl till misstankar. Alla förberedelser till hans fall lyckades, men hufvudsaken slog fel, och dertill var konungen enda och hela orsaken." (*Historiska anteckningar*, 2 del. s. 264, 265, 267, 271.) — Vid akademiens tillslutande skrifver ROSENSTEIN till LEOPOLD: "Att jag ej bland de vedervärdigheter, som röra mig, räknar misstanken att vara *jakobin*, lärer jag ej behöfva säga Tit. som känner mig. Jag igenkände ett slags Nemesis i den tillfällighet, att brefvet var skrifvet med densamme Renströms hand, som så ofta sett sina försök hos oss förkastade." (RENSTRÖM var kanslist i inrikes-civil-expeditionen. Sedan hans täflan misslyckades, skref han en jakobinsk visa, ej utan qvickhet.) Tilläggas må, att i brefvexlingen emellan ROSENSTEIN och LEOPOLD synes intet spår af den plan, som ADLERBETH omtalar, men väl att akademien, för att ådagalägga huru litet hon aktade REUTERHOLM, ämnat vid valets kungörande tillkännagifva, att riddarhus-kanslisten SILVERSTOLPE blifvit *enhälligt* vald; upplysande derigenom, att REUTERHOLM icke er-

lysningen, för att söka bestämma rätta betydelsen af ett så ofta missbrukadt ord. Olyckligtvis fördröjdes, genom vigtiga embetsärenden, utgifvandet i fyra år, eller till en tid då det, som kunnat fritt yttras under GUSTAF den tredje, väckte en storm när det framlades i tryck. Blotta ordet "upplysning" (anmärker en fräjdad författare) väckte denna tid i vissa sinnen förtjusning, i andra fasa. "Rosenstein, med den lugna vishetens mod, trädde fram att göra bemärklig skilnaden emellan det alstrande ljuset och det förstörande, emellan solen och ljungelden. Sällan har någon skrifts verkan varit så nyttig och så behöflig som denna." *) Hvad man mindre skulle väntat, var att THORILD, som redan lemnat Sverige, skulle hemsända en skrift, hvilken trycktes här, och hvari den lugne och frisinnade tänkaren fann sig framställd än som jakobin, än som despot. **) Han förklarade sig icke behöfva svara.

---

hållit en enda röst. LEOPOLD trodde sig böra, i akademiens välförstådda interesse, afstyrka denna åtgärd, såsom icke vanlig och innebärande en hemlig utmaning. Hvad han befarade, inträffade derförutan.

*) HANS JÄRTA. — ROSENSTEINS afhandling öfversattes på tyska och mottogs med stort bifall i utlandet, samt anmältes i Jena'ska litteraturtidningen.

**) THORILD hyllade eljest mycket ROSENSTEIN i de till denne ställda bref. Han berömde hans "Anmärkningar om vitterhet och smak"; han lofordar hos honom "denna forskning och rikhet af kunskaper, med denna omdömets renhet och

Leopold svarade i hans ställe. *) Hvad som adlar dennes stora strider är, att han uppträder icke

---

denna rättrådighet, som jag i min själ älskar." Han prisar till och med Rosensteins noter till Kellgrens poem, och talar om "den man, som skref de *excellenta* frågorna *pro sensu communi*," tillägganде: "denna rang af förstånd och hjerta, den enda jag erkänner, är det jag vördar." (Vid förenämnda beröm anmärker Atterbom: "Här uppträder republikanen i full hofdrägt." *Siare och Skalder*, 4 del. s. 275, 277.) Nu åter säger Thorild sig hos Rosenstein ha funnit "meningar innehållande ett missförstånd så ohördt, så förfärande, att jag verkligen, med allt mitt mod för sanningens triumf, känt en häpnad." Ingen läsare af denna skrift lärer hvarken förr eller sedan funnit något sådant. Reuterholm var vid denna tid Rosenstein särdeles gramse, men man bör ej förmoda, att detta å ena sidan och den mecenatiska huldheten å den andra verkat till anfallet.

*) Då Rosenstein sänder till Leopold Thorilds kritik, beledsagar han den med följande ord: "Jag är en otjenlig domare i egen sak, men alla som läst den, finna densamma ej allenast obillig, men nedrig. Mina ord hafva ej blifvit misstydda och vrängda, utan rent af den opponerade meningen mig påljugen. Att säga, det jag sagt, att våld vore ett medel till upplysning, och gillat samt etablerat detta medel, derför att jag sagt att det händer att nya sanningar åstadkomma skakningar och framtränga genom våld; att säga, det jag velat införa ett erz-påfviskt tvång på *tankar*, derför att jag sagt att det är orimligt påstå, det en NB. *yttrad tanke* aldrig kan vara ett brott, är verkligen något gement, och högst gement af den, som skref: gif oss friheten rent och ärligt, innan vi utkräfva den med våld och blod. Emellertid gifvas några bland *ljusets fiender*, hvilka denna kritik fägnar. Jag har dock tagit ett

till sitt eget försvar, men för upplysning, sanning och rätt, och för att hämnas förorättade vänner. *)

fermt parti, att ej svara, öfvertygad att Thorild deraf är mest förargad; ty, om jag ej bedrar mig, är hans egentliga föremål att låta tala om sig och resa sig från den nullitet, hvartill Tit. reducerade honom. Förnuftigt folks indignation tröstar mig öfver det bifall några narrar kunna gifva honom."

Leopold skrifver till Rosenstein angående Thorilds anfall: "Det är sant, att hans kritik ej skadar herr kanslirådets bok, *på längd* välförstående; det är sant, att herr kanslirådet ej bör svara; men ej, att ju något slags svar borde följa, om det kunde göras med klokhet, styrka, värdighet, och framför allt komma fram på ett sätt, som ej visade tillställning. Jag råder ifrigt att detta ej försummas. Kanske misstar jag mig, men det synes mig ej alltid nog med att *förakta*. — I fall Kellgren ej vill synas i denna sak, efter han redan varit deri invecklad, vill herr kanslirådet nyttja min svaga penna, så tillbjuder den sig med glädje, och äfven bönfaller att ej försmås. — Ett skall jag blott i förväg anmärka: de vigtigaste begrepp förvillas af denne svärmare, som f—n lärt konsten att bedraga med sken af skarpsinnighet."

*) Den Thorildska skriftens utgifvare, doktor L. M. Philipson, uppträdde till densammas försvar. Atterbom finner den tillrättavisning, som denne erhöll af Leopold, nog skarp. Dervid bör dock anmärkas, att den förre, i sin tidning *Patrioten*, angripit den senare med svåra personliga förolämpningar. "Han beskyller Tit. (skrifver Rosenstein) att vara utan heder; säger att Tit. har ett allmänt förakt, och har att tacka kunglig nåd för det han ej på längre afstånd, än Linköping, får inskicka sina smädelser." — Vidare om denna polemik, i den särskilda afhandlingen *Om den estetiska betydelsen af Thorilds strid emot Kellgren och Leopold.*

Efter detta vapenskifte syntes krigslågan omsider afslockna. LEOPOLDS helsa och lynne, liksom hans önskan att åter uteslutande egna sig åt dikten och filosofien, bjödo honom att försaka de vittra striderna, oaktadt de lagrar han under dem skördat. *) Det dröjde dock icke länge innan han åter uppmanades att träda ned på vädjobanan. En af THORILDS efterföljare, PER ENEBOM, hade på ett mer än oskonsamt sätt angripit den döende KELLGREN. LEOPOLD vistades denna tid ännu i Linköping, och synes först genom sina vänner hafva er-

*) Äfven HAMMARSKÖLD erkänner i detta fall LEOPOLDS öfverlägsenhet, och säger, att han, "såsom det syntes, vunnit en afgjord seger öfver Kellgrens begge häftigaste motståndare, Thorild och Enebom," samt tillägger: "Alla dessa fakta bevittna onekligen en viss utmärkande egenskap hos vår auktor, och en sådan ägde han till hög grad i den prosaiska qvickhet, som ger sig luft genom frapperande, framblixtrande och väl träffande infall. Derföre äro alla de af hans skrifter, i hvilka man icke söker någon djup eller glänsande uppfinning, utan der det hela afgöres med satiriska vändningar, ganska lyckliga." *Svenska Vitterheten*, 2 uppl. s. 465. — Emellertid äro LEOPOLDS polemiska skrifter i allmänhet mindre kända, än THORILDS, som införts i hans arbeten och oaflåtligen åberopats af hans beundrare, hvaremot i LEOPOLDS skrifter, enligt hans eget förordnande, ingen af hans polemiska uppsatser influtit. De äro dock icke öfverträffade på vårt språk, äro jemförliga med VOLTAIRE's och de bästa främmande författares, hvadan en särskild upplaga af desamma sannolikt icke skulle vara för det goda skämtets vänner ovälkommen.

hållit del af händelsen. ROSENSTEIN, som vanligen såg allt med den vises lugn, blef så upprörd, att han, troligtvis den enda gången i sin lefnad, uppmanade till en sträng tillrättavisning. En sådan följde i en sång, som beredde föremålet en beklaglig odödlighet i våra vittra häfder. *) LEOPOLD

*) ROSENSTEINS uppmaning lyder (efter underrättelse om KELLGRENS döende tillstånd): "Per Enebom har, med alla sina ömmå och för oss ofattliga känslor, icke skonat honom från ovett på dödssängen. Är det ej något likt åsnan, som sparkade lejonet? Han har tömt sin galla mot andra, lika förtjenta. Bör han slippa onäpst? Ett straff har han redan i den tänkande publikens indignation, men är det nog? Skall man oförsynt få smäda och säga nonsens?" — LEOPOLD svarar: "Jag har ej behof att säga, huru mycket denna sorgliga nyhet (om KELLGRENS befarade frånfälle) grämt mig, och jag har känt, huru högt mitt hjerta älskar denne sällsynte man. Skulle jag usling öfverlefva honom, skall jag ock visa det. Per Enebom är en galning, men den ende galning kanhända, som har förstånd nog qvar, att vara kåkvärdigt gemen. Det är ej min egen oförrätt, som går mig till sinnes. Alla, som känna mig, veta huru jag i den delen tänker; men jag lågar af harm öfver att han understått sig att ofreda en *döende*, hvars lefnad varit en ära för fäderneslandet, och hvars förtjenst knappt någonsin skall blifva uppnådd, visst aldrig öfverträffad. — En allvarsam vederläggning vore förlorad. Man måste dräpa med föraktets löje. Jag tror, att det torde finnas i det lilla stycke jag härjemte skickar. Det är alldeles en störtning af min indignation och, som Kellgren sagt förträffligt om Bellmans visor, alldeles helgjuten. Den har ej kostat mig två minuter öfver den tid jag behöft att sätta

ångrade snart den skarpa agan och blef senare dess föremåls förnämste välgörare.

---

den på papperet. *Jag jemför mig ej derför med Bellman.* Det är *han*, som borde sjunga Per Enebom. Det behöfs också blott ett ord, och han gör det." — LEOPOLD frågar derefter, om ej ÅHLSTRÖM vill sätta musik till visan, och tillägger slutligen: "Han älskar Kellgren, som allt hederligt folk gör. Vi skola lägga skurkarne till hans fötter, innan han dör. Min sista styrka skall dertill användas. Herr kanslirådet ser, att jag är på grafbrädden en narr, som älskar intill galenskapen allt förträffligt." — Det är bekant, att visan sjöngs i hufvudstadens sällskaper, liksom på gatorna. ROSENSTEIN berättar, bland annat: "I går åto några af grefvinnan Wrede's societet på ett värdshus. Grefvinnan Lantingshausen sjöng "Per Enebom," ackompanjerad af hela sällskapets chorus. — Hertigen har talt om denna visa med Adlerbeth. I går aftons har Adlerbeth hos riksmarskalken spelt den med variationer." — BLOM skrifver: "Det är omöjligt att beskrifva den effekt, som sången till Per Enebom väckt. Jag har aldrig sett folkmassan så upprörd af löje. — Det sjuka lejonet förbättras icke. Det har likväl fått ett slags lif sedan i lördags, då Enebom schavotterade." — OXENSTJERNA yttrar i ett bref till LEOPOLD: "Eneboms skrift i Extra Posten var af en narr, men om jag får hazardera min idé, så hade jag kanske prefererat att han ej med sitt namn blifvit utmärkt i samma blad, uti den visa, som kom der i förgårs, och som väl eljest är det qvickaste jag nånsin sett. Men jag fruktar deraf bara den ström af grofheter och skällsord, som man kan vänta af Änglarnes Broder, mot hvilken till slut man ej har annat att opponera, än tystnad eller stryk." — Följande postdag skrifver han: "Per Enebom har åter i Extra Posten skrifvit nya fäaktigheter. Svara honom aldrig. Naturen skapte ju honom blott att äta hö." — Äfven fru LENNGREN fägnar sig åt PER ENEBOMS "besjungande i Extra Po-

Det vackraste och sannaste, som kan sägas om den lysande tvekamp på svenska parnassen,

sten," tackar för visan, och tillägger: "Jag tviflar ej att Per Enebom så skickar sig i sin namnkunnighet, att han, om möjligt är, förökar den, då hans fortfarande öfverdåd alltid medför en ny förhoppning att se något mer i detta ämne från herr kongl. sekreterarens hand. Måtte den i långliga tider ej tröttna att bereda förtjusning och beundran, skräck och varnagel!"

Det vackra draget af LEOPOLD, att han sedermera sökte godtgöra sin stränghet mot ENEBOM, erkänner äfven HAMMARSKÖLD, med följande ord: "Det förtjenar anmärkas till Leopolds heder, att han med nitet af den renaste och varmaste vänskap sörjde för denna af honom sjelf förkrossade menniskas bästa, och att han till och med sökte skaffa förläggare åt en del af dessa skrifter, öfver hvilkas "tankebrist" han fordom hånlett, för att bereda deras upphofsman någon tillfredsställelse." Visan kallas af HAMMARSKÖLD "qvick men bitter." I öfrigt jemför H:D ENEBOM med den tyske skalden SCHUBARTH och säger: "Likasom dennes, var nemligen Eneboms poesi rent af jakobinsk, och det tyckes verkligen som han skulle gjort sig samvete af att tro något godt om en förste eller en annan person af de högre ståndеn. Det behöfdes derför verkligen hela styrkan af den Leopoldska sarkasmen, för att hindra framgången af Eneboms ledigt utarbetade visor, i hvilka han egentligen samlade sin antirojalistiska stämning, hos hans samtid, som, enligt modet för dagen, ofta hänfördes af långt sämre stycken." *Sv. Vitterheten*, 2 uppl. s. 418, 419. — Tvifvelsutan bidrog den samhällsstörande, revolutionära riktningen af Eneboms, liksom i allmänhet den dåvarande Thorildska skolans författareskap, att väpna LEOPOLD deremot. I öfrigt är anmärkningsvärdt, att under det många ansågo den i visan åvägabragta tillrättavisning nog skarp, och författaren sjelf skref i Extra Posten, att han "misstyckte att den blifvit så allmän," synes före-

hvilken utfördes af LEOPOLD och THORILD, och hvilken icke ägt sin like, om ej i striden emellan URBAN HJÄRNE och JESPER SVEDBERG (i språkfrågan), ligger i dessa ord af FRANZÉN, dem han låter THORILDS skugga sjelf yttra till den blinde LEOPOLD:

"Icke emot den Thorild du stred, som, tjust af naturen,
Lyssnade efter dess röst, hörde i Ossian den,
Hörde den djupare än i sitt bröst, och sjöng, ej naturens
Anlete, utan dess själ, tänkare mera än skald.

---

målet sjelf förblifvit vid bästa lynne, att dömma af ett genmäle infördt i samma tidning (n. 31 för år 1795). Han förklarar, att "sedan flera åskviggar ljungat öfver mig, står jag dock på mina ben, frisk, lugn och glad, som Guds vackraste dag." — Han tillägger i en not: "Den enda bland mina vederparters beskyllningar, som tycks hafva något sken af rättvisa, är, att jag *anfallit en döende.* När likväl denna riktigt blir undersökt, skall äfven sjelfva skenet försvinna. Först visste jag, icke ens, när jag uppsatte min skrift emot redaktörerna, att det var någon bland dem, som låg dödligt sjuk. För det andra, när jag fick veta det tänkte jag vid mig sjelf: det rör ingalunda vitterheten och din sak, att en menniska dör," o. s. v. — Försvaret synes föga ursäkta anfallet, hvari förekomma uttryck af följande art: "Nej, lägg du, föraktlige parodist, Ossian (som han berömt) bort på din hylla, och tag i dess ställe *la Pucelle*, der du, med ett nöje som är dig värdigt, kan få betrakta liljorna på Montrose och läsa om åsnans kärleksförklaring till den Orleanska flickan." — Man må ej undra, om dylika utrop till någon på sotsängen väckte en allmän harm.

Icke den Thorild belog du, som, klart i det stormiga seklet
Blickande in, stod fram såsom en tidens profet,
Talte "förståndets rätt," och, värd att föra dess talan,
Viste sig värd att bli hörd både af konung och folk.
Den belog du, som sjelf ref sönder, drucken af högmod,
Kransen, som Kellgren fäst, skön, i hans fladdrande hår.
Den bestred du, som ej det lofvade Pantheon byggde,
Utan omkring sig, på trots, slungade stenen dertill;
Den, som med stegringar blott för ögonblickets beundran
Spilde sin gångares kraft, spilde sitt namn och sitt mål."

Den religiösa och politiska fördragsamheten i Sverige var, under den tid som följde GUSTAFS regering, långt ömtåligare än man i allmänhet sig föreställer, och sällskapet *pro sensu communi*, i hvars namn KELLGREN, LEOPOLD och ROSENSTEIN förde det sunda förnuftets talan, hade ej så i otid varnat. KELLGREN vågade icke offentligen tillkännagifva sig såsom författare till det beundrade skämtqvädet *Ljusets fiender*. Han lemnade ej förrän nära sin död en vilkorlig tillåtelse att namngifvas, och detta endast på begäran af LEOPOLD, som icke heller dristade, utan särskildt tillstånd, i tryck yppa författaren till en dikt, som nästan hela Sverige kunde utantill. *) Åfvenså fann LEOPOLD, då han

*) I KELLGRENS sista bref till LEOPOLD skrifver han: "Till frågan, huruvida jag kunde misstycka att *offentligen nämnas* såsom auktor till *Ljusets fiender*, har jag svårt att svara, då jag ej känner anledningen som omtalas. Men i

i en tidning införde sin öfversättning af SCHILLERS *Resignation* — "Åfven jag var i Arkadien född" — sig böra afväpna den andeligt ortodoxa strängheten genom en not, hvari han förklarade, att skalden med denna melankoliska fantasi alldeles icke åsyftade någon klagan öfver försynens beslut, eller något klander af dess rättvisa. *) När han till ut-

---

allmänhet får jag säga, att, i fall man i afsigt af något beröm skulle vilja anse mig som författare dertill, kan jag, i följd af den djupt inrotade auktorliga egenkärleken, icke finna mig stött deraf. Med innerligaste högaktning och vänskap, och med ständigt förnyade skäl dertill, har jag äran oupphörligen vara Hr K. S. ödmjukaste tjenare J. H. KELLGREN". — Man kan gissa anledningen till LEOPOLDS förfrågan, då man läser den kort derefter utkomna nummer af Extra Posten (n. 45 år 1793), hvilken innehåller en hyllningssång till KELLGREN, med öfverskrift: "Till författaren af *Gustaf Vasa* och *Ljusets fiender*." Det var första gången KELLGREN namngafs i sistnämnda egenskap.

*) I anledning deraf gör EHRENHEIM (då chargé d'affaires i Köpenhamn) författaren följande spörsmål, i ett bref: "Jag glömde fråga sist: är man så strängt ortodox i Sverige, att det var alldeles nödigt att göra en apologi för Schillers *Resignation*, för att få den att passera?" — Om möjligt ännu mer betecknande är den försigtighet, som LEOPOLDS vänner trodde sig böra iakttaga vid tryckningen af visan om PER ENEBOM. Der förekom följande:

"Nu skrålar du i andanom
Om gudlighet hos kära" —

Detta *i andanom* vågade man icke trycka, utan förvandlade det till:

gifvarne af Extra Posten insände sin *Sång öfver Kellgrens död*, synes han befara, att det emot då-

---

"Nu skrålar ock *din milda gom*
Om gudlighet" o. s. v.

Det bref, hvari skalden uttrycker sitt missnöje med förändringarne i poemet, är så målande, att det må meddelas. Han skrifver till ROSENSTEIN, från Linköping, den 5 februari 1795:

"Om Lindblom sagt, att Leopold mår bra, så vill det tvifvelsutan säga *så bra, som han behöfver må*. Han är en man, som alltid är nöjd med litet, när det angår andras välmåga.

Jag är desperat, att ha gjort den visan. Det är nog sagdt. Deri finnas sex eller sju förändrade ställen, det ena sämre än det andra. Är det möjligt att man kan läsa utan jemmer denna rad:

Hvi bör man folkilsk vara?

(Originalet hade:

"Det är ej nog att vara dum,
Man bör ock nådig vara";

men förmodligen ansågs sammanställningen af orden *nådig* och *dum* vågad.) Att förtiga det öfriga. Det är ej nog att bli utsatt för Per Eneboms ovett, men för de medelmåttigaste kännares medömkan. Det är för mycket. Herr kanslirådet tillåte min chagrin att utgjuta sig i förtroende, och utan att B. får derom underrättelse, men han har varit alltför olycklig i sina förändringar, och man ser deraf den omätliga skilnaden att vara en sublim poet och korrigera andras verser. Jag har ej uthärdat att läsa det tryckta exemplaret. Den *milda gomen* genomskar mig öra och hjerta. Jag orkar ej tala derom vidare, och jag önskade att det olyckliga infallet aldrig kommit mig i hufvudet. *Je ne sais pas de quoi je me mêle.* Hvad jag vet är, att

varande filosofi upptända nit, hvilket af skräck för revolution och atheism betraktade KELLGREN såsom

---

jag från detta ögonblick renoncerar för evigt till all poesi, all kritik, allt, allt, — utom hvilan, apotekssaker, och den vördnad, hvarmed jag omöjligen kan ett ögonblick upphöra att vara herr kanslirådets" m. m.

För att icke stöta ofördragsamheten i andeliga och politiska ämnen under den Reuterholmska styrelsen och under GUSTAF IV ADOLFS regering, tog LEOPOLD sin tillflygt till noter och förklaringar af meningen, hvilka skulle upplysa betänkliga ställen och förebygga välmenta vänners omskrifningar vid tryckningen. En dylik förklaring, på icke mindre än fyra tryckta sidor, förekommer vid poemet *Talismanen*, i anledning af följande rader:

"Jag sjunger minnet af en herre,
Som nu ej mer är till, dess värre,
Men var, när allting sägs, *Baron*;"

hvarvid författaren anser nödigt förklara, att han har all aktning för adeln, och att den moraliska syftningen i hans dikt ej må förblandas med "dessa symptomer af politiskt svärmeri, som under Europas senaste skakningar tilläfventyrs mer eller mindre vidsträckt meddelat sig;" hvarpå följer en utveckling af den stora skilnaden emellan moralisk och politisk satir. Sammaledes vid poemet *Jakobinen i Grekland*, der skalden afstyrker att af svärmaren göra en politisk martyr, emedan

"Med fraser fraser bäst besvaras,"

anser han sig böra särskildt försvara denna åsigt i ett tillägg. Då ett litet skämt förekommer om en af Olympens gudar, vidfogas genast en not med anmärkningen: "Man behagade påminna sig, att här talas om den *hedniska* gudaskaran." — Vid följande verser i poemet *Hvem har rätt:*

"När, med Arons horn i pannan,
Tvenne andans hufvudmän

fritänkare, kunde, på samma grund som man vekat vägra VOLTAIRE begrafning i vigd jord, ifrågasätta samma betänklighet för den svenske filosofen. ROSENSTEIN, till hvilken LEOPOLD insändt skaldestycket, svarar: "Det sköna poemet öfver Kellgren vågar jag ej låta trycka, af fruktan att skada författaren. Man är nu af en ömtålighet utan like. —

Väpna sig mot djefvulen,
Det vill säga mot hvarannan" —

tillägges, vid orden "andans män," i en not: "Förstå tvenne sekters anförare, som förkättra hvarann."

Den, som skrifver detta, har mer än en gång hört skämtas öfver så kallade enfaldiga anmärkningar och ställen hos denne författare, hvilka tvertom vittnat om de svårigheter han ägt att bekämpa, för att under det strängaste trycktvång rädda en återstod af tankefrihet och yttranderätt, samt underhålla de tänkesätt, som uppenbarade sig i 1809 års fria statsförfattning. Det är lättare, att i dennas skygd le åt de tvungna förklaringarne, än att under lika omständigheter utveckla samma mod och ihärdighet, som denne författare, en bland de aktningsvärdaste i upplysningens, sanningens och frihetens tjenst. Att under en tid, då religion och moral voro snart sagdt biltoga, helga sin lyra åt återväckande af känslan för dessa heliga föremål, förtjenar ej heller det begabberi, man så länge drifvit, med beskyllningarne för rimmade predikningar, torra moralsentenser o. s. v. Man kan tvertom tro den moraliska känslan förslöad hos dem, som i tid och otid gycklat med en vers som denna:

"Gör godt, var nyttig, lef i dina mödors minne,"

hvilken vers en ädel man icke skulle tveka att taga till sin lefnads valspråk.

Men det som kommer från en sådan penna är aldrig förloradt, det går till efterverlden." — Först tre år senare, då GUSTAF IV ADOLF tillträdt regeringen, trycktes detta skaldestycke i den af GEORG ADLERSPARRE utgifna tidskrift "Läsning i blandade ämnen." Den tidning, i hvilken LEOPOLD var medarbetare, indrogs för en uppsats, som han visade vara ett utdrag ur LUTHERS skrifter. Icke mindre sällsamt var ärkebiskop VON TROILS (sannolikt på vink från högre ort) uppträdande i tidningarne emot riksmarskalken OXENSTJERNA, hvilken kyrkans primas påstod hafva, genom ett uttryck i åreminnet öfver GUSTAF den tredje, missfirmat rikets presterskap. *) Bland det fria ordets grundläggare i

*) OXENSTJERNA hade yttrat om den nyss firade jubelfesten i Upsala: "Och sedan svenska kyrkans fäder, vid jubelfestens dag, omsider i förbättradt skick emottagit hennes helgade skrifter, vårdar religionen, sjelf åtminstone trogen den tacksamhet hon predikar, det namn af sin välgörare, som hennes saknad ej finner återkalladt i mötets handlingar." Ärkebiskopen begynner sin i Stockholms-Posten (n. 121, år 1794) införda förklaring med orden: "Jag får först erinra författaren, att föremålet af mötet var icke att hålla loftal öfver högstsalig konung Gustaf III, utan att prisa den allsmäktiges vård om sin kyrka." Han visar derefter, att den aflidne konungen blifvit på flera ställen nämnd i mötets handlingar, hvarför presterskapet ej borde beskyllas för otacksamhet emot honom. (Det är sant, att han nämnes, men endast i förbigående, i anledning af någon regeringshandling rörande kyrkan, hvaremot OXENSTJERNA synes fordrat, att den regent, som tillsatt bibelkommissionen för

Sverige, skola alltid med aktning nämnas KELLGREN, LEOPOLD och ROSENSTEIN; ingen har i högre

att utarbeta ny bibelöfversättning och ny psalmbok, bort derför röna ett ord till erkänsla, hvilket icke skedde.) Att OXENSTJERNA misstyckt anfallet, synes af följande i ett bref till LEOPOLD: "Ärkebiskopens *sortie* emot mig har jag tyckt mig ej böra besvara. Han satte på en obetydlig mening en vigt, som jag ej påsyftade. Från första stund jag begynte detta arbete (äreminnet) ansåg jag mig som en soldat uppställd på kritikens slagfält, liksom på publikens, och undrar blott att ej flera fiender anfallit mig, än detta obetydliga *enfant perdu*, som ej förtjent att mötas med vapen." Vid 1800 års riksdag voro tänkesätten förändrade. Ärkebiskop VON TROIL, i spetsen för en deputation af presteståndet, uppvaktade då grefve OXENSTJERNA, för att tacka för hans äreminne öfver GUSTAF III. "Det är", säger han, "för utomordentlige män ej ovanligt, att ilskan och afunden vid deras bortgång höja sin gadd, att såra den ära deras öfverträffande egenskaper, deras stora och lysande bedrifter tyckas för alla tider böra fästa vid deras namn. Det blef ock den oförliknelige Gustaf III:s lott. Huru många, huru konstiga tillställningar, att qväfva kärlekens, vördnadens och erkänslans röst! Någon gång höjde sig en svag röst till den fallne hjeltens lof, men man såg med häpnad i allmänna skrifter tillmälen honom göras, och belackaren ofreda hans stoft. Eders Excellens framträdde oförskräckt med en manlig och segrande vältalighet" o. s. v. OXENSTJERNAS svar är värdigt, utan ringaste skymt af häntydning på det förflutna. Han vädjar till efterverlden och slutar: "Om då, mer sträng än eder granskning, hon kanhända bestrider edert öfverseende med författaren, skall hon likväl stadfästa edert gillande af hans *tänkesätt*, och om framtiden ej förnyar den lager eder hand nu ville räcka åt hans snille, skall åtminstone hans hjerta, försvaradt af edert vittnesbörd, behålla det

grad än de gjort litteratörens kall sjelfständigt och äradt.

Leopolds bref, åtföljande "sången öfver Kellgrens död," målar alltför lifligt författarens känslor och den allmänna ställningen, för att ej böra återgifvas, helst det aldrig varit allmängjordt. "Emottagen — skrifver han — till edert blad detta ringa offer åt en stor förtjenst, som vi icke mer äge. Kongl. sekreteraren Kellgrens död (det är nästan löjligt att numera gifva honom en annan titel än hans blotta namn) bör anses som en allmän sorg. Allt hvad som andas filosofi och smak bör bära märke deraf. För min del andas jag intet annat än saknad och smärta. Oändligt närmare honom i gång till grafven, än i flygt till Pinden, skyndar jag mig, innan min egen hand stelnar, att strö, nästan från sjuksängen, några blad af cypress på denne store skalds mull, som började med att vara för mig en sträng läromästare och slutade med att vara en vän, den jag i hela min öfriga lifstid skall begråta. Så visst är det, att å ena sidan kritiken kan förenas med hjertats godhet, och å den andra sjelfva afunden med vänskap. Starkare händer än mina må uppresa åt honom den minnesvård han förtjenar. För min

pris, som eder vänskap nu ämnade åt dem begge." Oxenstjernas *Arbeten*, 3 del. s. 346.

del har jag blott kunnat med några flygande drag krita hans bild, och när I sen af mitt brefs datum huru få minuter jag dertill bort äga, kunnen I deraf dömma om lifligheten af de bittra känslor denna tidning gifvit mig. *) Gerna hade jag erbjudit dessa svaga rim åt Stockholms-Posten, men det är icke i dess eget hus som den första stoden bör ställas åt förtjensten. Denne store skribents lefnad är ett lifligt bevis på fördömelsen att vara född med stora egenskaper. Vi hafve sett honom under sexton eller aderton års tid nästan oupphörligt omkringtjuten af allt hvad litteraturen ägt ursinnigast och föraktligast. Vi hafve sett ark af skällsord tryckta emot honom, utan att beifras af någon samhällslag, som likväl borde skydda medborgaren. Det som evigt skall göra litteraturen till en tåredal, är omöjligheten att der förena friden och rättvisan. Jorden höljes af brott, dårskaper och egenkär medelmåtta. **) Den, som fått af naturens hand den olyckliga gåfvan af en själ, som hatar dem, tiger ej, om han tillika fått en

*) KELLGREN dog den 20 april 1795. Den 12 maj tackar BLOM för poemet öfver KELLGREN och för brefvet till red. af Extra Posten, som han fått några dagar förut. Postgången ned och opp fordrade några dagar. Emellan dessa tidpunkter äro således begge skrifterna författade.

**) Detta skrefs år 1795.

röst som höres. Men ve honom ifrån det ögonblick han upphöjer den! Dyrt skall han köpa sitt beröm, denne nye Herkules. Den ära, hvarmed han omklädes, är en förgiftad rock, som bränner intill benen den olycklige som den bär. Det är när han icke mera kan höra det, som det skall sägas, att han förtjent ett annat öde. Mine herrar, denna tid är nu inne för vår Kellgren. Jag säger *vår*, ty hans namn är nu en skatt, som tillhör fäderneslandet, det är en stark stråle af dess ära. Alla folkslag hafva hedrat sina läromästare i vett, eller deras stora talanger. Sverige, sägom snarare Lovisa, gaf en stod åt Dalin. Våra grannar, som gifvit oss efterdömen i mer än ett slag, gjorde åt *Balders* skald *), på hans mull, en ära, som lika upphöjer poeten och nationen. Jag väntar att se hvad nationen besluter åt *Gustaf Vasas* sångare, åt auktorn af *Christina*, åt den sublime författaren af så många mästerstycken, aldrig öfverträffade, antingen i styrka eller behag; åt det mäktiga snillet ändtligen, som så många år hållit med en fast hand smakens och det sunda vettets fackla upptänd öfver nationen. Det första han får, eller fått, af sina landsmäns erkänsla, är förmodligen begrafning i kristen jord. Det är vackert, jag tillstår det; men det sy-

*) Ewald.

nes mig, som kunde ännu något litet i denna heder tilläggas." *)

Innan skildringen af LEOPOLDS förhållande till KELLGREN afslutas, må ett par drag tilläggas. Åf-

*) Om KELLGRENS död skrifver ROSENSTEIN till LEOPOLD den 21 april 1795: "Jag har att berätta den bedröfligaste tidning för alla vitterhetens vänner. *Kellgren är ej mer.* Han dog i går kl. ½12 förmiddagen. Dödsfallet var väntadt, men ej så tidigt, förrän natten emellan söndagen och måndagen, då Gahn började se tecken till nära slut. Han qväfdes af slem och var, som krafterna ej mer förmådde upphosta. Dess död var tranquil och dess mod öfvergaf honom icke. Mig har detta dödsfall gifvit ett djupt sår. Jag vet hvad intryck det gör på hr kongl. sekreterarens ömma och känslofulla sinne. — Jag vet ej om jag skall i ett bref, som rörer Kellgrens död, nämna Per Enebom, men den mannen har en besynnerlig lycka. Samma dag som Kellgren dog fick han utösa ovett i Dagl. Allehanda emot de första af Sveriges snillen. Det tyckes blifva dess befattning." — Rörande KELLGRENS begrafning skrifver ROSENSTEIN i ett senare bref, bland annat: "Gyllenborg gaf ett prof af sin naiva karakter vid begrafningen. Efter jordfästningen gick han fram, klappade kistan och gret. Vänner buro Kellgren till grafven, och bland dem Oxenstjerna. Gahnarne och några andra hade låtit slå en medalj, som utdeltes åt de närvarande." — LEOPOLD svarar: "Berättelsen om grefve Gyllenborg har tjust mig. Om jag varit närvarande, hade jag gråtit, som han, men jag hade ej vågat göra det öfriga. Det som varit löjligt hos en annan, var gudomligt hos Gyllenborg, och hade varit det hos ännu en till, som jag ej nämner. Att se auktorn till *Skördarne* bära Kellgren till grafven, och sångaren af *Menniskans elände* med tårar klappa på hans tillslutna kista, det är för min inbillning ett skönare skådespel än en kröningsfest."

ven dessa kunna ej återgifvas skönare än med hans egna ord. När Rosenstein sände honom Kellgrens nyss utkomna skrifter, tackar Leopold i följande uttryck: "Icke utan innersta rörelse tar jag denna bok i handen, som nu innesluter det enda och *evigt* öfriga af ett snille, som den svenska jorden skall skryta af att hafva framburit. Och med dubbel glädje anser jag den heder som sker Kellgrens minne, då det med sanning kan sägas, att det är af nationen sjelf som han emottager den. Det är ej denna gången ett hofs exempel, som lär henne att värdera förtjensten; hon gör det af egen känsla och upplysning. Eder röst är, som den bort vara, den första som högtidligen upphöjer, men den skall följas af tusende, och om den ger oss i detta ämne en lag för omdömet, är det alldeles en republikansk lag, som förenar hela det allmänna bifallet. — Det är omöjligt att någon upplaga af Kellgrens skrifter omfattar hela hans värde. Hans starka och ljusa hufvud, hvaraf hans poesi nästan blott utgjorde blomsterverket; hans öfvade och goda samhällsöga, som till minsta delen förtrodde åt pennan sin erfarenhet och sina anmärkningar; hans tusende små strödda infall, som skulle utgjort en reputation för sig sjelf, men som icke tryckas i samlingen, och hans nästan obeskrifliga umgängesbehag, som icke kunna tryckas annor-

lunda än i hans vänners minne, — allt detta går af ifrån hans arbeten, och ändå återstår en *stor man*, ty ändtligen kunna vi våga att så kalla honom."

När LEOPOLD, i Svenska Akademiens namn, helsade KELLGRENS efterträdare, yttrade han: "Denna stund synes för första gången icke ens medgifva ersättningens tröst. Svenska Akademiens första helsning till Kellgrens *efterträdare* kan ännu föga vara annat än ett rop af hennes uppväckta saknad. Det kan sägas utan öfverdrifning, det bör sägas såsom en honom skyldig rättvisa, att dagen af hans åminnelse är, sedan akademiens stiftning, dagen af sångens första stora egentliga klagofest." *)

*) Akademien hade, som bekant är, till KELLGRENS efterträdare, enligt hans egen önskan, kallat hans lärjunge och vän STENHAMMAR. LEOPOLD skulle eljest önskat detta rum åt fru LENNGREN, hvarom han skrifver till ROSENSTEIN: "Uteslutas fruntimmer af våra författningar? Eljest vore fru Lenngren visserligen en stor acquisition, och ett rättvist ämne för akademiens uppmärksamhet. Om fru Nordenflycht lefde, skulle hon ej vara en af Svenska Akademien?"

STENHAMMAR lemnar, i ett bref till LEOPOLD, följande vackra skildring af KELLGRENS förhållande till honom: "Det var han, som i alla kretsar der han syntes, bland alla personer, på hvilka han verkade, sökte att fästa ett slags uppmärksamhet på mig; sökte att bereda mig ett

Med allt detta hafva röster ej saknats, som anklagat LEOPOLD för afund emot KELLGREN. Både

---

namn och att försvara det. Så nedstämdt hans beröm var i det närmare umgänget, eller den enskilda brefvexlingen, så varmt, så ända till öfverdrift hedrande var det, då det kunde lemnas med ett slags offentlighet, som gagnade mig. Han gick dervid ända till oförsigtighet, han glömde min ringhet, min obetydlighet i det allmänna, och afmätte ej med en njugg klokhet sitt lof efter det nedsatta värde lyckan eller tillfälliga betänkligheter medförde. Han smickrade ej hemligen sin lärjunge, för att offentligen förneka honom. Derpå har han lemnat ett högtidligt bevis, som herr kongl. sekreterarens godhet behagat föreviga. Det var han som kallade mig till sin efterträdare i Svenska Akademien, afskräckt hvarken af min litterära ringhet eller min borgerliga obetydlighet. Kellgrens önskan, respekterad äfven efter hans död, tycktes vara akademiens enda försvar, som hon gladdes att äga och att åberopa. — Herr kongl. sekreteraren skall visserligen efter allt detta dock finna, att jag sagt för litet om Kellgren, och att jag, som aldrig glömmer att han ägde en öfverlägsen medtäflare, likväl haft goda skäl att finna hans förtjenst vida större än jag kunnat afskildra den. Aldrig har någons enskilda godhet mot mig varit mera oegennyttig. Han hade önskat mitt biträde i Stockholms-Posten, och det nekades honom, men utan minskning i hans godhet. Hans rättvisa gillade, att jag förblef trogen mina förbindelser emot Extra Posten och herr kongl. sekreteraren."

I anledning af LEOPOLDS svar på inträdestalet, yttrar STENHAMMAR: "Emottag mina vördsammaste tacksägelser för det ypperliga stycke, hvarmed herr kongl. sekreteraren behagade fästa enda märkvärdigheten vid mitt inträde i Svenska Akademien. — Jag afdrager allt som i detta vackra tal är sagdt till mitt enskilda beröm, ett beröm

under dennes lefnad och under de vittra anfall, för hvilka LEOPOLDS ålderdom blottställdes, finner man spår af detta tillmäle. *) Efterverlden deremot frågar, om någon skald lemnat sin störste medtäflare en ädlare, skönare, oegennyttigare hyllning, än *Virginias* skald åt *Gustaf Vasas?* Om LEOPOLD icke anslagit tonen till den djupa vördnad och beundran, som egnades KELLGREN; om han icke nedtystat eller snarare förkrossat dennes ingalunda fåtaliga fiender: månne den rättvisa, som skänkts sångaren af *Ljusets fiender*, blifvit lika högstämd och allmän? Tidens tongifvande i stat och kyrka skulle måhända utan saknad sett, att KELLGRENS namn förringats eller glömts. Man tänke sig LEOPOLDS tystnad vid KELLGRENS graf, då icke blott de maktägande, men medborgare af alla klasser, vändande sig med afsky från de blodiga orgier, som öfvats under de heliga namnen frihet, upplysning,

---

som visserligen bör försvinna och ej synas vid sidan af Kellgrens, — och huru mycket återstår ej för min tacksamhet och min beundran! Ja, Kellgren var värd att lofvas af det största snille hans fädernesland ägde, och denna lycka skänktes honom nu för andra gången."

*) LEOPOLD frågade i ett bref STENHAMMAR, om denne trodde, att det funnes någon *jalousi* hos LEOPOLD i hänseende till KELLGREN, hvartill STENHAMMAR svarar: "Nej, jag kan intet vara så dum och så orättvis, men allmänheten är orättvis, och åhörarnes öra argt."

menniskorätt, voro minst sagdt liknöjda för lofoffer åt en af dessa lärors förkunnare hos oss; man tänke sig denna tystnad fortsatt till den tid, då nya vitterhetsläror och nya snillen gåfvo en annan riktning åt smaken och tänkesätten, och man torde medgifva att det var LEOPOLD, som, icke utan våda af förföljelse, först upplyfte den ende medtäflare, af hvilken han kunde fördunklas, på den fotställning, hvarifrån den afundade strålar för efterverlden såsom den främste af sin tids skalder. I detta hänseende gjorde LEOPOLD förr KELLGREN mer, än hvad denne gjort för BELLMAN. *)

*) Ett par drag, som måla tidens politiska hat, i all dess blindhet, böra här ej förbigås. Man kunde tycka, att alla KELLGRENS vänner borde glädja sig åt den hyllning, som LEOPOLD egnade den hädangångne. Så var likväl ej förhållandet. Oviljan emot LEOPOLDS anti-jakobinska tänkesätt var så stark, att en af KELLGRENS snillrikaste beundrare skref till HÖIJER i anledning af de minnes-offer, som man väntade vid skaldens graf: "Oxenstjerna har lofvat att skrifva vers; Silfverstolpe både vers och prosa; *Leopold vet förmodligen h—t.* Rosenstein skrifver hans lefverne. Allt detta bör bli godt." — Kärleken till KELLGREN var stor, men den till jakobinismen ännu större. Rojalisternas hat till de nya jakobinerna var lika oförsonligt. Bland dem räknades den s. k. Juntans ledare i Upsala, HÖIJER. Man läser i ett bref till LEOPOLD från den för sina infällen bekante MÅRTEN BUNGE följande: "Höijers död (1812) var en lycka för Upsala akademi. Han var en stor skurk. Om han nu är i h - - -, som jag förmodar, lärer han snart få känna, att elden är *ein Ding an sich*

Efter KELLGRENS död intog LEOPOLD den thron i vitterheten, som denne redan förut till honom afstått med följande ord: "Det är i himmelen sagdt, att ni skall öfverträffa i hvad slag och hvad ton som valdes. För att hädanefter kunna regera på sin egen fläck af den vittra rymden, ser jag intet annat råd, än att kasta sig i öknarne af logogryfen och anagrammet, den ena aldrig odlad af någon svensk hand, det andra i träde sedan Nicanders död *); men beklagligen blefve denna ära nog dunkel, då den endast ägdes af segervinnarens förakt. Jag vill påminna mig att Norden fordom ägt en skald *Einar*, med tillnamnet *Skaldaspiller*, emedan han förspilde alla sina föregångares och medtäflares rykte. Det var ett naivt språk, den gamla götiskan. Herr kongl. sekreteraren har

---

och icke blott *Erscheinung*. Jag tror aldrig att rektor *Silfverpuckel* blir hans efterträdare. Han är för väl känd. Jag hoppas ock på *Pater Noster* (Rosenstein) att han sjunger ut, i fall det behöfs." — På ett annat ställe berättar BUNGE, från landet, om ett stort dramatiskt verk, kalladt "*Foderbristen*, dram i 7 månader, och hvaruti, liksom i Shakspeares tragedier, alla aktörerna dö i sista akten."

*) ANDERS NICANDER, packhus-inspektor, uppvaktade vid kongl. födelse- och namnsdagar med latinska anagrammer. Han hade äfven försökt att öfversätta Virgilius. Hans beskyddare AXEL FERSEN utverkade vid 1761 års riksdag åt honom professorstitel. NICANDER dog 1777.

gjort, att ordet bör upplifvas; ty efter min tanke är den första rätta regeln vid upptagandet af gamla eller nya ord, att saken finnes." *) Icke blott KELLGREN och hans medbröder inom Akademien, äfven THORILD hade, före brytningen, sjelfmant korat honom, då han sade: "svenska parnassen vill en konung, kallar den ende och högste." **)

*) Brefvet är af den 6 mars 1789, således tre år innan LEOPOLD ingick i striden till KELLGRENS försvar, hvadan tacksamhetskänslan ej äger del i hyllningen. HAMMARSKÖLD tillkännager en annan åsigt af KELLGRENS omdöme öfver LEOPOLD och dennes ställning i vitterheten vid ifrågavarande tid. Han säger: "Leopold hade, så länge Kellgren lefde, föga anseende ibland allmänheten. Kellgren nämner honom blott en enda gång, men på ett ganska tvetydigt sätt, och det berättas, att han i afseende på honom aldrig rätt ändrat sina först yttrade tankar." *Svenska Vitterheten*, 2 uppl. s. 454.

**) *Hans Poetiska Majestät* var den benämning, som akademisterna sins emellan brukade om LEOPOLD. — ADLERBETH skrifver till ROSENSTEIN (11 juni 1803): "Till det Poetiska Majestätet ber jag å nyo om min underdåniga helsning, och gratulerar på förhand till framgången af *Virginia*, som jag af Stockholms-Posten ser skulle första gången uppföras den 4 juni. Det är vanligt att man hos majestäter står i ansökning, och att man får vänta på god resolution. Jag har hos honom en slik både ansökning och ett löfte. Det är en recension i Stockholms-Posten af mina arbeten, hvilken han ock lofvat Lenngren. Funne du tillfälle att såsom af dig sjelf påminna honom om någorlunda snar verkställighet häraf, så gjorde du mig en vänskap. Du kunde säga, att fastän jag just icke i allmänhet har mycken vanitet, har jag dock helt visst den,

Men, yttrar den skald, som efter dessa lysande föregångare intog sångarthronen:

"Men hvad är lyrisk klang på silfvervågor
Och evig blomdoft uti blånad luft?
Den ädle skalden har ock andra frågor,
Och skönhet vill han, men jemväl förnuft."

Aldrig var detta kraf oeftergifligare än i en tid, då så många samhällen upplöstes i sina grundvalar, af missförstådda begrepp om "menniskans rättigheter," och då ROUSSEAU'S läror gjort sjelfva odlingen misstänkt såsom skadlig för samhället. Det brinnande nit för menskligheten förädling, som utmärker LEOPOLDS verksamhet, kunde ej lemna honom villrådig, hvarmed han borde begynna sitt upplysare-kall. "*En Gud och ett tillkommande*," säger han, "är den lära, som jag ville med alla krafter rädda, om jag hade några." Så uppstodo hans "Idéer till en populär filosofi öfver Gud och odödlighet", hvilken skrift man haft orätt att betrakta ur synpunkten af spekulatif filosofi. *) Han

att blifva recenserad af Sveriges störste poet." — FRANZÉN skrifver i anledning af ett besök hos LEOPOLD: "Det är *kungen* i vår vitterhet, har jag tänkt, och nästan bäfvat." FRANZÉN, som först infört ifrågavarande benämning, är, oss veterligen, äfven den förste som jemfört LEOPOLD med POPE och VOLTAIRE.

*) Huru litet en sådan åsyftades, synes af det bref till ROSENSTEIN, som åtföljde första manuskriptet, och hvari det

vill icke låta de höga lärorna "om Gud, själ och odödlighet bero af huru spekulationens resultat ut-

heter: "Herr kanslirådet torde påminna sig en liten bok om *själens tillstånd efter döden,* öfversatt från Bastholm, och för någon tid sedan tryckt i Stockholm. Vi hafva, utom denna öfversättning, ingenting skrifvet på svenska i detta ämne, i tonen af allmän folkfilosofi. Nu vore frågan, om man, af den anledning Bastholms bok lemnar, och under titel af några anmärkningar dervid, skulle kunna lyckas att gifva nationen en liten lätt, begriplig, ej trög, men dock någorlunda grundlig filosofi öfver dessa ämnen; nyttig, utom för sitt moraliska mål (det, att kanske bättre än vanligt styrka den *oumbärliga* läran om ett *tillkommande*), äfven derjemte såsom en temligen fullständig afhandling öfver dermed närskylda meningar, — nu vore frågan, säger jag, huru herr kanslirådet tror att allmänheten skulle emottaga ett sådant arbete, och om det väl skulle löna mödan att fullända och utgifva? Haf den godheten att härom meddela mig sitt uppriktiga råd och betänkande. Herr kanslirådet lärer visst le åt mig, som just nu, under min sjukliga maktlöshet, sysselsätter mig med ett arbete, äfven under min bästa helsotid långt öfver mina krafter. Det är sant: jag har ej geni; men jag är arbetsam, och om jag ej flyger, tråkar jag." — I stället att klandra det samfund, som till prisämne utsatte: "Om religionens nödvändighet för samhällens bestånd", hade man bort beklaga den tid, som behöfde ett sådant prisämne. — LEOPOLD klagade redan nu (1795) öfver synförmågans aftagande, som slutade med blindhet. Han säger sig ej kunna läsa och skrifva, utan endast begrunda och diktera. Att hans lynne ej lidit deraf, finner man af följande, i samma bref: "Under oförmögenheten att sysselsätta mig med läsning, för mina ögons svaghet, har jag dikterat för en, som skrifver åt mig, en liten lefvernesbeskrifning öfver poeten *Durencran,* som torde innehålla några nyttiga reflexioner för

faller, utan tvertom begynna med att antaga dem som oumbärliga för menniskan." Han söker sin bevisning icke blott i abstrakta begrepp, utan i den moraliska känslan. "Om," säger han, "det ej fins en förtryckt oskuld, en misshandlad dygd, som ej upplågar vid den stora tanken: *tillkommande rättvisa!* — ej ett af tårar skymdt öga, som icke kastar en tröstad blick åt grafvens andra sida, så har ni denna sanning bättre förvissad, än Newtons upptäckter."

I dessa sköna ord ligger nyckeln till LEOPOLDS menniskoälskande vishetslära, grundad på *känsla och tro*. Vi vete, hvilket stöd SOKRATES fann i den moraliska känslan, emot sin tids sofister, och att, i densamma, uppenbarelsen af det högre och gudomliga sökts af nyare vishetslärare, bland hvilka den ädle JACOBI, med hvars filosofi LEOPOLDS ägde

---

våra vittra Durencranar, i synnerhet för dem deribland, som göra kritiker lik den, hvarpå Per Enebom sist svarat, och som jag tror vara af Liljestråle; men det har gått med denna, som med *Dialogen:* jag får ej trycka den, och jag är som den, hvilken måste nöja sig med att knyta näfven i byxsäcken. Jag bjuder till att ej tänka deråt, *sed naturam expellas furca* etc. För att himmelsvidt skilja mig från satiren, har jag kastat mig hufvudstupa in i metafysiken. Man behöfver der ej inbillningens vingar, man kryper varsamt fram på resonnementets många fötter, men det är ändå alltid en liten rörelse för den oroliga tanken, som ledes vid hvilan."

den närmaste slägtskap. Att denna vishetslära verkar sedligt förädlande, kan ej bestridas. Sådan blef jemväl inflytelsen af LEOPOLDS skrift. Bland de många samtida, som vittnat derom, må anföras följande af en bland de utmärktaste lärare, som prydt Upsala universitet, den oförgätlige CHRISTOFER DAHL: "Jag har läst Leopolds poesi; jag älskar i sådana ögonblick att lefva; men jag har läst hans filosofi, och *han* har lärt mig att älska både lefva och — *dö*. Denna *populär-filosofi om Gud och odödlighet*, — också jag har sökt mig i detta ämne något omkring; men aldrig ledde oss någon tänkare, som denne. Mig och många med mig prisar jag lycklige att hafva uppnått hans tid, och efterverlden att följa på den." Så betraktade en af den tidens ädlaste och upplystaste män LEOPOLDS vishetslära. En annan, icke mindre värdig domare — EHRENHEIM — yttrar derom: "Jag är en bland dem som läst och ofta komma att omläsa *Idéerna öfver Gud och odödlighet*. Detta sköna stycke har gifvit mig den tillfredsställelse, som man vanligen känner vid det likvisst nog ovanliga tillfälle, då egna hemfödda tankar under en mästares hand träda i dagen, med glans och styrka af snillet." Sjelf lemnade LEOPOLD det bästa bevis på sin läras värde, då han, stödd på dess sanning, med den vises lugn och oförändradt sinne bar blind-

het och olyckor, sjukdom och förföljelser. Och månne icke alltid en filosofi, som lär att med jemnmod fördraga vidriga öden och plågans hemsökelser, blir för menniskohjertat i allmänhet dyrbarare och mer tröstande, än abstraktionens finheter och spekulativa tankebyggnader? GRUBBE slutar ett af sina bref med det yttrande, att till den oförgätliga glans, hvarmed LEOPOLDS namn strålar i den svenska vitterhetens häfder, har den blinde siaren lagt ännu en annan, "mindre lysande, men ej mindre vördnadsvärd: den, att för ett yngre slägte vara en förebild af äkta praktisk vishet och själsstorhet."

För den i vetenskapernas vetenskap oinvigde vore det förmätet att våga en uppskattning af LEOPOLDS filosofiska verk; det vore äfven mer än öfverflödigt, sedan GRUBBE, då han här intog LEOPOLDS rum, redogjorde för dem och, efter att hafva följt företrädaren när han "nedsteg med tidehvarfvets tänkare i forskningens djup," gjort rättvisa åt hans skarpa blick, hans allvarliga undersökning, och detta "varma, redliga nit för menskligheten sedliga förädling," som "mäktigt och lefvande framträder i hans filosofiska forskningar och bestämmer hela deras riktning." Särskildt utmärker GRUBBE LEOPOLDS granskning af KANTS grundläggning till metafysiken för seder, såsom "ett mönster af en lugn, värdig och opartisk pröfning af den nya läran."

Obemäldt må ej lemnas, att LEOPOLD då gick i spetsen för den filosofiska granskningen i Sverige, ägande till motståndare BOËTHIUS, den nya lärans försvarare. Han följde med samma "allvarliga uppmärksamhet och sorgfälliga pröfning Fichtes, Schellings och Hegels läror, samt den fortfarande striden emellan desses anhängare och motståndare," hvilken kamp "tycktes skaka tankens verld i sjelfva dess grundfästen." *) Måhända, tillägger GRUBBE,

*) Vid anförandet af GRUBBES ord äro vi skyldige tillägga, att vi af LEOPOLDS tryckta skrifter ej funnit, det han sträckt samma uppmärksamhet till HEGELS lära, men sannolikt hade GRUBBE genom samtal med den gamle tänkaren hemtat visshet derom. Under redogörelsen för LEOPOLDS pröfning af KANTS och SCHELLINGS systemer, yttrar GRUBBE: "I allmänhet torde man dock, under fullkomligt erkännande af det verkliga värdet af dessa undersökningar, kunna anmärka, att de här ifrågavarande systemerna icke af LEOPOLD blifvit framställda på ett nog *genetiskt* sätt, i hela deras inre sammanhang, icke i deras förhållande till den föregående tidens spekulation." Tvifvelsutan äger detta förhållande sin grund i tillkomsten af dessa skrifter, hvilka ej uppstodo såsom filosofiska arbeten, utan, hvad KANT angår, i den anspråkslösare formen af en anmälan i tidskriften "Läsning i blandade ämnen"; hvaremot granskningen af SCHELLINGS lära uppstod såsom ett slags redogörelse af tänkaren för sig sjelf, eller, som han sjelf kallar det: *En blind mans besinningar i filosofien.* Redan den öfverskrift som han gifvit de särskilda afdelningarne: "Stycken om Kantiska filosofien" och "Stycken om Schellingska filosofien", synes antyda, att han sjelfmant frånträder anspråken på en *genetisk* framställning.

är det "först efterverlden som en gång, då sektandans hänförelse och den polemiska förbittringen hunnit afsvalna, förmår fullständigt och med fullkomlig oväld afgöra frågan om dessa (den senast förflutna tidens filosofiska) forskningars större eller mindre vetenskapliga värde, samt om deras mer eller mindre välgörande inflytelse på den närvarande tidens hela bildning." Likväl förebrådde den nyare filosofiens förfäktare hos oss LEOPOLD, såsom ett statsbrott emot tankens majestät, att han tillkännagaf vissa tvifvelsmål om de nya lärornas ofelbarhet, innan han antog dem såsom trosartiklar. Men dessa missljud hafva förklingat, LEOPOLDS förtjenst såsom tänkare qvarstår, och hans ryktbaraste motståndare erkände slutligen sjelf, att LEOPOLD äfven som filosof intog en "aktningsvärd och egendomlig höjdpunkt," ett "märkvärdigt rum" emellan JACOBI och de Skottske filosoferna. *) Till äfventyrs hade kunnat tilläggas tankefrändskapen med den ryktbare COUSIN, som ej mindre i de tyske filosoferuas bedömmande än i fördomsfrihet och klarhet sammanstämmer med LEOPOLD. Men eftersinnar man hos denne den sällsynta föreningen af de mest olika själsegenskaper: metafysisk skarpsinnighet och den lifligaste inbillningskraft, filosofens djupa begrundning och dikt-ingifvelsens djerfva upp-

*) *Siare och Skalder,* 6 del. s. 250.

flygt, analytikerns köld och skaldens känslovärma; så kunde man fråga, i hvilken vitterhet man i högre grad finner motsvarighet till ett så mångartadt och dock helgjutet, harmoniskt snille:

"det skönas vän, men gunstling hos det sanna,
Med diktens rosenkrans omkring den vises panna."

Man har jemfört LEOPOLD med VOLTAIRE och POPE. Utan tvifvel äger hans diktkonst den närmaste förvandtskap med deras, och om hans bana infallit under ett lika stormfritt skifte, om han skrifvit på ett lika bekant språk, som deras, så hade dubbelstjernan af deras namn möjligtvis, i Europas ögon, förbytts till en trillingstjerna. Täflande med VOLTAIRE i snille och behag, stod han ojemförligt öfver honom i diktens sedliga värde, desto förtjenstfullare då man erinrar sig tidens filosofiska riktning; jemförlig med POPE i tankerikedom, i skönmålning af det ädla och sanna, röjer LEOPOLD icke sällan en varmare känsla. I egenskaperna af djup och skarpsinnig tänkare torde ingen af dem göra honom företrädet stridigt.

Till de skrifter, som ägt inflytande på det allmänna tänkesättet, måste räknas LEOPOLDS afhandlingar *Om religionsfrihet, Om förnuftets frihet, Om yttrande rättens frihet, Om äldre och nyare vidskepelse, Om straffmakt och strafflagar*, m. fl., alla

beredande väg för den nya tidens idéer, och införda i "Läsning i blandade ämnen," hvilken, i anseende till de deri herrskande frisinnade åsigter, kallades af tryckfrihetens dåvarande högste väktare "Läsning i brännbara ämnen." Uppsatserna skrefvos under GUSTAF IV ADOLFS regering, och man måste beundra den utomordentliga skicklighet att kläda framställningen af vigtiga sanningar för den friare samhällsutvecklingen i ett språk, som icke lemnade lagens vårdare rum för åtal. Från GUSTAFS älsklingsskald blef LEOPOLD folkets upplysare. "Knappast," säger hans filosofiske minnestecknare, "torde man kunna uppvisa någon annan populär författare i vårt land, som på en gång, genom mångfalden af de ämnen, med hvilka han sysselsatt sig, och genom sin snillrika behandling af dem, verkade så mycket som Leopold på den allmänna upplysningen och bildningen."

Hans mästerskap i den skämtande och berättande stilen, vare sig i bunden eller obunden form, har föga varit ifrågasatt. Den spelande qvickheten, de skalkande behagen i *Eglé och Annett, Den vackra bedjerskan* m. fl., liksom i hans lättare skaldebref, äro lika litet öfverträffade som den fina ironien, den skarpa satiren i uppsatserna *Om det romaneska, Lärdomshistorien, Durencran,* brefven om *Acerbi,* o. s. v. Han är der liksom på sitt älsklingsfält.

"Löjet är min första synd," skrifver han. Då våra fäder erforo tjusningen af detta löje, gåfvo de detsamma namnet Leopoldiskt, som FRANZÉN så skönt besjunger, när han ber den blinde siaren återväcka det. Le, säger han, le detta löje,

"med hvilket du hofvet,
Staden och landet förtjust, le Leopoldiskt ännu!"

Men glädjens solsken föll sparsamt på GUSTAFS graf, och ännu sparsammare sedan. Man prisar de skalder, hvilka, främmande för den yttre verlden, äro allt vid sin lyra. Tryckt till ett lågande medborgarhjerta, måste hon dock återljuda dess slag, om än lagern fuktas af tårar och blandas med törnen. Ett sådant hjerta slog hos LEOPOLD. Tidens skick fordrade annat än lekar och löjen; han led deraf, mer än af en försvagad helsa, och skref till en vän:

"Min rätta sjukdom heter
Fruktlöst hat mot dårligheter,
Fruktlöst nit för min nation." *)

*) Skaldebrefvet till domprosten ÄLF. *Samlade Skrifter*, 3 del. s. 481. Det åberopade stället i skaldebrefvet lyder så:

"Klenast bland mitt lands poeter,
Till talang och digestion,
Står jag närmast Plutos thron;
Men min rätta sjukdom heter
Fruktlöst hat mot dårligheter,
Fruktlöst nit för min nation.

För att i hjertat af en förvirrad tid inpregla heliga och vigtiga sanningar, diktade han sina oder *Försynen, Religionen, Ett tillkommande*, m. fl. Det är sångmön förvandlad till dygdens prestinna; icke på inbillningens vingar sökande ett mystiskt väsende, men talande till känslan och förståndet; hon

"sjunger dygdens hopp och menskligheten tröst
Vid tanken på den Gud, som skiftar lifvets öden." *)

Plågan, att en kropp förstöra,
Verkar långsamt, har jag sport,
Men ett dödssätt, som går fort,
Är att tänka, se och höra.
Och hvem, en gång dervid van,
Fortfar här på samma viset,
Gör sig snart till paradiset
Vägen gin från hufvudstan.
Hela den skriblerska ätten
Qvalde mig ej fyllest än;
Luther, f—n och kämnersrätten
Felades att bistå den."

Man ser, att brefvet är från den tid, då författaren var tilltalad inför domstol för den uppsats i tidningen Extra Posten, som han visade vara utdrag ur Luthers skrifter.

*) Han skref skaldestycket *Religionen* till en ung slägting, hvilken han upptagit såsom fosterson, och hvars bortgång, i blomman af hans ålder, framkallade en djup och långvarig sorg hos skalden. Denna sång är äfven derför minnesvärd för LEOPOLDS vänner, att det var den, som föresväfvade honom på hans dödsläger. En bland dem, medicinalrådet AF PONTIN, berättar derom följande: "Den, som tecknar dessa blad, närvarande vid den oförgätliges dödsbädd,

Djupare, än måhända något skaldestycke denna tid, anslog dock den af en sokratisk lefnadsvishet genomandade *Predikaren*, "det trognaste aftryck af skaldens egen sköna själ." Få af hans samtida torde gifvits, som ej gömt såsom dyrbara klenoder dessa tänkespråk, sammanbundna af skaldmöns händer till ett band af diktens äkta perlor. Huru mäktig han var af att anslå den djupt lyriska känslan, vittna sångerna *Vänskapen*, *Till fru Weltzin*, m. fl.

Senare konstdomare hafva frånkänt den reflekterande dikten ett högre poetiskt värde. THORILD, af dem prisad, ställer dock äfven *lärosången* högst. Den är, enligt hans åsigt, den ädlaste och högsta uppgift för snillet, sedan hjelte-äfventyrens och sagornas tid upphört. *) Man har hos LEOPOLD klandrat hvad man hos hans motståndare lemnat opåtaldt. Men hvar är gränsen för meddelandet af vishetsreglor och lärdomar i poetisk drägt? För

---

åhörde, huru han till sin förtrogne andelige vän Franzén, i ännu skönare och förherrligade ordalag, uttryckte meningen af detta skaldestycke och andan af följande verser derutur:

Jag ser, vid lifvets gräns, i rymden af det höga,
En lyckligare verld sig öppna för mitt öga,
Och stoftets trötta gäst från smärtans låga bygd
Sig lyfta, viss om lön, till vittnet af sin dygd.

*) Jfr ATTERBOMS framställning af THORILDS estetik, i *Siare och Skalder*, 5 del. s. 357.

att icke tala om den tid, då poesien omfattade all mensklig vishet, då skalderna voro folkens lärare: huru många vishetsreglor bjudas icke af HORATIUS, som TEGNÉR kallar "diktens öfverhofpredikant"? Huru mycken vetenskap ligger ej i DANTE's odödliga sång? Är GOETHE's *Faust* ej i grunden ett filosofiskt poem? Var icke SCHILLER en filosofiskt reflekterande skald? Än WIELAND, HALLER, BOILEAU, VOLTAIRE, POPE, och oräkneliga andra? — Man har vidare tillagt LEOPOLD en blind fördom emot sonnett-, canzon- och klangdikten, liksom emot den tyska litteraturen. Hvad den förra angår, så ansåg han, lika med många, vårt språk mindre lämpadt för dessa sydländska former. HERDER tänkte nära detsamma om tyskan, *) och JEAN PAUL förklarade, att det skulle vara det gladaste år i hans lefnad, då han sluppe se eller höra en sonnett. **)

*) "Der weit verhallende Wohlklang einer regelmässigen italienischen oder spanischen Stanze, die schön verschlungene Harmonie eines vollkommenen *Sonnetts*, Madrigals oder einer vortrefflichen *Canzone*, die abwechselnde leichte Melodie einer schönen *Canzonette*, Rodondilla oder Seguidilla, tönt so anmuthig, der Tanz ihrer Sylben ist so etherisch, dass ihn unsere *deutsche Sprache*, die ein ganz anderer Genius belebet, vielleicht auch *nicht nachahmen* sollte". *Sämmtliche Werke*, Kunst und Litteratur, VII Th. S. 292.

**) "Wer jetzt gar nichts zu sagen hat, lässet in einem Sonnett tanzen und klingen, so wie kluge Wirthe, die saures Bier zu verzapfen haben, tanzen und spielen lassen. Der Nahme

Och LEOPOLDS fördom emot Tyskarne?... Var det likväl ej han, som skänkte oss de första, ypperliga tolkningar af SCHILLER, HERDER, BÜRGER? *)

Stanze passt vortrefflich, denn so heisst das eiserne Instrument, womit man *italienische* Blumen macht und zuschneidet. Ich will das Jahr als mein frohestes preisen, das 12 Monathe hat, wo ich kein Sonnett höre und sehe; so erbärmlich jagen uns auf allen Gassen Musenpferde mit diesen Schellengeläute nach, von Reitern besetzt, deren Mantelsäume und Kappen gleichfalls läuten." *Vorschule der Æsthetik*, 2 Band, S. 251, 252.

*) Af LEOPOLDS brefvexling med EHRENHEIM, dåvarande svenskt sändebud i Köpenhamn, synes, att denne, enligt uppdrag, under flera år ombesörjde anskaffande af det märkligaste som då utgafs i den tyska och danska litteraturen, hvilken senare (med undantag af några bland HOLBERGS skrifter och WESSELS *Kiærlighed uden Strömper*) var hos oss nästan okänd tilldess den förordades af KELLGREN och infördes till allmänhetens bekantskap genom hans öfversättningar af BAGGESEN, RAHBEK, m. fl. Ännu 1791 kunde han fråga, hur många i Sverige som "hört omtalas (ännu mindre läst) hvad en Evald, Wessel, Baggesen, Thaarup, Pram, Rahbek m. fl. skrifvit." Danskarne besvarade detta vänliga närmande genom stiftelsen af tidskriften *Nordia*, i hvilken öfversättningar och bidrag från flera af Sveriges berömdaste skalder infördes. Den gamla nationalfördomen häfdes till den grad, att till och med KELLGRENS *Gustaf Vasa* (det mest anti-danska stycke på vår scen) öfversattes af GULDBERG, med mycket loford åt författaren. Den litterära gemenskapen är således äldre än det band, som knöts af TEGNÉR och OEHLENSCHLÆGER. Äfven här, liksom på skandinavismen i allmänhet, hade FRANZÉNS sångmö ett stort, ej till fullo erkändt, inflytande. Måhända har ingen räckt en skönare vänskapsblomma, till samklang emellan folken och språken, än hans genom skal-

Det är sant: LEOPOLD var och förblef en lärjunge af de gamle, icke som deras efterbildare, men till-

---

destycket *Svea till Dana*, 1797, der man äfven finner ett förbud till TEGNÉRS *Nore*. Vi kunna ej afhålla oss att i minnet återkalla följande sköna verser:

"Omsider, Dana, äro vi då vänner,
I nattlig strid vi ej förvillas mer.
En vaknad vishet hjelmen af oss spänner
Och jag en syster i min ovän ser. —

Och se, från Söderns mörka döttrar skilda,
Hur tvillingslika speglar oss vår sjö,
Med penseldrag så ljusa och så milda,
Af himmelsk azur och af purprad snö.

Nu stridom blott om hvilkens pyramider
Stå tyngre opp med nya tegars skörd;
Hvars snilles fackla öfver Norden sprider
Mer djupt sitt sken, med mera vishet förd."

Denna sång var föregången (1794) af den icke mindre intagande: *Svenska sånggudinnan till den Danska*, och följdes af en dikt öfver *Slaget på Köpenhamns redd* (1801), hvilka skaldeljud öppnade många hjertan för oss, på andra sidan om Sundet.

Den tyska vitterheten var — oaktadt man sökt göra troligt, att den befunnits en *terra incognita* för oss intill år 1810, — tidigare känd och värderad än våra närmaste grannars. Naturligtvis skedde bekantskapen med främmande länders vittra alster långsammare än i våra dagar, med dessas snabbt anmälande tidningar och tidskrifter samt mångfaldiga fortskaffningsmedel för litterära meddelanden. Likväl voro redan på 1780-talet namnen KLOPSTOCK, LESSING, GOETHE, WIELAND, HERDER, GLEIM, RAMLER, GELLERT, KLEIST, LICHTWER, GESSNER, KOTZEBUE,

egnande sig deras höga anda, deras lugna storhet och värdighet, deras formfulländning, deras visa måtta i allt. Tvenne ord ägde på hans tid en allmännare, mäktigare betydelse än i våra dagar: *humanitet* och *kultur*. LEOPOLD älskade det *mänskliga* och *naturliga*, men *förädladt*.*) Enligt hans

---

m. fl., icke främmande för de vittert bildade. KLOPSTOCKS Messias, GOETHES Werther, GESSNERS idyller, GELLERTS fabler, KOTZEBUES stycken förekommo snart i öfversättning; LESSINGS Minna von Barnhelm gafs på scenen, och af hans, liksom af flera andras, lyriska dikter meddeltes tolkningar i tidningarne. Den senare tyska romantiska skolan deremot, som behöfde tid att göra sig gällande äfven i sitt hemland, blef här jemförelsevis sent känd, förnämligast genom den s. k. nya skolans uppträdande, hvarom mera på sitt ställe. Emellertid har man, genom flitigt upprepande af "store Klopstocks orim och Goethes konvulsioner", tillvägabragt den temligen allmänt gängse föreställning, att detta var omtrent allt hvad våra fäder kände i afseende på tyska vitterheten. Trenne högt bildade tyska tonsättare, hvilka GUSTAF den tredje inkallat, och som blefvo nära förbundne med våra snillen — nemligen KRAUS, NAUMANN och VOGLER — bidrogo att fästa uppmärksamhet på den stigande tyska bildningen. Af KRAUS' brefvexling ser man hans förtroliga förhållande till KELLGREN, och det är icke osannolikt att KRAUS, som var en stor beundrare af KLOPSTOCK och som sjelf med ypperliga tonskapelser förherrligat några af dennes skönaste oder, först infört "den nya skapelsens" sångare i Messiadens underverld.

*) Han skrifver i ett bref till ROSENSTEIN: "Jag tror att *samhällets* menniska är en grad öfver *naturens*, emedan naturen skapat oss för samhället."

åsigt var det bildningens uppgift att fortsätta de gamle, om möjligt stiga i fullkomning, och på kulturens vingar lyfta sig så högt som ett intellektuellt väsen kan nå. All låghet i tänkesätt, all råhet i uttryck och form voro honom vidriga. Själsstorheten, friheten, dygden och hjeltemodet skulle klädas i skönhetens slöja, kraften adlas af behagen, skämtets båge räckas af Gracerna; lifvet skulle andas den ädelhet och värdighet, som vi finne i Ciceros och Virgilii skrifter; sjelfkänslan bära den rena panna, som Aristides i landsflykt; lidandet döljas under leende, som hos den sårade Filoktetes; fägring skulle genomskimra sjelfva straffgudinnornas anleten, och döden framstå hänförande, såsom hos Sokrates, då han med ett smålöje på läpparna tömmer giftbägaren, frågande blott sina gråtande vänner, om det gåfves något ställe utom Athen, der man icke doge. Det är icke otänkbart, att enahanda åsigt af konsten och det sköna kan en dag återvända såsom den högsta. Vi hafva hört en så fri och djerf ande som Byron förklara, att han och hela den nya engelska skolan, afkomling af den tyska, förirrat sig, och att man borde återvända till Pope. De gamles välde är icke slut; deras vedersakares öfverdrift har hämnat dem. Att en lägre konstsmak för någon tid vinner ett allmännare bifall, bevisar ej dess företräde; den

anslår en samtagnare folkodling, en talrikare krets, än en ädlare smak. LEOPOLD utdömde ur det skönas område det för mängden sinnesskakande af gastfasor, skrockdikter, moraliska styggelser; men han förnekade ej ett stort snille hos mången bland dem som skapat sina dikter af dylika ämnen. Han klandrade hos Tyskarne, att de "alltsedan Lessings tid arbetat på att sätta regelhatet i system och hvardagslifvet på tragediens thron"; men tillägger: "Jag talar alltid om blotta teorien. För geniet i utförandet hos en Goethe, en Schiller, en Lessing, knäböjer jag med beundran." *)

I den "götiska" dikten skattade han LING och OEHLENSCHLÆGER, ehuru han satte *Frithiof* högt öfver *Helge*, och TEGNÉR öfver dennes sångare. "Jag är," säger han, "icke utan erfarenhet af det slags nöje, hvarmed man läser de gamla kämpasagorna. Manligheten, stoltheten, hjeltekraften, ehvar de röjas, fela ej att medföra denna verkan, och tyckas få likasom en yttre, synbarare stämpel genom det litet hårdare i sederna hos dessa gamla dugtiga forngubbar, och i deras okrusade sätt att handla och yttra sig." **) Om sjelfva den fornnordiska myten yttrar han: "Ställ mig dessa gamla, grofhuggna diktbilder på nödigt afstånd från mig, det vill sä-

*) *Samlade Skrifter*, 5 del. s. 187, 202.
**) *Ders.* s. 161.

ga, så långt bort i forntidens skymning, som de rätteligen höra; ställ mig dem i sitt sammanhang med hela den gröfre och vildare bildningen af deras eget tidehvarf, men gif dem ej rum och roller i en helt annan tankeverld, der ingenting står med dem i enlighet och sammanhang. Inblanda dem ej i ämnen af vida yngre och från dem skiljaktig natur". *) De föråldrade talesätten i Frithiofs saga, ehuru återlifvade af snillets trollmakt, fann han af ringa betydenhet jemförelsevis till den der uppenbarade, som han uttrycker sig, "Shakspeareska mångfalden af mästerligt tecknade figurer och sinnesarter, den Homeriska målningen af naturscener och händelselopp, och den oförgängliga paradisiska blomning af sjelfva det poetiska uttrycket, som från första till sista sidan fängslar läsaren." — "Sverige," fortfar han, "kan med skäl högmodas öfver detta poem, som vändt hit till Norden främmande folkslags ögon, liksom på en kometisk skådesyn."

*) *Ders.* s. 159, 160. Åsigten öfverensstämmer med GEIJERS, då han klandrar dem, "som göra den nordiska mytologien till ett slags stående machineri för ett national-epos, hvarigenom den lösryckes från sin tid, sitt lif, sin historiska grund, och blir, — hvilket mest faller i ögonen då den lämpas till moderna ämnen, — man bäre sig åt hur man vill, aldrig annat än en förklädning." Han anser, att den bör användas "endast i den tid, för och i hvilken den verkligen lefde." (*Betraktelser i afseende på de nordiska myternas användande i skön konst.*)

Frithiofs-sångaren kan, enligt LEOPOLDS åsigt, räkna slägt med "Homerus, Virgilius, Tasso, Milton, Pope och allt hvad man sedan årtusenden beundrat såsom ypperst." *) Korteligen: han gör rättvisa åt hvarje art af snille, ehuru han äger en naturlig förkärlek för de af ålder valda mönster. "Icke att jag ens åt dem — säger han — ville egna ett *uteslutande* företräde. Utan tvifvel gifvas i vitterheten ännu andra storheter. Shakspeare, Tasso, Milton njute hvardera sin välförtjenta odödlighet. **) Åf-

*) *Samlade Skrifter*, 5 del. s. 202, 203.

**) Man har ofta upprepat, att LEOPOLD kallat SHAKSPEARE "litteraturens skogsmenniska." Uttrycket är strängare än meningen. Han yttrar på samma ställe: "Liknelsen kan synas hård; *den är visserligen icke i allt lämplig.*" Hvad han egentligen velat anmärka är, att det "som hos Shakspeare var ännu blott följden af nyfödd konst, eller *tidens* råhet," uppställes af andra såsom mönster. (5 del. s. 187.) Han understöddes i sin mening af POPE, hvilken säger, att "Shakspeare skrifvit på en gång bäst och sämst af alla författare." HERDER erkänner hos SHAKSPEARE både reglor och smak, men tillägger: "Nur war es Geschmack *seiner* Zeit, Regeln zu dem was *er erreichen* konnte. Hätte er mit seinem Genie in den Zeiten der Alten gelebt, glaubt ihr dass er den Geschmack mit Füssen würde von sich gestossen haben? Oder würde er dadurch schlechter geworden seyn als er jetzt ist?" *Sämmtliche Werke*, Litteratur und Kunst, VII Band, S. 61. — Under fullkomligt ogillande af benämningen "skogsmenniska," kan man anmärka, att andra stora författare användt den mot föga ringare män, utan att uttrycket blifvit så misstydt, som hos LEOPOLD. Den af THORILD och den nya skolan beundrade JEAN PAUL begagnar det för att beteckna sådana

ven det alldeles nya kan äga ett högt värde. Jag är tillreds att vörda mästaren, när och i hvad slag

snillen, som, begåfvade med en hög själ, uppfatta det sublimaste, men icke kunna uttrycka det annorlunda än i brutna och förvirrade ljud, hvaremot hvad han kallar "talent-menniskan" återger tanken med lätthet. Han benämner de vittra "skogsmenniskorna" ömsom *Gränz-Genies* och "*passive Genies*, gleichsam in poëtischer Prosa geschriebene Geister," och tillägger: "Ist der *Talent-Mensch* der künstleriche Schauspieler und froh nachhandelnde Affe des Genies, so sind diese leidende Gränz-Genies die stillen, ernsten, aufrechten *Wald-* oder *Nacht-Menschen* desselben, denen das Verhängniss die Sprache abgeschlagen." Han spörjer derefter: "Wohin gehört Diderot in der Philosophie und Rousseau in der Poësie? So augenscheinlich zu den weiblichen *Gränz-Genies*, indess jener dichtend, dieser denkend mehr zeugte als empfing. — Lessing, wohin gehört er mit seinem Denken? Nach meiner furchtsamen Meinung ist mehr sein Mensch ein actives Genie, als sein Philosoph. Auch seine geistreichsten Darstellungen mussten sich in die Wolfischen Wortformen einsargen lassen." *Vorschule der Æsthetik*, I Th. § 10, *Passive Genies*. — Det må nu lemnas derhän, huruvida icke ROUSSEAU, DIDEROT och LESSING funno uttryck för sina tankar; men så mycket vill synas, att uttrycket litteraturens "skogsmenniska" och "nattmenniska" begagnats äfven i tyska litteraturen, om stora författare, utan att, oss veterligen, gifva anledning till bannlysning och korståg emot författaren. Eget nog var det MILTON, som först ledde tanken på SHAKSPEARE'S "skogsnatur," med dessa rader:

"Our sweetest Shakspeare, fancys child,
Warbles his native *woodnotes wild*." —

Redan under striden med THORILD erkänner LEOPOLD SHAKSPEARE'S storhet, men anser att denna icke ligger i vissa egenheter, som blinda beundrare mest prisa och söka härma, utan

han framträder. Endast göre man ej i vitterheten, likasom i bruk af klädsel, blotta nyheten till det rättas högsta föresyn och vräke ej med förakt undan de gamla mönstren, från hvilka det alltid skall blifva lättare att himmelsvidt afvika, än att på en enda hårsbredd öfverträffa dem." *)

Den främste på sin tid i filosofien och vitterheten, verkade LEOPOLD ej mindre för språkets förädling och vård. Han egnade flera års mödor åt en för modersmålet vigtig angelägenhet: bestämmandet af stafningslärans grunder. Han underkastade sig det för en skald motsträfviga arbete, att bringa reda och sammanhang i stafsättets försummade lagar. Detta kunde ej ske utan djupare forskning och bekantskap med modersmålets utbildning under föregående århundraden. Så uppstod afhandlingen "Om svenska stafsättet," följd af den lika utmärkta uppsatsen "Om grunderna till svenska stafsättet," begge införda i Akademiens handlingar. Att förlika olika åsigter inom Akademien och vederlägga de mångfaldiga, mer eller mindre grundade inkast, som gjordes af andra författare, kräfde

i det mest osökt och naturligt snillrika hos honom. "Om ni *rätt* granskar Shakspeare," säger han, "skall ni finna, att han är störst der han är minst bizarr, och mest beundransvärd der han är minst underlig." *Anmärkningar* vid skriften *Kritik öfver Kritiker*, sid. 84.

*) *Samlade Skrifter*, 5 bandet.

ej blott vidsträckt sakkunskap och skarpsinne, men en uthållighet och ett tålamod, sällsynta hos en skald. LEOPOLD offrade omkring fjorton år åt detta språk-arbete. Jemför man den godtycklighet, som herrskade under de närmaste årtionde före stafningslärans utgifvande, med den likstämmighet, som nu i allmänhet äger rum, så inser man hvilken förtjenst LEOPOLD äger om modersmålets rättskrifning, i sitt slag en national-angelägenhet. *)

Under detta senare lefnadsskifte strödde hans sångmö mera sparsamt sina blommor. De framkallades då merendels såsom uttryck af enskilda förbindelser, eller vid märkligare tidpunkter i det allmänna, bland hvilka kunde nämnas praktsången "Det slutande århundradet" — "Den 26 januari 1814" — och vid aftäckningen af den stod som egnades segraren vid Hogland. **) *Virginia* och tvenne ypperliga tolkningar från främmande mästare, för skådebanan, hvari LEOPOLD gaf mönster för det lättare samtalsspråket, tillhöra denna senare tid. ***)

*) Se bilagan 5.

**) Sång vid aftäckningen af Karl XIII:s bildstod.

***) SONDÉN, utgifvare af andra upplagan af HAMMARSKÖLDS *Svenska Vitterheten*, yttrar derom: "Leopolds förtjenster om den komiska dialogen böra ej förtigas, då de fleste, som arbetat i detta slags vitterhet, antingen alltför mycket låtit fjettra sig af det högtidligare och allvarsammare skriftspråket, eller ock alltför sjelfsvåldigt begagnat sig af hvardagliga ord och talesätt." (s. 461.)

Om det nyssnämnda sorgespelet torde kännares omdöme förblifva, att det är värdigt RACINE'S eller VOLTAIRE'S penna. OXENSTJERNA hänfördes så af dess skönheter, att han öfversatte det på fransysk vers, att föreläsas den berömda författarinnan fru STAËL, under hennes vistande i Stockholm. En tolkning af *Virginia,* i obunden stil, är, liksom en dylik af *Oden,* införd i *Chef-d'œuvres des Théatres Etrangers.* *)

Planen till *Virginia* uppgjordes, såsom nästan alla inhemska skådespel denna tid, i samråd med dramatikens dåvarande främste kännare, konungen, under hvars ögon de första akterna utarbetades, ehuru hans bortgång och andra mellankomna hinder fördröjde styckets fullbordan. Det är bekant, att hos de så kallade nya klassikerna (Fransmän, Italienare, och deras efterföljare) antika namn och händelser i allmänhet voro ett slags omklädnad för deras samtids tänkesätt och känslor. Man har anmärkt, att RACINE'S *Alexander* i grunden är en förklädd CONDÉ, och att man ej ser hans *Titus* och *Berenice* utan att tänka på LUDVIG XIV och hertiginnan DE LA VALLIÈRE, ehuru, å andra sidan, ej kan nekas, att han skildrat NERO och kej-

*) I *le Messager du Nord,* 1825, n. 39, finnas jemväl stycken anförda ur *Oden.* — *Virginia* är öfversatt på tyska af MÜLLER.

sartidens förderf med Tacitansk anda. Man kan dock, äfven under den förra anmärkningens medgifvande, ej frånkänna detta behandlingssätt en art af originalitet, som synes varit till en viss grad fängslande, genom hvad man kunde kalla åskådarens dubbelkänsla, att tycka sig på en gång i Rom och i Versailles, och kunna beundra författarens förmåga i lösningen af den icke lätta uppgift af en dylik allegori. Det fordrades Fransmännens fina känsla och böjelse för en högre sällskapston, för att gifva företräde åt en dylik konst-art, hvari främmande folk deltogo i den mån de tillegnade sig franska seder och bruk. Man kan ej heller bestrida, att dessa stycken ofta förete sköna drag af sann känsla och högsinthet, hvilka, utan att vara af antik sinnesstämning, dock ej felade att anslå. I *Virginia* framstår Leopold långt mer sjelfständig än de franska mönstren i allmänhet. Det torde medgifvas, att få bland de nyare klassikerna inlagt mer romersk karakter, lokalsanning och styrka, än Leopold i nämnda stycke, äfvensom att ingen af de främmande författare, som behandlat samma ämne, lyckats bättre i plananläggning, karaktersskildring, lidelsernas uttryck och versens skönhet. På den senares fullkomlighet lades, enligt då gällande konstlära, mera vigt än på rik handling; men äfven denna är hos Leopold både

omvexlande och väl genomförd, det förra till den grad, att författaren fruktar det hans stycke företer "för mycket händelser." Sorgspelets högsta uppgift angafs hos de s. k. nya klassikerna vara målningen af "passionernas slitning i samma bröst." *J'ai fait pleurer,* sade VOLTAIRE, då han trodde sig ha lyckats som bäst. "Att gråta med Racine", som det hette, var höjden af dramatisk njutning. Det händer visserligen stundom oss, att ej rätt kunna fatta, hvaraf våra fäder voro så djupt rörda; men att de voro det, är lika säkert, som det synes en orimlig fordran, att ingen finge erfara rörelser på annat sätt än vi.

Den, som det bästa skapat för *sin* tid,
Har left för alla tider,

säger SCHILLER. I öfrigt är det onekligt, att i de berömdaste af ifrågavarande stycken finnas ställen, som man kan kalla tagna ur hjertat, och som i alla tider måste anslå känslan. Derjemte var mästerskapet i versens framförande ojemförligt högre i forna dagar, än i våra. Huru ofta hör man nu en vers fullkomligt, ja ens riktigt sagd? Ännu mindre ett helt sorgspel, om icke af någon utländing. *) En half vers, ett enda ord frambrustet varmt ur hjertat, framkallade en storm af bifall, en ström

*) De som hört professor NIELSEN, under hans vistande här, fingo begrepp om den rätta deklamationen.

af tårar. Både skalden och skådespelaren lade företrädesvis an på dylika glanspunkter. Hvem har ej hört omtalas verkan af ett *Tu pleures, Zaïre?* eller *Soyons amis, Cinna!* eller den gamle Horatierns *Qu'il mourut!* eller detta enda af Medea: *Moi!* — Så upprepade äfven scenens vänner från GUSTAFS tid, med aldrig slocknande värma, sina älsklingsställen ur *Oden, Gustaf Vasa, Christina,* t. ex.

Så öppen som den rymd, der dagens stjerna skrider,
Så öppen är min själ —

eller

Jag är soldat och kan ej bödel vara —
Jag lyda lärt, men lyda utan blygd, o. s. v.

Hvem aktar nu på ett litet utropsord i ett sorgspel? De äro längesedan förlöjligade, förkastade. Man ansåg dem fordom icke utan betydelse. Huru stor den var, kan dömmas af den vigt, som LEOPOLD lade på rätta uttalet af blott interjektionen *ha!* — Han yttrar derom: "Man synes i allmänhet ej ännu hafva vant sig att gifva deråt annat ljud, än det hårda, kalla och nästan löjliga, som uppkommer af dessa två bokstäfvers blotta mekaniska sammanläggning. Man måste anmärka härvid, att alla sådana utrop kunna till deras rätta natur på intet sätt med bokstäfver uttryckas. Det

är tonen, känsloljudet deraf, som ensamt kan gifva dem deras behörighet. Det är, med ett ord, uttalet som gör dem sublima eller löjliga. För en uppläsare utan själ äro de blott liflösa stafvelser, tomma mellanord, utan betydelse af hvarken tanke eller känsla. Men låt en man af sann lefvande känsla bruka dem, och man skall i hans mun lära att förstå deras innehåll och deras nödvändighet. Man kan genom det olika sättet att uttala detta enda *ha!* göra det till ett skratt, till ett förundransord, till ett rop af förtrytelse, och till ett sublimt uttryck, vare sig af den mest upphöjda eller mest förtviflade sinnesstämning." *) — Möjligen misstaga vi oss, men *känslan* synes ägt en större betydelse och inflytelse före revolutionen, än efter densamma. Också anmärker EHRENSVÄRD, att känslosättet "fått en stöt." Det tycks som hade det långvariga bloddopet af revolutions-saturnalierna och af de derpå följande Napoleonska krigen något förslöat eller härdat känslostämningen i allmänhet. Ännu ett må anmärkas. Man gick fordom att se ett skådespel såsom till en hög konstnjutning; man går nu vanligen dit som till ett tidsfördrif. Man beredde sig förr derpå som till en högtid; man studerade stycket och dess histo-

*) *Samlade Skrifter*, 1 del., sid. 237.

ria, satte sig väl in i handlingen och karaktererna, och kunde de förnämsta verser utantill. Nu fördrifver man hellre en ledig stund på någon af de många teatrar, som har något *nytt*, och glömmer ofta nog dagen derpå hvad man sett.

De som ännu kunna erinra sig Virginia spelt af mamsell FRANK (senare fru RUCKMAN), med AHLGREN och WIDERBERG såsom Appius och Virginius, hvilka konstnärer inöfvat rollerna under författarens ledning; de, säga vi, som påminna sig de ömsom uppskakande och rörande scenerna af romarkraft, kärlek, hat och död, lära vitsorda, att jemväl det klassiska skådespelet kan äga sina skönheter, såväl som det romantiska. Att det förras småningom utdött för ett senare slägte, tillika med förmågan att återgifva dem på skådebanan, och sannolikt icke mera kunna återlifvas, bevisar ej att de icke funnits. *) Äfven de konstdomare, som sjelfve erkänt sig sakna känsla för denna diktart och trott den hvila på en estetisk grundförvillelse, hafva kallat *Virginia* ett mästerstycke, då hon bedömmes efter det för en sådan skapelse an-

*) De för omkring tretio år sedan gjorda försök att återväcka denna konst-art, då *Virginia* gafs både på kongl. teatern och i sällskapet Polymnia (med m:ll STRÖMSTEDT såsom Virginia och COLLBERG som Appius), lyckades blott delvis.

tagna system, och ansett henne jemförlig med RACINE'S och VOLTAIRE'S snilleverk.*) Hvad som, jemte den fulländning LEOPOLD skänkte sina stycken, förtjenar efterföljd, är den blygsamhet, med hvilken han sjelf yttrar sig derom, och hvilken bort mildra hans motståndares bitterhet. Efter redogörelse för skådespelets plan, yttrar han: "Sådan borde den, efter mitt omdöme, vara, för att kunna på teatern med fördel föreställas. Men att i ett oafbrutet naturligt sammanhang, med ett alltid växande interesse och en verklig tragisk värdighet af styl utföra denna plan, det har varit, jag erkänner det, vida öfver medelmåttan af min uppfinningsgåfva, af min förmåga att måla passionerna, och af min skicklighet att böja språket, hvilket fortfar att under min hand röja ett motstånd, som jag, med allt bemödande, icke kunnat öfvervinna."

LEOPOLDS inflytande på vitterheten inskränkte sig ej till hans skrifter allena. Ingen svensk författare torde verkat mer på andra, genom upplysningar, råd, vägledning, deltagande, uppmuntran. Han ägde ej blott snille, han ägde hjerta för konsten. Det gafs föga någon utmärkt författare på hans tid, som ej i detta fall ägde till honom stora förbindelser. Förstarne i snillets verld antvardade

*) Jfr *Heimdall*, den 14 november 1829.

ej åt offentligheten de verk vi nu beundre, utan att hafva underställt dem skaldekonungens bifall. Till honom kom fader GYLLENBORG med sin sångmös sista skänker. OXENSTJERNA frambar sina "Skördar," hvilka han säger sig icke hafva diktat, i fall han dertill icke uppmuntrats af LEOPOLD, af hvars hand han begär ett företal och en "rekommendation på verldens bana." *) ADLERBETH underställde

*) Den 7 nov. 1794 skrifver OXENSTJERNA: "Mitt långa poem är nu omsider färdigt, men oläst. Sedan jag ej mer får läsa det för herr kongl. sekreteraren, vid våra forna middagar, skrifver jag nu rent för mitt eget nöje det enda exemplar, som skall dö med mig, eller ärfvas till papiljotter af mina anhöriga." — Den 4 febr. 1795: "Ett arbete kan ej gå in i verlden utan ett företal. Det blir ju som en menniska, hvilken ej döptes med något namn. Säg mig ett råd i denna min auktorliga vånda. Herr kongl. sekreteraren är skulden, att detta verk existerar. Sörj nu äfven för dess rekommendation på verldens bana, och gif mig ett utkast till några betraktelser, att sätta i frontespicen, ty eljest blir det för torrt." — Senare, i febr. 1795, skrifver han: "Jag prosternerar mig för utkastet till företalet, och sänder min utarbetning deraf." — Den 27 juli 1796 tackar han för LEOPOLDS anmälan af *Skördarne* i Stockholms-Posten, hvilken han dock finner nog berömmande. Af ett bref den 13 juli 1806 synes, att OXENSTJERNA velat tillegna LEOPOLD andra delen af sina skrifter. Man vet ej af hvad anledning detta icke ägt rum. Kunde det varit blygsamhet af LEOPOLD att icke emottaga en så afundsväckande hyllning? De begge skaldernas vänskap undergick ingen förändring. I den skildring af en vis och skald, som slutar åttonde sången, säger sig

honom sina dramatiska skrifter, sina öfversättningar af de romerska skalderna, och tackade honom för en lysande anmälan af sina arbeten;*) BELL-

OXENSTJERNA ha tänkt på LEOPOLD. Med denne rådgjorde han jemväl om utgifvandet af Gustaf III:s skrifter. Samlingen af OXENSTJERNAS bref till LEOPOLD utgör 54.

Till en af sina vänner, som meddelte honom ett poem af OXENSTJERNA, hvari han berömdes, skref LEOPOLD:

Det är ett gammalt kändt manér
Hos denne skald af första rangen,
Åt andra han berömmet ger,
För sig behåller han talangen.
Tro mig, hur mild han synas må
Och hur han må oss andra prisa,
Den grymme, som har skrifvit *Disa*,
Har alltid mördat oss ändå.

*) I bref den 1 april 1800 meddelar ADLERBETH, att han omarbetat sin *Kelonid* efter LEOPOLDS råd, och insänder (den 25 s. m.) ny plan till femte akten. — Den 13 juni 1801 skrifver han: "Man kan ej vara mera smickrad, än jag, af min Brors beröm, men icke heller mer än jag angelägen om Brors kritiker. För Guds skull, unna mig dem så länge jag fuskar med versmakeriet. Jag har företagit en ny revision af mina skrifter. — Bror är mitt orakel. Drag nu intet handen ifrån mig då jag meddelar mina förslag." — Den 11 juli 1801: "Tack som en hedersvän för hvar rad, hvar kritik, men framför allt för hvarje rättelse. Jag antager och tillegnar mig dem med all impudence." — På samma gång sänder han öfversättningen af Eneiden. — Den 9 juli 1801 tackar han för den berömmande anmälan i Stockholms-Posten, och sänder de, efter LEOPOLDS tillstyrkan, omarbetade ställena ur Virgilius. — Af en odaterad skrifvelse ser man, att LEOPOLD äfven meddelt anmärkningar vid ADLERBETHS tolkning af Horatii oder. Med

MAN begärte ett förord till sin tolkning af Gellert; *) ÖDMANN sände till LEOPOLDS granskning

sina samlade skrifter sände ADLERBETH följande vers till LEOPOLD:

Voltaires ädle, nordiske täflare,
Van vid hans, van vid din lyra!
Lägre, mindre klingande slag må ej
Såra ditt öra!

Näktergalen, lundarnas sångare,
Foglars förste i läckra qväden,
Hör ju tåligt trasten ock höja dess
Svagare stämma?

LEOPOLD meddelte äfven en utförlig anmälan af SILVERSTOLPES skaldestycken. (*Stockholms-Posten* 1802, n. 45, 48, 59.)

*) BELLMANS bref derom till LEOPOLD lyder:

Stockholm den 15 Juli 1793.

Min beskedelige Broder

under husar escort afhemtade jag för några dagar sedan Gellerts portrait, pousseradt i vax, sittande inom glas i sin catheder. Herr Hof-Cancellern von Engeström har tillåtit dess gravure, såsom Ägare till Portraittet, oförlikneligen vackert.

Skulle min Bror täckas, i form af företal och med sitt namn, pryda värket med sin penna, och på några sidor teckna Gellert, enligt medföljande beskrifning, utdragen af Gezelii Biographiska Lexicon, vore jag oändeligen förbunden. Nu är så vida, at Gellert måste krypa under prässen, och jag lefver, tills jag lucktar i lik-processen,

Min Broders

egen vän och trogne tjänare
C. M. Bellman.

Huru högt LEOPOLD skattade dennes snille, kan man redan dömma af det ofvananförda uttrycket, i en skrifvelse till ROSENSTEIN, der LEOPOLD omnämner att en af hans

sina psalmer och sin öfversättning af Johannes' uppenbarelse; GIÖRWELL önskade historiska upplysningar och råd i lärdomshistorien; BOËTHIUS lemnade manuskripterna till sina filosofiska arbeten att bedömas af LEOPOLD; LINDBLOM anhöll om granskning och anmälan af sina andeliga skrifter; LING läste för Virginias skald *Agne* och *Asarne;**)

---

dikter "frambrutit helgjuten," som KELLGREN yttrar om BELLMANS sånger, men tillägger: "jag jemförer mig derför icke med Bellman." Att LEOPOLD, såsom Svenska Akademiens direktör när priset tilldömdes BELLMAN, muntligen tillagt något särdeles vackert om hans snille, i sammanhang med det offentliga tillkännagifvandet, ser man af en biljett från ROSENSTEIN, som vid handlingarnes tryckning ber att få dessa vackra ord till införande. Beklagligen saknas de; måhända hade så lång tid förflutit emellan högtiden och talets tryckning, att ordföranden ej fullkomligt erinrat sig uttrycken. I sin aftonkrets plägade LEOPOLD äfven under sin sista tid stundom uppläsa några af honom öfver BELLMAN författade verser, af den högsta skönhet. De omnämnas jemväl i tidningen *Heimdall*, hvars utgifvare i sin nekrolog öfver LEOPOLD yttrar: "För den, som skrifver detta, har Leopold sjelf uppläst några strofer, skrifna till Bellman, under dennes sjukdom, och genomandade af den högsta beundran för hans snille och hjerta." (*Heimdall* för år 1829, sid. 194.) Tyvärr saknas denna diktblomma i LEOPOLDS skrifter. Det är bekant, att BELLMAN tillegnat LEOPOLD en af sina yppersta sånger: *Hvila vid denna källa.*

*) LING och LEOPOLD, så olika skaldenaturer, buro alltid en ömsesidig aktning och stodo i ett oafbrutet vänskapsförhållande. I drottqvädet *Gylfe* nedlägger Asabarden sin hyllning för Odens skald, till hvilken han jemväl sände

JÄRTAS "Odalman" nedlade för honom sin hyllning*), och Frithiof gjorde sitt första besök hos den gamle sångarkungen, innan han gick ut att förvåna och tjusa verlden. Bland LEOPOLDS forna motståndare lemnade REGNÉR till hans granskning sina "försök till metriska öfversättningar från forntidens skalder," hvilket förtroende LEOPOLD lönte med en berömmande anmälan af företaget, i de allmänna bladen. LEOPOLD, ännu af mången betraktad såsom den metriska versens afgjorde motståndare, och särskildt fiende till REGNÉR, visade sig en vän af begge.**)

Det uppväxande skaldeslägtet ägde ingen verksammare och välvilligare skyddsvän, än LEOPOLD. När KELLGRENS förtidiga bortgång lemnade den blygsammaste bland snillen — FRANZÉN — i fortfarande tvekan om sin kallelse, var det LEOPOLD som med hela värman af en faderlig vänskap uppmuntrade och förde i dagen hans rodnande sångmö, frågande henne, som sjungit "Menniskans anlete":

Säg mig, kan man bära det,
Och ej älska dina sånger?

---

sin *Eylif den Götiske* (skrifven på alexandriner), åtföljd af en vacker tillegnans-vers.

*) Se bilagan 6.

**) Se bilagan 7.

När fråga var om Svenska Akademiens första belöning åt den då föga mer än tjuguårige skalden, skref LEOPOLD till ROSENSTEIN: "Franzén har visst ingen lifligare älskare än mig. Han är, efter mitt omdöme, mer ovanlig än man kanske ännu sagt. Tro, att med all afund, naturlig hos poeter och i synnerhet hos släta poeter, som jag, är jag dock ljuft rörd när jag gör, eller man för mig gör en sådan upptäckt. Jag har nyss läst hans stycken. Akademien *hedras* af att, om jag så får tala, *uppsöka* honom." Det var LEOPOLDS stämma, som främst afgjorde akademiens högsta belöning för ett skaldestycke i en *då* så ovanlig art som "Sången öfver Creutz", och som bragte författaren den skönaste helsning någon prisbelönt på detta rum fått emottaga.*) Huru okonstladt rörande är icke FRANZÉNS tacksamhet emot den, som han först af alla kallat "kungen i vår vitterhet"? Efter att hafva berättat, huru han med ett slags bäfvan gick första gången till "Sveriges Pope", tillägger han: "Jag behöfver ej säga, med hvilka känslor jag skildes från honom. *Leopold är min beskyddare, är min vän,* sade jag för mig sjelf, och sprang utför trapporna med ett barns glädje. Att kunna säga detta, är i sanning den största belöning jag som författare kan önska mig." — Om de hänvisningar

*) Se bilagan 8.

han fått, yttrar han: "Att följa dessa vinkar, blott dermed skall min tacksamhet svara emot herr kongl. sekreterarens godhet, och att ha vunnit dem, blott denna ära vågar jag tillegna mig som en belöning för mina försök. Jag kan ej neka, att jag som en tröst vid mötande vidrigheter på den bana jag med vacklande gång beträder, lagt i förvar den tanken, att jag vid mina första steg blifvit uppmuntrad af KELLGREN, och vid de senare af LEOPOLD." — Om den gamles dom öfver nybörjarens alster säger FRANZÉN:

Fann du ock börden ej laglig, likväl, då barnet var vackert,
Tog du det huld på ditt knä, kysste det, förde det fram.
Ville du aga det, ny blef dess fägring igenom din aga;
Agan sjelf var blott smek, bannorna voro beröm. *)

*) LEOPOLDS sätt att meddela omdöme öfver en skrift var det mest egna, det mest behagliga. Äfven då han ej yttrade något, läste man i de rörliga anletsdragen bifall eller ogillande. Oaktadt sin liflighet, ägde han ett sällsynt tålamod att med spänd uppmärksamhet afhöra flera timmars läsning. Han hade följande sätt att låta förstå det nöje eller det misshag vissa ställen skänkte honom, utan att uttrycka det med ord. I förra fallet plägade han bedja författaren omläsa några verser, hvarefter han sjelf upprepade dem, med särskild tonvigt och känsla, liksom för att njuta af dem. Om han vid läsningen af en vers tog af sig kalotten och böjde hufvudet, kunde det svara emot ett *bravissimo*. När han var mindre nöjd, hördes ett *hm!* Så kunde han afhöra ett fem akters sorgspel, utan att fälla något omdöme, och författaren hade ändock ej svårt att gissa, huruvida han varit belåten eller icke. När det var

Några tjugu år senare skrifver han: "Jag hoppas, att Bror, ehuru blind, kan läsa i mitt hjerta och se, af hvilken innerlig vördnad, tacksamhet och kärlek det är uppfyldt emot en man, som, ehuru ända ifrån min barndom i mina ögon upphöjd ibland de namn, jag i skolan lärde beundra, dock senare beständigt och ännu i de sista åren stigit allt högre på mitt hjertas himmel, — blifvit allt större icke blott såsom min beundrans, utan som min känslas föremål." *)

Sedan LEOPOLD, genom FRANZÉN, erhållit tidning om den då i Åbo uppträdande CHORÆI första försök, begärte han genast få del deraf, och erbjöd den unge skalden sin vänskap. Man bör

slut, brukade han säga: "Jag har spart mitt omdöme, för att ej afbryta läsningen, men se här i korthet min tanke." Loforden voro då vanligen yppiga och tadlet mildt, men begge motiverade, och en författare med någon blygsamhet, som misstror de förra, såsom oförtjenta, och lyss till det senare, för att söka afhjelpa sitt styckes brister, hade en säkrare vägledning af LEOPOLDS yttrande, än af måhända någon annan granskares inom fäderneslandet. Den som hört LEOPOLDS anmärkningar, när, i hans aftonkrets, något nytt skaldestycke lästes af FRANZÉN, TEGNÉR, WALLIN, LING, STAGNELIUS, NICANDER, VITALIS, eller den så kallade nya skolan, — ty han lät vanligen sig föreläsas allt af någon betydenhet, — den som deröfver, säga vi, hört den gamles betraktelser, kunde ej gerna neka, att den af en del författare begabbade "goda smaken" dock ej var ett tomt ord.

*) Se bilagan 9.

läsa CHORÆI bref derom, för att fatta hvad intryck ett sådant ord af LEOPOLD gjorde på ett ungt sångarsinne. *) — Vid WALLINS första steg på den

*) CHORÆUS skrifver till LEOPOLD (från Åbo den 24 juli 1799) med öfverlemnande af sina försök: "För ungefär fjorton dagar sedan hade jag den hedern att emottaga ett bref ifrån professor Franzén, hvaruti jag med förvåning läste följande: 'Herr magistern är god och skickar sitt poem *Babels torn* till Leopold. Han utbeder sig det, och herr magisterns vänskap'. Så lyder, ord efter ord, hans utlåtelse. Jag skall icke säga, huru många gånger jag omläste den, och huru för hvarje gång min bestörtning ökades. Herr kongl. sekreteraren tillåte mig endast att öppenhjertigt tillstå, att jag ännu med räddhåga och oro läser denna utlåtelse. Att Leopold skulle äska ett poem af mig, och det genom Franzén, detta måste jag frukta såsom de yttersta tidens tecken för den lilla verld min inbillning skapat. Det är sant, visst uppsteg någon gång hos mig en önskan (och hvad önskar icke en yngling!) att den dag skulle komma, då jag kunde betyga Hr K. S. min innerliga vördnad; då jag skulle få säga, att också jag, i min ålders glada sommar, burit några enkla blommor på de nios altare; men jag trodde ej att denna dag så snart skulle inbryta, jag trodde den först då skulle nalkas, när jag med mindre saknad, än nu, kunde lemna en flygtig ungdoms glada tidsfördrif. Alltför bittida står jag vid målet för mina önskningar, alltför bittida skall det försvinna för mitt hopp, likt den lilla vackra fogeln, som en yr gosse ville taga fast: han sprang för häftigt, och den lilla flög undan utan att återkomma." — Den 30 sept. s. å. tackar CHORÆUS för LEOPOLDS omdöme, och säger: "Den uppmuntran Hr K. S. behagat skänka mig, har innerligen rört mitt hjerta. Jag säger detta med frimodighet, hvartill Hr K. S:s ädelmod gifvit mig anledning, och

vittra banan skyndade LEOPOLD att icke blott med utmärkt bifall kröna hans sång, men egnade äfven ett varmt deltagande åt hans framgång på tjenstebanan. *) Enahanda uppmuntran skänkte han de samtida skalderna VALERIUS, KULLBERG, m. fl.

---

som det helt säkert skall förlåta. Den kritik, Hr K. S. bifogat sitt beröm, har väckt en icke mindre tacksamhet hos mig; den är mig nyttig, och de skonande uttryck Hr K. S. behagat nyttja, skola ej hindra mig att inse dess vidsträckthet och dess följder. Professor Porthan, som också haft den godheten att genomläsa *Babels torn*, har gjort ungefär samma anmärkningar." — Ännu senare (i bref år 1802) förklarar CHORÆUS, att det varit LEOPOLDS uppmuntran som uppehållit honom under motgången på den vittra banan, och utber sig LEOPOLDS förord till adjunkturen vid Carlberg, hvilken syssla CHORÆUS jemväl erhöll.

*) Såsom bevis på den uppmärksamhet, hvarmed LEOPOLD följde unga lofvande snillen, må anföras, att han, efter bekantskapen med WALLINS första täflingsskrift, tillskref en prestman (HUMBLE) i församlingen, der WALLIN vistats, med anhållan om närmare upplysningar. HUMBLE insänder det enda vitterhetsstycke af WALLIN han ägde, nemligen dennes versifierade tillegnan af sin gradual-disputation (till föräldrarne), och tillägger: "Wallin är en yngling om 23 år, med kort växt, svart hår och blixtrande ögon. Han hade i somras kondition hos prosten Isander i Odensala, och jag förmodar att han ännu är qvar der. Han har skrifvit åtskilliga smärre poemer, hvilka, till en del, ej skola vara utan värde. Jag har fogat anstalt att få dem." — När LEOPOLD hört, att WALLIN blifvit utnämnd till hofpredikant hos arfprinsen OSCAR, och att "den unge, älskvärde prinsen sjelf textat fullmakten," fann han det se-

LEOPOLD ägde icke blott ett stort snille, men en stor karakter. Man kan tjusa med det förra, men utan den senare utöfvar man ej ett så mäktigt inflytande på sin tid och dess ypperste män. Godhet och kraft vägde hos honom lika. Utmärkande drag i hans karakter voro: tacksamhet emot välgörare, trofasthet emot vänner, högsinthet emot medtäflare, deltagande för olyckliga, och försonlighet emot fiender. Med den konung, han beundrade, delade han högsinthetens känsla mot vittre medtäflare. Liksom GUSTAF var förtjust vid upptäckten af LEHNBERG, hvilken syntes beröfva ho-

---

nare utmärkt vackert, men ansåg dock, att befordran till hofpredikant hos en arffurste var för doktor WALLIN föga upphöjelse, när "kaplan i Bromma var hofpredikant hos konungen." LEOPOLD skref derför till föredraganden, ROSENSTEIN: "Kunde man ej, såsom ny öfning i textkonsten, föreslå fullmaktens omtextning af samma höga, älskvärda hand, med ett litet väl ritadt *Öfver* framför ordet hofpredikant?" WALLIN, i sina bref till LEOPOLD (det första af den 2 januari 1804 och det sista den 5 juni 1820), talar om sina "odödliga förbindelser" till den gamle sångarkungen, hvilken han underställt många af sina poemer (bilagda i handskrift), icke blott verldsliga, utan äfven andeliga. I WALLINS samlade arbeten läses en skön tillegnan, som åtföljt hans skrifter till LEOPOLD. — Ur brefvexlingen mellan LEOPOLD och WALLIN må meddelas ett bref af den förre, hvari han tackar för WALLINS medverkan till beredande af pension utaf Svenska Akademien för en gammal tjenarinna, som vårdat den blinde siarens ålderdom. Se bilagan 10.

nom vältalighetens lager, så hyllade LEOPOLD varmast dem, som kunde anses i någon väg fördunkla honom: KELLGREN, TEGNÉR, fru LENNGREN, FRANZÉN, GEIJER och GRUBBE. Hans Kellgrens-dyrkan — man kan knappt kalla den annorlunda — är bekant. Hvad han tänkte om fru LENNGREN, har han ofta uttryckt, senast i de ord, hvarmed han emottog första upplagan af hennes samlade skrifter: "Hvarken den andra eller den tjugonde upplagan skall blifva den sista af dessa förträffliga skaldestycken, hvarmed i hela Europas litteratur ingenting finnes eller kanske någonsin skall finnas jemförligt. — När Ludvig XIV frågade Boileau, hvem han ansåg för den förste bland då lefvande snillen i Frankrike, svarade denne, utan ett ögonblicks besinnande, Molière. Om någon gjorde mig samma fråga, skulle jag svara: Kellgren, fru Lenngren och Tegnér äro Sveriges största skalder, men hvem af dem må hållas för störst, det må Apollo sjelf afgöra; jag vågar det icke. Hvad jag vet, är blott, att alla våra öfriga stora skalder finna hos andra nationer åtminstone sina likar, om ej sina mästare, då fru Lenngren ensam säkerligen ej funnit eller kanske skall finna någondera." *)

*) Huru fru LENNGREN ansåg LEOPOLD, kan dömmas af ett par bref, som meddelas i bilagan 11.

Vi hafva hört hvad han kände för TEGNÉR, om hvars dikter han plägade yttra, att "efter andra läsningen står sången uppskrifven i mitt hufvud," eller — sedan han uppläst något deraf — "de verserna ligga mig beständigt i örat eller på tungan, liksom en intagande melodi, den man ej upphör att gnola på." Man kunde skrifva en bok om hans yttranden öfver TEGNÉR. Tillfället medger blott att anföra följande ord ur hans bref, med tacksägelse för tillegnan af *Axel:* "Begåfningen är förstlig och värdig gifvarens höga rang i snillets verld. Kalla ej detta en krans sådan som tillfället medgaf. Det är en bindel af diamanter, som blott har det felet att icke tillhöra den panna, på hvilken den blifvit fästad. Den lager, som af en konungs hand en gång skänktes mig, ligger längesedan bladlös och förvissnad; men de, hvarmed Franzén och Tegnér omflätat mitt gamla hufvud, äro oförgängliga och skola behålla sin grönska så länge vårt språk läses. Emellan begge dessa strålande snillen skall jag se mig införas i minnets tempel, likasom man säger att en from själ föres af änglarne i Abrahams sköt." — Om *Frithiof* särskildt säger han: "Jag är galen i Frithiof, mera betagen än sjelfva Ingeborg, och tröttnar ej att betrakta den stormodige vikingen.

Af alla besjungna hjeltar synes han mig närmast likna den Homeriske. Likasom denne främst i svärdslek, förfärlig i vrede, bål i företag, och spefull gäckare af faror och fiender; blott af djupare sinne och oändligt mera älskvärd natur. — Att *Frithiof* lemnar alla svenska poemer efter sig, vore ett omdöme sjelfklart intill platthet. Jag går något längre och frågar: i hvilken modern nations vitterhet man finner en poetisk styl af mera lefvande grönska, mera paradisisk vegetation? Hvar gång jag läser eller genomtänker dessa tjugufyra mästerbitar, drömmer jag alltid samma dröm. Mig synes nemligen likasom jag färdades i den grekiska arkipelagen och besökte ömsom nu den ena, nu den andra af dessa ryktbara öar, så förtjusande för inbillningen genom deras yppigt afvexlande natur och deras klassiska minnen. Korteligen: det är nu som man kan tala om en förgången sångarverld, ty i sanning kan jag ej betrakta vår forna vitterhet annorlunda än som en försunken stad, hvaraf blott en och annan af tornspetsarne ännu sticka fram ofvan jord. Det blef mitt besynnerliga öde att finna mig på mer än ett sätt lefvande begrafven." *)

*) Brefvexlingen emellan Leopold och Tegnér är alltför märkelig, att prof deraf ej skulle meddelas. Läsaren finner dem i bilagan 12.

I anledning af GRUBBES första bref svarar LEOPOLD: "Jag är glad att finna mig bemärkt och ihågkommen af en filosof, som jag länge högaktat icke blott för insigter och skarpsinnighet, men för hvad ofta är sällsyntare, för hans ädla oväld, sunda omdöme och klara skrifart, utan ordpråL eller tanketöcken." *) — Till GEIJER sänder han, genom GRUBBE, följande hågkomstord: "Vi vänte här att snart få se Geijer tillbaka hos oss. Säg honom den gamle blindes hjertligt vänskapsfulla helsning; säg honom, att dörrar och armar skola hos mig öppna sig för skalden, filosofen, häfdaforskaren och snart äfven den klassiske häfdamålaren." Denna aktningsfulla kärlek gäldade GEIJER med en varm tillgifvenhet. I hänförelsen öfver LEOPOLDS höga värde som tänkare

*) Han tillägger: "Äfven jag har gjort ett slags yrke af filosofien, ehuru, jag tillstår det, mindre af hög tanke om hvad hon verkligen varit eller är, än af respekt för ändamålet, hvilket hon dock, så långt jag förstår, aldrig upphunnit, kanske ej ens rätt uppfattat. Om jag i synnerhet ej kan egna åt filosofiens senare omskapelser den beundran, som man så ifrigt sökt att förvärfva deråt, är det i sanning hvarken af halsstarrighet i gamla meningar, eller af obekantskap med de nya lärorna, eller ännu mindre af brist på redlig kärlek till sanningen. Det må deremot gerna tillskrifvas mitt ringare mått af skarpsinnighet. Jag förundrar mig blott i det fallet öfver antalet af dem, som sedan några år befunnit sig i så vida högre grad begåfvade."

och skald, yttrade han en gång, i en af Svenska Akademiens enskilda sammankomster, att man borde upprätta en lärostol för att läsa öfver LEOPOLD. *)

Bland oföränderliga själsdrag hos LEOPOLD var tillgifvenheten för GUSTAF den tredje. Under minderårigheten gjorde mången sin lycka genom att glömma, ja smäda sin hädangångne välgörare. LEOPOLD bevarade intill grafven för honom samma känslor af kärlek och beundran. När han nämnde denne konungs namn, syntes den gamle lyfta hufvudet högre, det släckta ögat hvälfdes med en sällsam glans, rösten fick mera klang, och ungdomsblodet tycktes på nytt genomströmma hans ådror. Vid de olyckor, som drabbade ARMFELT, fröken RUDENSCHÖLD, AMINOFF, EHRENSTRÖM m. fl. var LEOPOLD måhända den ende, som med dem alla fortsatte forna förbindelser, likasom i lyckans dagar. **) Tacksamheten emot dem, hvilka han trodde sig något skyldig, gränsade hos LEOPOLD till lidelse, såsom hans förhållande till KELLGREN, ROSENSTEIN m. fl. ådagalägger. ***) Han trodde sig

*) Det var den sista sammankomst, som GEIJER (då direktör) bevistade. — Ett bref från LEOPOLD till GEIJER införes i bilagan 13.

**) Se bilagan 14.

***) Se bilagan 15.

aldrig nog kunna erkänna sina förbindelser. I striden blottade han sitt bröst, för att emottaga de hugg som syftades åt hans vänner; inför det allmänna hänfördes han ej sällan af sin känsla att öfverskatta deras förtjenster, hvilket sedan, af en fiendtlig granskning, lades honom till last: man stämplade såsom omdömesfel hvad som var det öfverflödande hjertats oförställda uttryck. Han, och han nästan ensam, egnade i olyckans dagar det varmaste deltagande åt den forne motståndaren Enebom, hvars förnämste välgörare han blef. *) När en annan bland hans motkämpar ville rädda en son från undergång, var det Leopold, till hvilken han vände sig med förbön, som jemväl hördes. Äfven åt den sällsamme vitterlekare, hvilken han odödliggjort under Durencran's namn, räckte han en försonlig hand, som denne, i borgerligt hänseende aktningsvärde man emottog med följande förklaring: "Man kan ej på ett mera värdigt och ädelt sätt härställa en liten obetydlig irring, hvaruti det bästa snille, till mångfaldiga ämnen spridt, i ett obevakadt ögonblick lätt kan öfverilas. Att finna sådant sällsamt, helst inom den lärda kretsen, vore att ej nog känna den oss allmänt till lott fallna felbarhet. Men det är ock blott den högsinta och behjertade, som vet vända sig ett hastigt

*) Se bilagan 16.

misstag till en verklig förtjenst. Ojäfvigt prof, att hos honom är i grunden kärlek för det sanna och rätta väldigast, och så snart det af tiden och närmare kännedom uppdagas, försvinner hvad missledt var, som ett lätt töcken." *)

Leopold, vän af ett fritt samhällsskick, beklagade de olyckor, som gjort 1809 års statshvälfning oundviklig, men gillade de dervid uttryckta politiska grundsatser. Dagen efter vestra armeens intåg i hufvudstaden skref han till sin ungdoms-

*) Han tillägger: "Jag kan om herr kanslirådets penna med skäl säga, hvad fordom Martialis sade om Scævolas hand:

quæ, nisi errasset, fuerat illa minus.

Jag vore orättvis, om jag sade att hon mig i sjelfva verket skadat, men bekänner i sanning att hon både mig och honom sjelf, som så väl förstår att henne föra, på det högsta hedrat. Jag beder herr kanslirådet emellertid vara öfvertygad om den fullkomliga högaktning och uppriktiga tillgifvenhet, hvarmed jag räknar mig till en heder att beständigt vara", m. m.

Bland motståndare, förvandlade till vänner, saknades, som vi tro, ensamt Thorild. Ansåg Leopold en försoning med honom overkställbar eller ovaraktig? Att han afvaktat en föregående sinnesförändring, vill framskymta i följande rader, i sången "till Kellgrens skugga", då striden knappt var slutad:

"Ja, glad skall denna famn mot Thorild sjelf en dag
Med slocknad fiendskap och hämmadt löje sträckas,
Så snart från etherns rymd, från skrytets tomma sfer,
Med sansning af sig sjelf, och ändtlig trött att gäckas,
Till rimlig storhet blott han värdes stiga ner."

vän GEORG ADLERSPARRE: "De första stegen på en stor mans bana, hur smaka de? Är man då så upplyft, att man glömmer allt, utom fädernesland och efterverld, eller har man ännu qvar minnet af forna relationer, till och med dem man haft med folk af medelmåttigt värde? Om detta sista äger rum, begär jag att få göra hos herr öfverstelöjtnanten icke min uppvaktning, utan min gudstjenst. Herr öfverstelöjtnanten ser, att jag åtminstone *prononcerar* mig." — LEOPOLD förblef icke oåtspord vid våra nuvarande grundlagars utarbetning. På anmodan af friherre MANNERHEIM, en af konstitutions-utskottets mest framstående ledamöter, meddelte LEOPOLD sina åsigter om den nya författningens grunder, om hvilka MANNERHEIM i ett tacksägelsebref säger, att "vi hafva så till sägandes arbetat på herr kanslirådets principer, så att, om vi falla, skulle äfven det erkända snillet hafva felat." LEOPOLD var jemväl ledamot i den första tryckfrihets-kommittén, och MANNERHEIM önskar, att "svenska folket måtte genom tryckfriheten ledas till en rektifierad opinion och ésprit public." *)

*) Skrifvelsen har följande lydelse: "Det är väl tid, att jag en gång återlemnar de mig benäget meddelta tankar om grunderna för vår konstitution. Redan innan detta meddelande, var arbetet så långt avanceradt, att instrumentet skulle *in extenso* uppsättas. Huru stor var då ej min tillfredsställelse, då jag fann att vi så till sägandes arbetat

Tvifvelsutan hade en plats i den högre förvaltningen stått för LEOPOLD öppen, om han det önskat; men han föredrog den vises lugn, boken och lyran. KARL JOHAN, som genast vid sin ankomst fäste en synnerlig uppmärksamhet vid LEOPOLD, önskade honom till sin sons lärare i historien, hvilket smickrande uppdrag denne dock, på grund af försvagad helsa, afböjde. *) Sjelf talare

---

på herr kanslirådets principer, och att, om vi föllo, skulle äfven det erkända snillet hafva felat. Förslaget är nu färdigt. Det har vunnit Hans Kongl. Höghets approbation, och således ej deciderad kassation af dem, som visera åt styrelsen. Måtte nu svenska folket genom tryckfriheten" m. m. (se ofvan). — Huru stort inflytande på det allmänna tänkesättet man ansåg LEOPOLDS penna äga, kan, bland annat, skönjas af följande fråga, i ett bref från den gamle presidenten LÅSTBOM till LEOPOLD, vid samma tidpunkt: "Kunde man intet få hoppas något af herr kanslirådets penna, som gjorde *slut* på konstitutions-grälet?"

*) Att det var LEOPOLDS snille uti historiens uppfattning, icke lexläsning, som dåvarande kronprinsen KARL JOHAN önskade vinna för den unge thronföljaren, visade följande föreskrift, som åtföljde uppdraget, meddeldt LEOPOLD genom grefve AF WETTERSTEDT: *Qu'il fasse tel plan qu'il jugera le plus convenable, mais qu'il examine mon fils avant tout, qu'il étudie son caractère; après cela il pourra fixer la marche de ses etudes.* — LEOPOLDS helsa tillät honom denna tid föga att infinna sig vid hofvet. KARL JOHAN, som önskade njuta af hans sällskap, bad grefve AF WETTERSTEDT bjuda honom, i stället för befallning till slottet. WETTERSTEDT skrifver derom: "Hans kongl. höghet påräknar herr kanslirådets samtycke till mitt förslag, och min

af första ordningen, inhemtade den snillrike konungen gerna LEOPOLDS omdöme öfver de skrifter till krigshären eller folket, i hvilka han ville på ett djupare sätt anslå nationalkänslan. *) Såsom

hustru och jag skola anse det som ett nytt vänskapsprof." KARL JOHAN visade fortfarande den största uppmärksamhet mot LEOPOLD, underrättade sig ofta om hans helsa, gjorde honom små föräringar, och underhöll hans källare med de yppersta viner. När LEOPOLD insjuknat, under konungens vistande på Rosersberg, sände denne genast kurir till staden att uttrycka sitt deltagande och sina förhoppningar, att försynen skulle bevara åt fäderneslandet en af dess största prydnader.

*) Meddelanden i denna väg skedde genom amiral GYLLENSKÖLD, som då besörjde kronprins KARL JOHANS enskilda brefvexling. Han skrifver: "H. K. H. kronprinsen önskar herr kanslirådets genomläsande och bedömmande af bilagda proklamation till armén, vid dess anfallande af Norge. Något senare (kl. emot 6) skall jag komma och begära del af hr kanslirådets tanke derom." — Den 1 juli 1814. "H. K. H. kronprinsen yttrade i dag, att han högeligen önskade sin proklamation till Norrmännen satt på svenska af hr kanslirådet, emedan, sade H. K. H., han vore försäkrad om den uttryckets styrka och språkets behag, som en sådan hand skulle gifva åt arbetet. Den period, som angick prins Kristian, är utesluten." — I en biljett, der GYLLENSKÖLD framförer kronprinsens tacksamhet för LEOPOLDS arbete, tillägger han: "De tvenne af herr kanslirådet anbefallta förändringar på 1 och 4 sidorna äro blefne af mig på exemplaret gjorde." — Fredrikshall den 16 aug. 1814. "Jag skyndar meddela, att Fredrikshalls fästning är öfverlemnad åt våra troppar, och nu

"Der Karl den tolfte föll, den trettonde befaller." *)

*) Vers af LEOPOLD.

de sista ärebevisningar från thronen, emottog LEOPOLD adelsbref, nordstjernans storkors och statssekreterare-titel. *)

LEOPOLD, som gått segrande ur så mången strid, utan att sjelf hafva föranledt den, väckte ej heller den mångåriga kamp, den längsta af alla, som fördystrade hans lefnadsafton. **) Stridsropet

---

H. K. H. kronprinsen har befallt mig förklara dess nådiga hågkomst och deltagande i hr kanslirådets välgång."

*) När LEOPOLD erhöll det stora ordenstecknet, sade han till sin och KELLGRENS gamle vän, advokatfiskal PETER BERGSTRÖM: "Jag verkeligen blyges att bära detta, när jag tänker på, att Kellgren aldrig fick ens den lilla stjernan". Ja — svarade BERGSTRÖM — *konsten var ej inventerad* den tiden.

**) Anfallen begynte i tidningen *Polyfem* samt fortsattes i åtskilliga flygskrifter, *Svensk Litteratur-Tidning* och slutligen i HAMMARSKÖLDS "Svenska Vitterheten," hvilken konstdomares ensidighet och orättvisa i detta fall uppnått den grad, att den förringar mera sin upphofsman, än föremålet. Till omvexling användes äfven diktformen, både den antika och den romantiska, hvarom poemerna *Markalls sömnlösa nätter* bära vittne. Den jemförelsevis hofsammaste ton iakttogs i nyssnämnda litterära tidning, hvilken dock stundom äfven glömde det passande, för att ej tala om den aktning man är skyldig en stor förtjenst, eller grannlagenheten att ej beträda personlighetens område. Ett prof må anföras. Det heter t. ex. om den franska smaken och dess efterföljare: "Då den sjelf är dräggen af en nationalitet, hvars litterära förförare liksom rest sig i massa för att bringa sin tomma och lättfärdiga åsigt af lifvet i ett ordentligt system af skökojoller och onatur, så

gälde, som bekant är, afskuddandet af den "fransyskt konventionella smak," som under LEOPOLDS

medför den öfverallt, dit den anländer, en torr lättsinnighet, som förqväfver all ljusglimt från idéernas verld, och en gycklande fräckhet, som begabbar såsom svärmeri de själars örnflygt, i hvilken den ej förmår deltaga med sina läderlappsvingar. Vill man skönja i ett kolossalt och konseqvent exempel, hvad denna anda kan åstadkomma i en svensk atmosfer, man öppne då hr af Leopolds samlade skrifter. Det är ej möjligt att med större virtuositet blotta en ödemark i sitt inre, eller med djerfvare öfvermod skryta öfver sin brist på ursprunglighet, känsla och bildning. — Det är begripligt, att efter en i utsväfningar tillbragt ungdom och på bagateller förspilda mannaår, skall man tänka med vämjelse på tiden och med hemskhet på evigheten. Men hvartill tjena då alla de alexandrinska predikningarne? — Ja, dessa geniets kastrater, som aldrig hunnit till ett ädlare begrepp om natur, än att det är ett mönster i stort för Nürnbergare-arbeten, de blygas icke att förebrå Shakspeare, hvars Romeo och Julia sjelfva kärleken och gratierna bildat, en rå smak och en *luden skogsmennisko-natur!* Man skall kalla detta språk för ungdomens och hettans: vi ana det och äro beredda derpå. Men då en arrogant smaklöshet, förenad med en okunnighet utan like, så länge fått ostraffadt gäckas med det sköna och sanna, — äro då skönheten och sanningen de enda parter, hvilkas advokater böra tala ödmjukhetens tungomål? — Och så helig, som ålderdomen är, när den lik en gloria bekröner en patriarkalisk dygd och aftonen af en stor mans lefnad, så litet mäkta vi förstå med hvad fog blotta nattrocken och peruken, särdeles i litterära tvister, för egen räkning kunna vänta sig några hyllningsoffer." (*Sv. Litt. Tidning,* 1815, sid. 699—702). De personliga angreppen undgingo icke dåvarande hofkanslern friherre AF WETTERSTEDTS uppmärksamhet. Han fann sig

så kallade "blyspira" förmentes hafva förtryckt den svenska vitterheten, alltsedan KELLGRENS död, samt

befogad att genom sitt ombud i Upsala, professor GRENANDER, meddela tidningens utgifvare en varning, hvari förekommer följande: "Om ungdomen kräfver undseende och fördragsamhet för hvad den lifligen känner och yttrar; om äfven en sann talang stundom bådas i denna liflighet, som, lugnad med åren, utvecklar sig och mognar till förmån för litteraturen och fäderneslandet, så är det då blygsamheten och aktningen för andra följer ynglingen på konstens bana och ger ledning åt dess djerfva flygt. Men då med öfvermod i domslut förenas direkta angripelser, och en författares lefnad, på ett lågt och smädande sätt, väljes till föremål, i stället för hans skrifter; då allt detta sker med myndigheten af en sekt och anseendet af en segrande lära: då blir en allvarlig anmärkning nödig, af smaken, sedligheten och den allmänna ordningen gemensamt påkallad. Jag hade visserligen icke tvekat att, när jag ansåg måttet vara uppfyldt, i anseende till Svenska Litteratur-tidningen använda den lagliga makt, som mig, genom mitt embete, tillkommer; men en enskild orsak har förhindrat mig att vidtaga denna utväg. Jag har den äran att tillhöra en korps, som synes vara egentliga föremålet för bemälda tidnings anfall, och ehuru Svenska Akademien hvarken behöfver eller fordrar något skydd af en embetsmanna-åtgärd, hade denna likväl så kunnat misstydas. Ej heller ville jag afbryta den började granskningen af Svenska Akademiens handlingar, för att ej synas bereda åt de få blad, som deribland bära mitt namn, en säkerhet för klander, den de i intet afseende förtjena. Jag har således bort välja det enda mig ännu återstående medel, att för framtiden vinna en nödig rättelse. Tit. behagade förekalla redaktören af Svenska Litteratur-tidningen och, å mina vägnar, varna honom för en fortsättning af sådana högst obehöriga personliga förolämpanden, som i

att väcka den ur sin dödsslummer till nytt lif. *) Under detta förtryck, denna dvala, skref dock OXENSTJERNA *Skördarne* och *Disa*, fru LENNGREN tecknade de mest svenska taflor, LEOPOLD diktade *Virginia* och sina skönaste lyriska sånger, ADLERBETH klädde romarsången i svensk drägt, FRANZÉN uppstämde *Sången öfver Creutz* och skapade ett nytt vitterhetsslag af ojemförlig skönhet, WALLIN författade *Dityramben* vid Gustaf den tredjes stod, TEGNÉR uppträdde med sin sång till *Hembygden* och sin odödliga *Landtvärnssång*, och VALERII visor kringflögo landet och lefde på alla läppar. HÖIJER framstod som filosof, HALLENBERG och RÜHS som häfdatecknare. **) Hvilket föregående tidskifte

n. 41 och 44 på flera ställen förekomma; så framt han vill förvänta sig att framdeles åtnjuta det beskydd, som lagen ej förnekar granskaren, men som libellisten hvarken kan eller bör påräkna."

*) I *Svensk Litt. Tidning* heter det uttrycksfullare: "Man vågar fordra, att Sveriges konstnärer skola evigt darra under den långörade Boileau's skolris." (Årgången 1815, s. 701.)

**) HÖIJER var misskänd och tillbakasatt, säger man. Icke af Svenska Akademien och den der tongifvande LEOPOLD, som redan 1798 (således innan HÖIJER ännu utgifvit sin afhandling om den filosofiska konstruktionen, och då han, såsom själen i den för jakobinska tänkesätt misstänkta juntan i Upsala, var regeringen misshaglig) utmärkte honom med den belöning, som hon nyss förut egnat åt BELLMAN, FRANZÉN, TINGSTADIUS och LEHNBERG. Om verkeligen, såsom det påstått, hans "högst fruktbara, djupa åsigter" voro "det akademiskt konventionella menandet emot-

i vår vitterhet har en vackrare skörd att uppvisa, och var verkligen Sveriges kastaliska källa denna

satta," så länder sådant den belönandes frisinnighet till desto större heder. Emellertid vederlägges häraf uppgiften, att "de tongifvande under denna tid gåfvo alldeles icke akt på dessa (Höijers) sannt filosofiska föreställningar, men fortforo att i sina granskningsförsök använda och utbreda sina ytliga konventions-begrepp." (*Svenska Vitterheten*, 2 uppl. sid. 521, 522.)

Det är likaledes en ofta upprepad sägen i vår litterärhistoria, att GUSTAF III och hans samtida voro högst likgiltiga för HALLENBERGS enkla, flärdlösa skrifart, och att han skulle bortkastat sin penna, i fall icke riksrådet RAMEL uppmuntrat honom. Då GUSTAF likväl nämnt honom till rikshistoriograf vid några tretio års ålder, och åt honom uppdragit att författa GUSTAF ADOLF den stores historia, hvilken konungs minne GUSTAF skattade högst bland alla, och då Svenska Akademien tillagt HALLENBERG en af de första pensioner för litterära förtjenster, som hon ägde utdela, så tyckes sådant icke vittna om förbiseende eller likgiltighet hos de tongifvande, i afseende på HALLENBERGS förtjenster.

Ehuru RÜHS icke var Svensk, var han dock lärare vid ett svenskt universitet och hade, såsom FRYXELL anmärker, fulländat det vigtigaste svensk-historiska arbete, som dittills bland samtida utgifvits, efter LAGERBRING, nemligen *Svea rikes historia till Karl XII:s död*, "ett verk rikt på förtjenster i afseende på granskning och nya åsigter," hvarför honom tillkommer ett aktadt rum i vår litterär-historia. "Det var Rühs," säger FRYXELL, "som först med bestämda ord utmönstrade sagan om fornjoterska konunga-ätten; — Rühs, som visade opålitligheten af vår kunskap om de så kallade Ynglinga- och Ivarska konungaätterna; — Rühs, som ådagalade ensidigheten af det förtroende man egnat isländska uppgifterna; — Rühs, som vid Edda-lärans hittills antagna ålder och ursprungliga

stillastående Bethesda-damm, hvarom man talt? *) Månne dessa dikter ej voro fullt så svenska, så

skandinaviskhet gjorde anmärkningar, bland hvilka många blifvit af senare granskare gillade och antagna, m. m. Men genom dessa och andra åsigter stötte han både götiska skolan och fosforismen för hufvudet. Man lät fördenskull i 5 häftet af *Iduna* inrycka en af Hammarsköld uppsatt skrift, i hvilken Rühs behandlades med hån och orättvisa, ända derhän, att t. ex. hans Svea rikes historia kallades "en torftig parafras öfver Lagerbrings arbete," och Rühs sjelf beskylldes för "grof och obegriplig okunnighet, den nedrigaste och fräckaste förfalskning, den ömkligaste förvridning och det uppenbaraste vanvett." Detta var det enda omdöme, som fosforistiska och götiska skolorna, oss veterligen, under deras verksamhetstid, 1810—1820, fälde om Rühs och hans förtjenstfulla arbete. Sedan både fosforismens och götiskhetens häftighet i betydlig mån saktat sig, begynte man år 1823 göra Rühs rättvisa; Geijer genom ett berömmande företal till öfversättningen af samme författares handbok i medeltidens historia, och fosforisterna genom en öfver samma bok uppsatt recension. Rühs sjelf hade dock redan tvenne år förut aflidit." (*Bidrag till Sveriges litteratur-historia,* af A. Fryxell, 2 häftet, sid. 58, 59, 60.) Det må lemnas derhän, huruvida det af nyssnämnde författare uti Iduna fälda oblida omdöme öfver Rühs till någon del ägt sin grund deri, att denne var en stor beundrare af Leopold och öfversatt åtskilliga af hans uppsatser, bland andra hans "Bref om Acerbi's resa", hvilka äro ställda till Rühs. Samme granskare yttrar om Franzén, som eljest synnerligen lofordas, att han icke var lycklig såsom konstdomare, hvarpå anföres till bevis, att han i Åbo litteratur-tidning med beröm anmält Leopolds skrifter. (*Svenska Vitterheten,* 2 uppl. sid. 485.)

*) "På detta sätt liknade Sveriges litteratur dammen vid Bethesda, och fastän Höijer och Silverstolpe stego ned ett

fria från främmande regeltvång, som dem en yngre skola sedan bjöd såsom prof på en sant nationlig

---

par gånger att röra om den, sönk likväl snart det mineralhaltiga till botten igen; hvilket hade den verkan på vattnet, att hela brunnssällskapet af klassiska akademister, klassiska dagbladsskrifvare och halfklassiska läsare somnade samt och synnerligen in, utan all vidare omtanke att vidare dricka eller movera sig. I denna belägenhet, sofvande rundtomkring den sofvande dammen, njöt man behaget af en stilla lefnads lugn, ända till *vår ankomst;* och då sömnen, i det hela taget, är ett slags fredligt och nästan gyllene tillstånd, så ropade man åt hvarandra, när man någon gång halfvaknade för att gäspa och sträcka sig, att man nu firade svenska vitterhetens gyllene ålder." (*Svensk Litteratur-Tidning,* år 1815, sid. 695, 696.) — Derför att man under ifrågavarande tid mindre larmade och puffade i tidningarne, än under en senare, må man ej föreställa sig att interesset för vitterheten var utdödt. Icke blott de ofvannämnde mästarnes skrifter lästes med hänförelse och beundran, och det utmärktaste deraf lärdes utantill; äfven de uppväxande skaldernas försök gingo i handskrifter kring landet, deras sånger upprepades eller sjöngos, måhända mera allmänt än några diktverk i våra dagar. Det gafs väl då föga någon bland de bildade af begge könen, som ej kände VALERII, KULLBERGS, CHORÆI, STENHAMMARS m. fl. skrifter; som ej kunde anföra ställen ur *Tålamodet, Ålderdomen, Husliga sällheten,* o. s. v. Man ser af TEGNÉRS bref denna tid, huru högt äfven han skattade sina medtäflare. Men det var dessutom visornas tidehvarf. Ett allmännare sångarlif, än ÅHLSTRÖMS samling *Skaldestycken satta i musik* då väckte, torde näppeligen några efterträdare på samma fält ägt att glädja sig åt. Den berömdaste af den nya skolans stiftare gjorde omsider också deråt rättvisa, och yttrar, bland annat: "Det var en

anda i dikt och konst? Skulle något hafva hindrat den nyromantiska sångmön att frambära äfven sina blommor, utan att det gamla vitterhetsfältet först behöfde förvandlas till ett svedjeland? Eller var de äldre skaldernas fördunklande nödigt, innan de yngre kunde synas? GEIJER, STAGNELIUS, NICANDER, VITALIS, EUPHROSYNE hade troligen lika väl utvecklat sina skaldeanlag utan strid. Om bristande frihet i dikten kan man väl ej på allvar tala, sedan FRANZÉN uppstämt sången öfver Creutz och denna krönts med Svenska Akademiens högsta belöning. FRANZÉN, hvars inflytande på den foster-

menlös (och derigenom lycklig) tid, när en ung skald trodde sin odödlighet gifven, om hans poem fick en hedersplats i Stockholms-Posten och derifrån infördes i en dylik samling; han var då viss att det flög i afskrifter kring hela landet, intog genom vackra händers försorg sin plats i otaliga handskrifna visböcker och sjöngs af alla vackra läppar. Äfven för de bästa — t. ex. alla Franzéns första vårmorgon-sånger — syntes denna lott ärofull. Kellgren sjelf försmådde ej att låta sin *Nya skapelse* gälla för en visa, och att anse den belönad just genom en sådan behandling. De, som med mig kunna minnas denna visornas tidsålder, erinra sig huru ett litet nytt sångstycke af någon förtjenst då väckte ett *lifligare* och framför allt *varaktigare* uppseende, än i våra dagar den yppersta eposdikt, tragedi eller roman. Sveriges vitterhet var då ett träd, som bar endast sparsamma frukter, men några voro dock verkligen *hesperiska.*" (*Siare och Skalder*, VI delen, sid. 51, 52.)

ländska vitterheten man måhända ej nog allmänt uppskattat, gaf en väckelse deråt, snarlik den som KLOPSTOCK skänkte åt den tyska. En ny morgonrodnad tändes af den ene med första sången af *Messias,* af den andre med hans nyssnämnda odödliga dikt. Huru KLOPSTOCK verkade på HERDER, GOETHE, SCHILLER, är bekant. TEGNÉR, WALLIN och LING hafva erkänt hvad de voro skyldige FRANZÉN. Aldrig har någon gjort en revolution i vitterheten så blygsamt som sångaren af "Menniskans anlete." Det var såsom då profeten bad om ett tecken af den eviges makt, och fann det icke i jordbäfningen, icke i stormen, utan i den mildt susande fläkt, som gick lifgifvande öfver fältet. Enligt vår tanke har så väl den sista som den föregående vitterhetsstriden, genom förspilda krafter, förbittrade sinnen, ensidighet och hat, det mest opoetiska af allt, mera skadat än gagnat. Men om än FRANZÉN var den skönaste uppenbarelse af denna nya vitterhet, var han dock icke den enda. Sedan KELLGREN diktat "Nya skapelsen," sjelf gifvit föredöme i orimmad vers, lagerkrönt BELLMAN, infört i vår vitterhet fru LENNGREN och slutligen FRANZÉN, samt hyllat på en gång KLOPSTOCK och antiken, så fanns tillräckligt utrymme för svenska sångmön att spänna sina vingar till flygt i hvilken trakt af diktens underland som hon önskade.

En egen motsats till den nya skolans omdöme öfver LEOPOLD bildar det, som yttrades af en utaf densamma ofta åberopad tänkare, den berömde BENJAMIN HÖIJER, hvilken begynner sin anmälan af LEOPOLDS samlade skrifter sålunda: "Det gifves få saker, som så egentligen kunna anses för en nations egendom, som de snilleverk den äger att uppvisa. Ett folk äger ej annan verklig ära, än den som dess store skalder, filosofer och konstnärer gifva det, och i detta afseende bör det, så vida det ej redan börjat urarta, alltid med ett slags högtidlig tacksamhet emottaga de mästerstycken, som dess utomordentlige män skänka det närvarande och de följande tidehvarfven. Detta är den känsla, som, jemte den rena förtjusningen af det sköna och förträffliga, bör hos allmänheten vara den enda rådande vid hvart och ett af denne store skalds och författares arbeten, och i synnerhet vid denna samling deraf, som han nu sjelf lemnar i dess händer. Vi säge ej något nytt, då vi äfven offentligen, utan allt slags förbehåll, tillerkänne honom ett utmärkt rum ibland de störste skalder verlden ägt." *) Detta vitsord är desto betydelsefullare, som HÖIJER icke delade LEOPOLDS filosofiska åsigter, och var fullkomligt ojäfvig i afseende på enskilda förhållanden eller vänskapsför-

*) HÖIJERS *Samlade Skrifter*, 4 bandet, s. 491.

bindelser. Likväl har, under striden, å ingendera sidan HÖIJERS omdöme blifvit nämndt, ehuru, då röster vägas, icke blott räknas, hans röst torde uppväga många. Lika anmärkningsvärdt är, att under stridsfrågans afhandlande aldrig erinrats om de utomordentliga loford, som THORILD, under fjorton år, egnat sin motståndare, hvilken han obetingadt erkänt såsom Sveriges störste skald, till dess brytningen inträffade; att striden dem emellan mindre gälde litterära grundsatser än skiljaktigheter af annan art, och att THORILD ofta hyllar samma föremål, kallar POPE "den segrande, alltfattande," THOMAS "den oemotståndlige," prisar HELVETIUS, säger sig "tillbe Voltaires undransvärda snille, älska den nya filosofien," *) och hade, likasom sin motståndare, loford för GYLLENBORG, OXENSTJERNA, ROSENSTEIN, ADLERBETH och LEHNBERG, äfvensom det var THORILD som gaf KELLGREN benämningen "behagens skald"; **) hvaremot den af nya skolan så uppburne HÖIJER förringar THORILD på samma gång han upphöjer LEOPOLD. ***)

*) "Jag tillber, som ni, Voltaires undransvärda snille; jag älskar så häftigt och *häftigare*, än ni, den nya filosofien." *Kritik öfver Kritiker*, 3 delen, sid. 30, original-upplagan.

**) Anmärkes, emedan en tidning (*Polyfem*) angifvit att det var KELLGRENS eget blad, *Stockholms-Posten*, som begagnat denna benämning.

***) Han anser att THORILD, genom det sätt hvarpå han gick till väga, motverkade den friare utveckling af vår vitter-

Med undantag af ett eller annat snilleblixtrande skämt, deltog LEOPOLD lika litet, som de

het, som han ville befrämja. HÖIJER, som förordar den orimmade versen, yttrar (i sin recension af GYLLENBORGS skrifter) följande, i afseende på de hinder som mött vid nämnda versarts införande i vår vitterhet: "Det var visserligen en olycka, att blankversen i vår vitterhets bättre tidehvarf först användes och prisades af en stor skribent i sitt slag, nemligen i slaget af det *alldeles rasande*, hvars uppfinnare eller koryfé han var; detta stärkte fördomen emot det rätta." (*Samlade Skrifter*, 4 bandet, s. 489, 490.) Att medelmåttiga författare ur THORILDS skola tillegnade sig den orimmade versen och slutligen öfvergingo till så kallad "prosaisk poesi," kunde svårligen bidraga att skänka anseende åt det nya vitterhetsläget. Det försvar, som egnades LEOPOLD, har mer skadat än gagnat. Hans bästa försvar ligger i hans skrifter. Men skulle ett genmäle ägt rum, så hade det icke bort ske genom beröm, hvilket han ej behöfde, utan medelst krigets förflyttande på fiendens eget område. I vitter polemik, liksom i hvarje strid, ligger den största vigt uppå att, hvad man kallar, "välja terräng." När motståndarne uppställde såsom mönster SHAKSPEARE, CALDERON, GOETHE, OEHLENSCHLÆGER m. fl., hade bort svaras: "Alldeles! Men hvad ägen I gemensamt med dem? Skrifven som de; vi begäre intet bättre." I fråga om THORILD, HÖIJER och EHRENSVÄRD hade bort ådagaläggas (hvilket icke var svårt), att deras åsigter i vitterhet och konst icke kunde åberopas till stöd för den nya skolans läror. Äfven det klara, friska, antika, didaktiska hos STJERNHJELM kunde svårligen göra honom till nämnda skolas stamfar. I stället att utveckla detta, företog man att ifrågasätta de af romantikerna anförda mönster och ett försvar för de gamle klassikerna och deras efterföljare, hvilket ej heller var oundgängligt. Dermed nekas dock ingalunda, att ju detta, såsom sådant, fördes

öfriga gustavianska snillena, i den långa striden. "Nationens ypperste män," säger TEGNÉR, "i känsla af den orätt som skedde dem, drogo sig overksamme tillbaka inom förskansningarne af sin gamla ära." Ännu väntade man, att snilleförstarnes gamle ordförare, den åldrige Agamemnon, skulle nedträda på kampplatsen, höja fanan och fatta det segervana svärdet. Anmaningar ljödo från flera håll. Berömde lärare vid den högskola, hvarifrån anfallen hufvudsakligen utgingo, besvuro honom att gifva ord och lösen till, hvad man kallade, ett stort korståg. *) De eldigaste väckelserop kommo dock från TEGNÉR. "Ännu," sjunger han,

"Ännu har Norden män med ljus i tanken
Och mod i barmen, och den gyllne lyran,
Ej länt för dagen utur dårars hand.
Än lefver *Skördens* skald, en nordlig sommar
Med evigt solsken på de höga bergen,
Med friska blomdoft och med valdthorn i.
Ännu går *Selmas* sångare bland oss
Med lätta steg, som knappast röra jorden,

ofta med mycken sakkunskap, skicklighet och en utmärkt stilistisk förmåga, hvarför också ej sällan segern tillerkändes klassikernas försvarare, ehuru den nyare vitterheten med förkärlek omfattades af det uppväxande slägtet och följaktligen blef för en tid öfvervägande. Man benämnde det striden emellan fosforister och akademister, ehuru egentligen ingen akademist deltog väsentligt i sjelfva kampen. Se bilagan 17.

*) Se bilagan 18.

Ty öfver jorden bor hans sköna själ
Uti en gyllne verld af frid och oskuld. —
Än ha vi *Maros* tolk med Romarsinnet,
Och tempelsångarn med sin *Davidsharpa*,
Och *Gylfes* bard, en mäktig flod, som brusar
Emellan Nordens berg. Dess källa är
I Asaverlden, djup som Urdarbrunnen. —
Ack, der är mången än, som kunde rädda,
Men hvarje örn bor enslig på sin klippa. —
Vak upp, *Virginias* sångare, vak upp,
Du ljusets, färgernas och lifvets man!
I tretti år du stridt med blanka vapen
För smak och språk och sång och vett i Norden.
I deras namn jag kallar dig i dag.
Hvi slumrar deras riddersman, hvi hvilar
Hans goda svärd? Se, fienden är när
Och stormar rasande och lyfter strafflöst
De fräcka händerna mot helgedomen.
Skall den förstöras? Skall ett dårhus stiga
Upp ur dess grus? Skall manligt vett och konst
Ur Manhem fly för dagens feberdrömmar?
Vak upp! Ej alla hata ljuset än,
Ej alla skymfa på nationens ära.
Plantera högt din fana! Låt den vifta
Sin örnevinge uti Nordens solsken,
Och ung och gammal då skall trängas kring den;
Med korsad skullra och med vigda spjut
Vi vilja samlas till ett bättre korståg.
Se, redan sänks din sol och dagen gråner;
Dag är det nog dock än att vinna slaget.
Se, konstens genius är bland dina svurna,

Ännu, som förr, han vid din sida står,
Den purpurbältade, den gudaburna,
Med evighetens ring kring sina hår.
På skullran rasslar kogret, fullt af pilar,
Det visa löjet leker kring hans mund,
Men skarp, som solen, strålar ögats rund,
Och harmfullt allvar på hans panna hvilar.
Se, segrarn vredgas! Python-guden lik,
Han skrattar bittert under trollets skrik,
Och sparkar ner med hån i Lethes vatten
Dess döda stoft, att vittra bort i natten."

Den gamle ägde dock för mycken erfarenhet af lifvet, för att ej känna, huru litet *strid* gagnar i konstens verld, emot att *skapa* det sköna. TEGNÉR fann det snart sjelf, och erkänner, att

"Det skönas blomma växer icke opp
På polemikens ofruktbara grund".

LEOPOLD hade lefvat för *humaniteten* och *kulturen*. Deras ättling *urbaniteten* kunde ej vara för honom främmande. En nyare tid har glömt både namnet och saken, eller rättare, med Roms fall blef den sanna urbaniteten*) landsflyktig på jorden. Den följdes af riddartidens *courtoisie*, men ersattes icke af senare åldrars etikett och belefvenhet. Samma

*) Man vet, att Romarne gåfvo af deras egen stad, den förnämsta i verlden, — hvarför den blott betecknades med ordet *urbs*, — benämningen åt den dygd, som derifrån hade sitt ursprung och förskönade den.

känsla, som hos de gamle sammansmälte värdigheten med behaget, som genljöd från *rostra*, och vakade öfver det passande i det offentliga lifvet, höll snillet inom den strängaste skönhetslineas gräns; beherrskade tonen, jemväl i samqväm; lät öfverallt det ädla genomskimra tanken; frånskilde allt slagg och bortblåste hvarje stoftkorn från bilden eller från det ciselerade uttrycket. Äfven der urbaniteten ej var en dygd, var den åtminstone dygdens form. Hos LEOPOLD var den beggedera. Den sträckte sig icke ensamt till hans skrifter, men till hvarje hans ord, hans rörelser, hela hans väsen. Hans lynne, i motsats med de flestas, mildrades med åren, och spridde den behagliga verkan af en lugn solnedgång efter en skiftesrik dag. Det var en skön själs strålbrytning: lågande för allt stort, ädelt och sannt; mildt belysande förvirringen; skonsam emot svagheten; gnistrande vid den anspråksfulla medelmåttan, men med lusteldens, ej härjningens låga. Han spred omkring sig den döende urbanitetens sista strålar, och vid deras återsken, ännu i hans lefnads afton, kunde betraktaren ej undgå att på den sjunkande dagens stjerna lämpa skaldens egna ord:

"Den sol, som nedergår, ännu sin skönhet har,
Och seglarn, som från sjön sig inåt hamnen drar,
Med sakta vaggad fart och sammandragna segel,
Behagar än vår syn och håller skådarn qvar". —

Det var under de häftigaste anfallen mot hans vittra namn och anseende, som LEOPOLD träffades af enskilda olyckor, hvilka pröfvade den vises hela själsstyrka. Hans husliga sällhet bröts genom de svåraste sjukdomsfall, som hemsökte samtidigt hans maka och honom sjelf. *) Hon försattes deraf i

*) LEOPOLD ingick, år 1790, äktenskap med dåvarande kammarfrun hos drottning SOFIA MAGDALENA, fröken SARA PETRONELLA FEHMAN, född i Köpenhamn, dotter af danska justitierådet PEDER PEDERSEN FEHMAN och dess maka BRIGITTA JOHANNA GOËS. Detta äktenskap blef barnlöst. Fru LEOPOLD var utmärkt af skönhet, snille och en vidsträckt bildning. LEOPOLD plägade kalla henne ömsom sitt *lexikon*, ömsom sitt *förstånd*, och påstod, att han var den ende, som var ordentligt vigd vid sitt förstånd, hvilket biskop LINDBLOM gjort. Fru LEOPOLD afled den 3 maj 1829, endast ett halft år före hennes make, enligt hvilkens önskan hennes stoft bars till sitt sista hvilorum af Svenska Akademiens ledamöter. I skriftvexlingen emellan LEOPOLD och FRANZÉN (bilagan 9) läses det rörande bref, hvari den blinde tackar sin gamle vän för trösteorden vid den hädangångnas graf.

LEOPOLD skref, i ett af sina arbeten, följande till sin hustru:

"Din qvickhet, vore den min lott,
Så vore denna bok en dubbel framgång gifven,
Men hade jag din vishet fått,
Så vore den kanske alldeles icke skrifven.
Man dömmer ej sig sjelf, men himlen gaf din man,
Då han i dig en vän, en maka honom unde,
Allt hvad en svag förtjenst på jorden trösta kan,
Och hvad den yppersta i lön begära kunde."

en tioårig sinnesdvala, under hvilken hon var död för honom och verlden; han tillfrisknade, — men som blind för sin återstående lefnad. Icke dess mindre fortsatte han sin filosofiska verksamhet, underkastade sina äldre skrifter en förnyad granskning, och ordnade icke mindre än tre band otryckta arbeten, hvilkas utgifvande, efter hans död, han anförtrodde åt en pröfvad vän. Hans enda förströelse var den förtroliga aftonkrets, som hvarje qväll samlades i hans stilla boning. Man har svårt att beskrifva den trollmakt, som den gamles närmare umgänge utöfvade; men de, som erfarit det, kunde deraf sluta till hvad sällskapsbehagen varit hos hans mästare och förebild, konung Gustaf, i dennes enskilda vänkrets, hvars ton Leopold bibehållit och sökte återlifva med sådana deltagare som Rosenstein, Skjöldebrand, Lagerbjelke, Franzén, Wallin, Blom, v. Brinkman och — när de voro i staden — Tegnér, Geijer och Grubbe, hvartill slöto sig några yngre. Hans djupa verlds- och mennisko-kännedom, hans erfarenhet af lifvet, hans vidsträckta kunskapsrymd, omfattande det äldsta liksom det nyaste i filosofi, vitterhet och konst; hans säkra omdöme och fina smak; hans ovanliga minne, som erbjöd stöd och samtalsprydnader från klassiska författare i alla ämnen; hans klara, lätta och intagande framställningssätt, — allt

förenade sig att göra hans samtal till de mest lärorika och hänförande. Dertill kom hans sällsynta deklamationsgåfva, utbildad af GUSTAF den tredje och MONVEL. Så, som LEOPOLD sade KELLGRENS, TEGNÉRS eller fru LENNGRENS verser, sägas de troligtvis icke mer, och något mer fulländadt än LEOPOLDS läsning af "Solsången," torde svårligen gifvas. Åhörarnes krets var inskränkt, men vald och omvexlande. Skalder och talare, statsmän och konstnärer blandade sig der. Bildade fruntimmers umgänge var honom angenämast af allt. Den gamles släckta öga ljusnade, när någon gång en af prydnaderna från GUSTAFS eget hof gästade hans boning; när den Eglé, som hans sång odödliggjort, med de ovanskliga drag af snillet och behagen, öfver hvilka tiden icke äger någon makt, återkallade flydda dagar och försvunna vänners minnen. *)

*) Öfverstinnan MARIANNE EHRENSTRÖM, född POLLET, besjungen under namnet *Eglé* af LEOPOLD, i det sköna skaldestycket *Sommar och Vinter*. Utmärkt idkarinna af de sköna konsterna, har fru EHRENSTRÖM, ej mindre genom sin skrift *Notices sur la litterature et les beaux-arts en Suède*, än medelst bidrag till *la Revue des deux mondes, la Revue encyclopédique*, m. fl. af de utmärktaste främmande tidskrifter, gjort den svenska bildningens alster förmånligt kända i utlandet. Hennes brefstyl torde af få samtida vara uppnådd. LEOPOLD säger derom i det ofvannämnda skaldestycket:

"Hvilka bref!
Rousseau, under namn af Heloisa,
Diktade ej bättre dem han skref."

Blott en gång öppnade sig den åldriges tjell för en större samling. Det var hans sjutionde födelsedag, då en förening af beundrare och vänner, anförde af en vitterhetens skyddsvän och idkare, den vördnadsvärde SKJÖLDEBRAND, öfverlemnade en öfver skaldekonungen preglad skådepenning, bärande lyrans stjernbild, med omskrift: "*förelyser* och *vägleder*." *)

Omsider hade jemväl stridsbullret tystnat, lugn och försoning inträdt; LEOPOLDS rykte hade genomgått sitt sista eldprof med oförminskad glans. **)

Hans väninna, som vid 89 års ålder ännu bibehållit sin själsungdom oförminskad, var af akademien inbjuden till sångarförstens minnesfest.

*) Se bilagan 19.

**) Om försoningen emellan den nya skolans berömdaste målsman och sångarkungen från GUSTAFS dagar vittna de mellan dem vexlade bref, lika hedrande för begge. De meddelas i bilagan 20. Här må blott tilläggas följande i *Siare och Skalder* (sjette delens senare afdelning, sid. 248, 249) meddelta erkännande af LEOPOLDS stora förtjenster: "Han har, både såsom skald och såsom tänkare, förvärfvat sig rättigheter till *odödlig erkänsla* och den *mest oskrymtade beundran*. I sitt skaldskap, der han (med långt större sjelfständighet, än Thorild erkände) var en sammansmältning af Voltaire och Pope på *svensk* grund, är han *ännu* en *mästare som förtjenar studeras*, och förblifver, äfven vid en mera djup och vidgad uppfattning af poesiens väsende, i mången hänsigt *lärorik*, ja *föresynlig; stor* i qvickhet, i berättargåfva, i sententiös tankrikhet och versens plastiskt motsvariga fägring. Såsom filosof uppnådde han, ehuru mera skarpsinnig än egentligen spekulativ, mot slutet af

Ingen svensk skald har skönare fulländat sin bana; ingen af våra tänkare har lemnat, under pröfvande öden, ett vackrare efterdöme af sin vishetsläras profhaltighet. Ännu, när tanken återföres till hans sista lefnadsskifte, kan man ej utan rörelse och beundran minnas den själsstorhet, som utan klagan, utan vemod, nästan leende och upprätt bar denna tyngd af missöden och lidande. Vid hans sida satt ännu denna fordom så sköna och snillrika ledsagarinna genom lifvet, liksom död utan att hafva lemnat det jordiska; för honom sjelf var den yttre verlden försvunnen; för att läsa, måste han af en vän låna ögats ljus; för att skrifva, nödgades han anlita en främmande hand; dessa nödfallsbiträden voro ej ens tillstädes när helst de

sin lefnad en egendomlig och aktningsvärd höjdpunkt, på hvilken han intager ett utmärkt rum emellan Jacobi, som står öfver honom, och Skottarne Reid, Beattie, Oswald, som stå under honom. Med få ord: hans ära hvilar på tillräckligt varaktig grundval, om än *den* segerkrans, att hafva öfvervunnit Thorild, måste honom frånkännas. På sitt ställe skall fullständigare bli synligt, huruvida jag vill och förmår uppskatta denne i *sitt* slag *store mans* värde."

Döden hindrade, såsom bekant är, den ädla föresatsens uppfyllande. De anförda orden äro dock redan en borgen för en fullständig rättvisa, hvari endast ett undantag synes gjordt för striden mot THORILD. Då denna episod af den gustavianska vitterhetens torneringstider kommer att, enligt hvad ofvan är antydt, blifva föremål för en särskild belysning, må ett slut-omdöme deröfver tills vidare uppskjutas.

önskades; en vacklande helsa följde honom alltigenom. Och likväl skymde intet moln hans panna; samma vänliga anlets-uttryck mötte hvarje inträdande. Hvarför? Han hade vant sig att anse detta lif såsom blott "en vagga för själen," och hennes lidanden som "små barnkrämpor," hvilka lätt glömmas när evighetens morgon begynner tindra.*) Un-

*) Bland LEOPOLDS skönaste bref är ett till hans ungdomsvän, kontraktsprosten doktor NORDEVALL i Varberg (af den 22 juli 1825), hvari han beskrifver sina känslor när han blef blind, och huru han, sedan denna olycka inträffat, hvilken han under åratal med ångest och bäfvan emotsett, på en gång återfick hela sitt lugn, och icke ens fann något sorgligt i sitt tillstånd. Han slutar brefvet med följande blick på sin förestående förvandling: "Puppan ligger qvar, ett litet otäckt likskråf, sedan fjäriln på färgrika vingar tagit sin uppflygt derur. Det synes som försynen velat, att stoftvarelsens högsta förnedring och andens herrlighet skulle omedelbarligen omskifta och likasom vidröra hvarandra. — Vi äro begge två gamle män, färdige att anträda resan till det stora, långväga målet, och oss anstår väl att tala med hvarandra derom. Förmodligen blir det först vid detta mål som vi, efter så lång skilsmessa, skola återfinna hvarandra, och vi skola då, som jag hoppas, bättre än här blifva i stånd att jemföra våra små menskliga begrepp och föreställningar med den stora, eviga vishetsplanen. Farväl, min älskade Nordevall! Tro, att du bland manliga vänner alltid blir för mig den käraste." — NORDEVALL svarade (den 24 augusti 1825), och slutar: "Detta bref blir förmodligen det sista som min gamla, men ännu icke darrande hand får teckna till dig, min af hjertat älskade vän. Jag får således säga dig — icke ett evigt, men ett ömt jordiskt farväl. Vi råkas

der det mångåriga mörkret var *tanken* hans sällskap, och det tycktes honom, vid höga sannin-

---

snart, för att fortsätta och fastare knyta ett kärleksband, som här så oupplösligen förenat oss."

Förf. af dessa rader vistades i Varberg under det denna brefvexling föregick, och hade den lyckan att dagligen vara tillsamman med den vördnadsvärde patriarken, som meddelte många interessanta drag om LEOPOLD, från begges yngre dagar. Anmodad af LEOPOLD att beskrifva ungdomsvännens inre och yttre lif, fullgjorde förf. detta uppdrag i ett bref, hvilket han nu, efter nära fyrtio års förlopp, återfunnit bland skaldens papper, och hvarur följande rader må afskrifvas för dem, som önska äga någon föreställning om denne LEOPOLDS ungdomsvän. Efter en skildring af hans herrliga själslif, heter det: "Denna skönhet har ej blott hans inre, men äfven hans yttre bevarat; den är en stråle som genomlyser hela hans varelse, och en blick på hans anlete bör kunna öfvertyga om själens odödlighet, — så ung lefver anden ännu i de fina dragen. Der synas mig samma tankar uttryckta, som i Franzéns *Menniskans anlete*. Lugn och majestätisk, som en antik i Vatikanen, är han lätt och liflig i sina rörelser, som en tretti års man, och jag har under våra vandringar sett honom klättra uppför berg, som en Alpjägare. Om någon äger anspråk på den Klopstock tillagda benämning: *ewiger Jüngling*, så är det denne. — Den omständighet, att jag varit den siste som sett herr statssekreteraren, tyckes skänka mig något interesse i hans ögon. Kanske blir också min röst mer välljudande i herr statssekreterarens öron då den framförer de senaste orden af en älskad ungdomsvän. Dufvan, med ett bref under vingen, då hon emottages af sin ägarinna, skall ej vara gladare än jag, när jag fått framföra denna dufvopost från ett ädelt hjerta till ett annat."

gars begrundande, såsom "natten blef dag och mörkret ljus."

"Så satt han vakande uti den sena,
Den långa natten, tålig och dock blid.
Hans vänner gingo, han stod qvar allena,
En ärestod på grafven af sin tid.
Med blottadt hufvud stod ett yngre slägte
Och såg till stoden opp, hvars fot det knappast räckte.

Då kom der tyst, kom oförtänkt befriarn,
Den stille guden, nattens äldste son.
Han rörde ögat på den blinde siarn,
Och fjällen föllo på en gång derfrån.
Hur klart är nu, hur ljust i fadershuset!
Farväl, du ljusets vän, och fröjda dig i ljuset!"

LEOPOLDS ande löste sig, utan att af sjukdom fördunklas, i all sin styrka och klarhet, ur sitt jordiska fängsel. *) Vid underrättelsen om hans

NORDEVALL hade att tacka LEOPOLD för sin första befordran, hvarför GUSTAF III alltid kallade honom "Leopolds prest." Vid KARL JOHANS antagande af Lutherska trosbekännelsen, i Helsingborg, var NORDEVALL tillkallad att biträda ärkebiskop LINDBLOM samt bevittna handlingen. Det berättas, att anblicken af de tre första målsmän för svenska kyrkan, som KARL JOHAN såg — ärkebiskop LINDBLOM, dompresten PALM och doktor NORDEVALL — gjort på honom ett lika högtidligt som förnämligt intryck. Också voro alla tre verkliga praktexemplar af patriarker.

*) LEOPOLD afled den 9 november 1829, klockan ½1 på morgonen. Dödsorsaken var hjertats bristning (*ruptura cordis*). Hans läkare, kongl. lifmedikus ISRAEL AF EKSTRÖM, har meddelt en utförlig beskrifning derom. Qvällen näst före

död anlade Svenska Akademien sorg; dess medlemmar buro hans stoft till det sista hvilorummet, der invigningsorden uttaltes af FRANZÉN. Öfver grafven ljöd CHERUBINI'S *Requiem,* utfördt af de yppersta från det sånggudinnornas tempel, som GUSTAF stiftat och LEOPOLD prydt med oförgängliga snilleverk. Hans adeliga sköldemärke, som ingen arfving öfvertog, krossades af den hädangångnes och vitterhetens ridderlige vän SKJÖLDEBRAND; TEGNÉR sände till den förevigade skaldekonstens sista helsning i en odödlig minnessång, och det samfund, som sörjde sin och svenska parnassens Nestor, lät genom en, med hans bröstbild af SERGEL prydd, minnesvård utmärka det rum, der han hvilar. Det varaktigaste minne har han dock sjelf rest i sina skrifter, om hvilka Frithiofsskalden säger:

"Hvad rent och ädelt svenska sången ärfver
Af bild, som pröfvarns stränga granskning tål,
Och känslor, fina som en ängels nerver,
Och tankar, blixtrande som slipadt stål,
Det är af honom, och, till konstens ära,
Vi något lärt deraf, men mer vi ha att lära."

---

den sista voro samma vänner hos honom samlade, som plägade utgöra hans aftonkrets. Förf. af dessa rader föreläste, bland annat, ett skaldestycke, som den gamle med lifligt deltagande åhörde. Det var verserna vid fru FRANZÉNS graf.

BILAGOR.

Bilagan 1.

(Till sid. 52.)

Då sannolikt få bland våra läsare ägt tillfälle att taga kännedom af denna numera sällsynta skrift, torde några prof deraf icke vara ovälkomna. Den begynner sålunda:

"Det svenska snillet har efter fyra vanmäktiga försök å nyo samlat sina krafter, för att ibland Europas vittra folkslag lyfta oss upp till värdigheten af en episk nation. Men man behöfver blott lyfta detta nya försök med två fingrar, för att veta de flestas omdöme. Ett poem om tolf sånger, hvardera omkring 4 till 500 verser, tillhopa inemot tusen *) rimmade rader, facit 413 sidor ren poesi: hvilken volym! hvilken hotande klyfta öfver våra qvicka, flygtiga, spelande sällskapshufvuden! Också ser man dem, den ena efter den andra, skynda sig undan vitterhetsberget, i den förskräckande öfvertygelsen, att berget rasar. Men under vår allmänna klagan öfver brist på goda författare, har man nånsin tänkt på den icke mindre brist på behöriga läsare, jag vill icke säga i hvar vetenskap, — det vore kanhända för mycket begärdt hos oss, — utan äfven i alla högre slag af vitterhet? Brist på läsare!... ropar man: har ni då glömt hela den läsande allmänheten? — Nej, jag har icke glömt hvilken märklig person den spelar i alla — företal. Jag har icke glömt, att ifrån den, som skrifver astronomi, intill den, som skrif-

*) Sannolikt tryckfel, i stället för sextusen.

ver avisor och bönböcker, man nästan icke hör annat än ett oafbrutet echo af det stora ordet. Allmänheten känner allt, läser allt, dömmer allt. Hvar och en, som har en penna och ett bläckhorn, har en allmänhet. Hvar och en jollrar fram i denna fromma modrens sköte sina små solskensnöjen. Kort sagdt, ni finner allmänheten i alla tryckta skrifter, som en allvis, allseende och allestädes närvarande varelse. Men skrif en bok, och ponera en bok som duger. Ni skall finna att denna allestädes närvarande varelse på en gång försvunnit, och att allmänheten gjort sig osynlig. Ni anropar, ni dedicerar förgäfves. Ingen regerande makt har nånsin i den grad, som vår allmänhet, besutit gåfvan att existera inkognito för auktorliga sökare. Ingen gudomlighet har sparsammare uppenbarat sig för sina tillbedjare. Man borde sannerligen icke mycket förundra sig, om vissa författare ändtligen började allvarligen tvifla på verkligheten af denna stora bokgudinna, och om litteraturen finge en sekt apublicister, liksom filosofien en af atheister. Det är sannt, att om ert foster är af det sjungande slaget, så synes det ändtligen vara ett riksens barn. Ni skall då kanhända finna, här och der, några bläddrare i vitterheten, några sirliga smakare, som gifva sig air af kännare, några plockare af epigrammer och blomster, som smycka sig hvar med sin lilla bukett af ert snille; ni skall i synnerhet finna en stor hop bladsorlare, fördelte i större eller smärre vittra horder, som flytta sig från kaffehus till kaffehus, slå en ring omkring

dagbladen och kasta sig med en art af roffogel öfver de insekter, som morgonsolen framkläckt, — men är detta den store, upplyste domare, som skall trycka odödlighetens pregel på det sanna snillets verk? som skall jaga medelmåttans näsvisa fingrar ifrån dess lagrar? Är detta en allmänhet för KARLS sångare?

Jag har sett hans arbete i deras händer. Större delen finner genast något oerhördt i sjelfva perman; ty ett poem med permar är redan något oerhördt hos oss. Andra, som tyckas vara af trögare inbillningskraft, och således mera oförskräckta, öppna verkligen boken i tanka att läsa; men när de se framför sig detta oändliga perspektiv af ojemna rader, när de skola lägga ut på denna poetiska ocean, — då kommer förskräckelsen öfver dem, då löpa de tillbaka inom skrankorna af deras lilla naturliga begrepp, och akta sig väl att, emot gudens utstakade ordning, *impii nautæ non tangendo transilire vada.*

Det är här icke stället att undersöka orsakerna till denna kallsinnighet för allt slags litteratur hos oss. De skäl, som man vanligen tager, af en svag kultur, ringa folknummer, gälla i allmänhet, men gälla kanhända mindre än man tror, i anseende till hufvudstaden, dit hela rikets öfverflöd bäres, der yppighet och nöjen dagligen tilltaga, der menniskor i de högre klasserna nästan tränga hvarandra, der på en folknummer af 80,000*)

*) Nu (år 1862) närmare 120,000.

åtminstone 3 eller 4,000 i hänseende till stånd, uppfostran, naturliga egenskaper, finare lefnadssätt, embetsskyldigheter och behof af sysselsättning för sinnet, borde kunna antagas, om icke såsom amatörer, åtminstone som begripande och kunniga läsare. — Men att man icke för egen del finner nöje i snilleöfningar kommer tvifvelsutan af brist på den nödtorftiga kännedom, som dervid förutsättes, och emedan denna kännedom kostar någon möda att förvärfva sig. Den menskliga beqvämligheten sträfvar så länge som möjligt är emot ett besvär, hvarmed ingen hvarken synbar eller kännbar fördel är förknippad. Endast när sjelfva undervisningen föredrages som ett blott tidsfördrif, endast då, säger jag, är det som allmänheten stundom har den godheten att gratis låna sina ögon eller öron dertill. Det är derför som populära författare i ett sådant land hafva ett så afgjordt företräde framför de abstrakta och didaktiska, och som t. ex. granskningar i vitterheten allmännare läsas och skattas, ju mindre de inskränka sig inom blotta undersökningar och reglor, och ju mera de äro personliga, stickande och skämtfulla. Läsaren, som i allt detta ej finner annat än naturligt godt vett, anser med särdeles nöje alla dessa omdömen såsom hemtade ur dess eget begrepp, och sätter sig med ett slags hemlig stolthet i domstolen öfver en författare, öfver hvars förtjenst han numera är i stånd att ställa honom till rätta. — Om vi någonsin sport, att det gifves en läsande allmänhet, så är det när kritiken någon gång klämtat i straffklockan. Då har man

stött mangrant tillhopa, och det är egentligen vid dessa slags vittra exekutioner som amatörerna röjt sig." — Läsaren torde afgöra, huruvida det som yttrades för nära åttio år sedan ännu äger någon tillämplighet.

Författaren betraktar derefter sin egen ställning och yttrar: "En annan fråga blir det, om jag i dessa kritiska anmärkningar handlar nog försigtigt, nog rafineradt politiskt för en man, hvars släta ställning borde hafva lärt honom att med en förliksam hand smeka hela verldens fåfänga och att aldrig trycka den ömma blåsa af egenkärlek, som den moderliga naturen gömt hos alla sina foster. Den som bekommit på sin lott här i verlden en af de vanliga själar, som ibland chimärer gerna välja den fredligaste, om de kunna, och hvilka beklagligen sakna den nerv, den romerska spänning, som fordras för att ädelt uppoffra sig för sin öfvertygelse i rimkonsten: en sådan gjorde till äfventyrs bäst att hålla sina examinerande fingrar tillbaka ifrån hela detta retliga slägte af sköna snillen: det vare sig sådana, som ännu krypa på sitt vissa par-tal poetiska pedes, eller af den arten, som höjer sig på redan försökta vingar. De, som hafva någon erfarenhet i dessa ämnen, påstå att den undersökning man dermed anställer, om den gagnar konsten, gemenligen skadar en sjelf. Ni må granska dem, säga de, med så lätt hand ni vill; ni må beundra så uppriktigt ni förmår färgerna af deras vingar: den nåls-udd, hvarpå ni fäster dem, sårar ändå alltid, och denna konst att

utleta deras species är i de flestas ögon icke annat än ett vittert barbari, en förtäckt konst att utrota dem. *Sjelfva vanskapligheten,* försäkrar Pope, *skall icke förlåta er att hafva funnit den måttligt vacker.* — Nej. Men skönheten skall lätteligen göra det. Alla slags mästare skola säga oss, att i alla yrken, ju närmare man hinner fullkomligheten, ju kallsinnigare anser man andras omdöme, ju mera hvilar man vid den rättvisa man gör sig sjelf, ju roligare öfverlåter man sina verk åt granskningens skonslösa hand. Tryggheten följer det sanna snillet äfvensom den sanna dygden. Det är blott vanmakten, som alltid församlar sina kycklingar under sina vingar." —

I afseende på sjelfva hjeltediktens ämne anmärker LEOPOLD, att man "skulle kunna medgifva, att *Tåget öfver Bält* öppnar en stor och präktig skådebana för inbillningen: en här, tågande öfver afgrunden, med segrande vapen; medgifva, att detta ovanligt dristiga har något som väcker förundran, och kan således vara i någon skyldskap med det underbara, äfvensom det var underligt nog att det lyckades; men man skulle deremot, kanhända icke orimmeligen, kunna anmärka, att denna präktiga skådebana är blott präktig för ett enda ögonblick, är blott ett enda uppträde för inbillningen, och att en händelse, som icke består i annat än ett fortsatt tåg, utan annan naturlig utveckling än att töväder infaller, och utan annan upplösning än att det fryser igen, kunde synas med all dess prakt ett ofruktbart ämne för ett poem i tolf sånger;

man kunde draga i tvifvelsmål, om man nånsin genom dikt och machineri kan ersätta ett interesse, som brister i sjelfva handlingen" — helst (i afseende på det underbara) "förmodligen ingen, utom poeten, i hela denna sällsamma händelse blifvit varse Nordan, Ågir *), Afundsandan, med alla de öfriga gudomligheter, som regera detsamma. Men alla dessa inkast kunna nästan äfven så lätt besvaras. Hvad gör Ulysses i Odysséen annat än tågar? Hvad är Eneas annat än en tågande hjelte? Det är icke vidden af dessa tåg, som bör komma i fråga; det är interesset deraf. Man tvistar förgäfves öfver ämnets godhet, om poemet behagar, äfvensom ett ämne är förgäfves det bästa, när poeten saknar konsten att handtera det. — Frågan är icke: duger ämnet för detta poem, utan duger sjelfva poemet? Och duga: är det att behaga? att interessera? att stundom upplyfta sinnet? Jag vet icke annat. Välan, då vågar jag till en början påstå, att *Tåget öfver Bält* räcker denna grad af fullkomlighet. Jag skulle härvid kanhända icke understödjas af Aristoteles och Batteux. Jag vet deras reglor, och jag vet att bokstafven dödar. Jag har inga underhållande episoder att uppvisa, ingen rikedom på lysande och starkt skuggade karakterer, ingen oenighet emellan anförarne, ingen kärlekshandel, intet spel af passioner och anlägg-

*) Gyllenborg har förvandlat namnet till *Äge*, förmodligen i hans öra mer eufoniskt. Leopold har bibehållit det i granskningen. Då det synts oss förvillande, begagna vi den allmänt antagna benämningen.

ningar, inga smärre enskilda händelser som näras af de större allmänna och som tillbaka förstärka strömmen af deras lopp. Allt är här stort, allt är enkelt, med ett ord, allt är Tåg. Men detta Tåg har med all sin enkelhet i anläggningen sina understundom rätt små och rätt löjliga detaljer, och det är häruti som författaren funnit hemligheten att underhålla läsaren tolf sånger igenom, utan annat ämne än en marsch, dirigerad af några gudomligheter, som här göra *les honneurs de la poësie.* — Det är icke här stället att väcka frågan, huruvida detta underbara, dessa gudomligheters mellankomst kan vara af fullkomligt god verkan i en tid, då vi alldeles icke tro på detta underbara och dessa mellankommande gudomligheter. Jag skall icke heller inlåta mig i någon undersökning, huruvida intet episkt poem skulle kunna bestå, skulle kunna upplyfta sig öfver Lucani medelmåtta, utan tillhjelp af gudar och gudinnor, framdragna ur fabelskräpet och afdammade, för att på en gång öfverrumpla och suspendera alla våra filosofiska begrepp. Jag vet att poesien har, likasom alla andra saker, sitt decorum, sina gamla heliga bruk, och att man, för att bevisa deras onödighet, måste hafva gjort ett fullkomligt poem dem förutan. —

Ibland fördelar af detta arbete, som genast röja sig, finner jag en ganska betydlig i sjelfva stylen. Jag menar härmed icke versifikationen, som kan vara på en gång rätt vacker och rätt litet underhållande, utan denna gåfva att berätta både

noga och värdigt, som Homerus ägt i så hög grad och hvaruti ingen af hans efterträdare gått upp emot honom. Hos oss, som till större delen icke känna det episka poemets natur annorlunda, än ur Virgilius och Voltaire, lefver man temligen allmänt i den tanken, att stylens prakt utgör en af dess förnämsta egentligheter, och vi studsa när vi se poeten nedstiga till smärre detaljer eller antaga en berättande ton. — Författaren är, som jag finner, af något annan tanke. Jag ser öfverallt i hans arbete denna naturligt berättande, fortlöpande stylen, som intet stadnar händelsernas gång för att fånga läsarens förundran, och som intet försåtligt kastar guldäpplen för hans fötter, för att uppehålla honom i loppet och för att dölja sin egen trötthet, utan som merendels otvunget och angenämt skyndar sig från omständighet till omständighet, flätar med en lätt hand större och mindre saker in i kedjan af sin berättelse, och sammansätter, likasom naturen, detta underbara hela af sådana naturliga drag och ledamöter, som ingendera särskildt besvära läsarens fattningsgåfva. Detta är konsten af berättelsen, halfva konsten af interesset, och efter min öfvertygelse Homeri hela hemlighet. Om Virgilius, sjelfve den dråplige Virgilius, redan interesserar oss mindre, så är det kanske till en del af den orsak, att vi ofta i hans skrifsätt mera röja versmakaren än berättaren. Det är icke sjelfva händelsen, som alltid är hans hufvudsak: det är konsten att förtälja den ståteligen. Men det latinska språkets rikhet och böjlighet

göra detta fel, om jag eljest vågar kalla det så, hos honom mindre förkastligt. Han älskade prakt, och han hade guld att arbeta af. Men hos oss förhåller det sig något annorlunda. Denna omsorg för klangen och prakten af hvar särskild vers, så naturligen förenad med afsky för detaljen, så uppehållande vid ord och uttryck, så beständigt syftande åt höjden, så rädd för den lediga, omärkligen framflytande, med ett ord, den äkta berättande stylen, är, näst machineriet, ett ibland de största hinder jag känner för den moderna hjeltedikten. I kraft af att vara dråplig versmakare, upphör man nästan att vara god poet." — LEOPOLD anför derefter, såsom prof på lyckade målningar, hvilka tala på en gång till ögat och örat, bland andra, dessa verser:

"I månens tända sken och dag af hvita tält
Baneret blottadt syns och framför hären ställdt";

eller denna beskrifning på hafvet, i två rader:

"Omäteliga fält, der jordens rymd försvinner,
Och ögat söker strand och endast himmel finner."

"När," säger han, "jag läser dessa och dylika ställen, vet jag ej mera hvad jag skall högre skatta: den berättande enkelheten i poemet, eller den prakt, som understundom framlyser i diktionen. Men ändå märkes denna prakt knappast. Åtminstone studsar man ej dervid. Det kommer deraf, att det är icke skenet af en förgyllning, det är verkligen guld."

Han genomgår derefter kritiskt alla tolf sångerna. Utrymmet medger icke att här följa ho-

nom under denna interessanta undersökning. Ett eller annat drag deraf må dock icke saknas. Bland ställen i poemet, som granskaren ber att man ville läsa "med andakt," är följande:

"Din uppgång, ljufva sol, som Bältet nu bestrålar,
Ser vintern i en prakt, den ingen sommar målar,
När öfver Nordens krets du går att spegla dig
Uti den klara häll der böljan hvilar sig.
I vidden af din bild, som skimrar på dess yta,
Hvad färger skifta nu, som dina strålar bryta!
Dig hafvets spända duk en rörlig tafla ger,
Du lik en folkrik bygd dess öken hvimla ser.
En här, iordningställd och förd i jemna leder,
En féers trägård lik, sig öfver rymden breder,
En skog syns flyttad ut på vilda ocean
Af pikar och gevär, som styras på dess ban.
Ej vapnens skådeplats på de Pharsalska fälten,
Ej på Arbelas slätt af Macedonske hjelten
Så vidsträckt fördes opp, så krigisk fägring gaf,
Som detta Svears tåg på Nordens hvälfda haf.
Förtjusta öbor tro, vid dagens första strimma,
En flaggrik flotta se på hafvets yta simma,
En sol af återsken från harnesk, svärd och lans
I vester tycks gå upp, att öka dagens glans."

Vid tredje sången yttrar granskaren: "Om jag blott sökte tillfälle att oafbrutet följa författaren med rökelsekaret i handen, så skulle jag hafva valt t. ex. den 4 eller den 7 sången, hvilka af alla synas mig de fullkomligaste; men jag har med flit valt denna, i mitt tycke svagare, för att någorlunda uppfylla ändamålet med dessa kritiska anmärkningar. Ännu en gång: jag befarar icke att härigenom misshaga en författare, som synes ändå

mer älska sin konst, än sjelfva de lagrar hon skänkt honom, och som, redan höljd af dessa, omöjligen kan anse för en olycka, om ett eller annat löst blad deraf skulle falla till marken. Scenen af hela denna sång synes mig något förvirrad. Åtminstone måste man vara väl kunnig och väl minnesfast i detta Tågs historia, för att fatta den redigt nog och för att kunna läsa den utan karta." Granskaren öfvergår derpå till en mängd enskilda anmärkningar, hvilka det blefve för vidlyftigt att anföra, och tillägger: "Men det man ännu icke gissat till, är att Vapenlyckan och Afundsandan (under den allmänna striden) haft en liten skärmytsel på egen hand med hvarandra. Man vet icke platsen, hvar den blifvit hållen; men förmodligen hafva de begge gudomligheterna angripit hvarandra i fria luften. — Så när hade jag förgätit gudinnan Danas sällsamma förhållande emot slutet af denna sång. Det hör äfven till det *underbara*, ty det är i sanning *underligit*." —

Deremot gillar anmärkaren fullkomligt fjerde sången. "Det är här," säger han, "som man skall betrakta skalden i sin rätta utflygt. Hvilken handling, hvilken liflighet, hvilka stora och präktiga bilder! Allt är en rörlig tafla af en så ny och ovanlig anläggning, att man förgäfves söker något dylikt i alla mig bekanta episka poemer. Jag stadnar för att förnimma, om jag till äfventyrs höjer kransen något för dristigt; men jag finner icke det. Jag talar om scenens sällsamhet." Efter att ha beskrifvit den, fortfar anmärkaren: "Hvil-

ken duk för en stridsmålare! Ett haf, en bädd af is, höljd af natten och utsträckt öfver afgrunden! Hvilken grupp, — Karls segervagn upplyst af facklor, och omkring den tvenne härar, i moln af rök, som slagta hvarandra. Under dem en fiendtlig gud i sitt fasliga element, som räknar sina offer genom isen, skakande den kedja, hvaraf den fängslas, och som vill brista. — Hon brister verkligen denna kedja, — isen sjunker undan fötterna; allt rasar i svalget, och soldaten

"För sin förskräckta syn sig döden endast målar;
Det bräckta tummelfält, der krigets eld och bloss
I flammor sprides ut och tänder krut och tross,
Är likt en skakad jord af svaflets vilda lågor,
Som vid ett upphördt haf förenas med dess vågor,
Och med det jemmerrop, som opp ur böljans graf
Från hennes offer hörs, Tenaren bildar af."

Femte sången, säger granskaren, "är nästan utan allt underbart, och derför icke mindre vacker. Bjelkes berättelse, och anledningen dertill, visar huru de blott menskliga händelser, väl disponerade, kunna äga ett behag, som öfverstiger allt machineri. Hvad är vackrare och naturligare, än dessa främlingar, dessa officerare af högre och lägre ordning, som i lägret, under hvilans timmar, samla sig omkring den statskunnige Bjelke, för att af honom erfara orsakerna till detta Karls tåg, och det politiska sammanhanget af hans bragder? Jag tycker mig se Nestor, den gamle förtäljande Nestor, midt i ringen af de nyfikne och undersamme Greker."

Vid Ågirs uppbrott ur Lilla Bält och målningen af hans vidsträckta herravälde, i sjunde sången, anmärker granskaren: "Det är märkeligt att detta ställe, ehuru dikt, likväl bibehåller den starkaste illusion. Jag tror icke på Ägir, men min eftertanke kufvas af denna segrande målning. Jag hör, jag ser Ägir, rusande ut på oceanen, uppstigande i sin vagn på den ofantliga vågen, kastande sina herrskande blickar från den ena polen till den andra, och påminnande sig (förunderliga skönhet!) sitt forna herradöme öfver hela naturen. Detta hastiga ögonkast på nästan alla tiders begrepp om jordens daning, fullbordar att utvidga denna tafla och att gifva henne det förblindande, majestätiska utseende af samning, som är illusionens rätta moder."

I sjunde sången förekommer den syn, som bestämmer Karls beslut att gå öfver Stora Bält. Hvad anmärkaren derom yttrar, är så vackert, att det ej bör glömmas. "Karl har fattat sitt beslut. Under oron af en sömnlös natt begifver han sig till stranden. Här ser han långt ut på hafvet en hamn, som småningom nalkas honom, och som han på dess sköld, dess mantel, dess med lagrar fästade krona igenkänner för att vara gudinnan Svea; men hvad bär hon i famnen? — Ett barn, — hans unge, af honom sjelf ännu osedde son. Denne visar hon honom och pekar utåt Bält. Förgäfves söker jag att med eftertankens köld bemanna mitt hjerta emot det patetiska i denna dikt. Jag finner nog att det är lika omöjligt för ett helt rike

att visa sig på hafvet i mantel och krona, och bära sin kronprins i famnen, som det är för politiken att bo i luften, uti ett slott af dunster; men Karl, som vid åsynen af det öppna Bält fördjupas i sina betraktelser, — men denna föreställning af ett folk, hvars fördelar fordrade detta offer af hans ro och kanhända af hans lif, — denna föreställning af en son, som en gång skulle ärfva hans makt, skulle skörda äran af hans segrar, och som han ännu aldrig fått trycka till sitt bröst, — denna föreställning, säger jag, som afgjorde hans beslut, är sann och framför allt rörande; den öfvervältigar mig, och deri ligger det regelmässiga deraf." — "Men (fortfar granskaren) något, hvaröfver läsaren skall förundra sig, är, att under denna diktade gudomlighet finna en annan diktad gudomlighet förborgad. Det är ingen annan än Vapenlyckan, som här antagit gudinnan Sveas hamn. Den ena skuggan spelar den andras person. Men först förtryter man verkligen att finna sig litet gäckad derigenom, sedan man tagit ett icke ringa interesse i denna vision. För det andra, af hvad orsak måste Vapenlyckan här föreställa Sveas person? Ville poeten icke personifiera ett rike? Men han personifierar ju annars både Sverige och Danmark, till och med Halland, Skåne och Bleking? — Det är sannt, man finner uti Iliaden, huru Jupiter skickade en dröm till Agamemnon under Nestors hamn, i stället att skicka Nestor sjelf; men Nestor var en orklös gubbe, och det som skulle ske, borde ske samma natt, borde ske i ögonblicket.

Det hade varit en omväg att först skicka drömmen till Nestor, och så Nestor till Agamemnon."

Om åttonde sången heter det: "Målningen af mörkrets och hafvets farligheter har sina träffande drag, men i öfrigt är interesset svagt." — Den nionde sången ger anledning till flera anmärkningar. "Den episka skaldekonsten," säger granskaren, "har ett slags urgammal häfd på himmel och helvete. Man har alltsedan Homeri tid ansett detta underbara såsom en konstitutiv del af epopén." — Men vår poet "placerar afgrunden hvarken i jordens inelfvor, vid medelpunkten af dess sköte, som Homerus och Virgilius (och efter dem Dante), eller skapar han enkom en ny glob derför, som Voltaire och andre. Det ställe, der de aflidnas brottsliga själar straffas för sina laster och brott, detta förskräckelsens hemvist är — hvad? — jordklotet, detsamma jordklotet, hvilket de under sin lefnad bebott och befläckat. Det Platonska begreppet om själens natur, som man så många resor gillat och förkastat; som man en dag väl torde gilla på nytt igen, och som man läser nästan med poetens egna ord i första boken af Ciceros Quæst. Tusc., tyckes hafva lånat honom denna fiktion. — Högmodet fängslas inom fädernas tomma grifter; Spinoza är blott dömd till det lindriga straffet att läsa sina egna verk, o. s. v. Dessa hämndens offer uppslukas dock ändtligen af den eviga natten, sedan straffet uppnått höjden af deras brott;

"Men denna usla tröst åt kungars skuggor nekas,
Den sanning de förtryckt kan ej till nåd bevekas." —

"Efter att hafva nedstigit till helvetet, uppstigom till himmelen. — Karl finner här äfven andra, än konungar. Detta är vackert, och önskligtvis sannt; men att Karl förundrar sig deröfver, det är något, hvaröfver läsaren med mera skäl skulle kunna förundra sig. Emellertid betalar auktor detta lilla fel med skönheter af första ordningen; han blottar en liten brist, för att strax derpå hölja den med dubbel rikedom, och det är på sådana fel som man skall känna goda författare." — Bland lyckade ställen utmärker granskaren här den skildring, som skalden lemnar af menniskoslägtets upplysare och välgörare, skördande sin lön i de sällas boningar, och tillägger: "Detta monument, kanhända första gången upprest åt vetenskaperna vid sidan af en svensk hjelte; detta blad af snillets lager flätadt i Karls krans, är värdigt höjden af Karls fria sångare, och har blott kunnat gifvas af en mästare åt sina likar."

Ingenstädes målar granskaren sig sjelf bättre, än i sista anmärkningen vid denna sång. Gustaf den tredje hade nyss förlorat sin yngste son Karl Gustaf, hertigen af Småland, hvilken förlust så häftigt angripit konungen, att hans närmaste fruktat för hans helsas allvarliga rubbning. Då den episke skalden med ett penseldrag vidrört en senare tid, hade granskaren önskat att, efter de största episka skalders exempel, ett rörande drag inflätats om en sådan förlust. "Ett förtidigt öde," säger han, "har beröfvat oss en yngre prins, en annan Karl Gustaf. Man behöfver blott påminna

sig de verldskunniga orden *Tu Marcellus eris*, — dessa tjugo patetiska verser, hvari Augusti gemål igenkände sin unge aflidne son, — dessa verser, som hon dånade af rörelse att höra, och som hon betalte ofantligen af nöje att dåna, — man behöfver, säger jag, endast hafva känt interesset af detta ställe hos den latinske sångaren, för att sakna samma skönhet hos den svenske; icke imiterad ur Virgilius, utan tagen ur naturen, och hvartill vår förlust räckt honom ett alldeles eget original. Allt hade här kunnat blifva detsamma, — den ofantliga belöningen kanhända undantagen." — LEOPOLD älskade, beundrade GUSTAF; han önskade, att skalden måtte skänka hans sårade hjerta sångens tröst, men icke vänta lön derför. Den öppna, i oträngdt mål framkastade misstanken om dess uteblifvande hade kunnat såra ett annat sinne än GUSTAFS. Tvertom. Han älskade hvarje utmaning till högsinthet. Sannolikt hade skalden, ännu utan personlig bekantskap med föremålet, anat detta, och det bidrog måhända till den förkärlek till honom, som GUSTAF fattade.

Den tionde sången äger, enligt anmärkaren, en lofvande början och åtskilliga vackra detaljer. I den elfte ogillar han åter det nog mycket anlitade episka "machineriet," och yttrar i anledning deraf: "Ett gammalt förtrolladt torn vid hamnen, der Politiken har sitt säte, är i denna sång magasinet för det underbara. Derifrån och deromkring utbreda sig gudomligheter till större öfverflöd, än någonstädes tillförene. *Afundsandan, Högmodsan-*

dan, Dana, Svea, Friden, Sanningen, Lögnen, Rättvisan, Menlösheten, Politiken, Egennyttan, låna alla dels sina personer, som poeten lånat dem, dels sina namn, i brist af personer, till poetens disposition." — Af annan art anser han ett sannt poetiskt begagnande af en personifikation, och anförer, såsom exempel derpå, episoden om Selands härjande, då Danas bleka hamn tränger sig fram ur rök och lågor, för att rycka brandfacklan ur FREDRIKS händer. "För min del," säger han, "känner jag mig åtminstone hundrade gånger mera benägen att för detta ögonblick antaga ett slags skyddande öfvervarelse för hvarje folk, en viss genius, som skapar dess lynne, ikläder sig dess personlighet och vakar öfver dess öden, än att sakna denna skönhet, detta underbara skydd, lemnadt ett olyckligt folk, som hotas af fiendens ljungeld på den ena, och af sin egen öfverhets brandfackla på den andra sidan. Reglorna för det underbara äro då desamma, som för all konst, illusionens, det högsta skönas. — Denna konst att upplifva naturen, att *dikta utan osanning,* är poesiens äldsta och egentliga underverk; en konst, hvari man, ännu i vår tid, aldrig lyckas utan att upplifvas af något slags *divinior aura.*"

Den tolfte och sista sången finner granskaren så lastad af dekorationer, att den liknar en akt af en heroisk opera. "Det är," säger han, "blott formen som felar, och som jag skall taga mig den friheten att låna den på några ögonblick; men jag ber läsaren så mycket möjligt är tro, att det icke

sker af kitslighet att travestera, utan blott för att göra sanningen af min anmärkning så påtaglig, som vissa sinnen merendels behöfva det." Han lemnar verkligen, scen för scen, ett förslag till lyrisk behandling deraf, och tillägger: "Jag underställer kännares och i synnerhet mästarens eget omdöme, huruvida denna sång icke snarare är författad på planen af ett musikaliskt drama, än af en hjeltedikt? Eller är det då ingen skilnad dem emellan? Är handlingen af hjeltedikten, hvars interesse icke består i en oafbruten kedja af allegoriska dekorationer, utan i verkliga, svåra, vigtiga bragder, hvilka igenom deras sanning och sammanhang fängsla läsarens uppmärksamhet, — är den, säger jag, icke af en annan natur än handlingen af en opera, som gemenligen uppfyllt sitt ändamål, när hon underhållit ögat, uppfyllt örat och talat litet till hofhjertat? Jag väntade att i denna sång se den manlige Karl utbreda sin isiga och liksom ur hafvet uppkastade här öfver en öde och darrande strand, omsluta med sina troppar ett inspärradt och vacklande råd, fordra deras offer utan öfvermod, men med fast och bjudande röst, — jag förmodade att se Karl sluta sitt tåg uti sitt läger, på domstolen öfver Nordens öden; men jag föreställde mig icke att finna detta läger förbytt till en lyrisk skådeplats, och Karl till en teaterdrott, som spelar en roll lämpad efter dekorationerna. Men när jag undantager dessa små missnöjen med planen af denna sång (hvari jag till äfventyrs felar), är jag den förste att beundra den rika och

lyckliga bildningsgåfva, som poeten här förråder. — Och sedan man en gång skapat en sådan förtrollad verld, sedan man en gång uppbyggt en så präktig teater åt inbillningens skuggbilder; hvilken har nog mod att åter kasta den öfverända, för att bygga en ny åt verkligheter, som ofta äro af mindre behag? — Om något är svårare än att skapa sköna saker, så måste det vara att åter uppoffra dem." —

Efter ett närmare skärskådande af detaljerna, slutar LEOPOLD: "Om författarens ögon någonsin falla på dessa blad, skall han icke förtryta den frihet, hvarmed jag yttrat mig öfver hans arbete. Jag har icke och skall aldrig hafva något annat interesse, än smakens och sanningens, och jag smickrar mig att hafva det gemensamt med honom. — Jag föreser nog, att det skall förekomma mången tilltagset, när en man ur hopen uppstiger och säger: den sången synes mig svag, den deremot skönare, denna tredje förträfflig, o. s. v.; men detta tungomål kan icke misshaga den mest filosofiske skald, som vår nation äger. Han vet, att det är på det sättet som ypperliga författare kunna blifva undervisande äfven i deras ofullkomligheter. — Man vise mig blott en enda episk skald, som vunnit rätt till odödligheten och som efterverlden beundrar utan undantag af svaghet och ofullkomlighet. Säger man icke om Virgilius, att hans andra, fjerde och sjette bok utmärka sig långt framför de öfriga i skönhet? Att hans sista sex böcker utmärka sig långt framför de andra i svaghet, och att hans plan är både sammanflickad och osam-

manhängande? Ler man icke åt denne samme poet, för hvilken man annars knäböjer, när han, under flykten från Troja, låter Eneas lemna sin gemål Creusa på ett visst afstånd efter sig, och förlora henne i skogen, för att sedan desto beqvämligare låta den fromme mannen kurtisera Dido och gifta sig med Lavinia? Och ändå är Virgilius den mest förtjusande af alla forntidens skalder. Säger man icke om Homerus, att hans rhapsodier äro föga sammanhängande; att den sublime mannen än sofver, än radoterar? Och ändå är Homerus den samme skaldefadren, som alla tider regerat på parnassen. Säger man icke om Tasso, att han smyckat sin Pegas med fransar och bjellror? Om Milton, att hans snille rullar, likasom solen i sin ekliptika och utdelar sommar och vinter åt hans poem? Och har man icke till och med utsatt datum af dess vändningspunkter? Säger man icke om Klopstock, att hans poesi ofta öfversvallar sina fält i stället för att vattna dem, och att man hos honom blott på färgen åtskiljer änglar och djeflar? Och ändå förblifva Tasso, Milton, Klopstock eviga högtidsnamn i skaldernas kalender." — Granskaren öfvergår derefter till VOLTAIRE'S *Henriad,* som han kallar ett arbete "fullt af fel, som höljas af ännu större skönheter," samt fäster uppmärksamheten derpå, att den sista upplagan, efter fyrtio års rättelser, icke ägde mer än en enda sång, som liknar den första upplagan. "Och när man betänker," fortfar han, "att sjelfve Maro, missnöjd med en hjeltedikt, hvarpå han under ett tolfårigt arbete

uttömt sitt snille, vid sin död hellre valde att låta uppbränna den med alla dess skönheter, än att i efterverldens ögon bära skymfen af dess återstående ofullkomligheter, så skulle man icke undra, om ett verk af lika vidd och oändligt större svårigheter, som först i går lemnade pressen, erbjöde ämnen för en och annan kritisk anmärkning." Han anser fast mer, att, då nyare skalder äga den fördel framför de gamle, att genom tryckpressen kunna inhemta ett allmännare omdöme öfver sina verk, bör icke en illa afsedd belefvenhet beröfva konsten detta medel att fullkomna sina mästerverk, och tillägger: "Det är falskt, att en granskning är ett bevis af en sidvördnad. Man har först påfunnit denna beskyllning sedan berömmaren alltid måste ljuga. Om granskningen är sann och grundlig, är den ett tecken af högaktning, ett offer af den fria beundran, som kännaren frambär för skaparen af hans nöjen. Det är ännu falskare, att en kriticerad skald är en medelmåttig skald; det är blott medelmåttan, som icke kan granskas; hon kan blott beles, eller, om hon är af börd, hemligen föraktas; men det är allra falskast, att man, för att granska ett stort snille med rättvisa, sjelf måste antingen öfverträffa eller åtminstone uppväga det. Hvilken skulle då granskat Horatius och Pope? Skulle vi kanske afvisa en Scaliger och en La Croze, när de komma och framlägga sina af förnuftet förestafvade anmärkningar vid den flygt, som vi beundre hos dessa begge örnsnillen? Eller var Qvintilianus verkligen större man än Demo-

sthenes och Cicero? — Jag har sökt att utmärka några skönheter af detta arbete; men hvem kan uttrycka alla dess svårigheter, de hemligen öfvervunna och de ännu återstående? Näst det, att hafva fört en här på isen öfver Bält, vet jag, ibland oss, intet vågsammare företagande än att göra en hjeltedikt deröfver; men hvad förmår icke snillet att uträtta och att besjunga?"

LEOPOLDS granskning och GYLLENBORGS sätt att emottaga den kunde ännu i våra dagar tagas till föredöme, huru dylika vittra högmål böra behandlas. Den gamle skaldefadren skrifver till sin unge granskare: "Skulle jag frukta sanning? Det är allenast af den rösten, som ett lof är smickrande, och kritiken, som dermed blandas, upplysande, icke mindre för allmänheten än mig sjelf. Jag har ansett första upplagan som ett koncept, underkastadt allmänhetens ompröfvande och granskningen af de få upplysta snillen vi äga." — Den 29 dec. 1785: "Jag håller nu på att låta trycka mina *Årstider,* icke af kärlek att få dem allmänna, utan endast af nöje att se dem tryckta, då man först kan finna hvad som är passabelt eller intet. — Huru nödigt vore det ej för mig att få rådgöra med min vän om tilläggningar i mitt Tåg! En ny edition deraf blir framdeles det bästa svar på kritiken." — GYLLENBORG fortfor att underställa LEOPOLD sina dikter, innan de utgåfvos. Vid öfversändande af skaldestycket *Inbillningen* skrifver han: "Jag anförtror föregående vers åt *den ende,* som deröfver kan fälla ett *säkert* omdöme. Säg mig

uppriktigt, hvartill de duga, och om jag med Ulysses i skådespelet kan säga, att jag med detta lilla prof

"Bevist att jag är till, och är hvad jag har varit." —

Ett år senare skrifver han (den 13 november 1786): "Det är nu ett år sedan jag skref täta bref till Upsala, till min käraste Leopold, och har ej glömt min gamla vana, ehuru jag synes vara alldeles förgäten. Är det rätt att lemna mig så länge i ovisshet, huru er helsa är och öfriga omständigheter, som alltid lika interessera mig, när det angår en vän? — I sommar har jag gjort ansenliga tilläggningar vid mitt Tåg och ville önska att få underställa alltsammans min granskares öga. Det svar jag författade på kritiken har jag nu lemnat att införas i nästa qvartal af *Parnassen*, emedan jag intet kan få det särskildt tryckt, och det icke heller passar sig på annat ställe, efter så lång tids förlopp. Allmänheten skall der mindre finna några gällande skäl på min sida, än min uppriktiga vänskap och tillgifvenhet för min värde kritikus. Jag längtar att få höra ert poem öfver *Odödligheten*, som jag så mycket hör berömmas, och ej trott, att jag skulle bli den siste, som deraf skulle få del. Er trognaste GYLLENBORG". — LEOPOLD misstog sig dock icke när han, i början af sin granskning, trodde dem, som icke vilja "uppoffra sig för sin öfvertygelse i rimkonsten, göra klokast att hålla sina examinerande fingrar tillbaka från hela detta retliga slägte af sköna snillen." Den förste, som uppträdde mot hans granskning,

var REGNÉR, hvilken drog honom för rätta i sin vittra tidskrift *), med följande tilltal: "Så angenämt det är att i denna kritik röja en kännare, ett rart möte på detta lärdomsfält hos oss, så föga tillfredsställande är det att sakna deruti, jag vill ej säga den styrka som han väl vist sig äga, men ej fullkomligen användt, men det som är litet förtretligare, den värdighet som det granskade poemet, utan tvifvel det vigtigaste vi äga, med allt skäl hade kräft. Då denne granskare, genom sin retande skrifart, lätteligen vinner allmänhetens bifall, och dessutom genom sina kunskaper synes förtjena dess fulla förtroende, skulle man, på vitterhetens och rättvisans vägnar, hafva önskat, det han, hvad *Tåget öfver Bält* beträffar, ej följt sin egen princip att hastigt och på en gång genomläsa sådana arbeten. **) Man hade då säkert fått se en både grundligare och värdigare, fastän mindre qvick kritik af hans hand öfver detta arbete. Han skulle då t. ex. icke funnit scenen af tredje

*) *Svenska Parnassen* (2 häftet, 1785, s. 199). Det må erinras, att denna tidskrift, som pryddes med bidrag af CREUTZ, OXENSTJERNA, KELLGREN, ADLERBETH och flere den tidens berömdaste författare, var då den förnämsta i vårt land, samt att lof eller tadel i densamma ägde för en ung författare betydelse.

**) LEOPOLD säger i början af sin granskning: "Det första, som jag skall taga mig den friheten att säga om detta arbete, är det, att man så mycket möjligt är bör läsa det på en gång. Af alla slags poemer gifves måhända intet som måste läsas oafbrutnare eller fortare, än en hjeltedikt." Naturligtvis menas här, att det måste läsas i sin helhet, innan interesset kallnar; men motgranskaren fäster dervid det begrepp, att det bör ske som ett hastverk.

sången så förvirrad, som han sig densamma föreställer och för sina läsare ännu värre afmålar." — Efter att hafva sökt visa, att händelserna framställts "så enkla och tydliga som trots någon avisartikel," fortfar anti-kritikern: "Härigenom försvinner hela den förmenta villervallan och med densamma alla de löjliga svängningar, hvarmed granskaren deruti förlustar sig. Men, som sagdt är, skulle han icke gjort författaren denna och dylika oförrätter, om han ej följt ofvannämnda sin princip, och ännu mindre skulle han med den lättsinnighet — jag brukar ett lindrigt ord — handterat dess arbete, som på flera ställen röjes. Man ser honom anföra verser derur på ett sätt, att de måste förlora sig, och läsaren tvingas att endast löpa efter hans infall. Man ser honom till och med förändra (vore det dock äfven förbättra!) författarens verser, t. ex. den 298 i 1:a sången, den 127, 132 i 6:e sången o. s. v. — ett uppförande som jag, af högaktning för skalden och af vänskap för granskaren, ej skall våga undersöka." Denna eftertänkliga anklagelse föranledde oss att jemföra de anmärkta ställena. Vi finne då i *Tåget öfver Bält* versen 298, första sången, så lydande (det är Vintern, som låter Danas tårar frysa):

"På hennes bleka kind han fäster fälda tårar."

Leopold har:

"På hennes bleka kind han fäster hennes tårar."

Om uttrycket dervid icke vunnit, synes det åtminstone icke förlorat. De i sjette sången antydda verser hafva vi ej kunnat finna bland de af Leo-

POLD anförda. Möjligen har ett tryckfel ägt rum i hänvisningen. I allt fall visar LEOPOLD en sådan omsorg i urval af de vackraste ställen ur hjeltedikten, att anmärkningen synes obefogad. — REGNÉR fortfar: "En vigtig påminnelse måste likväl tilläggas. Den alltid qvicke, fast stundom något förhastade granskaren visar en art köld för stil och harmoni, så mycket farligare, som den crisis, i hvilken vår vitterhet, genom vissa villhjernors smittande utdunstningar, synes vara, lutar redan derhän att försumma denna vigtiga del af poesien." — Man väntar knappt att finna LEOPOLD anklagad såsom den der visar "köld för stil och harmoni" och såsom lemnande stöd åt "vitterhetens villhjernor."

GYLLENBORGS förbemälda svar är i en helt annan ton, värdigt sin författare. Det innefattas i två bref till granskaren, införda i REGNÉRS tidskrift. Att skalden skulle fullkomligt förneka sin natur, såsom tillhörande *genus irritabile vatum*, hade varit för mycket begärdt. Men jäfvet emot anmärkningarne är lugnt, hofsamt, mot slutet äfven vänligt. Han begynner med den försäkran, att en författare, sådan som hans granskare, förgäfves utelemnar sitt namn på titelbladet, då hans eldiga penna röjer honom; men skalden finner honom vara otacksam i sitt stränga omdöme öfver allmänheten, enär ingen kunnat i högre grad smickra sig af dess välvilja, än granskaren, "hvars snillefoster alltid med förnöjelse omfamnas." — "Också (fortfar han) tyckes M. H. i sina anmärkningar hemli-

gen erkänna denna gudomlighet, på hvars altare han frambär ett angenämt rökverk af lekande infall. Dessa tjena väl oftast till intet annat än att roa läsaren på ämnets bekostnad, äfven utan att upplysa det; men jag är dock M. H. mycken erkänsamhet skyldig för den möda och det snille, som blifvit användt vid granskningen af mitt arbete. — Allmänheten, utan att besvära sig med eget pröfvande, beväpnas med skäl till både pris och klander. Det förra smickrar mig af en upplyst kännare. Öfverflödet deraf hade kunnat missbaga läsaren, om ej det senare tillkommit, och lärer förmodligen ej annorlunda anses än som ett vanligt mynt, hvarmed granskare köpa sig rättighet att upptäcka felen. För mig har detta mynt icke behöfts. Det är sjelfva de kritiska anmärkningarne, för hvilka jag är M. H. högst förbunden. De gifva mig anledning att förklara de omtvistade ställen och pröfva huruvida någon ändring fordras, hvarom jag ännu tviflar."

"Om M. H. behagat läsa eller minnas företalet till poemet, så hade många anmärkningar blifvit sparda; han hade då sett alla de delar, som nödvändigt tillhöra mitt ämne, och ej satt dess tillräcklighet i fråga. Sjelfva poemet har dessutom kunnat öfvertyga M. H., att det innefattar annat än frost och töväder, annat än marchen öfver hafvet, ehuru underbar den varit och värdig att beskrifvas till alla dess omständigheter."

Skalden genomgår derefter anmärkningarne, och söker vederlägga dem, hvilket är ingen lätt uppgift. En redogörelse för detta genmäle blefve alltför vidlyftig. Exempelvis må anföras svaret på den förnämsta anmärkningen, så lydande: "M. H. kriticerar de osynliga varelsernas aktion, utan att påminna sig, under hvad natur de äro förestälda, som utmärker deras förmåga. *Afundsandan* är icke införd såsom ett moraliskt väsen, utan såsom en ond ande, ett afgrundsfoster. Huru många af det slag öfversvämma ej andra episka dikter! Vår gudalära, som erkänner deras varelse, tillåter skaldekonsten att antaga dem; en frihet, den jag likväl sparsamt nyttjat. Rätta fältet för en hjeltedikt är ej i andarnes verld, der nyare skalder hafva flyttat sånggudinnan. Hennes äldsta och sannskyldiga rum är jorden, men hon har ej afsagt sin gudarätt att framkalla himmel och helvete, när hennes tjenst det fordrar." — Särskildt är skalden missnöjd med granskarens ogillande af sammanblandningen utaf allegoriska väsenden med de i hjeltedikten handlande personer. "M. H. — säger han — liknar dem samtligen vid de fabelgudar, som målas på väggarne och icke kunna räknas till sällskapet. Hvad löje tror M. H. åstadkommas med denna liknelse? Om mästarens hand igenkännes i de målade figurer, så kan mången vara i sällskapet, som förtjenar mindre uppmärksamhet." — Emellertid har det allmänna omdömet och en senare tids smak gifvit LEOPOLD rätt. De allegoriska och sjelfskapade gudomligheterna hafva för-

svunnit ur den nyare epiken, som i allmänhet hvilar på verklighetens grund.

Det lilla godmodiga groll, som framskymtar hos den lika vördnadsvärde som älskvärde skaldefadren, upplöser sig mot slutet i följande hyllning af granskarens snille och en anhållan om hans fortfarande vänskap:

"Skaldekonsten väntar att af M. H. ställas i dess rätta dag: att på ena sidan skiljas från den rimmade prosa, som vågat taga hennes namn, och på den andra ifrån styltor af stora ord och uppblåsta tankar, hvarmed hon tror uppstiga till himlen och förlorar sig på vägen i en evig dimma. Men då M. H. återställt penseln i skaldekonstens hand, så utmärk äfven för henne ämnen värdiga att afmålas och hvarigenom hon kan återvinna sin förlorade vördnad hos allmänheten. Sådana ämnen äro naturens verk, höga och ädla gerningar, sanningar, hjeltevärf, dygden, fäderneslandet! Det är af detta senare ämne, som mitt poem kan tillegna sig något värde. Jag utgifver det icke för något mönster i skaldekonsten, men som ett efterdöme i anseende till sitt föremål. Måtte jag ej förgäfves hafva visat vägen för yngre och lyckligare skalder till högsta graden af deras ära!"

"Jag har afgjort, så godt jag kunnat, saken med min granskare, men icke med en vän, som i sina anmärkningar lånt sitt snille att upplysa flera ställen i mitt poem och som slutligen krönt arbetet med de lagrar, som växa frivilligt och blomstrande under hans händer. M. H. täckes

anse som ett prof af min erkänsla den möda jag gjort mig att förklara mitt skrifsätt; en möda hvartill jag ej kunnat förmås af annat skäl, än af högaktning och vänskap. Skulle M. H. hedra mig med samma tänkesätt, så har Tåget öfver Bält, som gifvit anledning till vår bekantskap, efter önskan belönt sin författare."

Senare bref ådagalägga, att vänskapsbandet emellan desse ädle män förblef orubbadt, till dess det upplöstes af döden. GYLLENBORG hyste för LEOPOLD en verkligt öm tillgifvenhet.

Denna interessanta episod i vår vitterhets häfder, denna tornering emellan tvenne snillen som GYLLENBORG och LEOPOLD, hvarunder så många karakteristiska drag af begge förekomma, kunde gifva anledning till flera betraktelser. Vi inskränke oss för närvarande till ett par frågor. Hvar finner man i LEOPOLDS granskning denna förkärlek för det fransyska, denna uteslutande smak, som man så mycket förebrått honom? Nämner han ej, såsom sig bör, i främsta rummet bland mönster i episk skaldekonst de gamla klassikerna, och dernäst TASSO, MILTON, KLOPSTOCK, såsom "*eviga högtidsnamn*" (hvilken senare benämning man länge beundrat som en skapelse af TEGNÉR, ehuru den tillhör LEOPOLD)? Nämner han ej sist VOLTAIRE, med mycket loford, men med tillägg, att hans hjeltedikt är full af fel, ehuru de återköpas af ännu större skönheter?

I öfrigt upplysa de här vexlade skrifter derom, att hufvudfrågan i den emellan LEOPOLD och

THORILD förda strid är långt äldre än denna, liksom den fortsattes långt efter dem, och att den gälde en grundsats, ej ett personligt herravälde på Parnassen. Redan GYLLENBORG klagar öfver det bålstora i ord, det uppblåsta i tankar och det dimmiga i begrepp, som vill inkräkta skaldekonstens namn och rum, och vädjar till LEOPOLD att återställa hennes anseende; REGNÉR omtalar, såsom känd sak, den "farliga crisis," i hvilken vår vitterhet alltredan befann sig genom "vissa villhjernor." Vi få framdeles se, att om än LEOPOLD, hänförd af ridderlig sjelfuppoffring, upptog den handske, som kastats åt den döende KELLGREN, förmåddes han till stridens fortsättning endast af deras förenade röster, som då ansågos såsom vitterhetens ypperste målsmän. Granskningen af GYLLENBORGS hjeltedikt var det *ex ungue leonem*, som anviste hans blifvande plats i vitterheten. GYLLENBORG sjelf vände sig, från detta ögonblick, till den unge magistern, såsom "den ende säkre domare," ehuru KELLGREN fanns, och vi kunne ej heller erinra oss från denna tid någon kritik af den sistnämnde, af den halt som den ifrågavarande. Att GYLLENBORGS yttrande ej var en tom artighet, visar sig deraf att, ehuru han i antikritiken säger sig ej funnit skäl att frångå sina åsigter, omnämner han likväl i ett senare bref, att sådant verkligen inträffat. "Jag har," skrifver han i ofvan anförda bref, "i sommar gjort ansenliga tilläggningar vid mitt Tåg, och önskar få underställa alltsammans min granskares öga."

THORILD, som fortfarande befann sig i vänskaplig brefvexling med LEOPOLD, är af motsatt mening med REGNÉR och finner LEOPOLDS granskning för mycket berömmande. Enligt hans omdöme är *Tåget öfver Bält* "ett stort monument af barndom och omognad, och så löst i sin första uppresning, att Criticus, som gått det så nära, står der sjelf nu alldeles öfvergrusad. — De bladkräk, som lefva af Stockholms-Posten, gapa stort af förundran, men jag, och femtio med mig, skämmas att Leopold — ett så stort namn! — kunnat prisa *Bältiaden*. Jag, för min del, har i hela vida verlden ej sett ett uslare poem. Ty alla andra ha antingen naivetetens behag, eller platthetens ursäkt. *Gustaviaden* (af BRANDER) är ej tusendelen så rik på osmaklighet och vanvett. Detta är ett riktigt arkiv af allt poetiskt elände."

Att LEOPOLD icke varit rätt belåten med REGNÉRS klander af anmärkningarne vid GYLLENBORGS hjeltedikt, synes dels af en skarp motkritik, som han lät införa i *Stockholms-Posten* (år 1785, n. 272, 273 och 274), dels kan det dömmas af ett skämt, som han drifvit med sin motgranskare, och hvilket är af den mest egna art. REGNÉR lät införa i *Stockholms-Posten* ett misslyckadt försök att öfversätta HOMERUS, hvilket han redan förut meddelt allmänheten i sin egen tidskrift, och hvari han säger sig sökt härma "enfaldigheten i originalet." Fragmentet afbröts midt uti samtalet emellan Agamemnon och Akilles, med derunder tecknadt: "fortsättning e. a. g." Ett par dagar deref-

ter kom också en fortsättning, men af LEOPOLD, som härmar föregångarens något tröga och tunga verser på det mest löjeväckande sätt, naturligtvis öfverdrifvande hans svagheter, för att fästa derpå större uppmärksamhet. Såsom prof på LEOPOLDS förmåga att antaga olika ton, må denna lilla härmning meddelas. REGNÉR hade slutat med anförande af Achilles' tal, hvarpå LEOPOLD låter Agamemnon genmäla i följande ordalag:

"Häruppå svarade kung Agamemnon så:
Achill, fast käck och stark, du dock ej fresta må
Att spela några knep. Dig må du ej inbilla
Dig skola få din lott: mig skola sitta stilla
Med tomma händerna. — Likväl, som du befallt,
Jag flickan släppa vill, men gör en snar anstalt
Att jag i stället af de högsinta Achiver
Må få ett annat pris, som thesso värdigt blifver.
Lägg öfver detta rätt. Ty om jag det ej får,
Att från dig taga ditt jag strax på stunden går,
Ell' vänder jag mig ock till Ajax och Ulysses;
Af den, jag kommer till, för visso jag ej kysses.
Men vi få sedan tid att sluta detta af.
Nu skjut det svarta skepp uti det blanka haf,
Sätt roddare deri, som kunna ro med åror,
Sätt så en hekatomb af hundra stycken fåror,
Sätt Chryses äfven dit, med vackra kindbenen,
Och någon rådsperson, som blir anföraren,
Ajax, Idomené, Ulysses, eller äfven
Dig, skräcklige Achill, som hotat mig med näfven,
Att, se'n vårt offer vi åt Långskotts-guden gjort,
Han blidare må bli mot oss på denna ort. —
Häruppå svarade Achilles ganska bister
(Han från sin thron sprang upp, ur ögat flögo gnister):
Du oförskämde, du, du harehjerta, du,

Hur vill du framdeles, att vi Achiver sku'
Dig hörsamma och slåss, än bakom embuskader,
Än emot fiender som stå i långa rader?
För de Trojaners skull, som bära långa spjut,
Jag ej till Ilion kom att köra dem derut;
Jag ej (han stack sin hand i byxsäcken) har klagat,
Att mina betesnöt och hästar de förjagat,
Att i det mylliga, folkrika Pythien
De stulit bort mitt hö och mina äppelen.
Ty det är skildt från dem af många stora sjöar,
Som blifva större än af regn och när det töar,
Och den Alldundrande dessutom hafver satt
Ett råskäl mellan oss af bergstraktsskuggors natt.
För din skull blott, ditt best! (här knöt han hand för näsan)
Har jag och mina män gjort hela denna resan,
Att mot Menelaus uppfylla mitt förbund
Och att din bror må få sin fru igen, din hund!
(Forts. e. a. g.)"

Naturligtvis kom ingen fortsättning, hvarken af den ene eller den andre öfversättaren. Vi få framdeles se, huru vänskapen förenade Regnér och Leopold, och huru den senare uppmuntrade Regnér till de metriska öfversättningar af de gamle, som förskaffat honom ett aktadt namn i vår litteratur.

Bilagan 2.

(Till sid. 126.)

Thorilds resa till England var ingalunda, såsom man i allmänhet föreställer sig, en litteratörs utflygt, för att förkofra sig i bildning och erfarenhet; den företogs tvertom för att, enligt hans egen föreställning, sprida ljus öfver verlden och, hvad

var mer, rädda henne. Derom vittna flera drag, hvilka det är nödigt att känna, för att rätt bedömma denne förunderlige mans ställning till sina vedersakare och deras sätt att betrakta honom, hvilket icke upplyses af stridsskrifterna. Hvilka ofattliga ombildningsplaner han hade i sigte vid sin resa till England, synes såväl af en utförlig trosbekännelse till hof-intendenten THAM, som af följande ord till en ungdomsvän, HEURLIN: "Jag reste ut för att förena mig med *alla excellenta hufvuden* och hjertan, till att bryta *träldomen öfver jorden.* Bristen på sådana i England, långt mer än äfven här (brefvet är dateradt Medevi), gaf mig tanken att resa åter hem." Följande yttrande i ett bref till LEOPOLD, hvilken framställt ROUSSEAU till förebild, är jemväl märkligt: "Jag tillber så mycket som någon dödlig evangeliska ljufheten af Rousseaus själ. Men det är ej så *verlden uppehålles.* — *Luther, Vasa* rousseauiserande, hvad skulle de gjort? — Man kan skilja emellan de sköna glasskåpskarlarne och de *heroiska,* som äro gjorda för att *hämnas* och *stifta rätt.*" — Han anser sig ha gjort begge delarne emot KELLGREN, medelst *Straffsången* och den derpå följande tillegnan af "Inbillningens nöjen." Enligt ett bref till LEOPOLD, ville han medelst dessa motsatser säga KELLGREN: "Här gifvas väsenden, som äro *öfver* er, både i *förskräcklighet* och *nåd.*" — ATTERBOM anser *Straffsången* "till en stor del bestående af de utsöktaste skällsord." (*Siare och Skalder,* 5 delen, sid. 30.) THORILD kan för egen

del ej finna något sådant, utan kallar den i brefvet till LEOPOLD "blott ett något högspändt *badinage*," hvaremot han anser KELLGRENS *Nytt försök till orimmad vers* (infördt i hans arbeten) vara "en nidvisa, en akt af fiendskap och arghet." Han fann ej heller någon motsägelse i att utströ sådana otidigheter, som *Straffsången* innehåller, och det högsta smicker, nästan samtidigt, till samma person, och förundrade sig blott, huru man kunde, såsom KELLGREN, tveka något att emottaga lagern från samma hand, af hvilken man nyss blifvit nedsmutsad. På LEOPOLDS fråga, "huru Kellgren emottog dedikationen?" — svarar THORILD: "Som en liten fin och rar Vestgöte, med kallt hjerta och oändligt litet begrepp. Han lemnade efter tre dagar tillbaka en liten petitesse, *under* hans egen petitesse; något som jag kallade en två-örs-höghet. Han tar allt för en stark affektation. *Hjerta* är honom obegripligt, liksom ett rätt godt *förstånd*." — Att KELLGREN skulle sakna hjerta och förstånd, emedan han med måttlig förtjusning emottog en tillegnan af *Straffsångens* författare, torde ensamt denne kunna påstå. Sjelfva den omständighet, att ingen boktryckare i Stockholm ville lemna sin press till offentliggörande af en skrift, som begynner med "Hut, vitterhetens racka, hut!" och hvars dubbeltitel var "Henriks kåkstrykning" (hvarför man, för utgifvandet, nödgades uppsöka en boktryckare utom hufvudstaden, i Strengnäs), synes kunnat ingifva författaren den misstanke, att den innebar litet mer än ett "något högspändt badi-

nage." Naturligtvis kunde KELLGRENS anseende ej lida af de honom tilldelta benämningar, såsom "Koppelhund, *Ramifons* (hvilket påstås vara hundens namn), Dåre, Parodist, Afundsnarr, Charlatan, Racka, Kyckling, Kycklinghjerna, Vettets *baladin*, Rimmets hoppare, Rim-despot, Pojksnille, Rimtåssunge, Padda, Högmodsnarr, Apekatt, Arghets-monstrum, Satan, Apors Belzebub, Kåkens Cherubim" o. s. v. Men det giftigaste tillmälet låg i dessa rader, som författaren i en not kallar ett apokryfiskt ställe:

"Du lille dubble Simei!
Din —s och — —s smädare!
Din — —s? Skorpioniskt kryp!
Fly, giftige, och bleknad skäms
För himmel, menniskor och dag!"...

der man kunde läsa och läste

"Din väns och konungs smädare" —

Det var sådant som angrep den finkänslige skalden till en grad, att LEOPOLD (enligt hvad han yttrat till författaren af dessa rader) aldrig sett något dermed jemförligt.

En närmare bekantskap med THORILDS personlighet öfvertygar snart derom, att ett vänligt samlif emellan honom och sådane män som KELLGREN och LEOPOLD, icke var tänkbart. Huru kunde desse, med bevarad aktning för eget omdöme, instämma i den oupphörliga sjelfförgudning, som var "Passionernas bard" så egen, och hvarförutan det goda förståndet snart upphört; ty, såsom LEOPOLD anmärker, bifall af en stående eller sittande läsare

var honom icke nog, han ville beundras af en knäböjande. Några utdrag ur hans af ATTERBOM (i *Siare och Skalder*, 5 delen) meddelta bref gifva nogsamt begrepp derom. Han yttrar t. ex. till en af sina beundrare, hof-auditören EDMAN, om sin skrift *Rätt, eller alla samhällens eviga lag:* "Jag måste säga er, att denna skrift blir alldeles *gudo* .... eller alldeles en *ny verld af idéer.*" (sid. 116.) "*Allt* det som jag nu på en tid skickat er, är — rent ut sagdt — sådant, som mitt ringa förstånd kallar *gudomligt.*" (117.) "Ni kan icke inbilla er, hvad jag är i för en *hög inbillning* om denna boken". (119.) — I uppsatsen *Min karakter* säger han: "Jag hade i lifvet blott en stor, oföränderlig tanke: *att förklara hela naturen och reformera hela verlden.* (402.) "Jag var alltid, men synnerligen då jag skref mina yppersta blad, rädd om mitt lif, glad att vara trygg hemma, för *den höga charme,* den *heliga vigt,* jag tyckte mitt lif hafva för *Verlden*". (403.) "Jag alltså, *naturligen,* ansåg mig för den *förste af lefvande,* ja *af dödlige som varit.*" (403.) — Han "kysste nästan hvar sida, i en gudomlig rörelse af förundran," ja "tillbad kap. 2 och 3 med tårar af innerligt behag." (403.) "Tusende gånger tillbad jag min egen själs omätliga ömhet, kraft, ljus och storhet. Denna tillbedelse var det allraheligaste af min lycksalighet." (404.) "Jag trodde mig skrifva ädlast i verlden." (404.) — Man kan svårligen förtänka författarne till "Ljusets fiender" och "Durencran," om de, angripne af en sådan motståndare, använde ironiens och satirens

vapen, hvaröfver han så förgrymmades, att han förklarade dylikt vara bevis på arghet och begär att äreskända. I sitt rätt förstådda interesse hade han bort tacka dem, som i tid påpekade den svaghet, den öfverdrifna sjelfkänsla, som hindrade honom att hinna den höjd såsom författare, hvartill han af naturen tvifvelsutan var ämnad. Att detta icke var händelsen, ser man af hans nyssnämnda karakteristik öfver sig sjelf och af hans brefvexling i den senare tiden med tyske lärde. Han gör sig känd af HERDER medelst ett bref, som begynner sålunda: "Greifswald, 23 febr. 1800. Herder! Genius der Humanität! Der Verfasser jener Archimetrie ist Thomas Thorild, Schwedischer Dichter, und in seinem Vaterlande der erste Anstimmer des Youngisch-Klopstockischen Tones (des stark-erhabenen); in diesem Tone zugleich der *kühnste Staats-Autor*, und dennoch von Gustav III *wunderbar geschützt;* wollte aber nicht — auch nicht einmahl von diesem göttlichen Mann — eine Hofgunst, sondern nur das Naturglück Aller; gieng nach England, um da mit den *Grössten unter den Grossen*, dachte er, die *Menschheit* als einen *unsichtbaren Weltstaat einzurichten;* fand aber alles da verbeeft; schrieb zu Stockholm 1792 "die Ehrlichkeit" (gegen die Politik) — nur eine Dedication, — worauf Bastille, Popular-Triumph, Exilium, Güte des Regenten etc. (laut alle Zeitungen damals); fand endlich dass nur die *Phantasie* jene Hecate der Menschheit, jene höllische Welthexe war und ist, zu der keine Herculische Macht reicht, und

gegen die er daher eine *Orphische* Natur-*Kunst* suchte. Um diese — um die *Archimetrie* — in Ruhe, weit von allem Sturm der Parteyen, zu vollenden, wählte er frey Professor und Bibliothekar in Greifswald zu werden; welches, zeit 1796, seine directe Adresse ist. Diese vertraue ich hiemit Ihnen und Jean Paul. Ich werde am 3 März 41 Jahre alt."

THORILD var icke blott i vitterheten, men i politiken och i samhälls-åsigter en fullkomlig motsats till KELLGREN och LEOPOLD. Han var i Sverige det lifligaste uttryck af den franska revolutionens idé, och följde den under alla dess skiften, hvaremot LEOPOLD främst bekämpade dess förirringar. THORILDS åsigt af konungadömet denna tid målar sig tillräckligt i följande yttrande (uti ett bref till hof-auditör EDMAN, skrifvet i Lübeck den 27 mars 1794): "Hvad Svenskarne ändå äro för ett *naturligt* folk! Inga ilskna *romerska babianer* med högtrafvande prat, som de der Fransoserna! På en enda dag störtade Svearne *fem* konungar i en brunn, sade ingenting, och gnydde knappast fram några Thorgnys-ord deröfver, långt efteråt. Och denne *kung* (jag tror en Albrecht, ej den af Mecklenburg; men slå efter denne svärds-riddaren, något plumpt dubbad), som de halshöggo på enfaldig dom, långt innan Europa ännu visste genom *Cromwells vink*, hvad det var att *rätt och slätt vara rättvis!*" — THORILD har icke i någon af sina tryckta skrifter framlagt sina verldsomfattande eller verldsomhvälfvande planer; han ville hålla dem

hemliga, tilldess den utomordentliga omskapning, som han åsyftade, framträdde verkliggjord. Likväl har han, kort före sin afresa till England, förtrott dem, i deras ursprungliga skick, åt sin vän och välgörare, hof-intendenten THAM på Dagsnäs. Att denne, såsom en äldre, sansad och välbehållen man, icke gillade omstörtningsförslagen, kan man sluta af följande yttrande i ett bref till honom från THORILD: "Min nådige herre har en fru, egendom, en viss ålder, och är liksom fästad i systemet af det närvarande, vill icke *revolutioner*. Jag har endast min själ och den död jag behagar söka; jag derför *kan* och *vill göra mer*. Glöm icke denna skilnad. Göres i naturen någon enda stor rörelse, utan skakningar, våld och brytning? Men den göres till bestånd af ett stort, helt väl." Den stora plan, medelst hvars utförande han ämnade grunda ett "herravälde öfver jorden" — "en verldsrepublik" — omskapa religion, lagar, seder och hela menniskoslägtet, — denna trosbekännelse, som han kallar "planen af mitt lif," — "min själs djupaste hemlighet" — var af följande lydelse:

"Menskligheten Principer, första, stora krafter, äro: *Förstå* och *Göra*. De, som öfverträffa i det förra, heta *Genier*, Snillen; de, som öfverträffa i det senare, heta *Hjeltar*. Bäggedera äro *store*, och sammanträffas i ett *Verka:* de förre i ett mera gudomligt och osynligt; de senare i en mera uppenbar menniskokraft. — Men nu skedde aldrig på jorden något Stort, utan genom ett Geni eller en Hjelte; ja, icke ens något Litet; ty detta *lilla* bör-

jade med att vara *stort.* — Således: Menskligheten eviga Makt är Genier och Hjeltar; och *förena dem,* — är *göra Allt.* Men just sjelfva Snillet och Hjeltemodet, genom bandet af krafter som föra till Stort, förena dem: när denna Plan en gång är gifven; och när ett *interesse,* en *belöning,* stora nog, föresättas.

Nu, detta interesse, denna belöning är

Herraväldet öfver Jorden;

och detta genom de stora själars hemkänslor, naturliga motiver: på ena sidan *Ära;* på andra sidan *Harm.* — Men detta ger första ideen af en

Verldens Republik.

Dennas osynliga Regering (en Verlds-Styrelse) äro Genierna; det är: det allmänna fria och Stora Förståndet. — Dess synliga Armée äro Hjeltarne; det är: det allmänna fria och Stora Modet, eller Menskligheten *väpnade Makt.* (Således: *pouvoir legislatif* och *executif.*)

"Genom *Ära* och *Harm*": ty dessa hafva gjort allt af värde på jorden. *Ära:* som finner intet annat Stort, än det som göres för Verlden, för Menskligheten (emedan resten är plotter, eller "stort i ett litet"). *Harm:* att se denna omätliga Vidskepelse af dåraktigt och falskt, namn, flärd, yppighet ligga öfver jorden; att se detta Konungarnes Påfvedöme, der allt är vanvett, gyckleri och spel, — ett stort afguderi, hvars prelater och munkar äro vinglare och krypare; der man säljer, väl icke syndernas förlåtelse, men just — Äran, och

alla heliga ämbeten! Harm: att se denna gudlösa, vansinniga Höghet man sjelf tillägger sig; se stöld och rån på land och folk heta Finans-plan; se dessa förryckta, onödiga Krig, för en dåres eller en skälms nyck; se (med ett ord) att Jorden är en kastboll, ett rof i uslingars händer, ehuru hon af Gud ämnades åt den sanna Menskligheten, genom de stora förstånd och de stora hjertan.

Men dessa? de bestå? Såsom i uräldsta verlden Gudarne och Heroerne, eller i Medeltiden Riddarne — än uppenbart, än hemligen; än kändt, än i förklädningar; men alltid i en tyst, inbördes, helig förening (såsom vanligt för stora menniskor). Deras heliga *mål* är:

störta dårar och slå skälmar.

Nämligen sådana dårar och skälmar, som kunna jemföras med uräldsta verldens *Monstra;* d. v. s. som äro för mäktige att kunna dömmas efter vanlig mennisko-ordning. — Tänk på *Aevum Heroicum!* tänk på Medeltidens Riddare! De äro häraf en skuggbild.

Återställa Gudarnes och Riddarnes tidehvarf — väpna Menskligheten mot sina Förtryckare — befria Jorden — gifva den tillbaka åt Förståndet och Dygden:..... se, *detta* är (i korthet sagdt) *mina* "fantasier."

Nu, att ropa till de Store i Snille (de sanne Lärde): gån ut ur träldomen af er låga Herrtjenst, för att blifva Verldens Styrare, Skyddsgudar, Dämoner, *Genii!* Och till de Store i Hjerta och Mod

(de sanne Soldater): gån ut ur träldomen af Feghetens usla sold, för att blifva Årans Folk, Verldens *Semidei* och *Heroes!* Och att förklara början, första Colonien af denna Hjelte-sekt, denna Verldsstat — —

— — *det* vill jag effectuera i England (der allt Stort *kan* tänkas och göras). För de förre, i en bok på Latin och collateral-språk: *Monarchia Mentium* (Förståndens Monarki). För de senare, likaledes i en latinsk bok: *Ira, sive de Sceleratis ferierendis; ad animos heroes* (Vreden, eller om Skälmars skjutande; till alla Hjeltesinnen). Lagarne för bägge bli evig Sanning och Natur.

En Scelerat, en Skälm — enligt Guds och Förnuftets dom, enligt allmänna Årans lag, — är endast Den, som *fräckt* och *uppenbart* hindrar menskliga lycksaligheten; skyddar, upphöjer dårar och bofvar; visar i offentlig klar handling, att *ingenting* för honom är *rätt* och *heligt*. Dit höra alle insigne krypare och smickrare; alle träldomens fege fäder (de, som icke hellre gå ur sina sysslor, än att vara vanans, formalitetens och det *blida* förräderiets skälmar). Är det ej tid, att de störtas? Det är nödvändigt! Menskligheten kan ej längre trampas. Ursinnigheten är för stor. Jorden kan ej längre af dem styras!

Denna Menskligheten Osynliga, Styrande och Väpnade Makt håller en offentlig

Verldens Dom-bok,

en *Europas Journal:* der den citerar och tillsäger Dårarne, att stiga ned; de fege och Smickrarne, att

evigt dölja sig; Skälmarne, att deras stund är slagen. Konungar och Ministrar, för hvilka bryta lag är intet; som ideligen *förfräckas* på thronen, göra stämpel-akter, ohelga folkrätt, trampa förnuftet, taga allt: Prester, som, krypande, jakande, förråda Gud, Folket, sin Ed; Lärde och Snillen, som vid en vink uppoffra värdighet, sin ära, natur och sanning: alle desse lysande bofvar, som, emot sin öfvertygelse, *först* göra Menskligheten olyckor.... *dem* tillsäger denna Domens Bok, att skottet är laddadt, att det hämnande svärdet är osynligen öfver deras hufvud. — Efter denna *Citation,* andra graden: *Varning.* Så *Domen: Feriendus! il est à frapper!*

Det ger en stor styrka, att Menskligheten Fiender äro *uppenbare;* men dess Vänner *osynlige.* Och *moraliteten* af saken är dock klar. Ty då en man vågat sätta sig öfver ansvarighet, — möjlighet att dömmas, — d. ä. öfver Menskligheten och Lagar: så är han just dermed en gudlös narr, en bof *à frapper!* — Jag kallar ingen annan "bof," än den Menskligheten samgrannt, den alla Religioners Gudar så dömma, den alla nationer förbanna uppenbart. De små, våre vanlige "missdådare," äro endast en låg okynnes-fänad; några lumpna vargar och räfvar, dem man slår när som helst. Men desse store *Systemets* skälmar, under hvilkas skygd dårskapen, eländet och brottet grönska, — dessa *monstra primaeva,* drakar, Sphinx, *Hydra Lernaea* — mot dessa, mot Högvilldjuren: säg! hvad är Ärlighetens lag? om ej, att *dömma* och *slå?*

Sammandrag allt i ideen af *hämnande Gudar,* som nedstigit på jorden; af Hercules med sin klubba, utgången att frälsa Menskligheten! — Hittills hafva Nationerna sins emellan mördat och krigat (på sina Styresmäns bud): bäggesides lika dårar och oskyldige. Nu är tid, att *Menskligheten krig* utbrister: icke mot sig sjelf och sitt egna sköte, utan mot sina styrande (andlige och verldslige) Skälmar. *Detta* är Stort och Decisift! Och tillika ärligt och rättfärdigt: som förkunnadt af Jehovah.

När *första skräcken* af denna Osynliga Makt är gifven: då låter man de "stormäktige" Dårarne accordera af med sina komedier af högfärd och vansinnigt öfvermod. Man låter dem nedstiga till den *rena* Menskligheten; till det *simpla* Majestätet — af Förstånd och Åra. Vilja de gå in derpå: väl! de vinna då sjelfve, med oss alla.

Derefter — men småningom — *brännas Städerne:* dessa nästen för galenskapen och tyranniet, dessa yppighetens och eländets skolor; der man efter system förvandlar all jordens herrlighet och välsignelse till — en stenhop! *Fria samhällen af enskilda hushåll,* — rörde dödlige, som ur det yppiga eländets och förtryckets Babel gå ut i Naturen, — upplifvas efterhand; enligt Gyllne Åldrens (den primitiva verldens) förebild, på öar, i bergstrakter, hos vildar, på köpta öde-ställen, och så vidare; under skygd af en *allmän Tolerance,* och *milda Sekters* frihet. Egentligen dock

Ny Religion! inga Pöbel-gudar! ingen oändliggjord Menniskodåre på Himmelens thron! utan helt enkelt, Gud (*den* Gud, som Är); alla väsenders Väsende, det all-lefvande och all-lifvande; Gud, välgörande i den evigt *uppenbara* Naturen; dyrkad i bilder af Solen, Menniskokärleken, Barmhertigheten — genom hans sanna Helige: Genier och Hjeltar.

Nya Lagar — Naturens Rätt! *Nya Seder, nytt Lefnadssätt* — Frihetens och Glädjens! Gemensamma Arbets- och Skörd-Fester, hvar och en ständigt i form af en Naturens högtid o. s. v. Med ett ord: Gyllne Åldren — den rena Menskligheten — *realiserad.*

Af allt detta vill jag, med offret af mitt *lif,* gifva — *lära* och *exempel.* Ack! om min själ har någon eld, någon ädel häftighet, någon klar besinning, någon evig sanning: så bör den *här* synas. I tvenne andra böcker: *Antiqua Religio,* och *Historia Libertatis;* hvilken skall vara en tafla af Menskligheteus hela omätliga lidande.

Är det sannt, att aldrig något Utomordentligt varit sagdt på jorden, som ej födt en *Sekt;* att menniskohoparne ständigt yrslat för allt, som lofvat en *stor sällhet;* att *min* lära har uti sig en *evig* sanning, hvilken (se Historien) behöfver endast vara en gång *rent nämnd,* för att trotsa sekler, dårar och tyranner; att aldrig en sekt på jorden var mera grundad i Menskligheteus *högsta* krafter, — hvilka evärdeligt verka, hvilka gjort allt,

fastän deras *fureur* aldrig haft ett rätt *mål:* ack! så skall denna elden aldrig dö!.... Gnistan af en enda menniskas själ gjorde ständigt alla lågor på jorden.

Säg icke, att man, i detta, skall "sky för farorna"! När menniskohoparne äro en gång väckte: så är döden för dem ett spel. Exempel: Martyrerne — Theologiska Blod-Scenerna — Upproren — Krigen! Men i *detta* system är den kunglige blodsdåre, som "förklarar ett krig," framför alla *feriendus.* (Tänk på Wilhelm i Holland nu!) Denna stora mödan är således — kort och liten. Konunga-kältringarne må slåss med hvarandra, personligen, om de vilja.

— — Se här, Nådige Herre! *min* Plan. — Både Lifvet och Jorden är ett *litet* spel. Men detta Lilla är *vår* Storhet".

Atterbom yttrar i anledning af ifrågavarande trosbekännelse, att det torde hända flera än honom, att icke "läsa detta vidunderliga sändebref utan en blandning af löje och tårar." Visserligen har man svårt att återhålla ett småleende, då man erinrar sig, att det var en obemedlad svensk kandidat, som begaf sig till det ultra-aristokratiska, af handels-interessen upptagna England, för att der grunda "herraväldet öfver jorden" och "en verldsrepublik," ställa konungar för rätta och omskapa menniskoslägtet, ehuru han var så svagt utrustad i ekonomiskt hänseende, hvilket i England ej är utan betydelse, att han vid afresan dit saknade

åtta plåtar, för att betala sin värd. *) Man kan äfven vara böjd att fälla tårar, när man ser, att, under det den ädle WADSTRÖM uppfattade ideen om negerslafvarnes befrielse och offrade sitt lif för denna sköna tankes verkliggörande, förkunnar en annan snillrik Svensk de läror, hvilka verkställdes af ROBESPIERRE, MARAT och deras anhängare. Drömmen om kristendomens aflysning, domen öfver konungar, städernas förstöring, gemensamma fester i form af naturens högtider, — adel, prester, borgare, snillen och lärde *à frapper*, — allt blef, som bekant är, en bedröflig sanning. De franske verkställarne voro dock i så måtto mera praktiske, att deras domstol var offentlig, icke "osynlig," en medeltidens *Vehm-Gericht*, hvars återuppväckande den svenske samhälls-ombildaren sig föreställt. Den persiska sol-dyrkan föll dem icke heller in. Man måste i sanning beklaga, att en så rikt begåfvad natur, medelst en till ytterlighet drifven sjelfkänsla och ett hejdlöst svärmeri, kunnat egna sig åt dylika förvillelser, i stället att upplysa och förädla sitt slägte.

Huru THORILD sjelf ansåg denna politiska trosbekännelse, skönjes af ett bref till en annan frihetssvärmare (hans ungdomsvän, häradshöfding HEURLIN), skrifvet i augusti 1788, således ett år

*) Jfr *Siare och Skalder*, 4 delen, sid. 284. ROSENSTEIN plägade berätta, att när THORILD tog afsked af honom, för att anträda ifrågavarande resa, och ROSENSTEIN frågat, om THORILD hade pengar till en så dyr utflygt, hade denne svarat: "Pengar?... så lågt har jag aldrig sänkt mina tankar."

senare än den nya verldsplanen. Han yttrar deri: "Det brefvet, du tycker så mycket om, för sitt *utomordentliga,* är — det är sannt — *det märkvärdigaste papper nu i Europa.* Det var till Per Tham, och jag begärte det sjelf åter." — THORILD var då 29 år, hade kämpat flera år med KELLGREN, skulle snart begynna striden med LEOPOLD, och hade redan i fyra år, som han sjelf uttrycker sig, varit "ett *rang-geni,* med *anhang, tillbedjare,* fiender, och ett *eget interesse* att skydda." (*Siare och Skalder,* IV delen, sid. 121).

Man inser utan svårighet, både att hans motståndare ej ägde andra vapen, än åtlöjets, att med framgång använda emot dylika verldsförbättrare-drömmar, i en tid, då sinnena med dem ägde en allmän samklang, och att den, som blef skämtets föremål, skulle fatta ett oförsonligt hat till satir och parodi, hvilket jemväl utgör hufvudpunkten i hans hela strid mot KELLGREN. Eftersinnar man derjemte, att de lågande ord om samhällsomskapning, som af unga författare utkastades i slutet af 1780-talet, voro förebud till en verldsbrand, som härjade Europa, och att Sverige ägde flera elementer än något annat land i Norden, att antändas deraf, så torde man ej ge de författare orätt, som, medan tid var, använde ömsom förnuftets och skämtets vapen emot dylika politiska drömmare, till förebyggande af de borgerliga lagarnes mellankomst, alltid svåra att tillämpa i frågor som röra tankefrihet och yttrande-rätt. Desse författare behöfde derför icke vara, såsom det påstods, frihetens fi-

ender; de handlade tvertom i dess välförstådda interesse, och motståndarne, de blinda frihetsifrarne, hade kunnat medgifva, att det låg både sanning och mildhet i de så ofta klandrade verserna:

"Gör narr af svärmarn blott och tro, att ni gjort nog;
Det är till högre fall som blixten måste sparas."

Gustaf den tredje delade fullkomligt denna åsigt. Thorild ingaf redan 1786 till konungen sjelf sin skrift "Om det allmänna förståndets frihet," der han återfordrade tryckfriheten, hvarom han yttrar, bland annat: "Tryckfriheten, i sitt rena väsen, är ett folks evärdeliga och högtidligen förklarade *rättighet att upplysas.* Det kan då icke vara fråga, om den tillhörer ett folk. Friheten att skrifva, är i staten detsamma, som friheten att tänka i själen och att tala i umgänget. De äro lika nödvändiga, och hafva blott en lag: sanning." *) — Han bifogade ett eget förslag till tryckfrihetslag, och säger sig veta, att "konungen var af dessa papper högst intagen." **) Kort efter konungens död utgaf han dessa skrifter, med en tillegnan, kallad "Ärligheten," och blef landsförvist. Detta visar nogsamt, hvar en friare yttrande-rätt gafs: under den s. k. despotiske Gustaf III, eller under den frisinnade oppositions-mannen och snart sagdt republikanen Reuterholm.

Önskar man en sann och klar föreställning om tvenne så motsatta personligheter som Leo-

*) Original-upplagan, sid. 7.
**) Ders. sid. 88.

POLD och THORILD, så läse man brefvexlingen emellan den förre och hans närmaste vänner — KELLGREN, ROSENSTEIN, OXENSTJERNA, ADLERBETH, LEHNBERG, EHRENHEIM, ADLERSPARRE, LINDBLOM m. fl. — och brefvexlingen emellan THORILD och hans förtrogne: PER THAM, HEURLIN, EDMAN m. fl.

Bilagan 3.

(Till sid. 132.)

THORILD hade, såsom vi sett, inbjudit på en strid efter "ärans och snillets lagar," på "riddarprof i skämt och allvar." Hans beundrare hafva äfven prisat hans "ridderlighet i stridssätt," mer "högsinnadt än hans motståndare vanligen brukade." Tvifvelsutan var tonen olika, redan i detta första vapenskifte. Början af hvardera stridsskriften må anföras, såsom prof, helst dessa skrifter angåfvo karakteren af det hela. LEOPOLD begynner:

"När jag i kungörelsen om ert verk läste den stora titeln: *Det enda nödvändiga för ett rikes finanser*, m. m., tänkte jag vid mig sjelf: denne mannen är då gjord af naturen att upplysa menniskoslägtet! Han stiftar lagar för snillet och finanserna, tvenne likväl så åtskilda saker! Han regerar på det sättet emellan begge polerna! Det är något högst förträffligt att se, huru riktigt han i allting bevisar att två gånger två vanligen göra fyra. Kan han nu blott bevisa, huru man kan få dem att göra lika mycket i riksgäldssedlar, så är han min man. Jag beslöt alltså att, som fordom Ma-

ria, hålla mig till det *enda nödvändiga,* hvarför jag strax köpte er lilla bok, två ark stor. Deraf fann jag på stunden, huru två gånger två skilling (det vanliga priset på en skrift om tvenne ark) icke allenast göra fyra, utan kunna till och med göra tolf; ett drag af finans-snille, hvarigenom jag till en början, det är sannt, icke befann mig rikare. Men huru stor blef deremot icke min glädje, då jag vid öppnandet af er bok såg dessa vigtiga titlar: *Handel — Kredit — Finanser,* och alla dessa tryckta med stora bokstäfver, hvilka, som man vet, alltid bevisa method och grundlighet. O hvilken man! hvilken man! — ropade jag i min beundran — som visar oss svagsynte dödlige *det enda nödvändiga,* och visar oss det med hela tydligheten af tryckeriets största stylar! — Det har blifvit mig klart, som ljuset, af ert arbete, M. H., att allt gäller hvad man måste derför betala, — att allt faller till det bästa pris, hvarför det kan köpas, — att köpmannen *tar hvad han kan få,* hvarförutan han vore en narr, och förlorar hvad han måste förlora, hvilket man knappt skulle föreställa sig. — En usel husfader har för sig och sina barn *behof* af en half tunna råg: ergo har köpmannen lika stort *behof* af tre gånger varans rätta värde, vanlig vinst oberäknad. Det är dock sannt, att denna logica (för att glömma det moraliska af saken) hvarken är Wolffs eller Baumgartens, och att man ej är galen, som ni påstår, för det att man något litet studsar dervid." — Efter en genomgående ironi af denna art slutar författaren: "Om alla

skribenter, M. H., skrefvo med er method och vishet, så skulle man visst i hvad ämne som helst få allt ganska väl utredt, så när som hufvudsaken. — Lagen, ropar ni, lagen skall ensam göra allt detta! — Det är godt. Men denna gudomliga lag, hvem skall göra den? — Jag ser väl att ni småler åt denna fråga, och att ni tror er känna den mannen helt noga. Tvifvelsutan är det samma lag, efter hvilken ni en gång ämnade reducera *nio tiondedelar af hela styrelseverket, och i det stället styra landet genom ett enda kansli, för en enda viss och klar konstitution.* Som detta utan tvifvel sker så snart ni en dag blir utnämnd till premierminister, så rekommenderar jag mig till dess i er gunstiga åtanke och ert mäktiga beskydd." — Det mest bitande är måhända slutorden: "Intet visar bättre än *priset* på edra skrifter, att *allt gäller hvad det kan gälla*, och af edra *arbeten* öfvertygas man om eder andra grundsats, att *allt faller till hvad det kan falla.*"

THORILD svarar:

"Det är visst, att mina vittra arbeten måste hafva en särdeles fatal *kraft;* ty från första stunden till denna hade jag alltid det underliga nöjet att se mina rivaler och ovänner *förlora vettet* och blifva *narrar.* M. H., detta öde har *ändteligen* också händt er. Och som detta sista arbetet hade en större kraft, så har ni ock riktigt fått en förfärligare stöt. Ty denna fråga var mig, af edra likars exempel, alltid hittills ren och klar: *hvad kan ej en narr skratta åt?* Men en yrsel, *så* ynke-

lig, *så* långt ifrån förnuft och heder, som den att skratta à propos af *rikets nöd*, — denna yrsel är alldeles ny och eder alldeles egen. Denna, M. H., väntade jag endast af en slaf, för hvilkens förnedrade själ ingenting är heligt, som lefver af lögn, och hvars geni består uti dess utförande. Eder således hade jag i ro visst lemnat åt eder egen *ära*, i och på hvilken ni så ofta *sjelf* . . . *gjort det nödvändiga*, om jag ej hade fruktat att denna smuts af ert snille, kastad ut i det allmänna med så pass qvickhet, möjligen kunde fastna på någons själ, och att han, förnedrad ned till er, derigenom kunde förloras för fäderneslandet." — Samma ton fortfar genom det öfriga, t. ex. "Ni, M. H., brukar icke *begripa* längre än ni kan *gripa*, och det är visserligen *vett* nog för den, som kan hoppas att alltid få lefva *på* nåd, *i* lätja, *af* passioner." Upprepande de ord, som utgjorde första anfallet emot Leopold, i "Kritik öfver Kritiker," hvilka ord han sjelf kallar "oundvikliga som ödet, genomträngande som ljungelden," tillägger författaren: "O underbara, magiska *kraft* i dessa ord! Kanske skola vi på dem se krevera en *dråplig rimmare*, som icke mera kan på sin ära och vitterheten göra *sitt nödvändiga*, ty han har redan *gjort allt* nu i första harmen." — I ett slutord till läsaren yttrar författaren om sina begge berömda motståndare: "Den vittre fiende, jag hittills haft, hade lärt, om inga ridderliga lagar, åtminstone någon *konst* i kriga. Detta gaf ett slags menskligt och äfven gladt utseende åt vår fejd. Han förekastade alltid mig

att vara *jätteaktigt stor;* jag alltid honom att vara *dvergaktigt liten;* han fann mig en vän af all *vildhet,* jag honom en ovän af all *högsinthet.* Men denne nye hjelte för hyckleriet och våldet är riktigt en blind *dåre,* en vitter sjelfspilling. — Ynkliga varelse! Förstånd, minne, ära, sanning, dygd, allt har då kreverat för några lätta ord! — Men afunden hos en *tölp* gör honom till en parodist, till en Pierrot eller Harlekin i dumhet. — Dock kanske kan allt vara godt i sitt slag. Packet behöfver också snillen. På den mest lumpna lögn, på den mest sanslösa dumdristighet kan en retad usling fara upp. Naturens regioner gå lika så långt nedföre som uppföre. När en käring vill till Blåkulla, så måste hon dit, om det också ej kan ske utan på en sopqvast." *)

Det är icke lätt att i denna skrift och flera följande igenfinna de "prof i skämt och allvar, för skönheten och sanningen," som författaren utlofvat, eller den "högsinthet" och "ridderlighet," hvarmed hans beundrare påstått honom så afgjordt öfverträffa sina vederdelomän. Snarare synas ton och stil hafva tjent till förebild åt den tjugu år senare utgifna tidningen *Polyfem,* hvars författare fortsatte den kamp, hvilkens ridderlighet de prisat. Ett vapen, som (oss veterligen) icke förr användts i vitter polemik: att trycka en motståndares enskilda bref, infördes äfven af THORILD i denna

*) Utdrag af *Upplysning om handelns sanna frihet, om vigten af principer i allt, och om publikens höga rätt att dömma.* 1792. Original-upplagan.

polemik, och har sedan begagnats, men torde knappt förtjena namn af ridderligt. Ehuru LEOPOLD i sina anmärkningar förbigått allt politiskt (en berömlig grannlagenhet, då ämnet var ömtåligt), meddelar THORILD dock en politisk trosbekännelse. För den, som har i minnet den till THAM afgifna, förefaller skilnaden märklig. Den nya lyder sålunda:

"Om min *politik* har jag denna förklaring att göra:

Min *royalism* består deruti, att jag gör rättvisa åt all den uppenbara och lysande merit, som icke annat kan än gifva en rätt förtjusning åt kännare.

Min *republikanism* består deruti, att jag anser intet snille, ingen höfding högre än fädernesländet, utur hvars heliga sköte alla snillen och hjeltar och höfdingar skapas."

Huru förlika detta med planen till en verldsrepublik och med hatet till kungar, som "förfräckas på thronen" och som skola anmodas nedstiga derifrån, eller framställas *à frapper?* Det synes otvifvelaktigt, att han under den politiska och sociala hvälfning, som skakade Europa och som förvillade långt skarpsyntare och verldserfarnare män, förlorat den jemnvigt och besinning, hvarförutan man ej med lugn kan bedömma händelser och personer. Derför löper hans politiska magnetnål kompassen omkring, som i storm, i stället att bibehålla en gifven riktning. Hans förtjusning öfver England, der han skulle effektuera verldsrepubliken, tog slut när han fått se de lugna och prak-

tiska Engelsmännen, om hvilka han skrifver: "I hela England fins ej mer förstånd, än att laga biffstek," och en annan gång: "Jag för min del finner, att om verldens allmänna herrlighet, som det synes, är en enda stor *lögn*, så är *Englands förträfflighet spetsen för lögnen.*" Republikan långt före franska revolutionen, svigtar hans republikanism för ett ögonkast af GUSTAF III. "Jag har sett kungen" (skrifver han till HEURLIN); "vid sitt bord" (publik spisning); "hans mine var glad och ädel. Blickar! blickar! Jag känner något för honom, som lätt kan bli den lifligaste tillgifvenhet." — Och sedan (till densamme): "I hela landet fins blott *en post*, som jag ville hafva; den att vara *kungens vän*. Han *förtjenar* en." (För en student, såsom THORILD då var, 1780, synes steget ej obetydligt.) Året derefter skrifver han till HYLANDER: "Begriper du, att jag är kär i kungen! Min *vilda republikanism* har förlorat sig i ömhet, sedan jag kommit närmare denna ädla, skarpsinniga, glada och välgörande menniskan. Öfver de svagheter, han icke kan undgå att hafva såsom menniska och konung, är jag nu färdigare att gråta än att förifra mig. Det är ljuft utan like att älska honom." — Hur han "kommit närmare" kungen, säger han icke. Hade det varit genom personlig bekantskap, så hade THORILD säkerligen någonstädes nämnt det, liksom han berättar att han på spektaklet "visades" för FERSEN och andra förnäma. Det är i allt fall betydelsefullt, att GUSTAF, som så gerna omgaf sig med snillen; som såg BELLMAN i sin

förtroliga krets, aldrig kallade till sig THORILD. Han sände honom (enligt hvad THORILD sjelf berättar) artiga helsningar genom ARMFELT, ROSENSTEIN m. fl. (särskildt vid disputationsakten i Upsala); men (så vidt vi kunnat spåra) talte aldrig med honom. Också frågar THORILD en gång i ett bref: "Hvarför — med allt detta — har kungen ej talt vid mig?" — "Det försök på hans själ till en *stor* ära, hvarom jag förr nämnde en gång, skall nu snart göras." — ATTERBOM säger, att THORILD "nu (efter disputationsakten) stod med ena foten inom hofgunstens krets," men "hårdnackadt uraktlät att ditflytta den andra"; hvilket yttrande dock ej närmare förklaras. *) Enligt hvad samtida förmält, ägde "Passionernas bard" ett slags påflugenhet i sätt att vara och yttra sig, och konungen lärer befarat, att ett möte kunde möjligtvis snarare gifva tillfälle till en brytning, än ett närmande. Det var emellertid klart, att THORILDS nästan ensamma uteslutande från beröring med

*) *Svenska Siare och Skalder*, IV: 274. Att THORILD sökte en profession i Upsala, ser man af hans bref till ROSENSTEIN, hvars förord han begär. Han söker lugna dennes fruktan för paradoxer. "Min nådige herre vet," säger han, "att en lysande paradox alltid varit liksom första skimrande glansen af en ny sanning. Näst intill sanningen är den vackraste eller ädlaste villfarelse menniskor dyr och vigtig." Detta var väl knappast i ROSENSTEINS smak. Ansökningen lemnades till ARMFELT. THORILD slutar brefvet till ROSENSTEIN sålunda: "Så mycket kan jag af allt mitt förstånd och af all min ärlighet försäkra, att konungen *gör på detta sätt af mina talanger exakt det rättaste bruket.*" Som bekant är, bifölls icke ansökningen.

konungen (sjelf påstår han, att hans aflägsnande var frivilligt) skulle gifva ny näring åt hans republikanska tänkesätt. Likväl dödade de icke alldeles tanken på GUSTAF, såsom följande ord till THAM (1790) visa. "Franska revolutionen, denna *gudomliga* och största händelse på jorden, näst syndafloden, detta yttersta domsens dån för tyrannierna, har gjort mig from som ett lam. Jag kunde fara med frid och dö, om jag ej tyckte det just nu vara värdt att lefva. Gamla verlden såg ej, och våra barn skola ej se, hvad den *gudomliga sanningen* nu ger oss att skåda. Mitt högsta mönster är numera icke *Hercules*, utan *Orpheus*. Med vår kung här tror jag knappt att mitt hjerta längre kan gå in. Mena sig böra *äga* för alla, *tänka* för alla, *vilja* för alla, detta är för mycken högfärd för en dödlig. Och för afgudar är jag för litet hedning. Kanske gifves likväl ett sätt, på hvilket han ännu kan nyttjas till vårt bästa. Jag har från honom hört ord af *nåd*." — Äfven detta är mystiskt, men tycks knappt antyda fullkomlig likgiltighet för konunga-ynnest. En annan gång skrifver han till THAM: "För de två rader, som jag i poemet (LIDNERS) utmärkt med tecken, och som *jag* hade ditskrifvit, med mera, blef Lidner, för några dar sedan, kunglig sekreter, fick en present och löfte om första lediga pension. *Sic vos non vobis*". *) Enligt ATTERBOM, ställde sig THORILD en

*) På ett annat ställe yttrar han: "*Spastara, Medea, Åttiotre* ha hela *förstånds*-meriten och mycket af den *poetiska* från mig. Sjelf skrifver han så vildt, så rusigt, som hans per-

tid väl med konungens gunstlingar, äfven de ovittra, såsom Ugglas, Lästbom m. fl. Till den förre skref han skaldestycket "Forsmark," hvarom Atterbom yttrar: "Med detta poem förknippade sig likväl en liten prosaisk bakhålls-tanke, nemligen just en fianciell spekulation." Till Heurlin, som skulle framlemna poemet, skrifver Thorild: "Jag vill med detta stycke *behaga*. Gif det ton. Nämn skönheten. Allt dock redligt, och efter *din* själs känsla. Nämn något i rätt stund om karakteren af ädelt och stort hos skalden, hos din vän, och hvad store medborgare *borde* göra i att ära, att beskydda, att vara konungar, för att hafva omkring sig snillets glans. Nämn om det *odödliga* af en sådan sång, för den *besjungne*, etc." — Till Lästbom hade han äfven skrifvit verser, och lemnar Heurlin följande föreskrift rörande honom (d. 19 febr. 1788): "Om du familiert träffar revisions-

---

son är. Derför är der en *fundamental* villa, som ej kunnat hjelpas. Och jag lät ofta galenskaper stå qvar för deras *storhets* skull; hvilket jag sade honom." Äfven i tryck ifrade han emot de "litteraturens svultne Kossacker, de härmare med kraft, som *våldgästa snillen*, anse en *ovanlig tänkares idéer* helt enkelt för godt rof, göra till och med ryktbara skrifter, som intet annat äro än ett blott ideligt rafs af hans böcker och *konversation*." Han omtalar "*en poet* som blifvit ärad för *trenne skaldestycken*, som *lånat sitt värde* från en annans *förstånd*." Ingen kunde här misstaga sig på hvem som menades. I genmälet af den skrift, der Thorild gör denna beskyllning, yttrar Leopold: "Vi försöka ej att utgrunda, hvem denne poet må vara. Men om han är ärad för poesier, hvilka tillhöra fragmentskrifvarens förstånd, så kunna vi ej nog beundra *ädelmodet* af ett *förstånd*, som gjort, i det fallet, bättre verser åt andra än åt sig sjelf."

sekreteraren Låstbom, så tala om mig, om mina lärda spekulationer här, om min eld, — men hindren af depenser (dock modest och i *distance*). Sök precist ett tillfälle, ty jag har en plan lagd hos honom. Detta *genast*, och *väl*, och *vist*." — "I allmänhet," säger ATTERBOM, efter meddelandet af dessa utdrag, "var det icke utan, att ju Thorild gerna ville betrakta landets magnater, kapitalister och högre embetsmän såsom sina kassaförvaltare. Att understödja snillet, ansåg han för deras egentligaste pligt. Och huru kunde de då använda sitt mynt till något bättre, än att understödja *honom*? — I slikt afseende blef, bland alla Thorilds gynnare, Tham den säkraste att anlita." *) Detta visar sig verkligen flerstädes i deras brefvexling, der den stolte republikanen, midt uti planerna för eröfringen af "herraväldet öfver jorden," faller in med något så underordnadt som: "M. N. H. är ädelmodig, låna mig femtio riksdaler" (THAM skickade blott tretio), — eller: "gör mig det sista ädelmod i penningar, jag nånsin skall begära" (det var ett lån af hundra riksdaler). Det var ingalunda det sista; ty man finner senare tacksägelser för 20 riksdaler och slutligen för 10. Detta, sammanlagdt med artigheterna mot UGGLAS, LÅSTBOM m. fl., och förtrytelsen öfver att LIDNER erhöll löfte på den pension, hvartill THORILD ansåg sig berättigad, synes stå i motsägelse med yttrandet, att han så "hårdnackadt" motsatte sig konungens ynnestbe-

*) *Siare och Skalder*, IV: 268, 269.

visningar. Hans bref (efter bosättningen i Tyskland) till kejsar ALEXANDER och påfven tyckas äfven antyda, att han ej så ogerna satt sig i beröring med krönta hufvuden.

I gengäld mot penningeförskotten tillät sig THAM hvarjehanda skämt med sin skyddlings stora planer och förslag. När förslaget om "verlds-republiken" och Englands medverkan dertill misslyckades, skrifver han: "Det gjorde alltid godt att se England, det första folk i verlden, fast de icke antogo M. H:s predikningar." När gäldenären, till säkerhet, bjöd inteckning i förlag af än det ena än det andra verk, som han ämnade författa, svarade borgenären: "M. H. påtänker flera verk; men hur gick det med Ossian? Tacitus? De första löftena voro kanhända bäst att uppfylla först." — I anledning af den dyra tryckningskostnaden skrifver THAM: "Plato, Thucydides, Julius Cæsar etc. tryckte aldrig, men de voro stora exempel i menskligheten, och lemnade manuskripter." Slutligen tyckes den hedersmannen funnit författarskapet nog kostsamt, och yttrar: "Kanhända är det en nödvändighet i stora städer att hafva auktorer, liksom gulddragare, brodörer m. m. Men detta allt är *luxe*, som för en fattig nation lätt kan bli öfverdrifven." — THAM var icke heller belåten med sin skyddlings underbyggnad, hvarom han skrifver: "M. H. är bra qvick, men icke nog lärd. Kanske består felet i den metod (som jag mins sedan sist, här på Dagsnäs), att blott i *bräddarne* läsa böcker. Vill man äta stek, så är det icke nog att

smörja sig om läpparne med köttsoppa." När THORILD tillkännager sin förtjusning öfver franska revolutionen, hvilken kommit honom att taga Orpheus till mönster i stället för Hercules, och som skulle för oss uppenbara "gudomliga sanningar att skåda", hvilka våra barn "ej skola se", svarar THAM: "Lycka till, att nu hafva utvalt Orpheus! Sannerligen var Hercules för mycket heterogen för en liten karl. Hvad våra efterkommande få se, vet ingen af oss begge." I anledning af ryktet, att GUSTAF den tredje ämnade bistå franska konungafamiljen, synes THORILD önskat att äfven besöka Paris, hvartill THAM genmäler: "Skulle någon viss vara utrest att hjelpa kungen i Frankrike, så torde herr Thorild kanhända snart resa efter, för att hjelpa nationalförsamlingen; men till ingendera utlemnar jag gerna respenningar."

Emellertid fördjupade sig THORILD alltmer i revolutionen. När ROBESPIERRE förkunnat "förnuftets religion," utbrister han: "Ack Paris!... Förnuftets tempel! Naturens uppstigande heligheter i allt det enfaldigt välgörande! Hvilken gudomlig tid vi lefva uti! Hvad dessa fem åren visat, ha ej verldens femtusen sett." — Frihandelns forne försvarare säger nu om köpmännen: "Man måste ha något i handen, hvarigenom man kan tvinga dem med skam och ruin: det är en finare guillotin. Hjertligen gläder mig, att Fransoserna ändtligen lärt att lägga denna på rätta stället: nemligen på grossörernas och storborgarnes nackar." — "Ofrälset

begriper alltid mera genom — — n än genom hufvudet, genom käpp än skrift."

ATTERBOM karakteriserar detta skifte af THORILDS lif sålunda: "I allmänhet är Thorild, vid detta skifte af sin lefnadsålder, den fullkomligaste typen af slika drömmars omstörtningsbegär, och enkom af *det* slägte, ur hvars ynglinga-yra franska revolutionens första riktningar och skepnader framgingo. Hvem ser icke, att han såsom Fransman skulle blifvit åtminstone en af Girondisternas hufvudmän, om icke till och med en af Terroristernas *) — ehuru detta senare blott för en kort tid? **) Ingen dertill behöflig egenskap saknas, och framför allt icke den, att uppgöra planer som icke kunna utföras, men som leda, i den mån deras utförande ändock på allvar försökes, till de gräsligaste användningar af den bekanta jesuit-läran om medlens helgande genom ändamålet. Terroristernas höfdingar voro icke tyranner af vanliga motiver. ***) Dem föresväfvade just en så be-

*) "Man erinre sig Robespierres kamrat St. Just, en blodmenniska — af lutter filantropism!" (not af ATTERBOM.)

**) Att dömma af THORILDS bref, åtminstone tolf år. Redan 1781 talar han om sin "vilda republikanism," och yttrandet om guillotinen på "storborgarnes nackar" är af 1793. Efter anställningen vid universitetet i Greifswald inträdde ett annat skede i hans politiska åsigter. THORILD i Tyskland var i åtskilligt en annan man, än THORILD i Sverige, med sin unga, jakobinska omgifning, hvilket är angeläget att märka. LEOPOLDS skarpa tillrättavisningar hade måhända ej varit utan nytta, såsom väckelser, och umgänget med de lugna, spekulativa Tyskarne fullbordade omvändelsen.

***) Till undantagen torde dock böra hänföras ROBESPIERRE, DANTON m. fl.

skaffad plan som Thorilds; och den ville de bringa till verkställighet, utan att sky för någon enda af de konseqvenser, som till målets vinnande befunnos oundvikliga. Gironde-partiet var en sammansättning af lysande, fåfänga, halfmoraliska vältalare, som inbillade sig kunna begagna Jakobinerna till redskap, men af blödighet studsade och stadnade halfvägs på en bana, den de (i grunden) hade med lika barbariska steg påbegynt." *)

Emellertid grepo dessa läror omkring sig hos ungdomen i allmänhet och särskildt hos de studerande vid rikets första lärosäte. ATTERBOM beskrifver den scen, då hertigen-regentens tryckfrihetsförordning begrofs derstädes, å en öppen plats, hvarpå följde ett väldigt graföl. "Knappast," säger han, "var i samqvämet *någon,* som visste riktigt besked, hvad Thorild ville. Till en del visste han det icke sjelf. Men just detta, att *icke* (eller blott till hälften) *veta hvad man vill* — en hos ädla demagoger ofta förekommande egenskap, — förstärker deras talisman till popularitet, nemligen genom sin likhet af ett morgontöcken, ur hvilket framblicka glänsande löften om en den skönaste dag, under det en hvar, tills vidare, får enligt sin fantasi bestämma och utmåla dess närmare beskaffenhet. Så äfven nu. Man kände ju att Thorild var ett snille; att han ogillade det bestående gamla; att han velat, om icke kullstörta, dock förändra det; att han derför blifvit en martyr. —

*) *Siare och Skalder,* IV: 267, 268.

Öfverhufvud måste erkännas, att Thorilds anhängare voro starkare i välmening än i begrepp." *)

En ännu icke fullt utredd fråga är den om förhållandet emellan Reuterholm och Thorild. Får man tro underståthållaren Liljensparres berättelse (hvaraf Atterbom äfven lemnar utdrag), så var republikanen besoldad af aristokraten, hvars afsigt denna tid skulle varit verkliggörandet af den under Gustafs hela regering bearbetade plan att återinföra 1720 års regeringsform. Enligt Liljensparres uppgift, hade hertigen begagnat sig af Reuterholms inträffade sjukdom, för att utfärda egenhändig befallning till riksdrotsen att lagföra Thorild för hans skrift "Ärligheten," om hvilken Atterbom yttrar, att den icke i uttrycken, men i tonens öfverspänning steg "till ett larmdån, som, just under tidskiftet af franska revolutionens gräsligaste yrsel, ljöd som ett efterdön af den jakobinska stormklockan." **) Atterbom anser säkert, att Liljensparre intet förtäljt, hvarom han ej var ärligt öfvertygad. "Han tycks (fortfar Atterbom) hafva på fullt allvar trott på någon plan till svenska statsskickets omhvälfning, hvarvid Reuterholm ämnat begagna Nordensköld, Philipson, Thorild med flera författare af samma riktning, som verktyg. — Föga troligt är, att den adelsstolte Reuterholm skulle önskat — och det ännu vid slutet af 1792 — en omskapning af Sveriges statsför-

*) *Siare och Skalder*, V: 94, 95.
**) *Ders.* s. 78.

fattning på nyfransyskt vis. Men han hade varit ett slags half-republikan, och hittills ej börjat sitt återtåg från detta tänkesätt. Han tillhörde (eller hade tillhört) de så kallade "Exegeter och Philanthroper," bland hvilka en hufvudperson var just den Nordensköld, som lät sin "Medborgare" underrätta den svenske polismästaren, huru den parisiske blifvit "med den dygdiges glada bifall hängd vid porten af sitt hus." Han hade, efter konungens död, ingifvit hertigen den tryckfrihetslag, i hvars beskydd Philipson lät sin "Patriot" öfversätta från Thomas Payne, att "*monarki, konungslighet, konungastyrelse* äro *småsaker*, som tillika med *alla sina narraktigheter* skulle snart blifva öppet lagda under ögonen." Så mycket mindre oväntad böra vi då finna Liljensparres uppgift, att samme Reuterholm med en till och med *mäcenatisk huldhet* omfattade Thorild. Denna omständighet, ehuru (så vidt jag vet) hittills obekant, synes ock dessutom, såsom inom kort skall visas, *fullkomligt bekräftad* genom allt det *mildrande* i slutvändningen af Thorilds öde." *) Enligt LILJENSPARRES uppgift, erhöll THORILD en pension af 400 rdr (specie). Den honom af hofrätten ådömda landsflykt begyntes med tre dygns vistande på Fittja, i ett gladt lag af vänner, der PHILIPSON höll tal och ENEBOM skref verser. En polisbetjent medföljde, för att köra för honom. THORILD erhöll året derefter bibliotekariesysslan i Greifswald. "Hvem,"

*) *Siare och Skalder*, V: 84, 85.

säger ATTERBOM, "kan annat än i allt detta skönja Reuterholms finger." *) Han tillägger: "Jag uppfyller en helig pligt, då jag förklarar, att jag ej mäktat upptäcka minsta spår till någon hans vittra motparters delaktighet i hans politiska ofärd." **) Det kan synas märkligt, att, under det republikanen THORILD var med "mäcenatisk huldhet omfattad" af despoten REUTERHOLM, denne icke förmådde den s. k. hofsmickraren LEOPOLD att skrifva något åt sig, ehuru mycket han sjelf och genom andra anhöll derom, hvarvid han jemväl såsom förespråkare begagnade LINDBLOM, till hvilken LEOPOLD ägde så många och gamla förbindelser. Den bild, under hvilken REUTERHOLM önskade bli besjungen, kan man gissa af följande ord i ett bref från honom till LEOPOLD (den 27 januari 1794): "Tillåt mig en önskan. Om någon gång, vid en ensam aftonpromenad, i ett vackert månsken, edra idéer skulle falla *på de många samlade qval, som beledsaga den känslofulle genom en verld, hvilken så ganska litet tyckes vara gjord för att förstå, eller dömma, och än mindre att belöna honom* (orden understrukna af REUTERHOLM), så visa mig vackert den vänskapen att af desamma få del." Skaldebrefvet uteblef. När LEOPOLD under kaffeförbudet tillkännagaf, att hans helsa svårligen tillät honom att undvara kaffe, erbjöd sig REUTERHOLM att sjelf "besörja en tillräcklig provision kaffes uppköpan-

*) *Siare och Skalder*, V: 93.
**) *Ders.* s. 95.

de" åt skalden, endast denne ville låta "veta qvantiteten." Ändå afhördes ingen "månskensdikt."

Bilagan 4.

(Till sid. 139.)

Tidningen, som började den 1 oktober 1792 och indrogs den 8 september 1795, öppnas med ett af LEOPOLD författadt samtal emellan *Redaktören* och *Läsaren*, i följande ton:

"*Läsaren.* Hvad? Ännu ett dagblad? Det är mycket. Hvem skrifver det?

Redaktören. Efter vanligheten, ett sällskap.

Läs. Jag förstår. Men hela det sällskapet, har det mer än en rock?

Red. Det kan få, om skriften säljer sig. Vill ni prenumerera?

Läs. Jag vill först veta, hvad det kommer att innehålla.

Red. Jag är inte så oförsigtig." — Han upplyser derefter, att sällskapet består af omkring hundrade stora snillen, filosofer, häfdatecknare, skalder o. s. v.; att de ej behöfva betalas, emedan de redan äro betalta, och att de bo — på hans bokhylla. I afseende på svårigheten att utgifva en tidning, anmärker redaktören, att "den enda Inrikes-Tidningen sitter ännu trygg vid sitt gamla inventarium af eldsvådor, hagelskurar, tingsterminer, liktornsplåster, konkursmål och högtidsmiddagar i provinserna, der man dricker skålar och

skjuter med löst krut." — Läsaren frågar slutligen, om icke redaktören åtminstone har att bjuda några satser ur den nya filosofien, såsom att *den redlige medborgarens väg går ofta genom dristiga brott emot samhällets lagar till äran och odödligheten*, men redaktören finner dem något vågade.

Af LEOPOLDS skaldestycken hafva många först sett dagen i denna tidning, hvilka sedan upptagits bland hans samlade arbeten. Deribland må nämnas *Ode till Försynen, Predikaren, Årens flygt, Den vackra bedjerskan, Sång till glädjen, Försakelsen, Leonoras bigt, Hvem har rätt?, Sorgens son, Helgonet, Thelém Makár, Det svåraste miraklet, Drömmen, Vältalighetens ruin, Hjeltedikt, Fidei-komiss, Per Eneboms visa*, o. s. v. Bland tidningens prosaiska uppsatser äro följande upptagna i LEOPOLDS samlade skrifter: *Om vitterhetsidkare, Om lärdomshistorien, Om Rousseau, Kräket eller de tre svåra orden, Om smicker, Om sällheten och osällheten af det menskliga lifvet, Koglus krönika, Om ledsnaden, Om sjelfmord, Om äktenskapsskilnader, Om kritiker och stridsskrifter, Om efterhärmning*, m. fl. Dertill komma uppsatser om språket, recensioner och vitter polemik, mot THORILD, PHILIPSON och PER ENEBOM, som ådrogo tidningen stor uppmärksamhet. Af BLOM finner man följande skaldestycken, som upptagits i samlingen af hans skrifter: *Till Sergel, Ståndens ursprung*, och *Sång till Apollo;* af STENHAMMAR: *Laura eller min tillkommande älskarinna, Johannesmasken, Sigurd*, idyll efter Kleist, *Herman*, ballad, *Hans Nåd, Laura eller mer än min älska-*

rinna, Elegi öfver Sehman; af FRANZÉN: *Jag är lycklig, mina bröder;* af ROSENSTEIN: *Om frihet och jemlikhet,* o. s. v. Lägger man dertill, att de utrikes nyheterna voro i allmänhet bättre redigerade än i öfriga dagblad den tiden, så må man förundra sig, att denna tidning tycks fästat så liten uppmärksamhet hos senare granskare af vår dagbladslitteratur, hvilka, oss veterligt, inskränkt sig att endast omnämna dess tillvaro. Jemför man dess tre årgångar med lika många af Stockholms-Posten, det då berömdaste blad, så står LEOPOLDS tidning visserligen icke efter KELLGRENS, och man kunde fråga, hvilket blad i Sverige, under så kort tid, framlagt flera artiklar af den halt, att de, såsom här, sedan kunnat pryda en klassisk författares arbeten. Till dess förtjenster må räknas samma liberalitet, som KELLGREN visade, att upptaga motsatta åsigter och jemväl motståndares skrifter. Man finner försvar för SVEDENBORGS uppenbarelser (1793 n. 247, 251), utan anmärkningar; i LEOPOLDS tidning infördes äfven (1794 n. 299) valda profstycken ur P. ENEBOMS *Kärleks- och Religions-sånger* (röjande talent i naturmålning, ehuru med drag af bombast och förvirring) och författarens sjelfupphöjelse till "eterns son och änglars tillkommande broder", hvarmed sedan så mycket spe drefs. Man läser i *Extra Posten* (1795 n. 16) följande utfall emot dess stiftare och hufvud-redaktör (i en artikel ställd till utgifvarne af *Stockholms-Posten,* hvilka beskyllas att beundra plattheter och löjligheter): "Ett exempel bland många — heter det — ger den högt be-

prisade tragedien *Oden,* der språket är lika så förolämpadt, som smaken; der knappt tre eller fyra rena rader följa på hvarann; der auktorn än poetiskt sväller, än sjunker till prosaisk platthet; der man upptäcker alltför liten skönhet i de detacherade ställena, än mindre i sjelfva planen; der man aldrig finner Oden eller Thilda eller Yngve eller Pompé, utan alltjemt sjelfva poeten; och der romerske vapendragaren Milo väl ej kan skyllas för att tala som en fröken, utan som en så svulstig narr, att en läsare af smak ej vet, om han mest bör skratta eller eckla," o. s. v. Denna uppsats är undertecknad *Per Enebom,* som ytterligare tillägger i en not, i afseende på omdömet öfver Oden: "Detta är ej sagdt i någon öfverilning, för att förringa denne skaldens värde. Mitt hjerta hyste ännu aldrig en så låg afsigt, som den att vilja förringa någons förtjenst. Jag vill endast härmed *bevisa* (?) hur de der goda herrarne kunna berömma lika så orimligt som de häckla." Han erkänner derefter, att författaren i andra stycken ådagalagt mycket snille, särdeles i "den qvicka genren", och lofordar de *Erotiska oderna, Ode öfver ett odödligt namn* och *Den vackra bedjerskan,* men han finner att skalden också har "en högtflygande inbildning, som ofta svindlar och förlorar sig." Eget nog erkänner han, att i LEOPOLDS s. k. "ovett emot Thorild är mycket vett inblandadt." Äfven sedan LEOPOLD upptagit den af ENEBOM kastade handske, tilläts införande i Extra Posten af beröm för ENEBOM och hans skrifter. Det heter t. ex.

om hans *Kärleks- och Religions-sånger:* "De hafva en förtjenst, som är sällsynt äfven i allmänt berömda skaldestycken, den att öfverallt bibehålla samma ädla karakter; — felen äro sådana, att de falla nästan alla läsare i ögonen, ge anledning till mycken kritik, och kunna äfven öppna ett fält för smädare och parodister; — skönheterna deremot af ett sådant slag, att de icke kunna kännas och värderas af andra än ädla och känslofulla menniskor." — Loftalaren medger dock, att författaren "esomoftast mer sjungit sig sjelf än kärleken och religionen." (Årgången 1795 n. 45.) Man kunde tro, att Stockholms-Postens utgifvare genom något utfall mot ENEBOM gifvit anledning till hans häftiga utgjutelser emot dem och LEOPOLD, men enligt deras förklaring (n. 30 för år 1795) hade "intet af Eneboms arbeten blifvit af dem recenseradt eller på minsta sätt vidrördt." De svarade icke heller på hans angrepp.

Bilagan 5.

(Till sid. 189.)

LEOPOLD begynte detta arbete mot slutet af 1790-talet (stafningsläran utkom år 1801), och han var ännu år 1812 sysselsatt med vederläggning af arkiater VON SCHULZENHEIMS anmärkningar. Såsom prof på, huru obetydliga frågor kunde föranleda vidlyftiga öfverläggningar, må anföras, att meningarne slutligen blefvo delade, huruvida man i tillegnan till konungen rättast skrefve "Eders

Majestät" eller "Eder Maj:t." LEOPOLD yttrar derom, i ett bref till ROSENSTEIN: "Tingstadius och Delén måste förlåta mig, att jag ej kan häri vara af deras mening. Jag har alltid trott, att Akademien borde med mycken varsamhet förfara vid ändringen af gamla, antagna talesätt, i synnerhet när de hafva vanan och välljudet på sin sida. Den grammatikaliska strängheten i dessa ord, eller hvad annat slags riktighet det må vara, synes mig, om ej olämplig, åtminstone onödvändig, och har någonting smått och pretiöst, som är mig motbjudande. Vi skrifva ännu *Gudi lof*, oaktadt den gamla dativen är bortlagd. — Ingenting är oriktigare än vårt vanliga *ni;* men kan det, bör det ombytas i det rättare *I hafven, I gören* etc. — Man kan med grammatisk riktighet säga *Er Nåd, Er Excellens,* men kan man också säga *Eder Majestät?* Skulle det ej nödvändigt få lof att heta *Edert Majestät,* och vore denna grammatikaliska titulatur ej en smula ridikyl?" — Man har ansett, att Akademien, och särskildt LEOPOLD, genom listan på främmande ord, velat *införa* dessa i språket, då afsigten tvertom var att inskränka dem till det minsta möjliga antal, som ej kunde umbäras och derför antecknades med svensk stafning. Härom skrifver LEOPOLD till ROSENSTEIN: "Hon (listan) innehåller de ord af främmande ursprung, hvilka jag trott både genom sin oumbärlighet och det *allmänna dagliga bruket* deraf kunna anses såsom i vårt språk redan införlifvade, och hvilkas

stafning således borde rättas efter vårt stafningssätt. Äfven af dessa har jag väl öfverstrukit några, vid närmare eftersinnande, antingen såsom möjliga att försvenska, såsom *absolut, attraktion* m. fl., eller såsom ännu alltför utländskt klingande, såsom *estrad, etikett* o. s. v. Finner M. B. vid genomläsningen ännu flera af det slaget, så gör M. B. *väl* att äfven utesluta dem, på det att listan må få ett så mycket mer naturligt och oomtvisteligt utseende." — *Den 8 oktober 1810* skrifver Leopold till densamme: "Jag har icke haft en helsodag, nej icke ens en stund af drägligt tillstånd sedan vi råkades. — Räkningen med Gud och Akademien är nu allt hvad som sysselsätter mig. Med all den ringa förmåga jag har, bjuder jag till att arbeta mig ur min skuld till den sistnämnda. Mina gräsliga pappersmassor skola visa, om jag legat på latsidan, men redaktionen af resultaterna till korta yttranden och decisiva läror utgör ett icke lätt arbete. Det gifves knappt ett litet svar på det Schulzenheimska pladdret, som ej kostat mig flera gångers omarbetning. Noterna äro 118 och utgöra lika så många små afhandlingar. Af dessa äro 68 redan tryckta. Allt det öfriga i koncept utarbetadt. — Dessemellan upptages all min möjliga arbetstid af grammatiska och andra slags preliminarier till ordboken, hvaribland t. ex. blotta bestämningen af våra genera och generiska ändelser redan utgör en lika så svår som betydlig punkt. Så snart jag fått lägga dessa grammatiska lukubrationer under Akademiens pröf-

ning, ämnar jag angripa sjelfva redaktionen, som sedan tyckes böra bli ett nästan blott mekaniskt arbete, och dermed fortfara, utan annat företag, så länge jag orkar hålla pennan i handen." — *Den 4 maj 1812:* "Jag lefver numera med platt ingen, utom med ortografien. Knappt kan man också vara i sämre sällskap än med den fördömda hexan och hennes gamle riddare, hvars bläckiga handske jag hade den dumheten att på Akademiens vägnar upptaga. Tusen gånger önskar jag, att jag hade dem begge ändtligen från halsen, och jag försäkrar, att jag verkeligen gör allt hvad göras kan, för att det snart må ske. — Mitt förnämsta arbete har hittills varit med de tvenne tabellerna, som innehålla svenska språkets *skrifning* och *läsning*, dem jag öfversett, omarbetat och sökt bringa till möjligaste grad af *korthet* och *fullständighet*. — Sedan detta skett, skola de begge tabellerna göra, hvad jag icke gjort, resa till *riksdagen*, *) för att utbedja sig ett ögonkast af dervarande herrar akademister, på det att nationen, vid samma riksdag, må få afgjorda de tre stora högmålen: *bevillning*, *konskription* och *ortografi*." — När ofvannämnda utförliga försvar för Akademiens stafningslära var färdigtryckt (upptagande ett vanligt band af handlingarne), hade det allmänna bruket redan i de flesta fall gifvit en sådan häfd åt Akademiens stafningssätt, att författaren, lika

*) I Örebro, der ROSENSTEIN, ADLERBETH, WETTERSTEDT, NORDIN, EDELCRANTZ m. fl. af Akademiens ledamöter vistades.

med Akademien, ansåg skriftens utgifvande icke af behofvet påkalladt. Det hufvudsakligaste af de i genmälet anförda bevis finnes upptaget i den senare uppsatsen "Om grunderna till svenska stafsättet" (XVII delen af Akademiens Handlingar). Af den fullständiga försvarsskriften torde ej finnas flera än två aftryck: det ena i kongl. biblioteket och det andra tillhörigt Svenska Akademien. *)

Vid den tid, då Akademiens stafningslära utkom, afhandlades ämnet ur flera synpunkter i tidningarne, hvarvid Akademiens åsigt försvarades af LEOPOLD. Man finner i Stockholms-Posten för år 1801 flera uppsatser af hans hand, hvaribland de i n. 95, 159, 171, 180 och 183. Anmälan af stafningsläran finnes i n. 276, 282 och 283.

LEOPOLD hade lofvat, att efter fullbordandet af ifrågavarande arbete företaga ordboken. Det var år 1810, eller vid den tid, då i vår vitterhet en ny brytning inträdde, som ådrog sig allmän uppmärksamhet, och af hvars rörelser LEOPOLD destomindre lemnades ostörd, som de ägde bland hufvudföremål undergräfvandet af hans vittra an-

*) Huru strängt LEOPOLD, i fråga om det nya stafningssättet, tillhöll den i öfrigt särdeles sjelfrådige DELÉN, synes af följande skrifvelse från den sistnämnde till LEOPOLD:

"Med tårar i ögonen och gråten i halsen, har jag sväljt hvarje banne-ord. Till en del har jag förtjent dem, men dessa sju sidor hafva varit odrägliga. — För Guds skull! Jag instämmer med barnens vanliga löfte: *jag skall aldrig göra så mer!* Till bevis, att jag ej ljuger, medsänder jag korrektur för att visas.

C. Delén."

seende. De saktades efter tio års förlopp, men då var han blind. Den förlust ordboks-arbetet derigenom lidit låter sig icke beräkna. Af Akademiens alla äldre ledamöter, som befattat sig med språkfrågorna, var han icke blott den skarpsinnigaste, den i ämnet mest bevandrade, men tillika den ihärdigaste arbetaren, som icke lemnade ofullbordadt hvad han en gång företagit. Då han förbundit sig till ordbokens utarbetning, och att, såsom hans ord lyda, icke låta sig derifrån afleda "så länge han orkade hålla pennan i handen," och då ännu nära tjugu år af hans lif återstodo, hade man af honom kunnat hoppas mycket, i fall han åt detta grannlaga och mödosamma värf kunnat öfverlemna sig med det ostörda lugn, som det framför andra fordrar, och icke dels af fortsatta anfall, dels af vänners uppmaningar, att åter uppträda på stridsbanan, försatts i en annan ställning, än ett stilla och lidelsefritt ordboks-arbete kräfver. Öfverskådar man den förlust, som vitterheten och språket lidit genom de strider, hvaraf KELLGRENS och LEOPOLDS sista lefnadsår upptogos, så intages man af vemodiga känslor.

Bilagan 6.

(Till sid. 201.)

I ett bref, dat. Falun den 27 okt. 1823, öfverlemnar JÄRTA ett exemplar af *Odalmannen*, hvilken han dock ej kan hoppas blifva emottagen annorlunda "än som en ung resande, hvilken uppvaktar

någon för sin mildhet känd regent, emedan han, återkommen till sin småstad, vill kunna skryta med att hafva besökt främmande hof." LEOPOLD svarar:

"Sedan man deltagit i en räddande statshvälfning, redigerat en konstitution, beklädt hvad man nu kallar en ministerplats, och styrt med beröm en af våra vigtigaste provinser, kan det hafva sitt nöje med sig, likasom sin ära, att äfven följa det auktorliga geniets kallelse, och att upplysa och leda sin nations tänkesätt under det man hvilar sig. Tiden behöfde en sådan upplysare, och många med mig förbidade hans tillkommelse. Ändtligen har han kommit, den utlofvade, hvars *herradöme är på hans skuldror,* efter välförståendes hufvudet, som ger detta herradöme, alltid sitter på skuldrorna.

Först och främst tillåt mig fråga, hvarför man ibland de poetiska gracer, som beledsaga *Odalmannen,* icke finner ett poem kalladt, om jag mins rätt, *Namnsdagen* eller *Midsommarsdagen,* som jag för några månader hade tillfälle att höra läsas, och som genom sin utmärkta skönhet väl hade förtjent sitt rum; men jag förstår att, ehuru vacker hela familjen må vara, kan man dock ej taga alla barnen med sig på det första besöket.

Dernäst respekt och heder för skipad rättvisa. Våra journalisters förhållande i anseende till första delen af Wallins arbeten synes mig en skam för vår litteratur. Den enes ovett och de öfriges tystnad voro begge delarne en lika skandal. Sent,

men fullkomligt har han fått njuta upprättelse. Der står nu hans minnesbild för allas ögon, massif och oförstörlig, likasom vore den uttryckt i ett af de varaktiga bildämnen, som utmärka hans födelsebygd. Jag tycker mig se Dalarnes genius, som med ett manligt näftag griper Argus om hans spensliga nacke och nedböjer honom till den förolämpade skaldens fötter, att skämmas och afbedja.

Artikeln *Statistik* är ett verkligt mästerstycke, och erkännes derför. Man harmas, men tvingas att berömma. För min del hörde jag aldrig något med ett mera snålt öra, och jag tror man skall hafva svårt att finna en lika humoristisk förening af skämt och allvar, satir och filosofi, djup tanke och lefvande uttryck. De kasserade skinnbyxorna, såsom vår tids motstycke till forna tiders segerfanor, förena allas bifall. Tu par byxor ägde vår litteratur redan förut, men den har nu fått statsbyxorna. En kritik kunde dock till äfventyrs göras. Det är sannt, att statistikerna addera tillhopa enheter af mycket skiljaktigt slag och värde. Men om det gifves hufvuden, hvaraf ett enda stundom går opp emot tjugu, femtio, hundrade, så gifves deremot också halfva, fjerdedels, sextondedels hufvuden (t. ex. vår vän *Lorenzos* och vissa riksdagstalares), hvilka dertillmed utgöra det största antalet, så att med ett *l'un portant l'autre* det vanliga beräkningssättet väl torde låta försvara sig.

I politiken tror jag att man, för att existera såsom fri nation, först af allt borde tänka på att

existera såsom nation, hvilket man synes benägen att glömma. I finanserna, att penningar utan värde komma i det närmaste på ett ut med inga penningar. I statshushållningen, att man ej bör köpa svafvelstickor utifrån. I poesien, att dumma verser ej bevisa en stor poet; och i filosofien, att hvad ingen dödlig kan möjligen veta, det kan ock ingen professor med allt bråk i verlden undervisa mig om, etc. etc."

I ett senare bref (den 2 febr. 1824) skrifver LEOPOLD:

"Är det sannt, är det möjligt, att *Odalmannen*, för den lilla orättvisa han fått röna, skulle befinna sig likasom misslynt och ohågad att fortfara? Några kritiska sofismer, kunna de sådan mäktig ting åstadkomma? Artikeln *Statistik*, äfvensom den om *Allmänna undsättnings-anstalter*, voro geniets fackla svängd öfver en viss sida af dessa ämnen. Mera fordrades ej till ändamålet. Men tidsandan begynte hos oss blifva vild och utbrytande. Det behöfdes ett bart huggande svärd, som mötte den i farten och med ett par goda hugg tvang den att rygga litet tillbaka. Sådan är förnuftets dom öfver *Odalmannen*. Att *Journalen* *) dömt annorlunda, kan vara i sin ordning. *Le coq se bat sur son fumier* och bladskrifvaren på sin. Parti-blåsten lyfter ett sådant blad litet från jorden; det fladdrar en stund i luften och begagnas derunder som ett slags meteor, men faller strax ner igen, och

*) WALLMARKS tidning.

löpen strömmar fram deröfver, utan att nånsinnmer tänka derpå. Förgäfves trycker man två gånger hvad som blott läses en. När man haft förstånd och mod att se sin tid rätt i ögonen och att säga den hvad den behöft höra; när man har alla förnuftigas beröm och högaktning; när sjelfva tadlet, som gerna sönderslet om det kunde, likväl af fruktan för den allmänna rättskänslan nödgas buga och prisa, och törs blott klösa litet emellanåt; hvad vill man då mera? Korteligen: *Odalmannen* kan blott hafva en enda tort: den att upphöra och låta likasom afskräcka sig. För öfrigt, och hvad kritik angår: *O passi duriora!*

Litteratur-tidningen har jag äfven läst och knäböjer för sottisens fullkomlighet. Utom i detta blad, såg jag aldrig ett större prof af skamlöshet och fåfänga. *Odalmannen* har således lärt af dessa herrar att hafva förnuft och har prålat med deras fjädrar. Man skall snart få se, att allt hvad som finnes hos oss af förstånd och talang utgått ursprungligen från A***s hufvud och begynt först att existera med *Fosforos* och *Litteratur-tidningen*. Det roligaste är, att han finner *Den drömmande rosen* ett fullkomligen fosforiskt poem; det vill säga, som han sjelf skulle hafva skrifvit det. Den gode mannen, han är något långt derifrån. Om han någonsin gjort en sådan rad, eller ens någonsin den varder görandes, förbinder jag mig att på öppet torg hylla honom såsom sitt *folks strängaspel*."

Leopold sänder tillika sin sång öfver Karl XIII:s bildstod. I sin tacksägelse derför (den 8

febr. 1824) säger JÄRTA, bland annat beröm öfver detta poem: "Utom i fiktion må ej den heta *gammal*, som dikterat sången öfver Karl XIII. Ett poem med så manlig energi och så ungdomsfrisk färg är ej afladt af ett föråldradt sinne. Jag beundrar det äfven som en psykologisk sällsamhet, uppenbarande den sanna nordiska kraften, och bevisande att män af Gustaf III:s tidehvarf voro i besittning deraf. De, som nu ifrån barndomen roa sig med subjekt-objektets identifierande, kunna i sin poesi (hvilket, såsom magister A*** lärt oss, betyder ett visst trånadens och aningens *görande*) då och då bringa fram något som de kalla lejonmärg; men på gamla dagar blifva de icke lejon, som hålla opp den svenska ärans sköld öfver någon af Karlarnes eller Gustavernas minnesstoder."

I ett annat bref (den 27 okt. 1823) yttrar JÄRTA om *Odalmannen:*

"Min embetsmannabana har jag fulländat, och huru man må bedömma min journal kan *numera*, då mitt namn ingått i Dalkarlens tradition, icke taga ifrån mig deras tillgifvenhet, för hvilkas väl jag i tio år sträfvat. Jag är således säker om den enda publik, hvars bifall äger för mig något värde; ty med all aktning för den Stockholmska, skattar jag den i Mora högre. Med denna sjelfständighet i det yttre, och med någon i det inre, kan jag bravera tidsandan, och det har jag beslutit att göra. Finner jag att det tjenar till nå-

got, så håller jag ut; hvarom icke, sysselsätter jag mig med något annat.

Om denna lilla redogörelse utmärker någon *resignation,* är den dock på långt när icke så skön, som hr statssekreteraren fordom uppenbarat i sina sånger och nu i sitt lif framställer till sin senaste samtids och efterverldens beundran. När man måste, så medlidsam man än må vara, skratta åt A***s vemodspjunk, kan man ej, om man har ett menskligt hjerta i sitt bröst, återhålla de ömhets- och glädjetårar som tränga sig i ögat vid läsningen af ett så lugnt, så mildt, så lekande bref, som jag fått emottaga ifrån den blinde skalden, hvars sublima, ädla sinne ödets orättvisa ej förmått nedtrycka, eller menniskors kunnat förbittra."

Bilagan 7.

(Till sid. 201.)

Regnér uttrycker sin förbindelse för recensionen, i Stockholms-Posten, med följande ord: "Jag hade visserligen bort, samma dag recensionen började synas, skynda att aflägga min tacksägelse derför. Men jag ville afvakta herr kanslirådets hela godhet för mig, ehuru den, uti den redan införda del af recensionen, redan är större än min tacksägelse kan omfatta. Må mitt lilla arbete begrafvas i evig glömska, — om det är möjligt med den stämpel det nu fått, — den vänskap, hvars förnyande det skaffat mig, har rikligen ersatt all min

möda. Emellertid tillstår jag, att inbillningen, att dervid gagna vår litteratur, smickrat mig och smickrar mig ännu; men om detta hopp slår felt, är jag fullkomligen tröstad genom att ha vunnit en sådan kännares bifall. Mitt försök är ett värnlöst barn, för hvars varelse jag sörjt, oförmögen att befordra dess lycka, hvilken nu helt och hållet beror af den skyddande hand, som det upptagit. — Jag har sett herr kanslirådets både hjerta och snille för mig sysselsatta: det förra i det nyss emottagna brefvet, det senare i recensionen. — Jag gömmer dessa bref som diplomer. De visa mig att jag är något; de medföra rättighet till en aktning för mig sjelf, som jag längesedan hade nästan förlorat." — Kort derefter, när REGNÉR erhållit Svenska Akademiens stora pris för sin afhandling om *Ålderdomen*, uttrycker han sin erkänsla för LEOPOLDS upplysande anmärkningar och särskildt för det att denne klandrat, att författaren ej nog upplyftande skildrat föreställningen om ett lif efter detta. "Det nit," säger han, "hvarmed denna obetänksamhet blifvit mig förehållen, har så mycket rört mig, att det nästan mer fägnar än förtryter mig att hafva föranledt denna anmärkning." — Senare (den 6 juli 1803) tackar REGNÉR för de upplysningar LEOPOLD lemnat honom i frågan om bestämmandet af grunder för den svenska metriken, under de öfverläggningar som derom ägt rum dem emellan, och hvarvid LEOPOLD gillat REGNÉRS system i det hela. REGNÉR ansåg, att intet skulle bättre stadga denna versifikation, än

om LEOPOLD ville deråt egna ett eget skaldestycke.

Bland orättvisor emot LEOPOLD är icke den minsta, att man beskyllt honom för att vara en rimmets försvarare *quand même,* och fiende till den metriska versens införande i vårt språk. Förhållandet är, att, ehuru han icke begagnade den, insåg han klarare, än KELLGREN, dess fördelar, i synnerhet vid tolkning af de gamle, och att hans öfvertygelse om nödvändigheten, att vid dessas öfverflyttande på ett nyare språk begagna deras egen versart, var äldre än ADLERBETHS försök, hvilka LEOPOLD lifligt uppmuntrade. *) I stället för KELLGRENS bekanta sats, att en öfversättare af Horatius och Propertius bör skrifva "såsom de skulle skrifvit, om de lefvat på samma tid, i samma land" som öfversättaren, ogillar LEOPOLD detta, hufvudsakligen af Fransmännen införda tolkningssätt, att, såsom han uttrycker sig, "afkläda en gammal grekisk eller romersk skald hela egentligheten af språket, tiden, folkslaget, och att, med bibehållande af ganska litet, som var hans, med tilläggande af ganska mycket, som är endast öfversättarens, omskapa honom till en helt och hållet modern författare i det språk, hvarpå han skulle — blott *öfversättas.* Man läser en öfversättning från äldre skalder egentligen mindre för att behagas af ett vackert, modernt poem, likt alla öfriga af det slaget, än för att lära känna den gamle skalden till sin

*) REGNÉRS metriska tolkningar utkommo år 1801, och ADLERBETHS första öfversättning af Virgilius år 1804.

åtskiljande karakter, så väl af styl och snille som af tid och folkslag." — Har något mer träffande blifvit sagdt, äfven i våra dagar, rörande sättet att återgifva de gamle? — Vidkommande åter de olika fördelarne hos den metriska och den rimmade versen, erkänner LEOPOLD den förras företräde, emedan den, till följd af den lyckligaste blandning af stafvelsemått och frihet från rimtvånget, satte skalden i fullkomlig besittning af språkets alla tillgångar och gjorde alla ord metriskt brukbara, hvilket icke är händelsen inom de rimmade versarterna, der, såsom han så träffande säger, ofta "rimmet drar uttrycket långt ifrån föremålet," och "stafvelsemåttens beständiga enformighet gör nästan alla ord af annat stafvelsemått obrukliga, och beröfvar skalden derigenom ofta de nödvändigaste och mest målande." Särskildt anklagar han för denna enformighet alexandrinen, som man påstått att han företrädesvis förgudade.

LEOPOLDS berömmande anmälan af REGNÉRS verslära är måhända, näst KELLGRENS sköna diktprof i orimmad form, det första stora steg till den metriska diktens burskap hos oss. LEOPOLD föreså̊g, att det endast långsamt kunde vinnas, till följd dels af vanan vid den rimmade versens harmoniska behag, dels af de misslyckade försök med den metriska, som då hos oss ägt rum. Den framgång, hvarmed man lyckats i tyskan införa de gamles versarter, och de omnämnda herrliga prof af KELLGREN, läto dock förmoda, att "vårt språk skulle äga en lika, om ej *större* lämplighet." Då

denna uppsats af LEOPOLD torde vara okänd för de fleste läsare, och enär den uttrycker hans åsigter i en af de vigtigaste frågor, anser man sig böra meddela densamma, med utelemnande endast af de ställen ur REGNÉRS tolkningar, som anförts såsom prof på hans öfversättningsförmåga:

"*Försök till metriska öfversättningar från forntidens skalder, med förutgående afhandling i samma ämne;* af GUSTAF REGNÉR, *kongl. sekreterare.* (Stockholm, Carlbohm. 8:o, 163 sid.) Till de flera vittra förtjenster, som redan tillförne utmärka författaren, lägger han, genom detta arbete, en ny, som skall få värde i den mån man lemnar deråt en rättvis uppmärksamhet. Det har fordrats dertill, ej mindre hvad man i allmänhet kallar lärd språkkunskap, än estetisk kännedom af den gamla klassiska litteraturen, och, hvad hos oss är mera sällsynt, gåfvan att, oaktadt språkens skiljaktiga lynnen, böja vårt eget till det möjligast nära och likställiga uttryck af de gamles teckningsart. Som detta varit författarens hufvudafsigt, måste förtjensten af hans öfversättningar derefter dömmas. Man måste i allmänhet betrakta dessa försök, mindre såsom profstycken af modern sångkonst, än af antik styl i teckning. Denna sistnämnda har ej allenast ofta en karakter af enfald i seder och språk, som skulle hos oss anses för brist på upphöjning; man skall finna, vid jemförelsen, ännu andra åtskiljande kännetecken. *Ut pictura poësis,* var i synnerhet en regel, hvars efterföljd den gamla poesien dref ända till den högsta grad af sinnligt uttryck: en

egenskap, hvari den moderna skaldekonsten är, af flera orsaker, långt ifrån att likna eller ens kunna likna den. Det har varit en temmeligt allmän tanke, att vi till äfventyrs torde äga af naturen en kallare, svagare bildningsgåfva än de gamle, derför att vår skaldekonst vanligen uppehåller sig mera vid tankens och känslans inre betraktelser, än vid ögats yttre, synbara föremål, och tecknar de senare merendels med vida mindre fullkomlighet. Kan hända har man ej nog betänkt, huru mycket blotta mekaniska olikheten emellan de gamles versarter och våra nyare mäst bidraga till denna skiljaktighet af poetisk styl. Ty då nästan hvart enda slag af deras versifikation genom den lyckligaste blandning af olika stafvelsemått satte skalden i fullkomlig disposition af hela deras rika språk, och gjorde alla ord för honom metriskt brukbara, skulle han derigenom nödvändigt lättare uppnå sanningen, fullkomligheten i allt slags naturmålning, lägre eller högre. Mycket annorlunda förhåller det sig med våra moderna versarter, hvarest, utom rimmet, som nästan alltid drar uttrycket långt ifrån det sinnliga föremålet, äfven stafvelsemåttens beständiga enformighet gör nästan alla ord af andra stafvelsemått obrukliga, och beröfvar skalden derigenom ofta de nödvändigaste och mest målande. Vår alexandrin, till ex., som består från början till slut af idel jamber, är ett bevis härpå, och man kunde anföra så många, som vi äga versarter. Svårigheten, ofta omöjligheten, som deraf uppkommer, att i modern poesi med full-

komlig trohet öfversätta de gamle, eller att, ens på långt afstånd, uppnå den sanna karakteren af vissa deras skaldestycken, bör tvifvelsutan gifva en stor vigt åt öfversättarens förslag till införande af deras egna metriska versarter. Det är lätt att inse huru mycket blotta omvexlingen af olika stafvelsemått, det vill säga, brukbarheten af alla slags ord, måste lätta uttrycket och gifva, derigenom, fullkomlighet deråt. Vanan vid rimmet, dess verkeligt musikaliska behag, en mängd mästerstycken af detta yngre skaldeslag, några hos oss misslyckade försök af det äldre, hvilket här föreslås, skola kanhända göra mängden af läsare föga benägen för denna nyhet. Också är det ej öfversättarens mening, att den metriska versen skulle utränga den rimmade, eller ens jemnas med den i bruklighet. Han föreslår den blott såsom, efter hans tanke, den tjenligaste till öfversättningar från de gamle, och måhända ej heller utan tjenlighet för originella stycken af en viss karakter. Han tror att vägen kunde derigenom öppnas till nya behag för skaldekonsten, och till märkbart utvidgande af vår vitterhet och språkodling. Man kan ej neka att ju öfversättarens förslag, under denna synpunkt betraktadt, innehåller en stor och berömlig åsyftning. Icke nöjd att genom närvarande öfversättningar hafva understödt sin mening med egna lyckliga efterdömen, tillägger han äfven en med noggrannhet utarbetad anvisning till de metriska versarternas bruk i vår skaldekonst, efter naturen

af vårt språk, och dess särskilda fordringar. Hvad bifall, hvilken efterföljd ett sådant förslag också må vinna, eller ej, förtjenar det visserligen alla sanna vitterhetsälskares uppmärksamhet, och synes påkalla deras närmare pröfning af de grunder dertill, hvilka öfversättaren bemödat sig att i den förutgående afhandlingen fullständigt utreda.

Värdet af denna afhandling, som genom ordning, grunder och styl torde förtjena ett rum bland de bästa af detta slag, kan icke genom ett kort upprepande ådagaläggas. Den måste läsas i hela sitt sammanhang. Recensenten vill blott söka att gifva deraf en hastig öfversigt. Författaren begynner med att förutsätta de fördelar som för språket och vitterheten nödvändigt måste följa af goda öfversättningar; hvilket äfven genom andra nationers efterdömen tillräckligt bestyrkes. Men då öfversättningar kunna göras med mer eller mindre noggrann likhet af originalen, och då man ännu ej synes ense om principen derför, kommer författaren till frågan härom, som i hans väg möter honom, och framställer deröfver den mening han fattat. Med goda skäl förkastar han det vanliga fransyska sättet att afkläda en gammal grekisk eller romersk skald hela egentligheten af språket, tiden, folkslaget, och att, med bibehållande af ganska litet som var hans, med tilläggande af ganska mycket som är endast öfversättarens, omskapa honom till en helt och hållet modern författare i det språk, hvarpå han skulle — blott öfversättas.

Det är tvifvelsutan en sanning, att man läser en öfversättning från äldre skalder egenteligen mindre för att behagas af ett vackert modernt poem, likt alla öfriga af det slaget, än för att lära känna den gamle skalden, till sin åtskiljande karakter, så väl af styl och snille, som af tid och folkslag. Författaren fordrar derför med billighet att denna åtskiljande prägel, denna karakter af originalet, skall äfven bibehållas i öfversättningen. Men han tror tillika att detta vilkor svårligen låter, i våra moderna versarter, uppfylla sig. Till stöd för denna mening visar han, huru de, som bland andra nationer som bäst lyckats att i modernt språk öfversätta forntidens skalder, varit just de, som äfven bibehållit deras egna metriska versarter. Efter att hafva vederlagt det inkast, som häremot sökes i rimmets påstådda nödvändighet, eller åtminstone i vanan dervid, kommer författaren till det större, som blifvit hemtadt från språkens olika mekanism, om omöjligheten att i våra nyare språk öfverföra de prosodiska lagar, som utgjorde musiken af de gamla. Hans mening derom är den, att i våra moderna poemer, gjorda för att upplässas, och icke att blifva sungna som de gamles, ankommer det musikaliska behaget egenteligen mera på en riktig känsla af accenten, och ordens rätta ställning derefter, än på hvad man i de gamla språken kallade qvantitet, och som der iakttogs, äfven med uppoffrande af accentens fordringar. Författaren visar dernäst, att Tyskarne, som i sitt språk öfverfört nästan alla de gamles versarter,

dervid följt denna princip, och att under samma vilkor äfven vårt språk skulle äga dertill en lika, om ej större lämplighet. Några sådana försök af KELLGREN och andra, lemna författaren anledning till denna förmodan, hvilken snart, genom egna undersökningar af språket och dess ljudlagar, går hos honom öfver till fullkomlig öfvertygelse. Hela byggnaden af denna prosodiska lära grundas af författaren på undersökningen af accenterna och af de ljudlagar för den metriska versen, som deraf uppkomma. Den är noggrann och upplysande för dem som vilja närmare känna, så väl alla de gamles versarter, som mekanismen af vårt språk, och de ljudvexlingar hvaraf det är antagligt. Men då en vidare redogörelse derför skulle antingen upptaga för mycket rum eller lemna läsaren endast ofullständiga begrepp, åtnöjer recensenten sig att i detta afseende som i andra hänvisa till sjelfva afhandlingen, hvilken af författaren slutligen riktas med ett tillägg af anmärkningar, som icke läsas utan nöje och undervisning.

De skalder, af hvilka öfversättaren lemnar oss närvarande profstycken, äro, — *Grekiska:* HOMERUS, SAPPHO, ANAKREON, THEOKRITUS, BION och MOSKUS, MUSÆUS; — *Latinska:* CATULLUS, VIRGILIUS, TIBULLUS, PROPERTIUS, HORATIUS, OVIDIUS. Framför öfversättningarna från hvardera bifogas en kort underrättelse om poetens person, fädernesland, öden, med hvad öfrigt som räknas hörande till den litterära kännedomen deraf. Att ej för bokens framdeles läsare borttaga för mycket af nyheten, vill

man åtnöja sig att, såsom prof af dessa öfversättningars värde, endast anföra några få ställen, helst af den hexametriska versarten, hvilken, på ett lika rum, ger dubbelt emot den kortare. Läsaren torde likväl blifva i stånd att deraf sluta till det öfriga, och huru vida öfversättaren lyckats att i sitt språk öfverföra den antika karakteren af dessa skalder, vare sig i anseende till enkelheten eller styrkan af deras målningssätt".

Efter meddelande af ett öfversättningsprof utur THEOKRITS idyll *Fiskrarne,* och ett annat ur idyllen *Europa,* af MOSKUS, fortfar LEOPOLD:

"Virgilius var alltid, om det uttrycket må tillåtas, profstenen för öfversättare. Den ohinneliga skönheten af hans styl gör honom svår att omkläda, äfven i det rikaste moderna språk. Det har behöfts sådana språk som fransyskan och engelskan, det har behöfts sådane män som Delille och Dryden, för att gifva om honom ens ett ofullkomligt begrepp. Racine är kanske af alla moderna skalder den som närmast liknat honom. Man läse blott drömmen i *Athalie* och Mitridats tal till sina söner i tredje akten af denna sistnämnda tragedi. Det är Virgilii anda, hans renhet, hans sköna former, hans harmoniska behag; men det är icke hans rika, lifliga färger: det var omöjligt att i fransyska jamber hafva dem. Med alla dessa svårigheter, som oundvikligt åtfölja företaget att öfversätta Virgilius, framför allt i ett språk af så ny odling som vårt, torde man likväl

ej fela att med nöje igenkänna honom i följande målning af en landtbrukares sällhet." — —

Ett längre stycke af denna tolkning anföres, hvarefter anmälan slutar med följande ord: "Det torde ej bli en lätt sak att i vårt språk uppvisa öfversättningar från de gamle, som till mening, bild, tankeföljd närmare likna dem. Tvifvelsutan har den metriska versart, öfversättaren nyttjat, en stor del i denna förtjenst, hvilket bevisar för hans mening och nyttan af hans förslag. Deremot kunde man tillåfventyrs i vissa af dessa öfversättningar tycka sig sakna de harmoniska behag, som våra egna rimmade versarter, genom vanan, för oss medföra, och den musikaliska lyftning tonen derigenom alltid erhåller. Att detta gäller i synnerhet om några af de lyriska versarterna, behöfver knappt sägas. Någon torde vilja finna detta slags vers, om så må sägas, mindre vers, derigenom närmare prosan än våra egna vanliga, och att bildens, uttryckets större trohet vid urskriften icke nog ersätter sångtonens saknad. Deraf har bort ske, hvad erfarenheten redan förut oftare bevittnat, att mängden af läsare nästan på ingenting annat än olikheten af raderna åtskiljt från vanlig prosa flera af dessa versarter. Frågan kunde således med något skäl uppstå, huruvida deras införande i vår skaldekonst skulle blifva för vitterheten lika förmånligt med den hexametriska versens, hvilken äger på en gång både en större frihet af stafvelsemått och en mera märkbar takt för våra öron. Recensenten tillåter sig denna anmärkning,

icke som en kritik af den förtjente öfversättarens teori, hvaraf han i öfrigt erkänner grundeligheten. Han anför den blott såsom en svårighet, må hända värd besinnande. Han hvarken begär deröfver någon oväldigare domare än öfversättaren sjelf, eller skulle lätteligen finna någon mera berättigad att vara det, genom egna undersökningar och egna efterdömen." *)

Bilagan 8.

(Till sid. 202.)

Den stora betydelse, som sången öfver Creutz innehar i vår vitterhet, påkallar för densamma en särskild uppmärksamhet.

KELLGREN ägde ej blott förtjensten af att i sin odödliga dikt *Den nya skapelsen* hafva anslagit den äkta romantikens första toner hos oss; han hade jemväl den icke ringare, att i vår vitterhet hafva infört den sångare, hvars lyra skänkte fullkomlig häfd åt denna diktkonst. Den var nemligen ännu så främmande för den tidens smak och vittra bildning, att det fordrades KELLGRENS mäktiga förord, vid införandet i Stockholms-Posten af FRANZÉNS första sånger, för att bereda dem ett välvilligt emottagande och fästa allmänhetens uppmärksamhet på denna alldeles nya diktart. Det var tvenne år före KELLGRENS död, hvars annal-

*) *Stockholms-Posten* för år 1802, n. 4 och 10.

kande han redan kände, då han tyckte sig återvakna till nytt lif vid de första tonerna af FRANZÉNS sångmö. Man antecknar vanliga menniskors födelsedagar. Hvarför icke i vitterhetens häfder inskrifva, att det var den 19 september 1793 som *Menniskans anlete* såg dagen, följdt den 23 af sången *till Selma* ("Här vid denna silfverbäcken"), och den 7 oktober af *Den gamle knekten* ("Det var i Saimen på en ö")? Hvilka oförgätliga födelsedagar!

Hvad man kunde vänta af FRANZÉN — liksom i allmänhet af verkliga snillen — var, att han önskade vara okänd, liksom näktergalen helst sjunger i den ensliga dåldens skugga. Han förbehöll sig derför vid poemernas insändande, att de icke skulle utmärkas med någon signatur, eller hans namn yppas. KELLGREN deremot, som brann af begär att för fäderneslandet röja ett nytt snille af första ordningen, efterkom icke hans begäran, utan tecknade under dikten första och sista bokstafven af skaldens namn och införde dermed i vår vitterhet en signatur, som blifvit odödlig. Den not, hvarmed KELLGREN beledsagade "Menniskans anlete", är af följande innehåll:

"Det *originalsköna* i bildnings- och känslosätt, i uttryck, i versernas gång och klang, som visar sig i detta och några andra af samma hand oss tillsända poemer, torde göra tillfyllest att för kännares ögon röja stämpeln af ett nytt snille, som går att skänka vår skaldekonst en ny skörd. Men allas blickar äro icke så skarpsynta; och kända

författare skulle mot sin vilja misstänkas för en förtjenst, som de allenast velat *önska* sig. Af sådana skäl täckes auktor icke misstycka den frihet man tagit sig, att till hälften blotta ett blygsamt namn, som icke för tidigt kan mötas af allmänhetens uppmuntrande aktning."

Ännu vackrare, om möjligt, än detta loford, och begäret att kalla kännares bifall och det allmännas hyllning öfver ett uppstigande snille, synes oss den ädla känsla, hvarmed KELLGREN skyndar att förekomma hvarje gissning på honom sjelf såsom författare af dessa sånger. Han begagnade nemligen ingen signatur under sina skaldestycken, och, om han nu lemnat läsaren utan all ledning, hvem annan kunde väl denne hafva misstänkt såsom sångare af "Menniskans anlete," än den "Nya skapelsens" skald? KELLGRENS ord, att han ville *önska* sig förtjensten att hafva skrifvit de stycken han nu meddelte allmänheten, motsvara en lager.

Tvenne år efter KELLGRENS död, eller 1797, uppgaf Svenska Akademien till täflingsämne i skaldekonsten *Sång öfver Creutz.* Nio skrifter inkommo, bland hvilka n. 3 fördunklade alla medtäflare. Till granskare utsågos GYLLENBORG, OXENSTJERNA och LEOPOLD. Så vidt man kan dömma af de afgifna yttranden, ägde sången i sitt ursprungliga skick icke hela den fullkomlighet, som den i handlingarne införda. Icke så få omskrifningar och tillägg synas ägt rum. Hvad som i främsta rummet anmärktes, var att sjelfva skildringen af CREUTZ

ej var fullständigt utförd, äfvensom att, vid sidan af poetiska skönheter utaf första ordningen, funnos svaga, dunkla eller vågade ställen. Flera ansågo stycket icke vara af FRANZÉN, som i sina första sånger utmärkt sig genom en enkelhet, naturlighet och formfulländning, som man här tyckte sig sakna. Att betydliga tillägg skett, röjes redan deraf, att den insända dikten innehöll endast 17 stanser, hvaremot den i handlingarne upptagna räknar 27, eller mer än en tredjedels tillökning. Ingen förbisåg, att dikten uppenbarade ett ovanligt snille; men några af ledamöterna, hvaribland Akademiens dåvarande direktör SILVERSTOLPE och sekreterare v. ROSENSTEIN, tvekade att tillerkänna stycket den högsta belöningen i ett, såsom dem syntes, ofulländadt skick. Det var LEOPOLD, som bestämde högsta priset, medelst ett omständligt anförande, på fyra ark, der han begynner med att förklara författaren röja "ett snille mäktigt att, genom dess rika bildningsgåfva, en dag gifva åt svenska vitterheten en ny grad af upphöjning." Han upptager derefter alla de anmärkningar, som under granskningen i Akademien förekommit. Då urskriften icke mer finnes tillgänglig, saknar man tillfälle att fullständigt bedömma, i hvad mån anmärkningarne antagits af skalden. Att det skett flerstädes, kan dock slutas af anförda verser, som ansetts betänkliga, och som nu icke återfinnas i den tryckta skriften. Bland dem hade förekommit målningen af "spöken, som vinka med blodiga kors i handen," — af "skuggor, som spöka

midnattstiden i Sveriges gamla riddarsalar," — och af "gasten, som svänger karlavagnen," o. s. v. Det tyckes, såsom hade taflan af medeltiden varit ursprungligen mer utförd, än det förevarande hufvudämnet fordrade. Dernäst anmärktes, bland dunkla ställen, början af andra stansen. Enär endast delar af verserna anföras, såsom hänvisning, kan meningen nu ej fullständigt fattas. Det heter: "Fåfängt Alperna" m. m. — och "Rysligt skönt i Nordens mörker blänkte", o. s. v., samt (i tredje stansen) att ur Bragebägaren åt kämparne "droppar spildes på deras grifter," för att uttrycka den glans, som spriddes öfver krigsäran. En vers begynner

"Af den *nya* dag, Roms urnor se,"

hvarvid anmärkes, att om man än kunde säga, att "urnorna se dagen," torde frågas, hvilken dag de sett förut. Vidare anföres bland oegentliga uttryck:

"Märkt af ingen skald, hvar midnatt bäfvar
I dess gamla riddarsal" —
"*Glömda* bragders *dån*" — o. s. v.

Alla dessa ställen saknas i den tryckta sången. Sammaledes i den sjette stansen:

"Nej, en egen krans dess söner bryta
Sig i snön, af gran och en";

i den sjunde:

"I ett sund, der blott Favoner bröto
Bilden af ett tempel";

i den nionde:

"Amazoner skulle väfva Götens språk för sig";

i den trettonde:

"Blomman af ditt lif i knoppen spridde
Himladoft kring Svea bygd", o. s. v.

Att åtskilliga ställen omskrifvits och vunnit dervid, vill synas t. ex. i åttonde stansen, der, vid bilden af "elyseiska hamnar," urskriften lydde:

"Dem i tomma drömmar famnar
Ynglingen, förtjust af vårens dag",

hvaremot den nuvarande texten har:

"Dem förtjust hvar yngling famnar
Och ser verlden i en nytänd dag."

Vid följande vers i den tolfte stansen:

"I så svenska ljud, så utan tvång",

erinrades, att "den sista halfraden försvagar målningen och syntes tillkommen blott för versfyllnadens skull". Den lyder nu:

"Der i svenska ljud, med grekisk anda,
Känslan går en så harmonisk gång."

Vid detta uttryck i urskriften: "Dunkla minnen ifrån Platos ande-sfer," tillägger anmärkaren: "Hela denna Platonska mystik, så lyckligt använd, månne den ej behöfde sättas i något tillräckligare ljus? Månne dertill fordrades mer än en enda tillagd strof?" — Den blef jemväl tillagd, och är en af de skönaste. De i öfrigt tillkomna stanser utgöra förnämligast ett fullständigande af Creutz' karakteristik.

Att skalden icke vidtagit andra förändringar än sådana, om hvilkas riktighet han sjelf blifvit öfvertygad, skönjes deraf, att han bibehållit flera

ställen, hvilkas egentlighet blifvit ifrågastäld. Deribland förekommer det bekanta uttrycket om Dalin, att "hans snilles låga" var

"Blott en lusteld vid Lovisas thron",

hvilket Akademien ansåg innebära en nog inskränkt rättvisa åt språksnillet, skalden och häfdatecknaren, som i den lätta, musikaliska versen var Bellmans föregångare, i häfdamålningen Geijers, och i språkets utbildning, klarhet och egentlighet ägt de största förtjenster. Man torde knappt förestält sig, att den not vid skaldestycket, i hvilken detta anmärkes af både Akademien och skalden, kunnat så misstydas och förkättras, som fallet varit. — Vidare kan, bland anmärkta och bibehållna ställen, exempelvis nämnas versen

"Rota sprang
Tjutande kring heden" —

Det förekommer jemväl oss, vid första påseende, såsom hade anmärkningen der saknat fog. Likväl, och med all den vördnad vi egne skalden och hans aldrig nog beundrade dikt: om en sångare i våra dagar målade krigsgudinnan Rota blott såsom den der sprang tjutande omkring, eller yttrade om bardens sång, att den

"var blott ett skri
Af barbaren, som betagen
Tryckte känslan ut med raseri" —

månne vi skulle fördömma den granskare, som föredragit ett annat uttryck? Ännu mindre borde sådant förundra på den tid, då de klassiska mönstren voro ännu de uteslutande giltiga. Efter det

ofvan anförda allmänna omdömet, att ifrågavarande dikt uppenbarade "ett snille mäktigt att, genom dess rika bildningsgåfva, en dag gifva åt svenska vitterheten en ny grad af upphöjning," förekommer i det af LEOPOLD, i Akademiens namn, uppsatta utlåtande följande tillägg, hvilket för oss, som endast äga i minnet den fulländade sången, måste synas opåkalladt, men som, då man erinrar sig de ställen, hvilka blifvit uteslutna eller omskrifna, icke tyckes saknat anledning. Deri yttras nemligen: "Det allmänna bifall, hvarmed dessa vackra ställen blifvit af hennes ledamöter afhörda, har likväl ej hindrat Akademien att i samma poem finna andra af antingen ofullbordad skönhet, eller af ett slag nära intill det vågsamma och högt uppdrifna, hvaraf hon anser vådligt att genom sin belöning uppmana efterföljden. Hennes omsorger hafva varit delade emellan önskningar att på ett värdigt sätt hedra en förtjenst, hvilken hon bland flera medtäflare fördelaktigt urskilt, och den skyldighet, som måste vara hennes egentliga, att vaka öfver språkets renhet, aktningen för erkända reglor och smakens fordringar; fordringar, hvilka icke hennes enskilda tycke, utan de störste mästares efterdömen gifvit kraft af erkända lagar. Hon har trott sig förena sina förbindelser med rättvisan emot författaren, då hon, jemte försäkringen om det nöje, hvarmed hon håller honom det utsatta priset tillhanda, beslutit meddela öfver poemet sina härvid gjorda anmärkningar, och hon hoppas att genom deras efterföljd ej mindre förtjensten af detta

skaldestycke, än hennes egen tillfredsställelse vid belöningen tvifvelsutan skola på utmärkt sätt ökas". Ännu en gång: man bör, vid läsningen häraf, ej blott se dikten sådan den nu är, utan den då ännu ofullbordade skildringen af CREUTZ, med ställen af ofulländad skönhet, af stundom oegentligt uttryckta bilder. *) Öfverskådar man ämnet ur denna synpunkt, så torde man ej neka, att den herrliga sången vunnit genom de vidtagna uteslutningarna, omarbetningarna och tilläggen. Den röjde, i sitt ursprungliga skick, ett ovanligt snille; den är nu äfven ett fulländadt, oöfverträffadt mästerstycke.

LEOPOLD, som ägde en utmärkt gåfva att läsa vers, föredrog skaldestycket på högtidsdagen och öfverlemnade, i egenskap af Akademiens ordförande, belöningen med den vackraste helsning, som någon pristagare erhållit. Det var första gången som den unge skalden uppträdde i hufvudstaden, för hvars allmänhet hans person var fullkomligen

*) Att målningen af den äldre skaldekonsten i allmänhet varit nog utförlig, jemförelsevis med hufvudföremålets teckning, kan slutas af följande ord i utlåtandet: "En poetisk målning af skaldekonstens olika öden och utseende ifrån de äldsta tider intill den besungne skaldens, kan visserligen ingalunda anses såsom för ämnet obehörig, men, efter Akademiens omdöme, icke heller såsom ensam uppfyllande hennes fordringar. En sådan målnings stora allmännelighet synes göra den lika behörig till en sång öfver hvilken senare skald som i svenska vitterheten utmärkt sig. Det är dessutom icke grefve Creutz's poetiska förtjenster, som, efter Akademiens tanke, utgöra *enda* ämnet för hans lof. Han hade tvifvelsutan äfven sin personliga märkvärdighet. — Det kan ej fela, att målningen deraf ju borde ingå i en sång egnad åt hans minne."

obekant. Då de ord, hvarmed han helsades, säkerligen med nöje återläsas, må de här anföras:

"Det land, som skänkt Creutz åt Sverige och vitterheten, har ej upphört att alstra berömda snillen. Ifrån ämnet för denna nyss afhörda sång, intill författaren deraf, har man sett dem, i en fortskyndad följd, antingen der uppstiga eller derifrån utgå, för att i smakens tempel, eller minnets, intaga, bredvid hvarandra, alltid lika utmärkta rum.

Ifrån den aflägsna strand, der er besungne hjeltes röst först låtit höra sig, har, med lika lätthet som hans, er stämma flugit öfver hafvet, och med samma behagens makt tillryckt sig hufvudstadens uppmärksamhet. Man har sett uppstå i vår vitterhet skapelser af ett nytt slag, alster af naturens lyckligaste enfald. Det har varit, nu en tafla ur sagoåldern, i hela sanningen af sin fornenkla målningsart; nu en romantisk sorgescen; nu åter enkla drag af hjertat och lefnaden, ett löje af oskulden, en tår af medlidandet, ett joller af barnaglädjen, likasom fattade i flygten och hindrade att försvinna. Åt ett i början halfgömdt namn, småningom närmare upptäckt af gissningen, men alltid åt blott ett namn, hafva de fleste af edra läsare hittills egnat deras aktning och deras förbindelser. Genom den nya lager, som nu fästes vid detta namn, uppfylles i dag deras återstående önskan, och den röst, som tycktes vilja blott höras, förvandlas ändtligen till ett för ögat synligt föremål.

I den lysande samling af hof och stad, inför hvilken ni här framträder att belönas med det pris, hvarom ni täflat, begynn med att åtnjuta det ej ringare pris, som möter er i en åskådande allmänhets deltagande, bland hvilken få hjertan lära finnas obevekta af edra sånger, få minnen som ej af dem förvara något lifligt eller rörande drag. *Det är skönt,* säger en romersk skald, *att vara ett förtjent föremål för den allmänna uppmärksamheten och att höra hviskas omkring sig: det är han!* För er är detta ögonblick en sann erfarenhet deraf; för Akademien en smickrande fastställelse på rättvisan af den belöning, som jag har den äran att i hennes namn tillställa er."

I sången öfver Creutz, belönt med Svenska Akademiens stora pris, öfverlemnadt af LEOPOLD, hade den romantiska dikten vunnit ojäfvadt burskap inom vår vitterhet, der, såsom ofvan nämndes, dess första herrliga toner anslagits af KELLGREN. Den fulländning, som dåvarande vitterhetsdomare fordrade af densamma, innan hon erkändes jemnbördig med den klassiska, har, i vår tanke, verkat välgörande. Det var i sin ordning, att vilja uppställa ett fulländadt mönster till efterföljd, och prisdomarenas stränghet var i sådant fall berömlig. Under det insända skaldestyckets pröfning ägde de ingen vissbet att det var af FRANZÉN. Flere betviflade det. Fullkomlig säkerhet gafs derför ej heller, att den önskade omarbetningen skulle så fullkomligt lyckas, som det skedde, helst

detta mera sällan är fallet med omskrifningar. På visst sätt befann sig LEOPOLD i nära nog samma ställning med KELLGREN, då denne bedömde *Passionerna* af THORILD: det vill säga, i fråga om att skänka företräde åt snillet eller formen. LEOPOLD valde det förra, men erkännas måste, att han ägde framför sig en skald af annat skaplynne, än "Passionernas trotsige bard." Nyare konstdomare hafva klandrat, att LEOPOLD, vid belöningens tillkännagifvande, fästat allmänhetens uppmärksamhet på det ovanliga i den nya diktformen. Dervid bör åter erinras, att stycket då ej ägde den fulländning, som nu. Tiden från början af december, då priset afkunnades, till högtidsdagen hade ej kunnat medge en så utförlig omarbetning och tillägg af mer än en tredjedel. Hvad LEOPOLD yttrade var för öfrigt, i sjelfva verket, endast en fortsättning af KELLGRENS förord för den nya diktarten, hvilket, på den ståndpunkt som smaken och den vittra bildningen då ägde, visat sig icke öfverflödigt. Flera bevis kunde anföras på huru långt man var ifrån att denna tid mera allmänt uppfatta FRANZÉNS snille, och hvilken förbindelse vitterheten äger till KELLGREN, LEOPOLD och Akademien, som lagerkrönte och uppmuntrade en skald, hvars ovanliga blygsamhet gjorde honom så lätt försagd. Selmas sångare har sjelf erkänt det, och hans brefvexling vittnar flerstädes derom. De flesta stora snillen röja i sin utvecklingsgång skiften af mer eller mindre klar uppfattning utaf sin bestämmelse och sitt mål. Ett sådant inträffade un-

der den allmänna gäsningsperiod, som inföll i medlet af 1790-talet och företrädesvis angrep alla unga sinnen, begåfvade med liflig inbillning. Vid denna tid vistades den tjugutreårige skalden i Frankrike, dåvarande brännpunkten för den rörelse som skakade verlden. Åfven hans sångmö syntes ej undgått all känning deraf, mindre i politiskt hänseende än genom ett slags öfverspänning. Vi hafva sett bref från berömde vitterhetsidkare denna tid, hvilka skrifvelser uttrycka en farhåga, att sångaren af "Menniskans anlete," att dömma af de dikter som någon tid flöto ur hans penna, ej skulle fylla den herrliga bana, hvarom han gifvit så stora förhoppningar. I detta hänseende är i synnerhet ett bref till LEOPOLD från STENHAMMAR (som intagit KELLGRENS stol) målande. Efter läsningen af den insända sången öfver Creutz, skrifver han: "Må man kalla mig skuggrädd, det tillhör svagheten och all liten förmåga, men de der ytterligt djerfva, alldeles öfverspända försöken alldeles förskräcka mig. En kraft, som, för att visa sig, behöfver ett så ovanligt bemödande, förekommer mig alltid misstänkt. Visserligen är det för Akademien en hugnad att belöna, men jag är viss att hon tillika inser vådan af att uppmuntra ett slag, som hon ej kan gilla. Ponera ock att Franzén vore auktorn, så är han ej mer auktorn till "Menniskans anlete. Jag understår mig visst ej att jäfva Svenska Akademiens dom, huru den ock må utfalla, men det torde tillåtas mig att under förtroendet af en enskild brefvexling yttra min fruktan och

mina betänkligheter." — Det synes föga troligt, att STENHAMMAR, KELLGRENS lärjunge och sjelf begåfvad med en fin känsla, smak och omdöme, hade kunnat fälla ett sådant yttrande öfver den insända sången, i fall denna liknat den i handlingarne införda.

Huru litet det vittra samfundet ville, såsom allmänt påståtts, uppmuntra den didaktiska formen på bekostnad af snillet, synes deraf, att då samme författare följande år insände ett didaktiskt skaldestycke, erhöll det ingen belöning, utan endast heders-omnämnande för en episod deri. Stycket var likväl på alexandriner och sedolärande, hvilket, enligt hvad Akademiens klandrare föregifvit, skulle utgöra de förnämsta vilkor för hennes belöningar.

Författare i vår litterärhistoria hafva äfven länge upprepat, att Akademien, och särskildt LEOPOLD, sökt vilseleda och förderfva den Franzénska sångmöns herrliga anlag, ehuru de deri icke kunnat lyckas. *Amicus Plato, amicus Socrates, magis vero amica Veritas.* Äfven litterärhistoriens sanning är helig, och man har ej bort tveka att jemväl här bringa henne ett offer, medelst ett bidrag till belysningen af denna vittra högmålsfråga. *) Hos den mest läste af våra litterärhistoriska för-

*) Förf. af den senaste minnesteckning öfver FRANZÉN upptager äfven till vederläggning denna beskyllning, äfvensom den, att "Leopold velat *hindra* belöningen." (Lefnadsteckning öfver FRANZÉN, af A. A. GRAFSTRÖM, i 7:e bandet af FRANZÉNS *Skaldestycken*, s. XXVII.)

fattare framställes förhållandet med sången öfver Creutz sålunda: "Då detta tjusande mästerstycke icke släpade sig på alexandriner, eller i de andra utnötta jambiska rimformerna, utan, som en passande drägt för sin lifliga idylliskt-lyriska målning, valt en versform, ej mindre betydande än omvexlande och klangfull, så var den för gamla slentrianen nitälskande Akademien nära att icke belöna det, och då detta likväl skedde, ville man åtminstone freda sitt prosaiska samvete derigenom att man anmärkte 'den mera egna form af sammansättning, hvarigenom detta poem till styl och versart syntes skilja sig från vår hittills vanliga skaldekonst.' Men ej nog dermed. De akademiska herrarne togo nu den unge skalden under upptuktelse för att stäcka de vingar, med hvilka han flög för långt utom deras synkrets. Och detta var så mycket lättare, som Franzén, med sin jungfruliga blygsamhet och omedvetenhet om vidden af sitt eget verkliga värde, utan svårighet lät imponera på sig. Denna inskränkande akademiska åverkan visade sig deruti, att Franzén vidtog åtskilliga mindre fördelaktiga ändringar, då han utgaf den första samlingen af sina skaldestycken, och att hans sångmö, som allt mera sällan hördes, tycktes hafva öfvergifvit sina egna tonarter." *)

Det säkraste svar på dessa anklagelser kan sökas i FRANZÉNS skrifter och i hans bref till LEOPOLD, hvilka senare dock hittills icke varit

*) *Svenska Vitterheten*, 2 uppl. sid. 482.

för allmänheten bekanta. Det är tydligen på Leopolds granskning af sången öfver Creutz som Franzén syftar, då han, i en af sina sånger till Leopold, yttrar, om dennes sätt att göra rättvisa åt det nya i vitterheten, de vackra ord, som ofvan (sid. 203) blifvit anförda.

I de bref, hvilka Franzén tillskref Leopold efter högtidsdagen 1797, erkänner han med den varmaste tacksamhet, huru denne sökt framställa icke blott sången öfver Creutz, men alla Franzéns öfriga dikter "i den vackraste dag och skänka mig en ära, den jag hvarken förut kunde hoppas att vinna, eller hädanefter kan hoppas att förhöja." Han kallar Leopold "kungen i vår vitterhet"; han anser honom såsom sin beskyddare, sin välgörare, sin vän, och då han tvekar, om han bör fullfölja den vittra banan, är det hos Leopold han söker uppmuntran och tröst, samt tillägger: "På den ban, jag med vacklande gång beträder, har jag lagt i förvar den tanken, att jag vid mina första steg blifvit uppmuntrad af Kellgren och vid de senare af Leopold." — Läsaren finner i de uti bilagan 9 meddelta bref förhållandet emellan de begge skalderna lagdt i det fullkomligaste ljus.

Att den Franzénska lyrans omstämning för någon tid, från den romantiska till den didaktiska tonarten, icke tillkommit genom Akademiens eller Leopolds inflytande, utan ägt sin grund i skaldens bildningsgång, särskildt i hans filosofiska studier, vitsordar äfven den minnestecknare, som bland

de nu lefvande känt honom närmast. FRANZÉN har sjelf förklarat, säger minnestecknaren, att "hvarken Kellgren åren förut, eller Leopold sedermera hade uppmanat honom till denna omstämning, och grefve Gyllenborg, hvilkens synnerliga ynnest han vunnit genom sin sista sång (öfver Creutz), rådde honom blott att till bearbetning företaga någon fé-saga. Bland den tidens vittre män var Stenhammar den ende, som med Franzén hade talat till förmån för lärodikten och förklarat att poesiens högsta syfte borde vara sedolärande. Emedlertid började han att misskänna sin kallelse. Han skref ett filosofiskt-didaktiskt poem öfver menniskans bestämmelse, och skickade in det såsom täflingsskrift till Svenska Akademien. Denna fästade ingen annan uppmärksamhet derpå, än att hon utmärkte ett ställe, som innehöll en allegori. Denna del af poemet har Franzén infört i sina samlade skaldestycken under namn af *Trollslottet*. Rätta orsaken, säger han, hvarför jag dels någon tid upphörde att poetisera, dels gjorde det i en moraliserande ton, var mitt bemödande att alltmera studera mig in i den kritiska filosofien." *)

*) FRANZÉNS *Skaldestycken*, VII del., sid. XXVIII.

Bilagan 9.

(Till sid. 204)

Brefvexling emellan Leopold och Franzén.

1. Den begynner med en biljett utan datum, skrifven af Franzén för att ursäkta sitt nödtvungna uteblifvande från ett sällskap, der han skulle träffa Leopold, som han ännu kallar "kongl. sekreterare." Biljetten slutar med följande ord: "Innan jag reser, skall jag ta mig friheten uppvakta hr kongl. sekreteraren. Jag är just rörd af den godhet, hvarmed jag togs emot af en man, som jag gick till med det slags bäfvan, som alltid blandar sig i vår vördnad för någonting mycket öfver oss. Jag kan nu säga, att jag icke allenast sett Sveriges Pope, utan ock hört honom en hel timme (som jag se'n märkte när jag kom ut) nedlåta sig till samtal med mig. I den glädje, hvarmed jag lemnade hr kongl. sekr., efter ett det lyckligaste ögonblick jag nånsin haft, blandade sig dock något ängsligt, då jag tänkte efter, huru svag helsa våra största författare ha. Förlåt mig, att jag skrifver ett bref i stället för en biljett. Man är alltid mångordig, när man är mycket intagen af någonting.

Det är numera icke blott med vördnad och beundran, utan ock med erkänsla eller någonting annat mera ljuft, mera bekant (om jag så får säga) än förut, som jag ser opp till öfver-ängeln Leo-

pold (såsom fru Lenngrens uttryck är) och framhärdar Tit:s

ödmjukaste tjenare
FRANZ M. FRANZÉN."

2. *Stockholm d. 28 dec. 1797* skrifver FRANZÉN: "Innan jag med mycken smärta förnam, att hr kongl. sekreteraren yttrat missnöje öfver mitt uppförande emot sig, fann jag sjelf, att jag borde synas otacksam, då jag tycktes hålla mig undan min välgörares ögon. Men jag bedyrar heligt, att blott en tillfällighet vållat detta sken af otacksamhet, och att mitt hjerta är alldeles oskyldigt deri.

Dagen efter Svenska Akademiens högtidsdag sökte jag Tit. på förmiddagen, för att erkänna — icke med ord, dem finner jag sällan då de behöfvas — utan med en stum vördnad, min förbindelse hos hr kongl. sekr. för dess godhet, att, oaktadt en svag helsa, bevista högtiden och både genom läsningen af mitt poem och genom ett utsökt sätt att framställa så väl detta arbete, som mina öfriga försök, i den vackraste dag, skänka mig en ära, den jag hvarken förut kunde hoppas att vinna, eller hädanefter kan hoppas att förhöja. Jag fann ej hr kongl. sekr. hemma den gången, utan nämnde mitt namn för en piga, som torde glömt det. — Derefter sökte jag H. K. S. en gång före julhelgen, men fann salsdörren läst och såg ingen af betjeningen. Sedan jag, efter helgen, i går f. m. förnyat mitt besök, fick jag händelsevis veta, att

H. K. S. i ett sällskap förklarat sig missnöjd med mig. Jag kan icke beskrifva min oro öfver den olyckan att misskännas af en man, som jag sätter så högt bland de menniskjor *) jag aktar. Då jag äfven i går eftermiddagen ej var lycklig träffa H. K. S. hemma, har jag tagit mig den friheten att skriftligen göra min ursäkt. Jag kan icke känna mig tillfreds, innan jag återvunnit H. K. S:s godhet.

Jag försäkrar, att jag, med den djupa vördnad jag alltid hyst för en författare, hos hvilken Pope's och Voltaire's anda tycks ha sammansmält, nu förenar den tacksamhet, som hvar och en vältänkande menniskja måste hysa för den, af hvilken hon emottagit en välgerning. Men H. K. S. torde ha märkt hos mig en viss förlägenhet, hvar gång jag råkat honom. Jag tillstår uppriktigt, att jag dels varit brydd hur jag skulle tacka för det att jag blifvit berömd, dels med min vördnad för H. K. S:s öfvermäktiga snille alltid funnit blandad en viss fruktan. Det är kungen för vår vitterhet, har jag tänkt, och nästan bäfvat. Genom ett oftare umgänge skulle väl denna fruktan förgå, och jag finna, att Leopold är menniskja så väl som andra.

H. K. S. har yttrat någon tanka, att jag vore missnöjd med läsningen af mitt poem. I fall jag det vore, skulle jag röja icke blott den största

*) Så stafvade Franzén då ännu. Äfven *at, skal, mit, dit, des, til.*

otacksamhet, utan ock brist på all smak. Att ej veta värdera en med riktighet och finhet, efter ämnet och skaldeslaget lämpad deklamation, framför en häftig och tillgjord, skulle åtminstone af författaren, om ock icke af alla åhörare, vara oförlåtligt.

Den ära jag njutit i Stockholm skulle synas mig alltför dyrt betald, om jag reste härifrån med den olyckan att för alltid ha förverkat H. K. S:s ynnest. Jag tröstar mig med det hopp att kunna återvinna den. I all händelse är jag med den djupaste vördnad och tacksamhet" o. s. v.

3. I ett bref, dat. *Åbo d. 2 juli 1798,* önskar FRANZÉN LEOPOLDS omdöme öfver ett skaldestycke, som han ej nämner, och tillägger:

"Om för öfrigt i detta poem någon tanke skulle finnas, så har jag derför att tacka icke blott den uppmaning af Tit. som gaf mig mod att *tänka,* utan ock den upplysning jag vunnit af dess egna skrifter.

Jag behöfver icke säga, med hvilken känsla jag sist skildes från H. K. S:n. *Leopold är min beskyddare, är min vän,* sade jag för mig sjelf, och sprang nedför trapporna med ett barns glädje.

Att kunna säga detta, är i sanning den största belöning jag, som författare, kan önska mig. Jag tror, att H. K. S. sjelf skulle anse en handklappning af Voltaire för mer än alla de rop af beundran, hvarmed vi trötte Tit:i öron. Jag beklagar verkligen H. K. S., som saknar det nöjet vi smärre författare med så mycken förtjusning

njute: det, att vinna bifall af ett öfverlägset snille.

Men denna saknad ersättes genom en njutning af ett ännu högre slag: den tillfredsställelse, att vara en hel allmänhets ljus. Och om Tit., såsom konstnär, icke erhåller sin fulla belöning, så vinner han den dock såsom en nyttig medborgare, i en allmän erkänsla och aktning. Till denna allmänna blandar sig hos mig en enskild känsla af tacksamhet, som förljufvar den vördnad, med hvilken jag är" m. m.

4. FRANZÉN skrifver från *Bosgård vid Borgå d. 21 aug. 1798:* "Det bref, hvarmed H. K. S. hedrat mig, skall jag gömma, icke blott som en hemlig spegel för mitt högmod, utan ock som ett aftryck af en själ, hvars stämpel man igenkänner lika i ett bref som i ett poem, i en utlåtelse som i en afhandling. Jag tror mig i sanning äga nog makt öfver min egenkärlek, för att i det berröm, detta bref innehåller, glömma dess anledning och med en oegennyttig känsla beundra dess skönhet.

Men så förmätet det vore på en sida, att tillegna mig detta beröm som en tillhörighet, så otacksamt vore det på den andra, att anse det för ett smicker. Jag har erfarit så mycken förekommande godhet, så mycken sann vänskap af H. K. S., att ett tvifvelsmål om uppriktigheten af det omdöme, jag önskat, vore en verklig oförrätt mot en skyddare och en vän. —

H. K. S:s bref är för öfrigt så lärorikt, att jag vore oförlåtligen fåfäng, om jag vid dess läsning icke genast glömde min person och mitt arbete, för att betrakta de utsigter, det i hvar rad öppnar för min tanke.

Att följa dessa vinkar, blott dermed skall min tacksamhet svara emot H. K. S:s godhet, och att ha vunnit dem, blott denna ära vågar jag tillegna mig, som en belöning för mina försök. Jag kan icke neka att jag, till en tröst vid mötande vidrigheter på den bana jag med vacklande gång beträder, lagt i förvar den tanken, att jag vid mina första steg blifvit uppmuntrad af Kellgren och vid de senare af Leopold. — Jag har sjelf känt råheten af många uttryck, tyngden af mången rad, men hvarken förmått eller hunnit rätta hvad jag funnit felaktigt. Men H. K. S. är orättvis, som, för att ursäkta mig, anklagar vårt språk. I mästarens hand har jag tyckt det förena engelskans kraft med fransyskans finhet. Ehuru mycken sanning är i de drag, med hvilka Tit. tecknar vår vitterhets tillstånd, så tror jag mig dock ännu nogare kunna utmärka ställningen af vår vittra republik efter Kellgrens död, om jag säger: *Pompejus är död och Cesar regerar.*"

5. I en skrifvelse utan datum yttrar FRANZÉN: "Redan för ett par månader sedan berättade mig d:r Rutström, att H. K. S. ärnat mig den utmärkta hedern af ett bref på vers. Se'n den tiden har jag plågats af ett otåligt hopp att se denna heder mer verklig än många andra smick-

rande drömbilder, som flugit förbi min dåraktiga inbillning, och af ganska billig fruktan att synas förmäten och alltför litet grannlaga, om jag skulle våga påminna H. K. S. om detta åt min vän gifna löfte. Nu kan jag dock icke längre emotstå frestelsen af en kanske förlåtlig nyfikenhet, sedan både Rutström försäkrat mig att han af H. K. S. sjelf hört verserna läsas, och äfven baron Sparre, som vid sin resa genom Åbo hedrade mig med en helsning från H. K. S., nämnde något om dem, hvilket jag likväl i hastigheten icke rätt kunde fatta.

Jag vågar hoppas, att H. K. S. icke är så orättvis och röfvar ifrån mig hvad jag redan tycks äga en rättighet till. Jag säger tryggt en rättighet, ty en vers af Leopold, om den ock vore blott kastad af hans hand på papperet, är alltid kommen ofvanifrån. Det är icke hans, utan de Nios verk. Det är deras gåfva H. K. S. vill stjäla undan för mig. Äger jag då icke skäl att klaga öfver orätt?

Men kanske torde jag likna barnet som gret efter saxen: den glänste för dess ögon och stack dess hand. Jag fruktar icke denna fara; jag har mod att bära den svedan. För *ett ord till tröst* tål man gerna *ett ord till aga*, nämligen af Leopold, liksom förr af Kellgren. Äfven en fullkomlig fördömelse, kommen ifrån en sådan domares bord, skulle jag bära med tåligt, men nedslaget mod. Den skulle kanske vara välgörande för mig;

den skulle styrka den tanke, som mer och mer, ehuru nästan för sent uppkommen, begynner mogna hos mig: att jag bör använda min tid på yrken mer lämpade efter min kraft och min kallelse, än vitterheten. Att lemna hennes förförande stig, blir i alla fall för mig en snar och nödvändig pligt, sedan min syssla bestämt mig för en annan ban. Med ett ord: om det bref, som Sångmörna genom H. K. S. velat skicka mig, innehåller ett afsked för mig, skall jag icke tro mig H. K. S. förbunden för dess godhet, att vilja gömma det undan min åsyn. Den skonsamheten, att icke vilja rycka bindeln från den förblindades ögon, som vacklar åt ett brådjup, är en verklig grymhet.

Sedan jag talt för mig sjelf, tillåter H. K. S. att jag talar ännu för en annan? Ett ungt snille, af hvars skaldegåfva H. K. S. nyligen torde sett i Stockholms-Posten ett par smärre prof, tecknade med *Ch.*, önskade att känna sin bestämmelse för skaldekonsten och i tid få sin dom öfver lif och död. Af hvem ville han hellre höra den än af Leopold? Han har skrifvit ett temligen långt poem, hvari han liknar uppresningen af systemerna i filosofien vid byggnaden af Babels torn, och söker visa, att de förra, liksom den senare, i stället för att uppnå himmelen, slutade med en språkförbistring. Ideen synes mig ganska lycklig, dock vågar jag icke förekomma H. K. S. med mitt omdöme, i fall H. K. S. skulle tillåta honom att lemna sitt öde i den hand, som man är temligen ense om att anförtro den svenska vitterhetens

spira. Han heter Choræus och är magister docens här vid akademien.

P. S. Hvart ord af H. K. S:s mun, hvar rad af dess hand har varit mig en lärdom, någon gång i hemlighet motsagd af min egenkärlek eller fördom, men alltid nyttig. Det poem, i anledning af hvilket jag skrifver detta bref, måste i flera afseenden vara mig dubbelt lärorikt. Vägra mig icke denna undervisning. Jag är kanske mer tacksam än jag synes."

6. På detta bref från FRANZÉN svarar LEOPOLD:

"Drottningholm d. 1 juli 1799.

Högädle herr professor!

De Nio bo och bygga icke ihop med en halfdöd sjukling som jag, men de göra mig stundom den äran att från Finland skrifva mig till, och jag bör tro, att de hafva deras hufvudsäte på den ort, hvarifrån de datera sina bref.

Man har länge gissat, att de skulle göra sin rund omkring verlden. Det är klart, att deras färd står emot Norden. Efter Kellgrens död öfvergåfvo de Stockholm. Hvart skola de flytta sig efter herr professorn?

Men man rimmar här hos oss dem förutan. Det är sannt, att jag för ett år sedan kastade fram på papperet några rader i anledning af herr professorns "Tal om svenska drottningar." Men det är också sannt, att jag strax derefter kastade bort

sjelfva papperet, hvilket hade bort lända mig till berömmelse, i fall jag tegat dermed.

Af en händelse, som jag vågar försäkra icke är vanlig hos mig, kom jag att nämna denna bagatell för doktor Rutström. Som han tycktes fästa någon uppmärksamhet dervid, förklarade jag, att han torde anse sjelfva berättelsen för en poesi. Derföre, då jag ibland mitt pappersskräp sedermera fann igen lappen, visade jag honom den. Se der hela historien om denna uselhet, som icke borde hafva någon historia. Att jag nånsin talt derom med baron Sparre, kan jag ej påminna mig. Jag har gemensamt med alla andra menniskor, att jag helst tiger med mina sottiser, hvaribland mina rimmerier intaga hvarken det sista eller det minsta rummet. —

Men, i himlens namn, hvarifrån dessa misstankar om någon förkastelse, något ogillande, några sårande omdömen, som skulle innehållas i dessa verser, och hvarpå hr professorn tyckes vara förberedd? Det skulle förundra mig, om man kunnat fatta *den* meningen deraf. Se der i sanning det enda sättet att draga dem fram ur det eviga mörker, som var en gång för alla beslutet öfver dem. De följa härjemte, icke såsom ett vitterhetsstycke, utan som en försvars-akt, i hela den halfgångna, obildade matthet, hvari de föddes till verlden, och utan ett ords förändring, sådana som doktor Rutström såg dem för några månader sedan. Jag har blott förändrat namnet Sophie till Jeana, som

jag tror att den lilla ängeln hette, och hvilket jag med flit nämner, på det jag ej må veta mig hafva undanstulit något enda af de satiriska drag, som kunnat från början finnas i detta omilda stycke.

"*Sällheten skådad i bottnen*" — och "*ynglingen på tå*," skulle då höra till denna klass? Jag tillstår, att jag hört dessa uttryck ogillas af den påstådda goda tonen. Men att det icke är jag, som ämnar göra mig till dess fullmäktig emot geniet, det tror jag att sjelfva min vers tydligt utvisar. *)

Ännu mindre tillhör det mig att sätta mig i domstolen öfver en mans poetiska värde, af den upphöjda rang i detta yrke, som herr professorn. Jag har kunnat yttra någon gång mina meningar, dels såsom akademist, dels såsom *också målare*, men det har alltid varit under förutsättande af en jemlikhet, hvarpå jag aldrig glömt huru mycket jag sjelf vinner, och som kanhända, äfven den, varit en förmätenhet. För öfrigt inskränker jag mig att göra, efter min förmåga, rättvisa åt allt det vackra, hvarmed vissa lyckliga pennor då och då litet upplifva min långa trånad, och att, hvad mig sjelf angår, med tålamod underkasta mig denna öfver min egen medelmåtta.

Poemen af Ch - - **) i Stockholms-Posten har jag läst med ett nöje, som min slappa känsla nu

*) Leopold begagnar sjelf det sistnämnda talesättet i ett poem:

"Väl — så lyft dig, stoftets son,
Lyft dig, gudalik, — *på tån*."

**) Choræus.

blott mörkt återkallar. Men det stycke af samma hand, hr professorn omtalar, retar min längtan att göra närmare bekantskap med en ny talang, som lofvar att hedra vår vitterhet. Utbed mig, jag anhåller derom, författarens vänskap och hans poem.

Herr professorn talar om att öfverge poesien, såsom måhända hittills förvillad om sin rätta bestämmelse. Jag ser således, att hr professorn också förföljes af denna oroliga fantasi, detta hemliga misstroende till sin förtjenst, som stundeligen marterar nästan hvar sann talang, och som nästan aldrig en minut besvärar medelmåttan. En enda person af denna sistnämnda klass måste jag likväl undantaga, om hvilken jag kan tala med fullkomlig kännedom, och som i hela sin lifstid aldrig upphört att säga sig sjelf just hvad hr professorns bref i den delen innehålla.

Poesien har utan tvifvel sina stora hemliga vidrigheter. Det är ej den minsta deribland, att se ständigt för sig ett ideal af fullkomlighet, som man måste misströsta att ens på långt när hinna, och som man dock nödgas märka att en och annan hunnit vida närmare. Men utom det att detta icke lätteligen kan vara hr professorns fall, åtminstone inom dess fädernesland, synes det mig alltid ett fåfängt företag att kämpa emot sin talang, när man verkligt äger en sådan. Man må göra hvad man vill: den förer med sig som vinden och vattenstråket. Allt hvad man kan göra visast i den delen, synes vara att, med all kärlek, all rättvis

högaktning för detta sublima yrke, sätta för sin egen del ett lagom värde på framgången deraf.

Jag nämner likväl detta blott såsom en regel lämplig för mig sjelf, redan vid gränsen af min förmåga, icke för hr professorn, som troligen har ännu en stor hälft af sin bana omätt, ouppfyld, kanhända ogissad. Då det ur flera skäl visserligen tillhör mig att mera, än hr professorns personliga lugn, rådfråga svenska språkets och vitterhetens fördelar, måste jag tvertom råda hr professorn att icke finna någon sällhet under den högsta möjliga äran i vår vitterhet.

Jag har den äran att vara med den upprigtigaste tillönskan af en sådan framgång, med ett hopp derom, som hr professorn så ofta rättvisat, och med en deremot svarande fullkomlig högaktning

högädle hr professorns
ödmjukaste tjenare
och oföränderligt tillgifne vän
LEOPOLD."

Till herr professor Franzén.

(Vid läsningen af hans tal om svenska drottningar.)

"Fogeln, fäst vid ägarns hand,
"Som man ser beständigt ila
"Af och till, förutan hvila,
"Hela längden af sitt band":
Denna bild är menskosinnets;
Evigt kastadt af och an
Mellan hoppets rymd och minnets;
Den är skön och den är sann.

Blott ni satt er ner att skrifva,
Strax vid sidan, jemte er,
Sätter Bildningen sig ner
Med sin pensel och sin skifva,
Der man alla färger ser.
Tanken, fram på duken buren,
Form och lif och skönhet får
Och för ögat synlig står,
Som Guds tanke i naturen.

Men det fins, som ni väl vet,
En modern gudomlighet,
Glänsande och kall som isen;
Barn af ett galanteri
Mellan snillet och kaprisen;
Född att fadrens plåga bli,
Och som kränglar jemt med prisen
I en viss akademi.
Denna kinkiga personen,
Som för Smaken helsas plär,
Ofta blott dess apa är,
Och bär namn af Goda Tonen.
Ädel, men till nerver svag,
Hörs hon öfver allting yrka
Stylens fina, franska lag,
Icke nöjd med tusen drag
Af naift behag och styrka.
Tänk ej, hon sitt bifall ger
Oafkortadt ens åt er!
Anse er som redan bådad
Att till doms för henne stå,
Så för hvad beträffa må
Sällheten i bottnen skådad,
Som för *ynglingen på tå!*

Ni må le, om ni så tycker,
Åt det språk den stolta för,

Eller, som man höfligt gör,
Låtsa gilla damens nycker.
Lika kär för våra bröst,
Lika ljuflig för vårt öra,
Öfver Signilds skär vi höra,
Auras näktergal, din röst!
Du må *Saimens öar* sjunga,
Eller *Födelsedagens* fest;
Eller *Riddarn* på sin häst,
Med sitt spjut i drakens lunga;
Eller *Jeanas* nya flor;
Och den lilla segerhjelten,
Som i kapp med vädren for
Öfver drifvorna och fälten;
Eller *Menskans anlete*,
Skådeplats, der lust och ve,
Brott och höghet, lugn och ånger,
Stundligt vexla deras fjät:
Kan man, säg mig, bära det
Och ej älska dina sånger?

---

7. Leopolds bref besvaras af Franzén *Åbo d. 11 juli 1799:* "Lifligt rörd öfver den vänskap och godhet, som H. K. S:s poem och bref för mig innehålla, blygs jag ej mindre lifligt öfver min besvärliga orolighet. Förlåt mig den misstänksamhet jag tycktes röja, och tillåt mig att deröfver lemna en sann och uppriktig förklaring.

Hvad verserna i anledning af mina drottningar angår, hade jag ingen annan grund att frukta i dem en fördömmande ton, än mitt eget samvetes vitsord att mitt arbete förtjente den. Doktor Rutström sade mig blott, att verserna voro skrifna efter läsningen af mitt tal, att de innehöllo för mig

ett skönt Leopoldiskt beröm, kryddadt med ett skämt öfver den goda tonen, född af ett galanteri emellan snillet och kaprisen. Jag bedyrar, att han icke gaf mig någon större anledning att frukta, och att han är alldeles oskyldig till ett missförstånd, som endast min egen orolighet vållat. Om jag skall tillstå sanningen, ingick i min yttrade fruktan tillika ett slags list, som derigenom försökte att vinna verserna ur H. K. S:s gömma, der doktor Rutström fruktade att de skulle stadna.

För öfrigt, om dessa verser verkligen innehållit ett förtjent tadel, hvad rättighet hade jag ägt att deröfver klaga? Den, som uppträder såsom författare, går i fält, och måste behålla de sår han icke äger skicklighet och styrka att afvärja. Fordrar han skonsamhet, så uppsäger han ju i detsamma alla sina anspråk på stridsäran. Det är sannt, jag har alltid bäfvat för ett hugg af Leopold, ty jag har sett i dess hand Voltaire's vapen, och man har ifrån den tid, då Kellgren begynte uppmuntra mig, sökt att förskräcka mig för H. K. S:s strängare aga. Men man har bedragit sig; jag har i H. K. S. funnit en skyddare, en vän. De omdömen, H. K. S. meddelt mig om mina små försök, ha icke allenast varit skonsamma, utan ock så uppmuntrande, att jag vore oförskämd om jag icke dermed vore förnöjd. Äfven H. K. S:s kritik har jag funnit så rättvis, så lärorik och så litet sårande, att jag deraf känt mig långt mer tillfredsställd, än af ett oinskränkt beröm. Jag hoppas äfven att jag visat åtminstone ett bemö-

dande att rätta mig efter dess vinkar både i min sång öfver Creutz, i poemet öfver 18:e seklet och i ett annat nyare försök, der jag under mitt måleri sökt gömma åtminstone här och der någon tanke. Endast *genljuden* af H. K. S:s röst, men aldrig den sjelf, ha någon gång sårat mig: de ha liknat allt eko, som genom utelemnande af vissa ord och stafvelser ofta förvänder hela meningen.

För det råd, H. K. S. i slutet af sitt bref ger mig, aflägger jag min lifligaste tacksägelse. Jag har aldrig syftat åt någon stor ära i vitterheten. Så dåraktig har jag icke varit. Men jag har fasat för det öde att råka i Eneboms eller Bjuggs klass. Jag vet ingen ting föraktligare, än en ogrundad inbillning om poetisk skicklighet, eller rättare ingen ting olyckligare, än att vara ett mål för allas åtlöje. Blott jag undslipper denna olycka, önskar jag ingen högre belöning. Men ty värr, det ges ingen medelplats för medelmåttan. Är det då under, att jag ej kan öfvervinna all oro, och om jag önskar att jag aldrig kastat mig på en så farlig ban? Jag skall dock icke säga att jag öfverger poesien; jag kan det icke; beklagligtvis är det hon som öfverger mig."

8. Ett bref från Franzén, *Åbo d. 11 nov. 1805,* innehåller: "Min vördade bror! Öfverskriften af detta bref påminner om den nya förbindelse, i hvilken min brors utmärkta godhet försatt mig, men förbjuder tillika alla andra uttryck af min känsla, än vänskapens och tillgifvenhetens. Så litet jag nånsin kan förgäta, *hvem* jag har den äran

att kalla min bror och vän, så skall dock mitt bref synas röja en glömska deraf. Beundran — ehuru alltid liflig, ja fastare med hvar dag — skall dölja sig under förtroendet." (I öfrigt blott enskildheter.)

9. LEOPOLD hade tackat FRANZÉN för hans granskning af den förres ordboks-arbete, hvarpå FRANZÉN svarar, *Kumla d. 20 juli 1812:* "Fullkomligen belönt för mitt lilla arbete genom nyttan och nöjet af de skrifter jag läst, njöt jag likväl redan i Stockholm en ny och stor belöning genom det samtal jag i anledning deraf hade med min bror, — ett samtal, som jag aldrig skall förgäta. Om jag ock glömmer de ämnen, hvarom vi talade, skall jag likväl aldrig glömma det sätt, hvarpå M. B. upptog och besvarade mina ofta förhastade anmärkningar. Med ett ord, jag gick ifrån M. B. (såsom jag alltid gått) med en förnyad känsla af vördnad och tillgifvenhet."

10. Akademien hade enhälligt beslutit att tilldömma GRUBBE det Lundbladska priset. LEOPOLD, såsom blind, bevistade ej mer hennes sammankomster. FRANZÉN underrättar honom i ett bref af *den 5 febr. 1827* om beslutet och tillägger: "För professor Grubbe vore det en fördubblad heder, om bror med sin röst gåfve priset sitt fulla värde."

11. LEOPOLD skrifver, *den 18 maj 1829,* i anledning af det tal, hvarmed FRANZÉN jordfästat LEOPOLDS nyligen aflidna maka:

"Älskade och vördnadsvärde vän!

Förlåt en gammal blind sjukling, djupt nedtryckt af sorger och saknad, om han alltför sent

frambär en erkänsla, som han, sedan tre dagars tid, förgäfves söker ord att uttrycka. Min brors beskickning i fredags påminner om den gyllene grenen, som öppnade vägen till skuggornas hem. *) Men tillåt att jag för ögonblicket lemnar å sido de stora historiska skuggorna, som min bror i sitt poem upprullat, för att här uppehålla mig vid den enda, som ännu uppfyller hela min själ. Jag upprepar då, att jag hvarken kan eller ens vill försöka att uttrycka, med hvilka rörelser af ljuf smärta och innerlig tacksamhet jag låtit mig väl tio gånger föreläsas de handskrifna guldbladen som åtföljde de tryckta. Min brors ädla och deltagande vänskap har förekommit min bön och uppfyllt en önskan, som mitt hjerta hyste, men min mun icke vågade yttra. Redan af de från grafven återkommandes upprörda känslor och enhälliga loford underrättades jag väl tillräckligt om värdet af detta förträffliga tal, men jag bör tillstå, att den egna läsningen deraf oändligen ökat både min beundran och min förbindelse. Ja, min bror, sådan var hon, denna ädla, vördnadsvärda qvinna, sådan var hon som bror skildrat henne. Huru det åter varit möjligt att med denna fullkomliga sanning, och till denna grad af noggrann likhet, afteckna en person, hvilken min bror, så länge jag kan minnas, hvarken sett eller känt, detta är geniets hemlighet, och en gåta, som för oss andra icke skulle blifva

*) Franzén hade sändt till Leopold sitt skaldestycke "Mötet vid Alvastra."

lätt att upplösa. Hvad som, i mitt omdöme, ger ett särdeles högt värde åt detta lilla mästerstycke, det är egenskapen af snillets hela förtjenst utan minsta drag af dess retoriska flärd. Allt är der religiöst allvar, tröstande lära, eller mildrikt omdöme, och ändå röjer sig öfverallt Apelles-handen, utan att röja ens den minsta afsigt att visa sig. När en gång, och kanske snart nog, mitt gamla afmattade hufvud icke mera förmår qvarhålla den evigt älskades minne i hela sin lifighet, då, min bror, skola dessa dyrbara bladen vara mig i stället för egen förmåga; de skola då återgifva mig hennes bild i hela sin inre och yttre skönhet, skola ej mer komma ur min hand; och jag skall för denna sista af jordiska njutningar hafva att tacka den samme ädle och vördnadsvärde vän, som redan förut skänkt mig så många af samma slag. Gud välsigne derför honom och hans hus!"

12. I anledning af detta tacksägelsebref svarar Franzén *den 20 maj 1829,* bland annat, med ursäkt för sin oläsliga handskrift: "Jag hoppas, att bror sjelf, ehuru blind, kan läsa i dessa rader, hvad jungfru Christina med seende ögon förgäfves söker på papperet, — kan läsa i mitt hjerta och se, af hvilken innerlig vördnad, tacksamhet och kärlek det är uppfyldt emot en man, som, ehuru ända från min barndom i mina ögon upphöjd ibland de namn jag i skolan lärde beundra, dock senare beständigt och ännu i de sista åren stigit allt högre på mitt hjertas himmel (om jag så får uttrycka mig), — jag vill säga, blifvit allt större

icke blott såsom min beundrans, utan som min kärleks föremål." — —

13. FRANZÉN skrifver, *Stockholm d. 25 okt. 1829,* i anledning af LEOPOLDS bref vid FRANZÉNS makas död:

"Min högt vördade, innerligen älskade bror!

Om bruket det tillåtit, skulle jag icke endast i går hastat att personligen tacka för det dyrbara beviset af M. B:s deltagande vänskap, utan straxt efter min olycka sjelf kommit att begära den tröst, som det ger att af dem beklagas, som känna hvad man förlorat, och hvilkas medlidande är på en gång aktning för den döde och välvilja för den efterlefvande. Denna tröst hafva många vid detta sorgliga tillfälle gifvit mig, men ingen i högre grad, än M. B., genom det bref jag i går fick, i ett ögonblick då jag hade besök af flera högst aktningsvärda personer, hvilkas uppmärksamhet på min olycka och deltagande deri voro för mig ej mindre oväntade, än skattbara, och hvilka jag likväl glömde, då jag såg det namn, som var under den i min hand lemnade skrifvelsen. Ibland de minnen jag förvarar af min oförgätliga maka, skall *den* ligga öfverst, och vittna icke blott om hvad Leopold nu tänkt och yttrat om den bortgångna och begråtna, utan om det ovärderliga bevis hon fick, då hon lefde, af hans aktning och förtroende. Jag bekänner, att jag önskat få meddela allmänheten, äfvensom efterverlden, detta för henne så hedrande drag. — Intet beröm, jag sjelf kunnat få, icke ens det bror gifvit mig, har fägnat mig

så mycket som det jag nu hör om henne. Näst efter den tröst, hon sjelf ger mig i mitt hjerta, som tycks känna att hon, ehuru osynlig, icke är långt ifrån mig, och att hon hädanefter skall tillhöra mig med en ännu fullkomligare och renare kärlek och att vara min skyddsängel i en högre och egentligare bemärkelse, än förut, känner jag det lindra min sorg, att hon äger en så allmän aktning, af högre så väl som lägre. — Jag hade bort börja med det, hvarmed jag slutar, att beklaga af mitt innersta hjerta den å nyo plågande och oroande åkomman, som jag dock hoppas, genom Guds nåd, ej skall medföra den rysliga olyckan af fortfarande döfhet. Ett så grymt öde kan icke ens naturen,*) än mindre Han, som har naturen i sin hand, låta en man vederfaras, af hvilken så mycket vackert har kommit till andras både ögon och öron. Den ersättning försynen gifvit den blinde, icke blott i hans eget minne och inbillning, utan i den omgifvelse, som, af honom upplifvad och ej mindre lärorikt än nöjsamt underhållen, ger honom åtminstone en liten del af det hon får, kan han icke beröfva honom förr än då han är färdig att flyttas i en högre umgängeskrets, dit han redan hör med sin inre varelse och i de ensliga stundernas tystnad.

Nu först erinrar jag mig, att det är en söndags-morgon och att evangelium i dag berättar om den *borttagne*, hvilket, då det förstås symbo-

*) Ett oläsligt ord, men snarlikt "naturen".

liskt, som de flesta af Christi underverk, ehuru verkliga fakta, efter min tanke böra förstås, synes mig mer än något annat af Christi egna ord bevisa, att Han, som försonade verlden, som kan säga åt den *andeligen* borttagne: *stått upp och gack;* den, som kan ge honom kraft dertill, skulle Han icke kunna *förlåta synden?* Hvad jag nu skrifver, faller helt oförtänkt ur pennan och kan af min bror icke missförstås eller misstyckas. Det är blott en fortsättning af ett samtal, som bror sjelf en gång begynte med mig, men som blef afbrutet genom någon som kom. Jag har nu sagt hvad jag då tänkte säga, att, när *förlåtelsen* föregår, kommer *helgelsen* efter, och denna, ehuru ofullkomlig och dagligen i behof att förnyas, bevisar likväl, om den ock skulle stadna i ett blott uppsåt, endast detta är *allvarligt* och af tron alstradt och beständigt fortfar under en strid emot synden, — bevisar, att *nåden* har verkat i hjertat och att således förlåtelsen är gifven, för att åstadkomma bättringen, som ock sker i ett ögonblick.

Då jag begynte brefvet, tänkte jag visst icke sluta med en predikan. Förlåt denna utgjutelse af ett hjerta, som menar väl, och för den tröst det fått, ville ge igen något. Dock, hvad kan jag ge för tröst i ett sådant ämne? Endast Han kan det, Han som i dag talar i Matthei 9 kap. 25—30 v. *) Han som öppnade de blindes ögon och de döfves öron, Han står färdig att i sina gudom-

*) Om de blinde och dumbe.

liga armaar emottaga den med Honom vissa icke obekante, till hvilken jag skrifver och till hvilken jag i detta ögonblick säger det som läses i Matth. 11 kap. 25—30 v. Kanske är det han sjelf som ingifver mig slutet af detta bref." *)

Bilagan 10.

(Till sid. 207.)

Leopold skrifver till Wallin den 2 maj 1828:

"Är det möjligt att min angelägenhet skulle redan vara, icke blott förberedd och aftalad, men äfven ordentligen föredragen och afgjord? Utan doktor Franzéns allvarliga försäkran, skulle jag knappt våga tro nyheten derom. Se der åtminstone hvad man kan kalla att hafva gifvit eftersyn af sina löftens uppfyllande. Äfven sjelfva den beviljade summans oväntade belopp har ej kunnat fela att öka surprisen, och vittnar om en lika så högt ansedd som varm och vänskapsfull förespråkare.

Jag är djupt rörd af Akademiens ädelmod, ehuru redan van dervid, och skall finna ett särskildt tillfälle att inför henne nedlägga offret af min vördnadsfulla erkänsla. Men huru och hvar-

*) Bland bibel-orden förekomma: "Kommer till mig I alle, som arbeten och ären betungade, och jag skall vederqvicka eder." Leopold dog ett par veckor derefter (den 9 november), utan föregången sjukdom.

igenom har jag kunnat hos herr biskopen bereda mig någon minsta rättighet till ett vänskapsprof af denna vigt och väsentlighet? Förgäfves skulle jag vilja uppsöka någon grund dertill i minnet af äldre förhållanden. Ty att hafva vetat urskilja ypperligheten af ett snille, som ännu blott knoppades; att hafva sökt vända derpå och bibehålla dervid upplysta domares rättvisa uppmärksamhet; korteligen, att, oaktadt egen medelmåtta, hafva sett utan afund och äfven med glädje en ung lofvande förtjenst utveckla sig och uppväxa till en stor och öfverträffande: detta, om ock af ett ädelt sinne räknadt för något, huru skulle det likväl medföra förtjensten till en välgerning, sådan som den jag nu fått emottaga? Ja, herr biskop, välgerning kallar jag, att nu på en gång finna mig befriad ifrån den tagg af svidande oro, som innerst och länge qvalde mig; välgerning kallar jag, att numera veta en person räddad och bergad, som åt mig och åt tillgifvenheten för mitt hus uppoffrat tjugutvå år af sin bästa lefnadstid, men som utan Akademiens ädla frikostighet skulle för sin egen sjukliga ålder icke hafva ägt annan utsigt än den af armodets och ohelsans förenade olyckor. För allt detta emottag nu, ädelmodige vän, hela mitt hjertas innerliga tacksamhet, och tillåt mig att hos herr biskopen äfven blifva en tolk af hennes, som visserligen sjelf ej skulle finna ord för sina upprörda känslor. Äfven jag saknar mer och mer uttryck och färger; men värdes tro åtminstone att det är med ett outplånligt minne af min förbindelse, äfven-

som med alla deremot svarande tänkesätt af respekt och tillgifvenhet, som jag intill mitt sista ögonblick framhärdar att vara" m. m.

Bilagan 11.

(Till sid. 208.)

Bref från fru Lenngren till Leopold.

Den 22 mars 1798. Efter tacksägelser för ett tal, och litet skämt, tillägger hon:

"Jag har ej vapen att försvara mig och måste i nödfall påkalla bistånd af herr Magnus Blix, häradshöfding. Durencran, hvars personliga bekantskap jag gjort, torde ej heller neka mig sitt beskärm,

Ty jag bör hoppas ett förbund
Med denne gamle skaldebroder,
Emedan, som och alldenstund
Att han är far till Ingemund,
Och jag är Bettis hulda moder.
Men hvad för sent nu gör min sorg,
Och hvarom jag i hast ej drömde,
Det var, att jag i dopet glömde
Att kalla flickan Ingeborg.

Sådan hon nu är, och med det namn hon en gång fått, skall hon väl inom kort i all blygsamhet framträda i stora verlden,

Som en tärna, gauche och ny,
Från provinsen arriverad,
Simpelt klädd, — med solbränd hy,

Menlös uppsyn, tät fichu,
Fromt och sedligt educerad,
Hastigt första da'n lorgnerad,
Och den andra icke nämnd.

Mor och dotter rekommendera sig i herr expeditions-sekreterarens indulgence. Med all högaktning" o. s. v.

Under skämtet med PER ENEBOM skref fru LENNGREN (*den 10 febr. 1795*): "Det är enligt med menniskans svaghet, att glädjas åt andras fall, allrahelst då man deraf har någon vinst. Min fägnad vid Per Eneboms olycksöde är derföre ganska naturlig, då denna händelse, utom den förnöjelse jag med alla i gemen delat vid hans besjungande i Extra-Posten, äfven tillskyndat mig den lyckan att bli hedrad med herr expeditionssekreterarens bref.

Jag tviflar ej att Per Enebom så skickar sig i sin namnkunnighet, att han, om möjligt är, förökar den, då hans fortfarande öfverdåd alltid medför en glad förhoppning att få se något mer i detta ämne ifrån Tit:i hand. Måtte den i långliga tider ej tröttna att bereda förtjusning och beundran, skräck och varnagel!" —

Bilagan 12.

(Till sid. 210.)

TEGNÉR skrifver till LEOPOLD, *Lund d. 6 jan. 1816:* "Jag ville komma närmare till Stockholm och åtminstone ej genom afståndet hindras från

att kommunicera mig någon gång med män, som i bättre tider grundat vår litteraturs ära och äfven nu kunde rädda den. Ty är det icke ögonskenligt, att den riktning hon tagit måste, om den ej förändras, föra icke blott sina heroer (hvilka väl i alla fall hittade vägen), utan hela den uppväxande generationen till hospitalet? Som lärare vid akademien har jag haft tillfälle att observera den förunderliga hastighet, hvarmed det just griper omkring sig bland ungdomen och derigenom måste sprida sig i hela nationens blodmassa. Skall icke vår Nord, om några år, bli en blott resonansbotten för den moderna galenskapen; skola vetenskap och konst ej uttorkas och dö bort under luftpumpen af den absoluta nullitets-läran, så är det i sanning nödvändigt att man mot det inbrytande barbariet vidtar snara och kraftiga medel. Jag är också för min del öfvertygad, att det ondas grund ligger djupare än hos några Hammarspikar och recenserande studenter i Upsala, hvilka stå som barnet vid en lotteridragning och med förbundna ögon gripa fraser ur det tyska lyckohjulet. Ty hvad äro väl dessa kopierings-machiner annat, än blinda verktyg af tidens förfärliga anda?" — (Författaren kommer härefter till en utveckling af de ideer, som utmärka hans tal vid jubelfesten 1817, om medeltidens återvändande vålnad, med dolk och radband, m. m., och slutar:) "Jag tror, med ett ord, att ett allmänt korståg måste uppbådas mot den nya hund-turken, och vill ej gerna lemna det hopp, att ett sådant med första måtte

börja. Herr kanslirådets namn vore, i denna händelse, det enda, under hvars fana vi alla kunde samlas. Jag ville gerna deltaga deri, väl icke som riddare, men dock som vapendragare."

Den 11 febr. 1816 tackar TEGNÉR för LEOPOLDS svar å det föregående, och fortfar:

"Det gläder mig, och säkert hvarje svensk man som älskar sitt fädernesland och dess verkliga upplysning, det gläder oss alla innerligen, att herr kanslirådet beslutit

'Att sätta stridens hjelm på sina hvita hår'

och kämpa allvarligt emot galenskapen. *Hatt* och *byxor* har H. K. R. redan en passant afklädt vederbörande. Det vore, tänker jag, ej olämpligt om man nu äfven sloge hufvudet af, ty detta förhållande, då Nattens söner, liksom Nisus och Euryalus i Eneiden, oupphörligt hugga in på de slumrande, kan och bör i sanning ej räcka längre. — En förening till ett gemensamt ändamål mellan alla nationens bättre hufvuden, vare sig i vetenskap eller vitterhet, skulle imponera genom sin massa och ej qvarlemna något tvifvel öfver utgången. Och hvarför skulle en sådan förening vara omöjlig? De flesta af våra stora, äfven af våra goda författare äro redan personligen förolämpade. De öfriga skola snart bli det, så framt de ej vilja knäböja för den nya Moloch, och de få, som funnit nåd inför hans ögon, äro, som det syns mig, litet generade af denna tvetydiga ära. Det är också ingalunda, så vidt jag kunnat förstå, lusten till ett

allvarligt motstånd som fattas hos de flesta, men väl modet att börja, väl en allmän föreningspunkt, ett berömdt namn som styrde det hela och toge hvarje enskild under sin sköld. Jag är derför öfvertygad, att från den stund som H. K. R. med någon offentlighet yttrade en sådan föresats, det från Torneå till Ystad knappt skulle finnas ett lärdt eller vittert namn af något slags betydenhet, som ej genast lät teckna sig för det heliga kriget. Åtminstone kan jag bestämdt försäkra, att här vid akademien ingen skulle undandraga sig att verka efter förmåga, och jag förmodar att detsamma, med få undantag, blefve förhållandet med Upsala-professorerna, hvilka annars hittills med kristligt tålamod låtit nerspotta sig af studenterna.

På hvad sätt ett dylikt företag borde börjas och utföras, öfverlemnas naturligtvis till herr kansliråd ets eget mognare ompröfvande. För min del vill jag föreslå en periodisk skrift, ungefär efter samma plan som "Läsning i Blandade Ämnen", hvaraf man äfven kunde bibehålla titeln, som påminner om bättre tider. — Det är visserligen ingen omöjlighet att på en gång göra rättvisa åt det goda, som här och der torde ligga till grund för den nya skolans hugskott, och tillika beifra såsom sig vederbör det oerhörda vanvettet hos skolgossarne. H. K. R. vet bättre än jag, att en uteslutande smak är så godt som ingen, och att det sköna och sanna trifves i alla former, och tål all luft, hospitalsluften endast undantagen. Jag hop-

pas också att det är ogrundadt hvad jag hört, att nemligen den offentliga makten skulle på något sätt vilja blanda sig i saken. Endast med blanka och himmelska vapen vill det rätta försvaras i tankens fria republik. Jag unnar ingen af motpartiet en martyrkrona, men gerna ville jag se deras namn spikade på en litterär skampåle, för tid och efterverld. 'Det är en lindrig hämnd som kristendomen tål.' — Företaget kunde ju börja ju förr dess hellre, åtminstone med nästa års början."

TEGNÉR beklagar derefter LEOPOLDS svaga helsa, men "Torstenson vann, äfven som sjuk, mången slagtning." — "Att vår publik är eländig, derom är jag så fast öfvertygad som någon, men jag vet icke att förhållandet är eller varit mycket annorlunda någonstädes."

TEGNÉR skrifver *Lund d. 7 febr. 1822:* "Härmed har jag den äran att öfversända ett poem, som jag tagit mig den friheten att tillegna hr statssekreteraren. Att stycket är i alla afseenden obetydligt och ingalunda värdigt det berömda namn, hvarmed jag prydt det, erkänner jag gerna, men en hvar ger så godt han har, och jag kände ej något annat medel att offentligen tillkännagifva min vördnad för den gamle mästaren och mitt innerliga deltagande i hans olycka."

TEGNÉR tackar derefter för "ett ord till tröst och ett till aga," som han genom FRANZÉN erhållit från LEOPOLD, i anledning af de uti *Iduna* införda sånger af *Frithiof,* och tillägger:

"Det är sannt, att den s. k. götiska poesien hittills misslyckats i Sverige; men om vi, som misslyckats, endast ville vara uppriktiga, så skulle vi erkänna, att Oden, Thor och Frey och alla de gamla kämparne äro deri fullkomligt oskyldiga. Det är också sannt, att vi ha Moses och Profeterna; att vi ha Kellgren och Leopold och Creutz och Oxenstjerna, och att vi ej behöfde några andra att följa. Men det är icke så lätt att följa. — Gustaf III:s tidehvarf kan ej mer återkomma för vitterheten. Det menskliga lifvet hade då i Norden en helt annan karakter, en gladare, friare, skönare. Nu är allt dystert och mörkt. Skämtet är utdödt, och glädjen känna vi endast nästan traditionsvis. Derför kunde poesien då trifvas ofvan jord och leka, som hon bör, bland blommorna. Nu åter har hon vändt sin håg från menniskor och sitter antingen grubblande i de metafysiska katakomberna, eller också drifver hon bergshandtering och ransakar de gamla fjellarnes innanmäten, der dvergarna smida förtrollade svärd och drakarna sofva på guld. Men äfven dernere böra vi hoppas att hon ej skall förneka sitt väsende, utan någon gång återvända rik af underjordens skatter. All dikt, liksom allt annat menskligt företag, bär stämpeln af sitt tidehvarfs lynne, liksom af författarens eget, och i sig sjelf är väl intet ondt deri. Ty egentligen kommer det väl icke derpå an, om poesien har bruna ögon eller blå, men endast derpå att de äro lifliga och uttrycksfulla. Också är det väl icke det oklassiska i arten, icke

heller det skefva i de teoretiska åsigterna ensamt, som gjort vår närvarande vitterhet så usel, utan snarare och väsentligare bristen på sannt poetiskt sinne, hvaraf alla vi yngre mer eller mindre lida." —

LEOPOLD svarar (konceptet utan datum): "Herr doktorn har hedrat mig med ett bref och en begåfning, som på det högsta rört och smickrat mig. Den gamle sångaren, som H. D. upphöjer till skaldekung, var det aldrig, men begåfningen är förstelig och värdig gifvarens höga rang i snillets verld. Jag tror ej att man hos oss sett en sublimare bit, än den lilla adressen, och hvad sjelfva poemet angår, så synes det mig fullströdt med all poesiens rikedom. Kalla ej detta en krans sådan som tillfället medgaf. Det är en bindel af diamanter, som blott har det felet att icke tillhöra den panna, på hvilken den blifvit fästad. Den lager, som af en konungs hand en gång skänktes mig, ligger längesedan bladlös och förvissnad; men de, hvarmed Franzén och Tegnér omflätat mitt gamla hufvud, äro oförgängliga och skola behålla deras grönska så länge vårt språk läses. Emellan begge dessa strålande snillen skall jag se mig införas i minnets tempel, likasom man säger att en from själ föres af änglarne i Abrahams sköt.

H. D:s bref och godhet ha blifvit mig dyrbara i ännu ett annat afseende. Sedan vårt första förtroliga umgänge i Stockholm, för flera år sedan, äro dessa rader de första som synas vittna om något minne deraf. Med skäl fruktade jag

att min personliga bekantskap hade gjort mig likgiltig för H. D., och ju mer jag såg dess namn, gång efter annan, uppblänka hos oss, ju mer oroades jag af denna tanke; ty att ej kunna bibehålla en vän, som man sjelf högt skattar, synes mig af alla bevis på eget ovärde det största och klaraste. Jag läste *Epilogen, Nattvardsbarnen,* ändtligen *Frithiof,* och tror ej att någon hunnit högre hos oss. Det var med författaren af dessa stycken som med den homeriske guden: *tre steg, och han stod vid jordgränsen.* Alla talade om dessa poemer, i synnerhet om det sista, utmärkta ej mindre genom sin fria, lefvande utbildning, än sin alldeles friska morgon-kolorit, och hvari poeten tyckes hafva velat visa gossarne af nya skolan, huru det ser ut detta *sköna,* som de i så skumt begrepp famla efter. Den ene och andre af vännerna prisade sig af skriftlig gemenskap med den berömde skalden; för mig ensam hade han blifvit å nyo främmande. Nog af: allt är nu annorlunda, och då jag med billig blygsel frånsäger mig förtjensten till den ära som mig skett, kan jag dock ej annat än med den lifligaste känsla tacka H. D. för vänskapen deraf.

Ett ord till tröst behöfde aldrig Frithiofs skald; *ett ord till aga* tillhör hvarken mig eller någon annan att säga honom. Jag vet ej hvad Franzén kunnat berätta härom. Förmodligen har jag, i anledning af *Försoningen,* som han uppläste för mig, talat med honom om det götiska skaldeslaget i allmänhet, hvilket jag tillstår att jag, oaktadt hela

dess färgrika sinnlighet, icke mycket älskat, emedan dess natur syntes mig ålägga skalden att hafva hela sin umgängelse ibland berserkar, vikingar, dvergar och hafsfruar, tio sekler bakom den nuvarande tids-kulturen. Men med allt detta har jag visserligen ej velat bestrida, att den gamla götiska sagan ju innehölle ämnen som af en mästares hand tecknas mästerligen. Detta skulle varit så mycket orimligare, som jag hade motbeviset i händerna. För öfrigt har jag härom, redan för flera år tillbaka, förvarat min trosbekännelse i en liten afhandling, som finnes ibland mitt pappersskräp. Hvad besvärjaren Oehlenschläger angår, är han för mig icke främmande, och jag värderar hans utmärkta talang. Men förgäfves lemnar Frithiof af höflighet högra sidan åt Helge såsom den äldre. Hvar svensk röst, och hvar oväldig, skall helt annorlunda dömma om företrädet. Den ädle och manlige Frithiof skall njuta allas bifall, äfven de allvarligaste sinnens, och skall stadna qvar som en stjerna på vår poetiska himmel, under det att Helges saga, med all sin poetiska talang, kommer att qvarstadna, jag fruktar det, blott i barnkammaren. —

Slutligen ett ord om mig sjelf. Jag är nu blott fyra år under sjutio, utan en timmas hvila från omvexlande kroppsplågor. Äfven jag är icke utan ekonomiska bekymmer, i synnerhet djupt qvald af en stor huslig sorg: min hustrus treåriga sinnesdvala. Visserligen utgör blindheten en stor tillagd olycka. Jag påminner mig rätt väl, huru

ofta jag ryst vid detta tillstånd hos andra, hvilket kan anses såsom ett slags lefvande död. Emedlertid finner jag mig deraf ännu icke alldeles nedtryckt. Då jag nästan alltid lefvat mindre i de yttre föremålen, genom ögon och sinnen, än inom mig sjelf, genom tanken och inbillningen, är förändringen för mig verkeligen mindre, än den synes andra. Jag har för öfrigt så länge tänkt mig hela verldsloppet beroende af en hög moralisk styrelse, så länge vant mig att anse det närvarande lifvet såsom endast vaggan för den högre menniskovarelsen, att det nyburna kräkets små korta barnplågor icke sätta mitt sinne i särdeles uppror. Hvad jag mest saknar, det är förmågan att sjelf läsa och skrifva, och då andras biträde dervid icke kan alltid vara för hand, måste emellan sällskaps- och läsnings-timmarne flera tomma stunder nödvändigt uppkomma. Huru skola dessa uppfyllas? *Versus et ludicra* tillhöra ej mera min ålder, än dans och kappränning. Mina forna spekulationer i filosofien måste då här blifva min tillflykt. Såsom gamla trogna vänner hafva de också följt mig in i den långa natten, som omger mig, och utgöra mitt käraste sällskap. Skall jag säga det? Under dessa betraktelser tyckes mig någon gång som natten derigenom blef dag och mörkret ljus. Le icke åt mig, eller le fritt, blott tala ej derom för någon; men mig förekommer allt mer och mer, som filosofien i allmänhet hitintills föga känt sin egen rätta natur; som den för det mesta ej varit annat än gamla barns lek, och som en verklig filosofi

ännu återstod att göra. Se der en lång dröm att drömma färdig, hvartill det yttre dagsljuset ej stort göres behof. Och dermed äfven ett stort interesse för alla öfriga stunder af mitt nattliga lif. Jag vet ej hvad deraf kan uppkomma för andra, men för mig skall det åtminstone tjena att rikeligen uppfylla den tomma tiden och att i detta ämne stadga mina egna tänkesätt.

Farväl, ädle, berömde vän! Fortsätt med alltid lika framgång flygten till ett stort namn och odödligt minne. Redan står målet nära. Blott ännu en och annan utspänning af de starka vingarne, och det är upphunnet. Glöm ej derefter, eller dess förinnan, den, som med alla känslor af beundran, högaktning, vänskap och tacksamhet är" m. m.

TEGNÉR, *Lund d. 1 dec. 1822:* "Ett år är snart förflutet sedan jag sist skref, och jag hoppas att hr statssekreteraren ej finner det öfverdrifvet, om jag en gång på året faller besvärlig och söker göra mig påmint." (Han yttrar derefter i afseende på det Lundbladska priset:) "Någon har sagt mig att man härvid tänkt på Stagnelius, för hans tragedi *Martyrerna.* Stagnelius har visserligen mycken poetisk gåfva, och i synnerhet en rikedom och fyllighet i diktionen som är all heder värd; men det synes mig som hans talang blifvit något missledd genom metafysiska grubbel och den nu gängse poetiska gulsjukan och sentimentala pjunket. Det har alltid förekommit mig, som poesien ej vore annat än ett väl organiseradt sinnes helsa, en lek föranledd af öfverflödande intellektuella lifskrafter,

ett fröjdesprång utöfver hvardaglighetens gränser; men en poesi, som begynner med kikhosta, slutar gerna med hektik och feberrodnad. Spartanerna bortkastade de barn, som voro födda alltför sjukliga; jag tror vi gjorde ej så orätt om vi på samma sätt behandlade de poetiska foster som komma till verlden med för svagt bröst och för blek hy. Står icke dessutom hela vår litteratur full med tårekrukor, som drypa i månskenet, och införskrifvas ej stundeligen nya från Tyskland? Hvad särskildt angår *Martyrerna*, så vill jag icke neka den poetiska förtjensten af en och annan scen deruti, men jag bör dock tillägga, att, om kristendomen vore sådan som den der föreställes, en bra karl kunde frestas att afsäga sig den och bli antingen Jude, som 1817 års ständer, eller Turk, som heliga alliansen.

Hagberg har sagt mig, det fråga varit att några af ledamöterna skulle vid nu instundande högtidsdag uppläsa ett poem i Akademien. Detta vore så mycket önskligare, som Akademiens skörd för året lär vara något mager, och publiken, som samlas, dock bör höra något. Skulle icke Franzén eller Wallin

'Eller också du sjelf, du männernas kung, Agamemnon',

kunna förmås att härtill lemna något? För min del så passar det mig dels icke att börja, dels har jag ej heller för närvarande något som kunde vara tjenligt. Men i händelse att ett dylikt beslut för framtiden fattades, vill jag visserligen icke undandraga mig att efter ringa förmåga bi-

dra till ändamålet. Väl fruktar jag icke, att Svenska Akademien störtas af Argus, lika så litet som af Fosforisterna; jag fruktar det så mycket mindre, som de stora poeterna *utom* Akademien äro mig nästan obekanta; men jag tror ändå icke det vore illa om ledamöterna sjelfva då och då inom skranket gåfvo något lifstecken ifrån sig, och ej alltid inskränkte sig till hvad blott tillfälligheten erbjuder." — (TEGNÉR bifogade sången öfver *Lundblad* och *till kronprinsen* vid dess återkomst.)

LEOPOLDS svar, *d. 24 jan. 1823:* "Värdes ej skämta mer med min saknad af hr doktorns skriftliga umgänge. *Ett bref om året,* täcks H. D. säga, *torde ej vara att öfverdrifvet besvära.* Förlåt mig, H. D. har ej ens denna förebråelse att göra sig. Det bref jag nu erhållit är blott det andra som jag på fem eller sex års tid haft att fägna mig af. — Nu kom det lagom till julklapp, den angenämaste som jag kunde få, ty äfven H. D:s bref spraka af geniets eldgnistor, som återtända för några minuter det hos mig utslocknade lifvet. Misstyck ej och undra ej på att jag svarar så sent. Jag måste beklagligtvis till all brefvexling låna andras biträde och afbida deras läglighet." (Han berättar här omständligt en uppfinning af BORG, hvarigenom blinda kunna skrifva, vida bättre än med den af LÖWENHJELM sända nyktograf, "med stort beröm och ingen brukbarhet." Men det sker endast med blyerts, och LEOPOLD har ännu ej lärt konsten så, att han kan använda den till brefskrif-

ning. Det skedde ej heller. — Derefter tillägger han om Lundbladska priset:)

"Den skald, som gjort Lundblad odödlig, disponerar för denna gången om det pris han stiftat. För exemplaret af poemet tackar jag som för en skänk af vänskapen, ehuru jag genom minnets tillhjelp långt förut hade gjort det till mitt. Redan efter andra läsningen stod hela stycket för alltid uppskrifvet i mitt hufvud, och har blifvit uppläst utantill för flera af mina vänner, äfven en gång i Svenska Akademien, hvarje gång utan annan afvikelse från det tryckta, än genom blotta rättelsen af ett misskrifvet namn, i hvars ställe jag tillåtit mig att sätta Franzéns. — *Pompeji, som afkastar sitt lava-täcke,* — hans språk, som flöt omkring sitt ämne *likt en romersk toga,*

'Med rika veck, med purpurkantad bräm,
Och ädel, präktig och ändå beqväm';

stället om *hyacinten,* att ej uppräkna flera, hafva till teckning och färger en så frisk och lefvande skönhet, att min egen och de flesta andras poesi måste i jemförelse dermed förekomma mig som urblekta blyertsritningar. Det är här till tanke och styl Virgilius och Pope förenade, eller, för att nyttja det kortaste uttrycket, Pope hel och hållen. O hvad geniets lefvande taflor blifva i mina ögon dubbelt skönare inom kulturens ram! — Äfven de Helsingborgska skålarne äro fulla af en förtjusande liflighet. De odödliga raderna: *När maj har löfvat våra lindar...* ligga mig beständigt i örat och

på tungan, likasom en intagande melodi, den man ej upphör att gnola på. —

Af *Martyrerna* har jag blott hört någon scen, här och der, ty stunder felas till all den strödda läsning, som här framväxer. Auktor synes mig verkligen begåfvad med en utmärkt poetisk natur." — (LEOPOLD berättar derefter om den senaste högtidsdagen, då FRANZÉNS minne af RYDELIUS lästes, och tillägger:) "Det skall högeligen glädja mig att se *min älskade Rydelius* målad af ett snille och ej af en skolmästare. — Poemet, som hade kommit i fråga till uppläsning, var en af mina glacer, preparerad för aftäckningsfesten,*) men som under tiden upplöst sig och bortsmält i min bordgömma. Allvarsamt sagdt, ogillar jag på det högsta att Akademien någonsin uppläser något af sig sjelf i de ämnen hon sjelf utsatt för täflingen, minst så länge den ännu varar, eller i det ögonblick den går att förnyas. För öfrigt, när jag ser att någon vid mina år dansar offentligt solo, utan att förlora sitt namn af klok, då skall också jag hoppas att kunna utan ridikyl ännu visa mig på den poetiska banan.

Nej, hr doktor, Akademien skall icke falla hvarken för Argus eller Fosforisterna, men väl kanske småningom genom den vanliga fattigheten af sina offentliga belöningsfester. Det vittra armodet deraf skall blifva allt större och större, så framt våra triumvirer i poetiskt geni, våra tre be-

*) Af KARL XIII:s bildstod.

römda teologie-doktorer, icke snart fatta det ädelmodiga beslut att lyfta henne under armarna. Hvad *männernas kung Agamemnon* beträffar, var han, som bekant är, hvarken den tappraste eller visaste, och sällan till stor hjelp i faran; men hans kära svägerska var en stor h—, och från denna lilla lyckliga omständighet härledde sig hans primatur bland Grekerna. Jag fruktar att mången annans, eller hvad man af höflighet behagar så kalla, icke grundar sig på mycket bättre skäl."

LEOPOLD redogör derefter i korthet för de nyss utkomna *Samlingar i allmän fysik*, af EHRENHEIM, och säger särskildt om inledningen: "den är af den högsta klassiska välskrifning, som jag tror mig hafva sett i något svenskt arbete." Han tyckes sätta stilen i denna skrift öfver sjelfva innehållet.

"Högtidligheterna vid kronprinsens återkomst beskrifve then ther ögon haft att se. För min del inskränker jag mig till vitterheten dervid. Bloms sångmö har figurerat i den gamla akademiska hofdrägten, med allmänt beröm för stor och bibehållen talang. En ny opera, *Vestalen*, har blifvit uppförd, som i intet afseende är något svenskt original. Det säges att den unga anklagade Vestalen, *) vid framträdet på scenen, gjort ett steg tillbaka af förvirring, förmodligen att finna halfva spektakelsalongen uppfyld af medvetande.

*) M:ll W***, som lärer varit i en interessant ställning.

Och nu till slut min uppriktiga nyårsönskan. Lef lycklig, min och Lundblads odödliggörare, som himlen uppväckt åt oss, då vi begge två som bäst behöfde den. Brinkman kom i går aftons helt andfådd till mig och framflåsade inom första minuten *de två Martinorna.* Så framväxer dagligen omkring hr D:s hufvud något nytt blad af oförgänglig lager. Jag känner mer och mer huru sann och varm vänskap det fordras, för att uppriktigt älska så stora företräden. Njut länge äran af att vara Sveriges störste skald, — kanske Nordens, — kanske ännu långt vidare omkring. *Sume superbiam quæsitam meritis!*"

Leopold, *d. 12 juli 1825:* "Jag vandrar, sedan tre månader, allt djupare och djupare in i det sjutionde, och har, utom denna stora sjukdom, nyligen plågats af en annan mindre, som temligen medtagit mig. Dessa orsaker kunna beröfva mig förmågan att uttrycka, som jag ville, både min beundran för poemet *Frithiof* och min tacksamhet för gåfvan, men kunna ej hindra mig att till högsta grad känna begge delarne. Ovissheten, hvari vi här varit om hr biskopens vistande öfver sommarn, har gjort att jag så sent uppfyller min skyldighet i detta afseendet.

De starka, glänsande vingarne hafva, som spådomen tydde, alltså blifvit å nyo utspända till flygt, och flygten har burit högt upp till spetsen af Parnassen; om jag annars kan skönja rätt ifrån mitt lägre rum.

Jag är galen i Frithiof; mera betagen än sjelfva Ingeborg; och tröttnar ej att betrakta den stormodige vikingen. Af alla besungna hjeltar synes han mig närmast likna den Homeriske. Likasom denne, främst i svärdslek, förfärlig i vrede, bål i företag, och spefull gäckare af faror och fiender; blott af djupare sinne och oändligt mera älskvärd natur. Äfven de andra figurerna omkring honom synas mig alla mästerligen åtskilda och tecknade. Det är ett galleri. Jag skall ej säga med vår store A***: "*att konstens trollmakt här vetat dåra ämnets hårdhet*"; utan enfaldeligen, att ämnets svårigheter synas mig ganska lyckligt besegrade. Romantiken har här blifvit ympad på klassiciteten, och den vilda nordiska kraften framträder, Gud vet huru, med hela sin ursprungliga fysionomi, utan att på minsta stötande sätt afsticka från kostumens ädlare former.

Att *Frithiof* lemnar alla svenska poemer efter sig, vore ett omdöme, sjelfklart intill platthet. Jag går för min del något längre och frågar: i hvilken modern nations vitterhet man finner en poetisk styl af mera lefvande grönska, mera paradisisk vegetation? Hvar gång jag läser eller genomtänker dessa tjugufyra mästarbitar, drömmer jag alltid samma dröm. Mig synes nemligen likasom jag färdades i den grekiska Arkipelagen och besökte ömsevis nu den ena, nu den andra af dessa ryktbara öar, så förtjusande för inbillningen genom deras yppigt afvexlande natur och deras klassiska minnen. Korteligen: det är nu som man

kan tala om en "förgången sångarverld"; ty i sanning kan jag ej betrakta vår forna vitterhet annorlunda, än som en försunken stad, hvaraf blott en och annan af tornspetsarna ännu sticka fram ofvan jord. Det blef mitt besynnerliga öde att befinna mig, på mer än ett sätt, lefvande begrafven.

Således, när A*** yrade om den nya morgonstjernan i poesien, som skulle uppgå hos oss, var han på visst sätt verkeligen en *ropandes röst.* Blott var han sjelf icke den som komma skulle, hvarmed han dock smickrade sig. Det blef, som nödvändigt var, en helt annan man. Icke heller var Upsala det heliga stället. *Poesien* blef *kött* och bodde i Lund. En ny tideräkning begynner för svenska vitterheten; *novus ab integro,* och jag för min del tilltalar henne med Simeons ord: *Nu låter du din tjenare fara i frid, ty mina ögon hafva sett din härlighet.*

Det skulle förtryta mig, om hvad jag här sagt af hela hjertats fullhet kunde på minsta sätt tydas såsom ett meningslöst smicker. Gjorde ock herr biskopens egen förtjenst denna smickrets konst icke hardt intill omöjlig, skulle dock min aktning för en hederlig mans tänkesätt förbjuda mig allt bruk deraf. Man påstår väl, att en föråldrad poet och en passerad skönhet aldrig kunna af hjertat berömma den, af hvilken de fördunklas. Med mig är dock annat. Jag har fått gå i skola på att tåla företräden. Straxt vid början af min bana stod Kellgren framför mig i hela sitt beröm; och

se, redan innan slutet deraf uppstår Tegnér, som under en gemensam skugga bortgömmer oss alla. Emellertid har min penna vid alla tillfällen gjort rättvisa åt den förre, och skulle då mitt hjerta icke göra den åt en man, hvars ädla tänkesätt jag har att tacka för den största litterära heder, som jag någonsin åtnjutit? De, som i sådana fall tvifla om uppriktigheten, kunna väl af erfarenhet känna egenkärlekens natur, men hvad de visserligen ej känna, det är kärleken till konsten och dess bättre ingifvelser; hvarförutan likväl ingen sann förtjenst kan möjligen gifvas; icke ens den ringa, som kunnat vara min lott. Tro för öfrigt, herr biskop, att verserna framför *Axel* göra nog att försona mycken öfverlägsenhet.

Jag väntar att erfara, med hvilken grad af otålig begärlighet Frithiof blifvit emottagen, och skall deraf dömma, huruvida nationen förtjenar att äga en stor skald. Omdömet i Stockholms-Posten bör blott väcka ett mildt småleende. 'Fader, förlåt dem, ty de veta icke hvad de' — sladdra!

Förlåt också mig detta långa brefjoller, och värdes finna deri åtminstone viljan att uttrycka den beundran, högaktning och innerliga tillgifvenhet, hvarmed jag aldrig upphör att vara" o. s. v.

Leopold, *d. 26 juni 1826.* I anledning af Tegnérs klagan öfver sjuklighet och dåliga finanser, yttrar Leopold sitt lifligaste deltagande och åberopar sin egen erfarenhet med dessa ord:

"Jag har aldrig vetat hvad det är att njuta den lyckliga känslan af helsa och sorgfri utkomst.

Fordom någon ting i vitterheten, har jag sett mig på ålderdomen sparkas af åsnor och sett fånar grina deråt. Min hustru, då hennes vård och biträde voro mig högst af nöden, ligger på sjette året nedsänkt i en hjelplös sinnesdvala, utan deltagande eller uppmärksamhet på hvad omkring henne föregår. Sjelf sitter jag, sedan en lika tid, i mörkret, vid grafbrädden. Naturens upplifvande föremål, undanryckta mitt öga, bortblekna äfven för min inbillning, och rösterna af gamla, älskade vänner, som i början tröstade mig, tystna omkring mig, den ena efter den andra, för att aldrig mera låta höra sig. Ändå uthärdar jag tillvarelsen genom tvenne medel: det ena, mitt sätt att betrakta lifvet och dess ändamål; det andra, omsorgen att möta hvarje stund med något som kan döfva svedan deraf, någon läsning, något ämne för begrundning, och, vexelvis dermed, umgänge och samtal med vänner som ännu återstå. På detta sätt kämpar jag mot hvar dag särskildt och lyckönskar mig vid slutet deraf att hafva besegrat en plåga. Jemför nu och döm!

Tufvan heter alltså det biskopliga landtsätet. — Parnassen har aldrig burit ett modestare namn."

LEOPOLD, *d. 31 juli 1829* (i anledning af en resa som TEGNÉR gjort): "Man har sagt mig, att resan varit angenäm. Och verkeligen, när man under vägen sett en värdig son prydas med lagern, beredt tvenne älskvärda döttrars sällhet, ökat

med ett nytt mästareprof*) sitt redan stora rykte, och gjort till och med en kronprins i poesien, kan man sägas återkommen med ära och seger. Men segern bör göra ädelmodig. Det är ej nog att hafva sträckt sin sköld framför en gammal stupande veteran, och rest opp honom på fötterna igen. Lika så ädelt vore måhända att äfven sedan fråga litet efter honom; om icke för hans merits skull, dock för hans olyckas. Om den nya thron-arfvingen har jag redan långt för detta yppat min mening. Hans *Hakon* och *Helge* må äga sitt värde, men det har förtrutit mig att i hans temligt kärfva och tonlösa rader *till sina svenska vänner* icke finna ett ord af tacksam vördnad eller ens af utmärkande heder för Frithiofs odödlige skald. — För min del erkänner jag, i det nu lefvande Europa, blott en enda rättmätig pretendent till thronen i skaldekonsten; men han tillhör Sverige och icke Danmark, och heter Esaias, icke Adam, hvilket namn icke alltid påminner om fullkomligheten, utan lika så ofta om syndafallet. Jag är nu för gammal att konspirera, hvarken i politik eller i vitterhet, men min röst får åtminstone icke den nya thronföljaren, skulle han ock derföre låta halshugga mitt namn, när han kommer på thronen. Förlåt en blind gubbes joller, som ej har numera annan hugnad, än att få tänka så godt han förstår, och att få med frihet yttra sig."

*) Talet vid magister-promotionen i Lund 1829.

Bilagan 13.

(Till sid. 212.)

Brefvet är af *den 5 juli 1829* (således få månader före LEOPOLDS död). Det synes utgöra en ursäkt för uteblifvandet från en sittning hos SANDBERG, som ville måla LEOPOLD, och hvarvid man, för att förkorta tiden för den gamle, ville uppföra någon musik af GEIJERS komposition. Efter en ursäkt, att han för sjukdom icke kunnat mottaga GEIJER, fortfar LEOPOLD:

"Att göras till föremål för Sandbergs pensel, skulle böra på det högsta smickra min fåfänga, om jag kunde äga den minsta lemning deraf. Det gifves andra, bättre känslor, och deribland tacksamhetens. Denna må blifva min enda gärd, och ryktets och minnets ära betala det öfriga. Hvad den musikaliska saligheten angår, som varit mig erbuden, så måste jag väl i den delen anse mig såsom predestinerad till förtappelse. Fru Sandbergs ojemförliga talang, som en enda gång uppenbarat sig för mitt öra, hade qvarlemnat hos mig ett intryck, som, ehuru outplånligt, likväl hade varit för mig en sällhet att få förnya, och herr professorn vet, om jag lifligen önskat att hos min nye, ädle vän få beundra kompositörens förtjenst likasom förut skaldens och den djupe tänkarens. Om allt detta har jag nu gått miste, och ovan vid milda öden kan och bör jag ej längre hoppas på ersättningens möjlighet. Kunde den likväl ännu äga rum, så haf den godheten att åtminstone en

dag förut underrätta mig derom. Ligger jag ej redan då blek och stel i likkistan, så kommer jag ofelbart, om också krökt af tarmplågor. Just under det jag dikterar detta, rinner mig i hågen, att dessa rader äro de första som jag har den äran att skrifva herr professorn till. Skulle mina sjutiofyra år och min ganska försvagade helsa äfven göra dem till de enda, må de i sådant fall vittna, huru mycket min blinda ålderdom funnit sig trö-stad och hedrad af en mans vänskap, som, i mitt omdöme, intager ett så högt rum ibland mina nu lefvande landsmän. Gud bevare honom åt för-nuftet, den sunda samhällsläran och all högre odling. En dag skall hans förlust lemna efter sig ett svalg att uppfylla. Sådana äro de tänkesätt af djup högaktning och varm tillgifvenhet, hvarmed jag har äran vara" o. s. v.

Bilagan 14.

(Till sid. 212.)

Bref från ALBERT EHRENSTRÖM *till* LEOPOLD.

(Kongl. sekreteraren ALBERT EHRENSTRÖM blef, såsom invecklad i den s. k. Armfelt-Rudensköldska sammansvärjningen, dömd till döden, men straffet förvandladt till förlust af adelskap, till schavotte-ring och lifstidsfängelse. Senare benådad. Första brefvet är från hans lilla landtställe, som han ar-renderat, nära Waxholm.)

1. *Djursnäs d. 23 feb. 1800.* "Genom mina olyckor är jag urståndsatt att i boklådan låta anteckna mig som prenumerant på Tit:i arbeten. Men som jag icke kan umbära den tröst, som jag af dessa arbeten förväntar, och som många af dem redan rikligen lemnat mig, vågar jag direkte hos Tit. anhålla om den förmån, att åtminstone i dess minne få ett rum bland prenumeranterna på denna oskattbara samling, och tager den frihet att i sådant ändamål öfversända den fastställda prenumerations-afgiften. Jag smickrar mig så mycket hellre med det hopp, att Tit. icke ogunstigt anser detta steg, som jag med största tillfredsställelse blifvit underrättad om det benägna deltagande i mina öden, som Tit. vid flera tillfällen behagat yttra, och för hvilket min erkänsla är lika varm, som min beundran för dess snille är liflig och varaktig. Med dessa känslor framhärdar" m. m.

ALBERT f. d. EHRENSTRÖM.

2. *Den 11 mars 1800.* "Det bref, hvarmed Tit. behagat hedra och fägna mig, har blifvit en läkande balsam för mitt af de grufligaste olyckor sårade hjerta. Det har upprättat mitt aftynande mod och lemnat mig ny styrka att bära mina tryckande öden. Den titel af *vän,* som Tit. behagat gifva mig, tröstar mig lika mycket som den hedrar mig. Mellan ruinerna af forna vänskapsförbindelser, hvilka upphörde med min lycka, ser jag med den lifligaste tillfredsställelse Tit:i ovärderliga vänskap stå fast och orubblig."

3. I ett bref af *den 24 maj 1802* berättar han, att han haft bref från fröken RUDENSKÖLD, som var i Marseille och syntes mycket lugn och nöjd. Andakten hade kommit på modet i Frankrike under konsulatet, liksom atheismen var det under konventet.

4. *Wien d. 3 aug. 1803.* EHRENSTRÖM tackar LEOPOLD ytterligare för hans vänskap, och tillägger: "Jag tillstår, hvad jag ofta muntligen vidgått, att bland de ledamöter af Svenska Akademien, som jag hade äran känna under salig konungens lefnad, Tit. icke var den, på hvars bevågenhet för mig jag mest räknade. Jag trodde tvertom, att Tit. genom sina förbindelser med personer, som alltid varit ovänligt sinnade emot mig, blifvit illa prevenerad, och att Tit. således, om icke med den fägnad, som dessa personer visade vid min katastrof, åtminstone med mycken liknöjdhet skulle anse densamma. För att fullborda min bekännelse, tillstår jag, att jag alldeles misskände Tit:i hjerta och karakter. Jag trodde det förra icke nog ömt, den senare icke nog fast. Jag inbillade mig, att vår svenske Voltaire, så lik den franske i snille, kunskaper, lätthet, rikedom, behag, äfven skulle närma sig honom i ombytlighet, karakters-svaghet, eftergifvenhet för tider och konjunkturer, m. m. Men dessa villfarelser af mitt omdöme, som jag länge skall förebrå mig, hafva blifvit angenämt rättade genom Tit:i känslofulla, värdiga, manliga och ädla uppförande under hela Minderårigheten, i hänseende till allt hvad som rörer den store konung,

som Tit. under dess lefnad älskade, beundrade och prisade, i odödliga mästerstycken. Under denna minderårighet var det en väg till lycka och fördelar, att smäda Gustaf III, eller åtminstone att glömma honom. Tit. gjorde ingendera. Chefen för hans smädare, som hade riksstyrelsen i sina händer, som utdelade pensioner, band och sysslor, ville upphöjas af Sveriges förste skald; hans högmod böjde sig ner ända till att anhålla om en sådan ära: Tit. förblef tyst, och inga tryckta papper från den tiden innehålla en rad smicker från Leopold åt Reuterholm. Icke nöjd att hölja med smuts Gustaf III:s minne, förföljde denne ilskne minister alla salig konungens vänner, störtade dem i ett djup af olyckor, försökte att tillintetgöra deras existens, rykte, anseende; Tit:i tillgifvenhet växte för dem i samma proportion, som förföljelsens våldsamhet. Tit. förblef oföränderligt baron Armfelts vän, såsom han varit det under lyckligare tider; han deltog med den ömmaste känsla i fröken Rudenskölds olycka; han suckade öfver general Aminoffs öde, och har visat vid alla tillfällen ett nära deltagande i mitt. — I skrifter, i tal, i hela sitt uppförande har Tit. sedermera oföränderligen fortfarit att visa samma karaktersfasthet, samma tillgifvenhet för gamla vänner, samma oegennyttiga känsla för rätt och sannt. Mig enskildt har Tit. visat en bevågenhet, som förbinder mig till evig tacksamhet."

(Ehrenström var nu i Wien tillsammans med de forna lifdömda olyckskamraterna Armfelt och

AMINOFF. "Hvem skulle ha trott detta, 1794 och 1795?".... utropar han. REUTERHOLM var nu, i sin ordning, landsförvist.)

5. *Den 12 jan. 1808.* "Jag skrifver blott dessa rader, för att kopiera ett stycke af en från general Armfelt erhållen biljett: 'Leopold, den gudomlige Nordens Apollo, ville jag prosternera mig för, men *jag törs ej skrifva.* Jag fruktar expression af en känsla, som hans snille, hans lifliga tillgifvenhet för salig kungen skulle gifva min penna; den kunde tagas för ett offer, med hvilket jag önskade ådraga mig ett beröm, som förevigades genom den som gaf det. Denna strid emellan böjelse och fruktan för *le qu'en dira-t-on,* gör att jag är återhållsam. Måtte han blott ej falla på den tanke, att jag är kall eller oerkänsam! Jag ville fara till vår sånggud, men fruktar att inkommodera honom. Få se likväl. Ack, om han ville i några rader säga hvad han kommer att känna den 24 januari! Kanske finge statuen lif'." *)

6. *Djursnäs* (egendomen vid Waxholm) *d. 30 aug. 1808.* "Jag kan aldrig tillfyllest uttrycka huru intagen jag är af denna oföränderliga, ståndaktiga och från alla enskilda hänseenden afsöndrade vördnad och tillgifvenhet, som Tit. fortfar att i alla skiften icke allenast inom sig hysa, utan ock offentligen ådagalägga för den älskvärde och under så många synpunkter verkligen store monarken. —

*) Det är målande, att den qvicke och lättsinnige ARMFELT ej vågar skrifva till LEOPOLD.

Tacksamheten för den aflidne konungens välgerningar, ehuru oupphörligt lefvande i ett ädelt hjerta, kunde icke förleda Tit:i omdöme, ty icke voro dessa välgerningar hvarken så många eller så betydliga. Många af dem, som omgåfvo honom under hans lefnad och som sedan hastigt glömde honom, ja äfven oförrättade hans minne, hade blifvit ojemförligt bättre lottade. Ännu i närvarande tid finna de, som äro uppmärksamma på sina fördelar, rakare och säkrare vägar till lyckans tempel, än genom anhängligheten till Gustaf III. — Hjeltar och stora snillen, goda konungar och ypperliga skalder måste nödvändigt råkas i en bättre verld; Tit. blir säkert nöjd med sättet, på hvilket Gustaf III en gång emottager honom vid dess inträde på de elyseiska fälten. —

Gud vet, i hvad väderstreck *generalen i vester,* som Tit. kallar honom (Armfelt), nu befinner sig. — Hertigens ädelmodiga beteende emot Jönssons enka är ett förtjusande drag af denne förstes karakter, lemnad åt sig sjelf och till de första ingifvelserna af sitt hjerta. Det är genom sådana drag som prinsar göra sig älskade och vördade.

Jag var öfvertygad, att jag skulle sammanträffa med Tit. i hänryckningen öfver spanska patrioternas ädla, manliga, starka och ärofulla resning för nationens frihet och sjelfständighet. — Fransoserna sjelfva, oaktadt deras ojemförliga långmodighet och *naturliga* böjelse för *slafveri,* bevisad lika kraftigt under *Bonapartes* regering, som under

Robespierres, torde omsider tröttna vid att längre låta sina söner slagtas endast för att skaffa kronor och throner åt en familj från Korsika."

7. *Den 19 juli 1810.* "Riksmarskalkens barbariska uppoffrande är således en ny blodskuld öfver detta land, och så mycket större som jag inbillar mig att den blifvit med köld planerad af några *betydligare* bofvar, dem lagen icke kan åtkomma, och hvilka utan särskildt agg till grefve Fersen, som icke hade eller kunde hafva några personliga fiender, endast åsyftade att genom hans massakrerande väcka skrämsel *högre opp* och inom det parti, till hvilket han, genom sina familje-relationer, ansågs höra. De *verkställande* bödlarnes grymma omensklighet är dem värdig. — Med djup afsky läste jag den bekanta fabeln *Räfvarne,* i n. 22 af Nya Posten, som utkom 6 dagar före mordet och var liksom en signal till detsamma. Jag vet icke författarens namn och har förmodligen icke den olyckan att känna hans person."

8. *Den 16 aug. 1810.* "Riksmarskalkens mördande blef således beslutadt, dels af hat emot ett parti och mot den menlöse prinsen (Gustaf), dels af bitterhet emot en hög person (Hedvig Elisabeth Charlotta), hvilken man ville på det uppsåtligaste såra genom mordiska anfall emot personer, med hvilka densamma haft mångåriga intima konnexioner. Så och ej annorlunda föreställer jag mig upphofvet till mordet. — Den började rättegången må antasta 7 eller 800 delaktige i den föröfvade våldsgerningen; jag tror likväl, att den

icke åtkommer *en enda* af de rätta anställarne dertill och således de förnämste brottslige. Ibland dem som mördade riksmarskalken voro säkert flere som fåaktigt inbillade sig, att de på honom hämnade, utom kronprinsens förgifning, *äfven Gustaf III:s mord, hans sons afsättande, hans familjs uteslutande från arfsrätt, och till och med Sveaborgs öfvergång och Finlands förlust. Sådana meningar voro nödvändiga att sätta i omlopp, för att bringa folkmassan i rörelse;* men tillställarne visste ganska väl, att riksmarskalken var fullkomligt oskyldig till alla dessa beskyllningar. Ibland thronkandidater skulle den, som förde Finland tillbaka till Sverige, vara mig mest behaglig; dernäst den, som öppnade för oss utsigt att få Norge. Den aflidne prinsens bror kan ej försäkra oss om någotdera, men den franske marskalken kan medföra förhoppning om att vinna begge. Således, oaktadt olikheten i religion, okunnigheten i vårt språk, våra bruk, inrättningar och lagar, — oaktadt farhågan att han medför benägenhet, eller blir tvungen genom högre befallning, att ändra vår konstitution, införa konskriptionen, den Napoleonska lagen och styrelseformerna, samt gifva oss en militärisk regering, qväfvande all borgerlig frihet, deraf följande upplysning och sann medborgerlighet: så skulle jag likväl ej hesitera att, i anseende till Europas nuvarande ställning och vårt lands särskilda belägenhet, Rysslands mot oss föröfvade trolöshet, farhågan för framtida faror från den sidan, och några andra vigtiga skäl, som jag förvarar i

djupet af mitt hjerta, ibland de nu framstälde tre friare till svenska kronan (FREDRIK VI, prinsen af Augustenburg och BERNADOTTE), helst lemna min röst åt bemälte marskalk."

9. *Den 3 mars 1811.* EHRENSTRÖM meddelar följande utdrag af ett bref från ARMFELT till EHRENSTRÖM, der det heter om LEOPOLD: "Tout ce qui vient de notre Apollon, et tout ce que vous me dites de cet homme rare, fait du bien au coeur et à l'esprit. Il faut le connaître comme j'ai appris à le faire dans ces temps désastreux, pour l'aimer avec admiration, en ne sachant jamais pour sûr si c'est à son ame ou à son génie qu'il faut donner la préférence."

Amiral GYLLENSKÖLD (BRELIN) stod i enahanda förhållande till LEOPOLD. Man ser af hans bref, de flesta på fransyska och från utrikes ort (Köpenhamn, Brüssel m. fl.), att författaren hyste samma känslor för LEOPOLD, som flera föregående brefskrifvare, eller icke blott beundran för hans snille, men aktning för hans upphöjda karakter, och tacksamhet för det ädla deltagande han skänkt den olycklige eller misskände. Så skrifver t. ex. GYLLENSKÖLD från Köpenhamn den 22 okt. 1791: "Vous m'avez plaint, vous avez plus fait. Vous avez osé défendre mon honneur outragé. Je suis justifié auprès du roi. Il m'a rendu son estime et ses bonnes graces. Voilà votre ouvrage! Je voudrais vous remercier, mais je vous dois trop".

Bilagan 15.

(Till sid. 212.)

Bland mer än hundrade bref från LEOPOLD till ROSENSTEIN, hvilka alla andas den renaste vänskap, erkänsla och tillgifvenhet, är valet svårt. Några prof må endast anföras.

1. *Den 1 januari 1795:* "Jag kommer här: släpande med alla mina under detta år åsamkade förbindelser, och redan krökt under denna börda böjer jag mig djupt ned för herr kanslirådet, full af vördnad och blygsel. Men hvad är ändå ett år emot åtta? Man stod aldrig i större skuld än jag.

Emottag, ädle och värdige man, mina innerliga lyckönskningar vid inträdet af ett nytt år; som visserligen skall sluta för H. K. R. lika som många föregående, med tillagda välgerningar emot fädernesland, litteratur och enskilda personer. Far fort att vara den obeskyddade, rådlösa förtjenstens ledsagare, far och välgörare. Far fort att vara efterdömet för goda skribenter och goda menniskor, och att, hvad sällan sker, insamla förenta deras beundran och deras välsignelser. Lär förnuft åt godheten, och godhet åt snillet. Upplys konung och folk; Tit. har till det ena statens och till det andra naturens fullmakt. Njut länge den förtjenta belöningen att omgifvas af en hel nations äldre och yngre tänkare, vara ett föremål för allas vördnad, af alla älskad, de flestes eftersyn och — låt mig säga det — af ingen öfverträffad. Se der

mitt nyårskort, mina välönskningar, hvarmed jag slutar mitt bref och kanske snart nog min sjukliga lefnad, hvarunder jag alltid med lika vördnad och tacksamhet framhärdar" m. m.

2. *Den 1 jan. 1809:* "Det är i dag, om jag ej bedrar mig, första gången på tjugutvå års tid, som jag måste sakna den tillfredsställelsen att vid årsskiftets början infinna mig hos min oförgätlige och lika mångårige välgörare. — Ekström och kölden förbjuda mig det. Den förre var nyss här och förkunnade mig arrest för sjelfva nyårsdagen. — Gud uppehålle och bevare den oersättlige man, som snart ett fjerdedels sekel utgjort svenska litteraturens förnämsta prydnad, stöd och föreningspunkt: se der det enda ord jag ännu har att tillägga. —

Adlerbeth har gjort mig i år en julklapp af stort värde. Det var öfversättningen af Horatii Satirer, som han häromdagen läste för mig. Tänk, om han fortfore, och lät mig hoppas att få, nästa år, i fall jag lefver, Oderna till nyårsgåfva."

3. *Den 29 jan. 1809:* "Ännu en gång min tacksamhet och beundran för Lehnbergs nekrolog. Af allt hvad jag läst påminner jag mig få sådana intryck, som den gjort på mig. Det är *så* — med denna stora anda och denna fullhet af känsla, som berömmet blir sublimt, och som jag, för min del, älskar att läsa det. Det är en verklig heroism i denna fullkomliga rättvisa emot en bortgången stor förtjenst, som kanhända flera skulle vara benägna att förringa än upphöja. Och jag är glad, att

vår goda nation, som alltid behöfver att litet fösas och stötas på, fått af denna skrift riktigt veta hvilken man hon ägt och förlorat. Wallin, som i dag var hos mig, behagade mig verkeligen. Det blir svårt, sade han, för Lehnbergs efterträdare i Akademien. Han kan ej säga *annat,* än hvad i nekrologen blifvit sagdt, och det är omöjligt att säga detsamma *lika väl.*"

4. Ur ett bref utan datum, som synes angå en täflingsskrift, om hvilken LEOPOLD och ROSENSTEIN hyst olika meningar:

"När har jag någonsin förkastat något som bror skrifvit? Och när skulle jag hafva kunnat göra det? Den tiden då jag ännu hade någon inbillning, någon talang, brukade jag alltid kalla bror för *mitt förnuft,* som jag vid behof rådfrågade. Om jag ej profiterat deraf så mycket som önskligt varit, kommer det deraf, att naturen, till någon obeqvämhet för mig, hade behagat placera mitt förnuft i en annan kropp än min. Men jag har aldrig felat att instämma deri. Betag mig ej detta värde. Bror har aldrig uppsatt någon ting, som jag ej skulle velat, äfven oläst, underteckna. Jag vet blott tvenne menniskor af dem jag känt, om hvilka jag kan säga detta. Bror och Kellgren. *Den,* han var ock ett förnuft."

5. *Den 26 nov. 1820.* "Jag tackar med rörelse för M. B:s deltagande vänskap och uttrycket deraf i dess gårdagsbiljett. Jag igenkänner deri patriarken för Sveriges forna bättre litteratur, som sett med förtrytelse de sinas långvariga oförrätter,

och gläder sig faderligen vid minsta sken af upprättelse. I detta afseende delar jag fullkomligen M. B:s känslor, fastän i allt hvad mig enskildt rörer framgången verkligen var mig helt och hållet indifferent. Bror kan ej tro, att en man så nedtryckt af stora olyckor, som jag, kan ännu hafva känsla qvar för en liten poetisk gloriol. Men det fägnar mig, jag tillstår det, att vid detta tillfälle hafva förmärkt tillvarelsen af ett publikt omdöme, som, oaktadt tio års försök att qväfva det, likväl ännu lefver och tyckes liksom uppvakna igen. Ja, min bror, ålderdomen har kommit för oss begge; men en frisk ålderdom, omgifven af välstånd och heder, är dock någonting annat än en glömd, lidande, knappt bergad, och hvars enda hopp är att slutet jemnar allt. Intilldess tro likväl, att jag i något ännu är densamme, och att min vördnad och kärlek för den ädlaste af vänner aldrig kunna upphöra förrän med min varelse."

Bilagan 16.

(Till sid. 213.)

PER ENEBOM (*eller* ENBOM) *till* LEOPOLD.

1. Det första brefvet på latin, af den 27 juli, men utan årtal, innehåller, att han varit ansatt af två slottskanslibetjenter, — *duo viri, truci ac minaci vultu me contemplantes, nec minori vocis severitate alloquentes; viri, quos nescio quo nomine an-*

tiqua Roma appellaverit. — Desse män hotade, *mihi procuraturos novum idque fixum et gratuitum domicilium in eo suburbii meridionalis palatio, ubi jam suspiravere Kexel et Lindegren et plures alii humaniorum artium amatores.* — *Hyeme procedente tempus illic degebam duorum fere mensium, frigorisque vi perstrictus tumidis laborabam pedibus* etc. — *Debitum mihi citissime solvendum efficit viginti et quinque thaleros.* — *Illam, qua me nuper complexus es, candidam generosamque benevolentiam ad ultimum usque suspirium venerabor,* etc.

2. *Den 5 dec. 1805.* Begär åter hjelp: "Herr kanslirådet har mera rättighet än någon annan till detta ädelmods utöfning. Mina finanser, som, efter hvad jag muntligen anfört, till en god del blifvit förstörda dels genom mina dekrediterade brochyrers ringa afsättning, dels genom bokhandlares bedrägerier, jemte andra tillstötande motgångar, hvilka tillsammantagna göra min olycka betydlig, ha försatt mig i ett ögonblickligt behof af minst 75 rdr rgs för det närvarande. Jag torde i dessa behofvets ögonblick nyttja en ton, som vid dylika tillfällen sällan passar, men jag nyttjar den mot en man, som har nog elevation att förstå honom. — Det ena af de teaterstycken, jag omnämnt, vill jag med det första lemna H. K. R., för att inhemta dess omdöme derom. Mitt lilla häfte utkommer i nästa års början, men ej till båtnad (åtminstone i ekonomiskt afseende) för mig, utan boktryckaren, i fall publiken finner det genom dess egen förtjenst och H.

K. R:s gynnande *recension* värdigt någon uppmärksamhet."

3. *Den 26 nov. 1809.* "För de 22 rdr, som H. K. R. lemnade mig förliden afton, får jag härmedelst aflägga min ödmjukaste tacksägelse."

4. Ett bref utan datum: "Lifligt stå i denna stunden för mitt minne de oförgätliga orden, dem H. K. R. muntligen yttrade för två eller tre år sedan: *Min herre, jag har ett godt hjerta och jag skall visa er det med mitt uppförande.* Lika lifligt påminner jag mig de äfven så smickrande som rörande orden, dem H. K. R. skref till mig för någon tid sedan i sitt högst sentimentala och till de djupaste förtrolighets-detaljer nedlåtna bref, för hvilket jag nu först får äran tacka: *Jag hyser aktning för er förtjenst, jag känner välvilja för er person, och jag deltar med öm sorg i edert öde.* — Denna öfvertygelse ger mig mod att våga en bön af nytt slag: den, att med det snaraste få se H. K. R. i min fattigdoms boning och ingå i ett kort samtal, som blefve af högsta vigt för mig. — H. K. R. kan ej anse det förnedrande att besöka en ringare man, som likväl har någon förtjenst i dess ögon och nu ligger af nästan alla förskjuten, endast af sorger och grämelse omgifven, på vedermödans bädd, i sitt råd- och tröstlösa elände. — Jag längtar, väntar, hoppas."

Ännu ett par bref innehålla tacksägelser för undfångna välgerningar. Omsider tyckes det följande utvisa, att hans ställning något förbättrats.

5. *Den 30 juni 1809:* "Herr kanslirådets känslofulla och högst förbindliga bref har jag bekommit. Den delikatess, som der råder, gör mig snarare förlägen i anseende till svar, än sjelfva den generösa hjelp, hvilken min nöd för ögonblicket så väl tarfvade. Man behöfver ej rodna för att emottaga af den, som värdigt kan gifva. Emellertid var det ej min egentliga mening att med något anlitande om penninge-undsättning falla H. K. R:s ädelmod till last. Det var välviljan hos en tillgifven vän, revisor Stålberg, som, då han såg och ömmade min nöd, förmådde honom att så godt som mig ovetande taga detta äfven så utomordentliga som hans hjerta hedrande steg. Född med en erkänsam själ — vore det ock för en bägare vatten räckt i behofvets stund af medlidandets vänliga hand — tackar jag H. K. R. högst uppriktigt så väl för gåfvan, som för sättet, hvilket förskönat henne. Nu, då jag tycker mig begynna återfå min helsa, och således är pligtig att genom eget bemödande söka min bergning, anhåller jag ödmjukast att H. K. R. ej täcktes sollicitera någons ädelmod om vidare nödhjelp för min räkning, och det under full öfvertygelse derom, att H. K. R:s delikatess på intet sätt såras af denna bön. Men hvad jag eljest till min fördel vågar supplicera om, är H. K. R:s högst förmånliga rekommendation hos någon bokhandlare eller boktryckare, af det sista poetiska häfte jag ämnar utgifva, om möjligt vore under närvarande riksdag. H. K. R. känner en del af styckena. — Jag underkastar dem, til-

lika med de anmärkningar som åtfölja poemet *Folkens öden* m. m., hr K. R:s och hr landshöfding v. Rosensteins granskning. Är jag lycklig nog att vinna sådana männers bifall, smickrar jag mig äfven med hopp om publikens. — Finner H. K. R. dem äga någon förtjenst, verkar ett ord från H. K. R:s mun till en bokhandlare eller boktryckare mer, än allt hvad jag med mitt bemödande kan uträtta." *)

Bilagan 17.

(Till sid. 230.)

Denna strid väntar ännu sin häfdatecknare. Utan att söka gå denne i förväg, må några allmänna betraktelser öfver frågan här finna rum, helst man kallat densamma "striden emellan akademister och fosforister," ehuru ingen enda akademist deltog i den egentliga fejden. Vi vilja gerna tro, att en god afsigt ledde de unga vitterhetsidkarne. Vi äro förvissade, att detta gäller om den främste bland dem. Att åtskilliga af den nya skolans åsigter voro grundade, och att dessas försvarare senare inlagt flerfaldiga förtjenster om vitterheten, må icke bestridas. Vid detta tillfälle ämnar man dock endast skärskåda den strid, för hvilken Leopold var det främsta föremål. Framdeles skola vi söka beteckna de olika kämparnes särskilda

*) Enebom lärer hafva dött följande år (1810), enligt uppgiften i Hammarsköld*s Svenska Vitterheten.*

ställning. För närvarande må endast anmärkas, att, så vidt vi förstå dömma, hade både utgångspunkt och stridssätt kunnat och bort vara annorlunda.

Ingen vitterhet faller för stormlöpning emot densamma. Den tillintetgöres endast genom att skapa en bättre i dess ställe. Alla förkastelsedomar och aflysningspåbud gagna föga, så länge allmänheten ej finner någon fullkomligare själsnjutning än den redan äger, i hvilken händelse den gamlas utödande går af sig sjelf. Det var icke genom att skrifva emot sina föregångare som KLOPSTOCK störtade dem, det var medelst anslåendet af den höga, hänförande skaldeton, som bragte deras sånger i glömska. HERDER, äfven en af den nyare tyska vitterhetens yppersta anherrar, hvarken förnekade eller nedsatte sina i den gamla skolan bildade landsmän. Det är fastmer rörande att se den hyllning han ger dem. Den förtjenar att uppställas såsom motstycke till våra vitterhetsombildares sätt att bemöta den gamla skolans yppersta målsmän hos oss. "Hagedorn," säger han, "är den forna tyska parnassens skönaste spets; i honom blommar den lärorika, moraliska, angenäma, skämtande dikten. Gent emot honom står Haller, bärande lärdomens alp-tyngd, och dock en Pope's like, — Pope's, af hvars dikter jag önskar att Tyskland ägde bördsrätt till tvenne: *Essay on Man* och *Essay on Criticism.* Men Haller blef, liksom Opitz, den bättre smakens föregångare i Tyskland, då Pope var Drydens och andras efter-

följare. Kleist kommer; hans hjerta lefver i hans oder." — Så räcker HERDER en krans åt hvar och en bland dem, hvilkas ära han snart skulle fördunkla. Till och med åt den så begabbade GOTTSCHED gör han rättvisa, och ogillar att, då nya, friare åsigter skulle införas, det skedde genom "einen unwürdigen Federkrieg." *) Han beundrade det sköna och goda, hvar det fanns.

Det var icke blott i Tyskland som litteraturens ombildare förforo sålunda. Frankrikes och Englands största snillen gåfvo enahanda föredöme. CORNEILLE, BOSSUET, PASCAL, FENELON, LAFONTAINE, MOLIÈRE, MONTESQUIEU, alla öppnande nya banor, begynte ej med att nedrifva föregångares namn och förtjenster. Det var ej genom kritiken, men medelst egna verk, som SHAKSPEARE och MILTON, SCOTT och BYRON ställde de äldre skalderna i skuggan. Gå vi tillbaka till de gamle, så visar sig samma förhållande. HORATIUS, som tillåter sig ett litet oskyldigt skämtande med gubben HOMERUS, är nog klok eller, som vi hellre tro, nog ädel att visa den största pietet mot landsmän, der jemförelse kunde ifrågakomma; han anför, utan invändning, granskarnes dom om

Ennius, et sapiens et fortis, et alter Homerus;

han påminner om huru NÆVIUS ännu *mentibus hæret*, och kallar sin störste medtäflare hälften af sin själ. Huru uppriktigt hyllar ej OVIDIUS *Enei-*

*) *Sämmtliche Werke*, VII Band, S. 380, 388. *Philosophie und Geschichte*, XIII B., S. 322, 338.

dens sångare, och vi kunna ej erinra oss, att någon af Roms ypperste skalder nedsatt den andre. Jemväl hos oss var det under djupt erkännande af fader GYLLENBORGS storhet, som KELLGREN, LEOPOLD och OXENSTJERNA med ännu skönare sånger bragte den gamles i förgätenhet; de ville trösta honom och nedlade sina egna kransar för den forne skaldekungen (såsom senare TEGNÉR handlade emot LEOPOLD), öfvertygade om sanningen af de ord, som den sistnämnde yttrat:

"Ingen älskar, att han glöms,
Ingen att fördunklad finnas,
Men man tål att öfvervinnas
I en vers der man beröms."

Å andra sidan är man böjd att misstro sådana båla förklaringar som t. ex. THORILDS, att han med "en enda blixt af naturens geni skall göra till grus hela stora vitterhetsskrån, der knappt några grand ännu skola glittra för barnen," eller löften, som den nya skolans, att i ett drag ur vår vitterhet "undanrödja alla de murkna kinesiska pagoderna." Man påminner sig dervid alltid den gamle FLACCI:

Qvid dignum tanto feret hic promissor hiatu?

Och i allmänhet borde de, som företaga en KLOPSTOCKS värf, eller en vitterhets omhvälfning och nyskapelse, följa denne ädle mans efterdöme. Han förbjuder, i sin bekanta *Gelehrten Republik*, alla stridsskrifter, undantagande till sjelfförsvar, tillåtande knappast "eine gewaffnete Vorrede"; han föraktar all sjelfbeprisning, hvilken innebär "eine Ehre,

die keine Ehre ist"; han anser det icke manligt att omtala hvad man *ämnar* göra: "Wer ein Mann ist, sagt nicht was er *thun will*, sondern *thut's*"; och han tror att läsaren, liksom han sjelf, lätt tröttnar vid att höra förkunnas segerlöften, i stället för redan utförda bragder:

"Taub bin ich, spricht man mir von Thaten, die man thun will, vor;
Doch von geschehenen, lauter Ohr." *)

Korteligen: litteratur-historien visar, att aldrig uppträdde någon verklig ombildare af vitterheten såsom förkunnare af sitt eget lof och föregångarnes oduglighet. Också hafva de stora löften, som i den vägen hos oss afgifvits, så litet gått i fullbordan, att de redan på 1780-talet utdömda skalder läsas den dag, som är, mera än deras tillintetgörare, och allmänheten begär af de gamle nya upplagor. Ett sådant förhållande är icke ovanligt. Det egna härvid är, att den nya skolans strid (den Thorildska utkämpades i ett par hufvuddrabbningar) kunde utspinnas under en half mansålder, utan egentlig seger på någondera sidan. Orsaken dertill torde få sökas dels deri, att andra ämnen inblandades och bortskymde hufvudfrågan; dels deri, att de gamles försvarare, som var ganska förtrolig med den klassiska och den franska litteraturen, synes varit mindre bekant med frågans ställning i Tyskland, hvarifrån motståndarne, föraktande den franska vitterheten, hemtade sina

*) *Die Deutsche Gelehrten Republik.* KLOPSTOCKS *Werke*, XII Band.

skäl och vapen; så att man nästan kunde säga, att de tilltalte honom på tyska och han svarade på fransyska, under det man afhandlade svensk vitterhet. Också förklarade TEGNÉR, att han ansåg den fosterländska sångmöns skönhet icka vinna stort dervid, om hon aftorkade det fransyska sminket, för att påsätta en tysk skråpuk, i hvilket fall det förra syntes behagligare, änskönt ej inhemskt.

Den så kallade klassicitetens försvarare begick, i vår tanke, ett väsentligt misstag genom att i den estetiska frågan inblanda den om *nationalitet* i poesien, hvarom han yttrar ännu i sista stund: "Att tala om nationalitet i poesien förefaller mig lika orimligt, som att tala om nationalitet hos interjektionerna. Likasom en del af dessa äro och måste vara desamma i alla språk, efter de äro omedvetna uttryck af den fysiska känslans omedelbara verkan på tal-organerna, så måste ock poesiens mästerverk, som jag ville kalla det idealiskt skönas interjektioner, bära stämpeln af samma universalitet, af samma intrycksförmåga på alla läsare af samma odlingsgrad och af samma språk-kännedom, emedan de också på visst sätt äro lika omedvetna uttryck af den högre känslans verksamhet. Det vore väl interessant att veta t. ex. hvari Gyllenborgs poem öfver *Själens styrka,* Kellgrens öfver *Förtviflan,* Oxenstjernas öfver *Hoppet,* Leopolds öfver *Vänskapen,* icke äro *nationella,* och huru man hädanefter i poesien tänker intensift skilja en svensk *själsstyrka,* en svensk *förtviflan,* ett svenskt *hopp,* en svensk *vänskap,* från en italiensk, spansk, fransk,

engelsk, tysk, dansk, o. s. v." *) För att nu ej tala om det egendomliga som ligger i hvarje folks språk, bildning och föreställningssätt (hvilket LEOPOLD, nära tretio år förut, antydt uti sitt inträdestal i Svenska Akademien), så förnekas, till förmån för några moraliska oder, hvad som är hos ett folk ursprungligt i lynne och karakter; och detta femtio år sedan HERDER låtit höra *Stimmen der Völker*, och KELLGREN, som lyssnat till hvarje ny uppenbarelse af menniskosnillet, i sin tidning fäst uppmärksamheten på OSSIAN och *Sakontala*, på Indiernas och Skottländarnes skaldekonst, på Persers och Arabers sagor. Det var ej nog, att en dylik förklaring skänkte motståndarne ett afgjordt polemiskt öfvertag; national-andan uppreste sig deremot, och den götiska skolan — med sådana målsmän som TEGNÉR, GEIJER, LING m. fl. — skilde sig offentligt från en så illa försvarad sak. Frithiofs-skalden hade redan yttrat sin åsigt i det bekanta jubeltalet 1817, der han tecknar å ena sidan den nya poesien "utan form och bestämdhet, en sjuklig gestalt utan märg och senor, med abstraktionens träsvärd vid sidan och bjellerkåpan på de dimmiga skuldrorna, en vålnad som spökar omkring i månskenet och målar sina sammanflytande bilder i molnen," — och å den andra sidan dess motståndare, "bokstafliga gymnosofister,

*) *Försök att upplysa publiken om föremålet och beskaffenheten af den elfvaåriga tvisten inom vår litteratur.* Författaren afhandlade samma ämne i sitt inträdestal i kongl. vitterhets-akademien: *Om det nationella i vitterheten.*

ett slags atleter, som åtminstone deri liknade forntidens, att de kämpade nakne." Emellertid förklarades den gamla vitterheten för anti-national, konventionell, fransysk och kosmopolitisk, ehuru den i sjelfva grunden var mera fosterländsk och sjelfständig än den härmning af ny-romantik, som man ville göra gällande i dess ställe.

Ett annat missförstånd var det loford, som, enligt en ärfd föreställning från *nyttans* tidehvarf, skänktes vitterheten, att äfven verka något *redbart*, efter den bekanta uppgiften för skaldekonsten: *aut prodesse, aut delectare.* Visserligen innebär dikten något redbart och dertillmed något högst redbart, endast uttrycket rätt bestämmes. I stället att vidhålla den föråldrade åsigten om vitterhetens allmännyttiga eller borgerliga *redbarhet,* låg den naturliga förklaring nära till hands, att allt hvad som — lika med dikt och konst — förädlar och upplyfter mennisko-anden, medför en större nytta för menskligheten högre bestämmelse, än hvad som åstadkommes ensamt för borgerligt gagneliga ändamål. De gamle ansågo konsten såsom en statsangelägenhet. GUSTAF den tredje gjorde detsamma. På denna grund hade försvaret för hans vitterhet bort byggas, men ingalunda på några inskränkta, föråldrade skolreglor.

Af verkliga förhållandet inom den tyska litteraturen, tagen i sitt stora hela, hade klassicitetens försvarare kunnat vinna ett mäktigt stöd; men det ser ut såsom hade man antingen ej varit dermed till fullo bekant, eller ej förstått att rätt

begagna sig deraf. Till en början var den franska vitterheten alldeles icke så utdömd bland Tysklands berömdaste författare, som den nya skolan påstod. WIELAND ägde till den grad fransysk bildning, att man, ehuru med orätt, kallat honom Tysklands VOLTAIRE. *) LESSING var visserligen en stor beundrare af SHAKSPEARE och främjade den engelska litteraturens inflytande på den tyska; men sjelf sökte han icke efterbilda den store dramaturgen; han påstod till och med att man lättare kunde stjäla klubban från Herkules, än en vers från SHAKSPEARE. "Er will studirt, nicht geplündert seyn," säger han. "Haben wir Genie, so muss uns Shakspeare das seyn, was dem Landschaftsmahler die Camera Obscura ist: er sehe fleissig hinein, um zu lernen, wie sich die Natur in allen Fällen auf eine Fläche projektirt, aber er borge nichts daraus." **) Derjemte förteg LESSING icke hvad han ansåg sig skyldig Fransmännen och särskildt DIDE-

*) HERDER yttrar derom i sina *Ideen zur Geschichte und Kritik der Poesie* följande: "Wieland hat man sehr unzeitig mit Voltaire verglichen; mit Voltaire, der bey dem *hellesten Kopfe* und der schlauesten Gewandtheit doch nur ein witziger Satyr war. — Die Muse unseres Landesmannes ist ein reiner Genius, der in jeder Gestalt den er annimmt gewiss einen edleren Zweck hatte, als uns bloss *witzig* zu amüsiren. — Der Geist der sokratischen Schule verliess ihn selten; denn seine oft missverstandene Philosophie ist am Ende doch *Weisheit des Lebens.*" — Detta kan äfven tillämpas på den jemförelse man gjort emellan LEOPOLD och VOLTAIRE.

**) *Hamburgische Dramaturgie;* LESSINGS *Sämmtliche Werke,* XIII Th., S. 148.

ROT, åt hvilken han egnar följande icke ringa lof, hvilket till och med någon klassicitetens försvarare måhända skulle tveka att underskrifva: "Ich möchte wohl sagen, dass sich, nach dem Aristoteles, kein philosophischer Geist mit dem Theater abgegeben hat als er." Han öfversatte DIDEROTS teaterstycken, och uttrycker, i företalet till andra tyska upplagan deraf (1781), sin tacksamhet för en man, "der an der Bildung meines Geschmacks so grossen Antheil hat. Denn es mag mit diesem auch beschaffen seyn wie es will, so bin ich mir doch zu wohl bewusst, das er, ohne Diderots Muster und Lehren, eine ganz andere Richtung würde bekommen haben; vielleicht eine eignere, aber doch schwerlich eine, mit dem am Ende mein *Verstand* zufriedener gewesen wäre." *) Äfven LESSING inrymmer således åt *förståndet,* icke åt *das Unbewusste,* vitsord i estetiska frågor, hvilket så högeligen ogillats hos LEOPOLD, hvaröfver denne skämtar, då han ber om ursäkt för att det kanske finns något förstånd i hans verser, och yttrar till läsaren den önskan, att

hvarest *mening* finns deri,
Tillegnen felet, helt naturligt,
Åt ringheten af mitt geni, **) —

*) *Sämmtliche Werke,* XV Theil, S. 259.

**) HERDER anser, att hvarken förståndet eller hjertat kan ensamt dömma öfver det sköna, och att hjertats intryck bör, för att luttras, gå genom någon af förståndets portar, hvarvid det kommer hufvudsakligen derpå an, att det är den rätta porten. Bland de falska portar räknar han främst *die speculirende Vernunftpforte,* der bilden, genom fortsatta

ett skämt, hvilket hans motståndare, naturligtvis, funno högst misslyckadt, enär det "omedvetna" ansågs till den grad utgöra ett hufvudvilkor för snillet, att man ej kunde räkna sjelfve ARISTOTELES bland snillen, ehuru man tillerkände honom mycken lärdom, iakttagelsegåfva och skarpsinnighet. *)

HERDER bygger, som vi veta, all konstodling i främsta rummet på de gamle, utan hvilkas återuppväckelse han anser att vi ännu skulle befinna oss i medeltidens mörker; ja, han håller före, att sjelfve SHAKSPEARE skulle vunnit vid ett grundligare studium af antiken. Dertillmed uppträder han såsom försvarare af den goda *smaken,* hvilken förklarats af den nya skolan vara ett oting, ett pedanteri. Hvad han derom yttrar, förtjenar att återkallas i minnet. Efter anförande af de nya konstdomarnes sats, att "das Genie wird sich von selbst bilden; *der Geschmack und die Werke der Alten können es gar verderben,*" utbrister han: "Ein *böser Demon* hat diesen Grundsatz erfunden, der die *hässlichste Lüge* ist. Ein *Genie,* das der *Geschmack* verderben kann, — *fahre es hin! Gut, dass es selbst verdirbt, statt es andere mit verderben.* Wer nach rechtschaffener Lesung der Alten (nicht wie sie freylich meistens gelesen werden) schlimmer

---

abstraktioner, icke blott afklädes inpå bara kroppen, utan äfven hud och lemmar följa med. Jfr hans uppsats *Verstand und Herz.*

*) "Egentligt och lefvande *geni* torde man icke kunna tillägga honom", säger HAMMARSKÖLD, *Filosofiens Historia,* 1 del. s. 181.

ist als er war, der sey schlimmer; an ihn ist nichts verloren. Shakspeare! Shakspeare! ruft man. Und was denn Shakspeare? Hatte Shakspeare keinen Geschmack? Keine Regeln? Mehr, als jemand; nur war es Geschmack *seiner* Zeit, Regeln zu dem, was *er erreichen* konnte. Hätte er mit seinem Genie in den Zeiten der Alten gelebt, glaubt ihr dass er den Geschmack mit Füssen würde von sich gestossen haben? oder würde er dadurch schlechter geworden seyn als er jetzt ist? Aber freylich ist es ein jämmerliches Wort, *Geschmack*, nach einem Compendium, auf einer Eselsbrücke von Vorlesung über die schöne Natur hergeplaudert. Der wahre *Geschmack* wirkt *durch Genie*, und ein edles Genie ist immer wie ein Stern im Dunkeln. Licht strahlt nur Licht ab, eine Sonne nur Sonne." *) — Vore det svårt att förlika denna estetiska åsigt med Leopolds, att när man talar om *snillet*, talar man med detsamma om *smaken*, fastän under ett annat namn?

Herder ifrade, liksom Lessing, för det tyska snillets fria utveckling, men under ledning af de gamle, emedan han ansåg någon sann konstfullkomlighet icke kunna uppnås under förnekande af reglor, som voro grundade i det skönas natur. Det var först vissa af den ny-romantiska skolans smaklärare, som begynt med att vilja utesluta Hora-

*) *Sämmtliche Werke*, VII Band, S. 60, 61. *Ursachen des gesunkenen Geschmacks bey der verschiedenen Völkern, da er geblühet.*

TIUS och VIRGILIUS från de äkta skaldernas antal. *) HERDER deremot finner icke klassicitet och romantik oförenliga inom det skönas verld; han prisar hos den senare konstformens yppersta målsmän i Tyskland — KLOPSTOCK och GOETHE — att de äro genomträngda af de gamles smak. Så yttrar han, vid en jemförelse emellan den tyska och den engelska ode-stilen, om KLOPSTOCK: "Eine seiner Oden im Geschmacke des Horaz ist nach dem Richtmasse der Alten mehr werth, als sämmtliche hoch aufgethürmte Brittische Oden-Gebäude," och om GOETHE: "Ein anderer Dichter hat sich der Form der Alten auf einem neuen Wege genahet, durch eine theilnahmlose genaue Schilderung der Sichtbarkeit und durch eine thätige Darstellung seiner Charaktere, — Goethe. Sein *Berlichingen* ist ein deutsches Stück, gross und unregelmässig wie das deutsche Reich ist; aber voll Charaktere, voll Kraft und Bewegung. In jedem seiner späterer Stücke hat er eine einzelne gewählte Form im leichtesten Umrisse zu ihrer Art vollendet. So sein *Clavigo,* seine *Stella,* sein *Egmont, Tasso,* und jene schöne griechische Form, *Iphigenie auf Tauris.* In ihr hat er wie Sophokles den Euripides überwunden. Auch andere Dichtarten sind nach Form der Alten glücklich von ihm bearbeitet gewor-

*) HAMMARSKÖLD i sin kritik öfver SCHILLER (som troligen icke skrifvits, om ej SCHLEGEL förut skrifvit sin) kallar VIRGILIUS en "poetisk dilettant." Det är i samma skrift han upptäckt, att "Febi lyra aldrig varit Kellgren förunnad." Jfr FRYXELL, *Bidrag till Sveriges litteratur-historia.*

den." *) Här nästan upphäfver HERDER dualismen emellan klassicitet och romantik, och antyder, liksom SCHELLING i filosofien, en skönhetens identitetslära. Det är den sanna, stora smakens rätta grund, från hvilken ny-romantikernas (i Tyskland äfven benämnda *After-Romantiker*, *Karfunkel-Männer*) trånga, i vissa fall skrå-mässiga skönhetslära bäst besegras.

HERDER förbiså mindre än någon annan, att LUDVIG den fjortondes hofsmak icke kunde blifva den allmänna, stora smakens regel, men det hindrar honom icke att göra hvarje af Frankrikes stora snillen, inom deras olika krets, rättvisa. Det sätt, hvarpå han gör den åt VOLTAIRE, förtjenar ihågkommas. "Voltaire", säger han, "ward wie Columbus gross, dass er ausser dem Jahrhunderte Ludwigs noch einer Welt glaubte. Er schiffte ins Land der Feinde seines National-Geschmacks, nach England, hinüber, und raubte einen Brand von ihrem Feuer; er bildete sich *ausser* den schönen Kreisen von Paris, *inter discrimina rerum*, — und ward Voltaire." **) Der theatralische Staats- und Kriegsmann Corneille, der tragische Idyllen-Dichter Racine, Voltaire der Mahler und Philosoph, herrschen nach angenommenem Gesellschafts-Maszstabe, das ist: sie erleuchten und amüsiren. Voltaire insonderheit, er, der grosse Lehrer unserer Zeit, in *leichter Philosophie* und *Skepticismus*, der grosse Ver-

*) *Sämmtliche Werke*, VII: 390.
**) *Ders.* 51.

fasser der *pièces fugitives* und der göttlichen *Pucelle*, — welche Mängel, welche Bedürfnisse des Jahrhunderts (anderer Länder beynahe mehr als seines eigenen Volkes) füllt er nicht aus!" *) Ej nog dermed. I trots af den nya skolan ("unsere Neulinge", eller "våra vittra saliggörare", som han äfven kallar dem), önskar han tillbaka en POPE och en BOILEAU, om hvilka det heter: "Unserer seligen poetischen Zeit wäre ein Pope und ein Boileau wohl zu wünschen. Nicht etwa nur des Fleisses in der Sprache und der Verskunst halber, der mit dem abgekommenen Reime hier und da seltener geworden ist, sondern des *Inhalts ihrer Werke* selbst wegen, zu welchem reife Beobachtungen, Grundsätze, überhaupt eine Welt- und Menschenkenntniss nöthig ist, die ein *Klingklang* an Werth schwerlich ersetzen möchte. In unsern Zeiten bearbeitet, würden die Themata jener Dichter neue und merkwürdige Produktionen geben. Über *Kritik und Dichtkunst* würden sie nach Veranlassungen unsers Lustrums andere Vorschriften machen, im Laufe der grossen und kleinen Welt würden sie andere Thoren zu belehren finden. Und ein *Versuch über den Menschen* zu unserer Zeit (mit aller Bescheidenheit gegen den verdienstreichen, glänzenden Nahmen *Pope* sey es gesagt), wie grösser, kühner, richtiger könnte es werden!" **)

*) *Ders.*

**) *Sämmtliche Werke,* XII Band, S. 59. Det är eget att se en HERDER vilja återkalla de författare, som Polyfemisterna hängde *in effigie.*

GOETHE, om hvilken OEHLENSCHLÄGER yttrar, att

"Lig Solen, han sit store Öie vender
Til allt der lever og udvikler sig", —

GOETHE, hvars omfattande blick och sällsynta fördomsfrihet tillåto honom att spåra och till sitt rätta värde uppskatta hvarje slags vitter förtjenst, i hvad tid och land som helst, kunde ej undgå att göra rättvisa åt Frankrikes snillen, ifrån de berömdaste ända till MARIVAUX och DORAT. Det är bekant, att han äfven lånte sin penna att efter DIDEROT måla *Rameau's Neffe* och öfverflytta samme författares *Essai sur la peinture,* äfvensom VOLTAIRE'S *Tancred* och *Mahomet,* hvilka sorgspel GOETHE, såsom direktör för Weimarska teatern, uppsatte på scenen. Af hans flera karakteristiker må den öfver VOLTAIRE anföras, såsom egen i sitt slag. Efter att hafva anmärkt, att i gamla familjer naturen vanligtvis slutligen frambringar någon som förenar samtliga anherrarnes egenskaper och anlag, hvarå han anförer som exempel LUDVIG XIV, en fransysk och bourbonsk konung i fullkomligaste mening: och att, på samma sätt, bland folken någon gång en individ fullständigt uttrycker nationallynnet; finner han VOLTAIRE vara den högste hos Fransmännen tänkbare, för dem mest egnade skriftställare. Han uppställer derpå ett schema öfver alla de egenskaper, som Fransmännen fordra af ett snille, och mäter derefter VOLTAIRE'S gåfvor. På det att intet af det ursprungliga och målande i denna karakteristik må förloras, anföres den här med GOETHE'S egna ord:

"Die Eigenschaften sind mannigfaltig, die man von einem geistvollen Mann fordert, die man an ihm bewundert, und die Forderungen der *Franzosen* sind hierin, wo nicht grösser, doch mannigfaltiger als die anderer Nationen. Wir setzen den bezeichneten Maszstab, vielleicht nicht ganz vollständig und freylich nicht methodisch genug gereiht, zur heiterer Übersicht her:

Tiefe, Genie, Anschauung, Erhabenheit, Naturell, Talent, Verdienst, Adel, Geist, schöner Geist, guter Geist, Gefühl, Sensibilität, Geschmack, guter Geschmack, Verstand, Richtigkeit, Schickliches, Ton, Hofton, Mannigfaltigkeit, Fülle, Reichthum, Fruchtbarkeit, Wärme, Magie, Anmuth, Grazie, Gefälligkeit, Leichtigkeit, Lebhaftigkeit, Feinheit, Brillantes, Saillantes, Petillantes, Pikantes, Delikates, Ingenioses, Styl, Versification, Harmonie, Reinheit, Correction, Eleganz, Vollendung.

Von allen diesen Eigenschaften und Geistes-Äusserungen kann man vielleicht Voltairen nur die erste und die letzte, die Tiefe in der Anlage und die Vollendung in der Ausführung, streitig machen. Alles was übrigens von Fähigkeiten und Fertigkeiten auf eine glänzende Weise die Breite der Welt ausfüllt, hat er besessen und dadurch seinen Ruhm über die Erde ausgedehnt." *)

GOETHE inrymmer således åt VOLTAIRE, af fyrtiofem författare-egenskaper, fyrtiotre, och deri-

*) GOETHE's *Werke*, XX Band, S. 225.

bland icke blott snille, qvickhet, smak, hofton, lätthet, behag, finhet och elegans, — hvilka företräden man i allmänhet tillerkänner *l'enfant gâté du monde qu'il gâtat*, — utan äfven upphöjning, åskådning, natur, ädelhet, mångfald, rikedom, värma och känsla. Men hvadan kommer det, att den s. k. nya skolan aldrig aktat på detta domslut af den, som var utkorad till dess högsta mönsterbild och orakel, och att den fransyska smakens och särskildt VOLTAIRE'S försvarare hos oss icke gaf akt på och framhöll denna motsägelse?

Till WIELANDS, LESSINGS, HERDERS och GOETHES vitsord kommer ännu Tysklands snillrikaste konstdomares, JEAN PAULS, som snart skall anföras. De gamles och deras efterbildares, Fransmännens, försvarare hade icke behöft inskränka sig till ständigt åberopande af HORATIUS och VIRGILIUS, POPE och BOILEAU (som redan voro utdömda), när man hade så goda hjelptroppar, som de nyssnämnde, inom den tyska vitterheten, hvilken anbefalltes till förebild. Emot den nya skolans förnämsta smakdomare och älsklingsförfattare, SCHLEGLARNE, TIECK, FOUQUÉ och NOVALIS, hade den gamla skolans målsmän kunnat uppställa GOETHE, HERDER, LESSING, WIELAND och JEAN PAUL; ja, ensamt anförandet af GOETHES nyssnämnda yttrande synes hafva bort göra tillfyllest att afklippa ledtråden i alla de polemiska artiklarne emot den fransyska smaken, hvars utrotande utgjorde hufvudföremålet för de nya vitterhets-ombildarnes angrepp, och hvilken smak tecknas, enligt de tyska

ny-romantikernas föredöme, sålunda i en af de bekanta Xenierna:

"*Den goda smaken.*

När i Paris med allongeperuk steg neder Apollon,
Blef han hos Ludvig, på kurn, kär i madam Etikett.
Hård hon var; men med lass af namnsdags-oder och *bon-mots*
Vann han: den magra madam födde ett gnällande barn.
Boileau kallades opp att döpa det; lade i vaggan
Under den klena till stöd hela sin *Art poëtique.*
Momus från himmelen log och gladdes åt karrikaturen;
Lillan växte och blef snart rimmeri'ts koryfé,
Firad af mång larmojant komedi och galant tragedia,
Alexandrinens basun bölade länge dess lof.
Ännu rultar bland oss tandlös den vördade gumman,
Och hon med smink från Paris skyler sin skrumpnade kind." *)

Denna med talang och icke utan qvickhet författade vers innefattar *in nuce* hvad som redan i åratal, ofta med vida mindre skicklighet, upprepats om samma ämne; hvarpå svarades med lika troget upprepande, att Boileau, Racine och Voltaire voro dock den goda smakens mönsterbilder. När Tegnér, efter sju års förlopp, yttrade, att han "kände ingenting andelösare, halfvare, obestämdare, än hela denna polemik, sådan som den, med få undantag, blifvit förd ibland oss," upptogs det mycket illa å ömse sidor, och fienderna förenade sig att med samnad hand sönderslita hans jubeltal, alldeles som i Molières bekanta lustspel, der förlikaren öfverfalles från begge sidor af dem han vill upplysa. Då ett halft århundrade ligger emel-

*) *Polyfem*, första samlingen, n. 24.

lan oss och denna strid, hvilken sannolikt är glömd af de flesta som genomlefvat den, och torde vara ännu mindre bekant för ett yngre slägte, må, innan vi fortsätta våra betraktelser, några hufvuddrag derur antecknas.

Det är bekant, att striden öppnades af tidningen *Polyfem.* *) Man har i en senare tid lagt mindre vigt på den litterära betydelsen af detta blad, såsom varande ofta blott ett uttryck af ungdomligt öfvermod, ja, enligt motståndarnes utsago, endast en skandal-tidning. I detta glömda frö ligger dock hela den senare utvecklingen. Det gifves ingen af de ideer eller föreställningar om den gustavianska vitterheten, hvilka sedan gjort sig gällande, som der icke uttalas. Der förklaras jemväl första gången, att det vitterhetsskifte, som förflöt emellan KELLGRENS död och *Polyfems* uppkomst, var den svenska litteraturens "jernålder," ett verkligt "barbari"; att man "glömde eller förhånade Stjernhjelms skaldestycken, Bellmans sånger, *Inbillningens verld, Spastara,*" m. fl. de herrligaste dikter; att dittills (1810) ingen gjort BELLMAN rättvisa mer än tysken ARNDT; att det var THORILD som gaf den högsta riktningen åt KELLGRENS snilleutveckling; att den gamla skolan skref endast "för rock och spis" (hvilket sedan varierades på vers och prosa, och slutligen besjöngs i *Markalls nätter*); att de akademiska skalderna sökte ett "*pris* till skräddare-lön"; hvarjemte klagades öfver "aka-

*) Åren 1810, 1811 och 1812.

demiens förryckta sätt att skrifva prosa och införa barbarismer i språket", m. fl. dylika sagor, som sedan, genom mångårigt upprepande i nya tidningar och tidskrifter, ur samma källa, förvandlats till trosartiklar hos ett icke ringa antal läsare; hvadan denna fosforismens vagga ej må så helt och hållet förbises.

Att anmälan är af ASKELÖF, antyder redan den skämtsamma tonen, och inbjudningen till "ett blad att läsa på sängen," liksom han i allmänhet helst från hvilobädden utsände sina uppsatser, hvilka dock i denna tidning utgjorde ett mindre antal. Den af honom anslagna skämtsamma ton bibehölls icke länge. Företaget angaf sig såsom ett slags fortsättning af "Sällskapets *pro sensu communi*" verksamhet, snart efterföljdt af "Sällskapet för det löjliga" eller *Pro Joco,* som det kallade sig. Men KELLGRENS penna ärfves icke så lätt; tonen slog hastigt om, och antog en afgjord bitterhet emot Svenska Akademiens pristagare och deras skyddsvän LEOPOLD, samt småningom mot hela akademien, om hvars snillrike stiftare det hette, att "man kan vara en vördnadsvärd monark utan att begripa vitterhetens väsende eller *på henne yttra någon välgörande inflytelse*", — "vitterheten, om hvilken man *icke ägde någon redig föreställning,* hvarken teoretisk eller praktisk"; hans stiftelse blef derför "en *hof-dekoration,* på en falsk kulturs lösa sand"; dess skrifter "ett residuum af alla frasers drägg och alla versers vatten"; den som kunde "sladdra öfver några öfverenskomna

maximer, dem man kallade *populär filosofi* (LEOPOLDS afhandling om Gud och odödlighet, som begabbades utan återvändo), utbasunades strax för ett snille, och en man af *smak* hette hvar och en som icke kräfde någon kraftigare själaspis, än denna enerverande eländighet." *) Under allt detta erkände de nya konstdomarne med en älskvärd naivetet, att de icke ens läst de utdömda prisskrifterna, hvarför de naturligtvis kunde dömma mer opartiskt. Det heter nemligen om STENHAMMAR, BLOM m. fl. af de bäste, att de tyckas "vid *pågnande* (ty att läsa slika ting vore *afgrundsmarter*) bära åtminstone den negativa förtjensten af en ren och ledig prosa, satt i rim." **) Huruvida, såsom klassicitetens försvarare påstått, denna misslynthet till någon del ägt sin grund i underkännandet af några till det vittra samfundet inlemnade täflingsskrifter, må lemnas derhän. Otänkbart är det icke, då man känner *genus irritabile vatum*, THORILDS framfart emot sällskapet *Utile dulci*, som ej gaf stora priset åt "Passionerna", och ännu större skalders förgrymmande öfver slika små motgångar.

En glad motsats till det stränga omdömet öfver de gustavianska skalderna och deras ämnessvenner lemnar den vexelbeprisning i bunden och obunden stil, under hvilken de unge lagerkröna hvarann, och hvartill synes hafva fordrats nästan

*) *Polyfem*, 5 samlingen, n. 31.
**) *Ders.* n. 34.

ännu mera mod, än att angripa de gamle, som för det mesta redan tystnat. Vid det första häftet af *Fosforos* fröjdar man sig, att omsider "*en gång* få se *sann poesi blomstra i Sverige.*" Recensenten, "under det han pekar på *de oöfverträffliga skönheter, som pryda dessa häften,* vill ej förtiga hvad man i vissa detaljer kan hafva att tadla, såsom varande under det *höga fullkomlighets-ideal,* till hvilket de *fosforistiska skalderna* sträfva." Det första stycket (*Prolog*) befinnes genast "utfördt i den *högsta poesi,* hvars bilder och uttryck *omotståndligen* tala till *fantasien* och *känslan,* och torde ej sägas för mycket, då vi påstå, att vi äga *högst få poemer på vårt språk, som med detta kunna jemföras i värde*", — "det är utarbetadt i *ottave rime* af den *högsta fulländning.*" I det andra stycket (*Gullåldern,* canzone) "kan man icke nog beundra skalden", och "man tvekar åt hvem man bör gifva företräde: författaren eller Tasso." Det tredje (*Afrodites födelsedag*) visar, "hvad som fordras för att framalstra *en evigt blifvande lärodikt.*" Vid det fjerde (*Erotikon*) frågas: "Hvilken af våra prisbelönta poeter (FRANZÉN, WALLIN m. fl.) kan väl, efter genomläsningen af detta poem, med sann känsla af sig sjelf utropa: *Anch' io sono pittore?* Med detta hafva vi på vårt språk fått ett skaldestycke, som vi med full tillförsigt kunna sätta vid sidan af de förträffligaste utländska mästerstycken i denna genre. Ämnet är nästan detsamma som i Klopstocks elegi *an die künftige Geliebte;* — men är väl hans psevdo-antika elegi

att jemföra med detta? Förgäfves skall den strängaste granskare, om han än vore beväpnad med afundens och fördomens hela bitterhet, här söka något vårdslösadt eller felaktigt uttryck, någon oegentlig bild, någon falsk tanke, någon felaktig vers", o. s. v. Dessa loford taga sig nu desto sällsammare ut, som föremålen redan äro till det mesta glömda och egentligen aldrig beundrats af andra, än den nya skolan. Det enda stycke, som gör ett undantag, är den här högt beprisade, sedan af LEOPOLD (i *Silfvertonen*) belysta öfversättning från TASSO, om hvilken recensenten i *Polyfem* säger, att "man måste häpna öfver, att icke flera anmärkningsvärda fel finnas, och derom kunna vi försäkra"; hvarefter han tillägger: "Det vore att önska, att vi af alla länders klassiska författare ägde så beskaffade öfversättningar." *)

Efterverlden må i sanning le åt en slik dröm, att den fosterländska vitterheten blifvit, medelst ett häfte af *Fosforos*, lyftad ur det nesligaste djup af förnedring till höjden af fullkomlighet. "Med Guds hjelp äro barbariets (den gustavianska vitterhetens) tider förbi", hette det. "Den *goda smakens* pedantiska fantom satt på skönhetssinnets usurperade thron." Men det var nu slut med "perioden af vår litteraturs förfall, då odugligheten dominerade i nästan hela dess område" och "hela vår poesi syntes vilja urarta till en onaturlig krystning." Motgiftet var funnet i det naturliga, ljusa

*) *Polyfem*, andra samlingen, n. 32 och 33.

och klara, som uppblomstrade i den fosforistiska litteraturen. För dess skyndsammare uppkomst fordrades dock, såsom det vidare påstods, att "afgudabilderna måste nedrifvas, för hvilka vi så länge offrat." — "Man måste angripa hela systemet af den rådande bildningen, hela summan af lättsinnighet, duglöshet, irreligiositet, immoralitet, okunnighet, opatriotism, otro, öfvertro, m. fl. dylika beskaffade egenskaper, som sammanblandade utgjorde den verkliga och sanna kärnan af nationens karakter och bildning." *) Men hade allt detta onda blifvit spridt genom GYLLENBORGS, KELLGRENS, LEOPOLDS, OXENSTJERNAS, LEHNBERGS och ROSENSTEINS skrifter? Flödade dessa af irreligiositet, immoralitet, lättsinnighet, opatriotism m. m.? Hade de icke fastmer motverkat det lättsinne och den otro, som tyvärr tillhört deras tidehvarf, och var det ej på samma gång ett alltför flitigt moral-predikande man lade dem till last? Ej heller kunde GUSTAF ADOLFS sjuttonåriga regering förebrås för dessa lytens inympande i nationalkarakteren. Allt syntes ju på god väg till något bättre, när stormlöpningen emot den gamla skolan begynte. FRANZÉN, WALLIN, TEGNÉR, GEIJER, LING m. fl. hade redan anslagit tonerna till den romantiska och fosterländska diktkonst, som efterträdde

*) Jfr uppsatserna: *Hvad utsigt till förbättring lemna oss de senaste upptrådena i vårt lärdomsrike?* och *Anmärkningar hörande till svenska skaldekonstens historia.* Polyfem, 4 saml.

den äldre klassiska, äfvensom till den förbättrade kyrkosången, för att ej nämna en strängare efterbildning af de gamle, hvari ADLERBETH lemnat mönster. Oss vill synas, såsom hade en ostörd utveckling af alla dessa nya krafter varit gagneligare för den fosterländska vitterheten, än den strid, som under en half mansålder härjade litteraturens fält.

Var det kortsynthet, eller någon hemlig ovilja, som vållade att den nya skolan angrep Svenska Akademien såsom egentliga roten till det förderfvade i samhälle och bildning? Hvad än grunden må hafva varit, så följde på förklaringen, att hela systemet af den rådande bildningen måste tillintetgöras, enkannerligen anfall emot nämnda samfund och dess pristagare. Bland uppsatser i denna väg framstår en med titel: *Den nya vitterhetskolans betänkande om Svenska Akademien och den goda smaken,* till hvilket Svensk Litteratur-tidning äfven för sin del hänvisar dem som önska känna skolans "motiver, deduktioner och detaljer" i afseende på akademiens verksamhet och handlingar. *) Tonen af ifrågavarande betänkande tillåter dock ej att här anföra prof af dess eftertänkligaste tillmälen emot våra berömda författare. Litteratur-tidningen erkänner också, att tonen kunnat vara annorlunda, men tror att "den försvaras af dåvarande tids nödvändighet," och tillägger, såsom en förtjenst hos ifrågavarande betänkande, att "man

*) *Svensk Litteratur-tidning* 1815, sid. 663.

hittills aldrig försökt vederlägga det." Sannt är, att de anfallne icke ingingo i svaromål, men detta kunde ägt andra skäl, än oförmågan. Man vill här inskränka sig till meddelande endast af följande anklagelse i besagda skrift, som ej kan undgå att roa läsaren: "Den obehagligaste följd af Svenska Akademiens herravälde är den hos en talrik del af svenske läsare bemärkta oförmåga att begripa alla konstprodukter, som icke på det trognaste återspegla hvardagslifvet. Denna *absoluta begreppslöshet* *) torde mindre böra härledas ifrån en total brist på poetiskt sinne, ehuru grannskapet med ishafvet äfven härutinnan ej förnekar sig, än ifrån en för dessa barbarer gemensam, förvånande okunnighet, och passivitet i tankekraften. Icke allenast de enklaste estetiska satser äro dem helt och hållet otillgängliga, utan den vanligaste mytologiska allusion, den bekantaste historiska omständighet är för dem en påminnelse om svartkonstboken; ja, man ser icke sällan personer, som likväl för ingen del vilja kallas dumhufvuden, icke kunna konstruera en simpel svensk mening, så snart periodbyggnaden en hårsmån afviker från den vid bords- och kaffe-diskurser vanliga. Fosforos har i rikt mått erfarit detta öde." **) Det var således äfven Svenska Akademiens fel, att allmänheten ej kunde begripa *Fosforos*. Måttstocken på Sveriges vittra bildning under KELLGRENS tid uppgifves sålunda: "Skilnaden emellan rimmare och poeter på 1780-talet

*) Understruket i betänkandet.

**) *Polyfem*, 5 saml. n. 41.

bestod deri, att de förre, för versens skull, måste skrifva *ell', lysand', grymmer;* de, som förmådde stafva riktigt och ändå slå sig ut med versbyggnaden, förklarades af Stockholms-Posten för Behagens skalder och fingo först plats i *Utile Dulci* och sedan i Svenska Akademien." *) Man kan häraf dömma, huru svenska vitterheten såg ut när den togs under nya skolans vård.

Att under sådana förhållanden LEOPOLD skulle blifva föremål för nästan dagliga anfall, kunde ej vara oväntadt. Det fanns ingen sida af hans författarskap, som ej sönderslets på det hånligaste sätt. Hvad som deremot måste synas oförklarligt, är att WALLIN anfölls nästan lika häftigt, lika oafbrutet. Redan i de första numrorna förekommer en parodisk vexelsång emellan honom och VALERIUS, der han påstås hafva "dräpt Flaccus", och medsångaren kallas "Bombastens förste son." I poemet *Rimmarebandet* (hvilket påstås vara, näst ARISTOFANES och TIECKS *Zerbino,* den yppersta skämtdikt) ** föras WALLIN och VALERIUS i burar, att visas för allmänheten. Derpå följer en högst orättvis kritik af WALLINS öfversättningar från HORATIUS (hvilken uppsats redan tre år förut varit inlemnad till Stockholms-Posten, men icke blifvit emottagen), och en versifierad parodi af samma efterbildningar, samt en nedsättande anmälan af hans skaldestycke *Uppfostraren;* vidare föreställes

*) *Ders.* n. 40.
**) *Ders.* n. 6.

han i skämtdikten *Rimmarnes stora balett*, ridande på benranglet af VIRGILII Pegasus, som han tyglar med betsel af alexandriner, och slutligen förekommer en parodi på en psalm-poet. Hans poesi kallas "matt, onaturlig och gnällande barnslighet." Han hade då likväl redan diktat den odödliga dityramben vid GUSTAF III:s stod. Icke nog härmed. Tidningen förmäler sjelf, bland sina vittra idrotter, att dess författare insändt, såsom täflingsskrift i akademien, *Skaldebref från författaren af Rim-lexikon till Uppfostrarens sångare*, m. fl. parodier öfver den sistnämnde. *) Af det parodiska skaldebrefvet (senare äfven aftryckt i tidningen) vill det synas, att någon afund till WALLINS tidigt vunna skalderykte måhända icke varit främmande för oviljan emot honom, då det t. ex. säges:

"Du prisas ju ändock i fagra fröknars ring,
Och mången ock med dig din tvungna rimdans dansar;
De aderton dig ge hvart år fler nya kransar,
Och se'n de andra två, med namn också på *W*,
Med höga dunderord dig bifall skola ge." **)

Mer sårande, än detta, måste det varit för den utmärkte skalden, att angriparne sedan påstodo sig hafva genom sitt klander fört honom på rätta vägen, hvilken han förmentes vara nära att för-

*) *Polyfem*, 2 saml. n. 22. Författaren af dessa rader har sett besagda dikt och hört WALLIN omtala några af de andra.

**) Med dessa tvenne W åsyftas troligtvis VALERIUS och WALLMARK.

fela *); liksom man velat göra troligt, att THORILD genom sina kritiker bidragit till KELLGRENS skalde-utveckling, hvilket var lika ogrundadt; hvarom mera på sitt ställe. Näst WALLIN är VALERIUS mest skoningslöst angripen; han framställes öfverallt till åtlöje: i *Rimmarebandet,* i *Rimmarnes stora balett,* i *Vexelsånger,* i *Xenier;* hans poemer *Tålamodet, Allmänna kärleken* m. fl. genomhäcklas; hans poesi utkoras särskildt, jemte LEOPOLDS och WALLINS, såsom "det skönas motsats" och förklaras vara "o-poesiens zenith." I öfrigt begabbas GYLLENBORG, om hvilken det heter, att

"säfligt du sjunger
Med en förkyld poesi tåget på isiga Bält";

BLOM, STENHAMMAR, SJÖBERG, CHORÆUS (hvars dikter kallas för "uselheter"), KULLBERG (för "huslig-

*) Under den svåraste striden afgaf WALLIN, som då var sysselsatt med psalmboks-arbetet, följande förklaring, i företalet till profpsalmboken (oktober 1816): "Jag bekänner mig till ingen sekt. Lika högt som jag ogillar den nyss förflutna tidens otro, lättsinne och egoistiska löslighet, och fröjdar mig åt en, väl ännu emellan ljus och mörker vacklande, men med Guds hjelp åter uppgryende tid af religion och kraft och nordisk forn-anda, lika oförtäckt missbilligar jag alla ungdomliga utfall emot äldre snillen och förtjenster, som ändå af en oväldig och stadgad efterverld skola anses som vigtiga länkar i vår bildningskedja, och hvilkas skrifter upphunnit i sin art den grad af fulländning, hvartill vi ännu ej sett några senare lyfta sig. Då allt godt är af Gud, kan jag ej tro, att det nödvändigt behöfver formen af kif och split för sin uppenbarelse. *Det* går, genom eld och vatten, sin lugna och herrliga gång, när *det andra, som dö vill,* bortdunstar eller sjunker. Söndringsprocessen af dugligt och odugligt fortgår efter eviga lagar, och efter dem skall allt dömmas med rättfärdighet."

hetens gröpe"), SILVERSTOLPE, GRANBERG, — med ett ord, föga någon skonades af den tidens skalder och prisvinnare, icke ens de döda. *) De enda

*) Det är interessant att jemföra TEGNÉRS yttranden om några bland de unga skalderna, som han snart skulle fördunkla. Han skrifver till CHORÆUS, i början af år 1804, för att trösta honom öfver en uteblifven belöning i Svenska Akademien (1803):

"Glömd af lyckan, denna vällust känn
Att förtjena och ej äga den."

Ack! om jag hade skrifvit dessa två verser, huru lätt jag, i Tit:i belägenhet, skulle finna användningen. Det är sannt, jag har endast hört några stycken af Tit:i poem, och påminner mig i allt fall huru oändligen liten domsrätt jag äger i sådana saker; men jag har likväl svårt för att kunna öfvertyga mig, att man ej gjort Tit. orätt. Men om äfven icke så vore, hvad betyder det mera? Hvarför skulle icke sångmön, som andra mör, få ha sina nycker, sina trumpna ögonblick? — Har icke just samma missöde träffat Kullberg, Valerius, ja Franzén sjelf? *Non ego Tantalide major, nec major Achille,* var Ovidii tröst och bör äfven bli Tit:i. Man är icke olycklig spelare för det man ej vinner beständigt, och äfvenså icke slät poet om man ej ständigt krönes.

Jag har nyligen fått läsa Valerii stycke (*Tålamodet*). Tit. har rätt. Det förråder just ett kraftgeni. Det är Seneca, som länt lyran af Horatius. Skada likväl, som jag tycker, att Seneca äfven der bibehållit sin smak för antiteser. Men man måste erkänna, att hans röst är stark som stormen. Det är icke tålamodet som tål, utan tålamodet som trotsar ödet. Versslagets likhet ger anledning till jemförelse emellan detta stycke och *Ålderdomen.* Hvilken olikhet och dock hvilken förträfflighet hos begge! Det ena smyger sig till hjertat, det andra bryter sig dit. Det ena lär mig att blidka lyckan, det andra att trotsa henne. Det ena leder mig i en rosenlund, det andra släpar mig öfver skyarne. Hvilket är bäst? Jag för min del erkänner, att jag helst blir vid jorden. Det är svaghetens kännemärke, jag vet det. Det är förmätet af mig att vilja jem-

undantag voro ADLERBETH, OXENSTJERNA och FRANZÉN, om hvilkens sång öfver Creutz det yttras, att den "af någon obegriplig anledning vunnit akademiens bifall, då likväl akademien tydligen ådagalagt, att den var långt ifrån att förstå detta stycke." *) Om WALLMARK, som obestridligen är en af våra bästa prosatörer, säges: "Vi veta det af gammalt, så snart fråga är att skrifva dåligt, kan ingen dödlig upphinna hr Wallmark." **) Akademiens handlingar karakteriseras sålunda: "Dessa verk äro alla af samma karakter, så utan originalitet, att man skulle svärja på att de alla voro af samma författare, utom herr Wallmarks, hvilkas gränslösa eländighet sätter dem utom all jemförelse med något i tid och rum existerande." ***) Slutmålningen af akademiens herravälde lyder: "Vår vitterhets jernålder (ungefär från 1800 till 1810) tog nu sin begynnelse; hade man förut sträfvat åtminstone efter någon elegans i uttrycket, eller någon grofsinnlig liflighet i det löjliga eller sorg-

---

föra två så stora förtjenster. Min hand är ej stark nog att hålla vigterna."

Så blygsamt, så ringa skattande sitt eget snille och så öfverflödande i rättvisa mot sina medtäflares, yttrade sig den blifvande Frithiofs-sångaren, — ett nytt bevis, i fall något tarfvades, att anspråkslösheten är det sanna snillets följeslag. I det förtroliga meddelandet till en vän kan intet smicker, ingen förställning misstänkas, och de voro alltid främmande för TEGNÉRS karakter.

*) *Polyfem*, 4 saml. n. 52.

**) *Polyfem.*

***) *Ders.* 4 saml. n. 53: *Om Svenska Akademiens inflytande på språket och vitterheten.*

liga, så nedsjönk nu poesien, det gudomliga i menniskans varelse, till dessa fattiga gummors like, hvilka i städerna och på landet lära de ringares barn bokstafveringen och kristendomen. Man läse Wallin och Valerius. Blott under sådana omständigheter kunde spiran i litteraturen tillgripas af den olycklige Wallmark, som dyrt nog fått umgälla sin ungdoms öfverilning med det rysliga ödet att vara tyngd ned till jorden af den tänkande nationens förakt, och, af ingen beklagad, knappt af dem hvilkas machin han är, från sin ödsliga kula framskräna de uggleljud, som svedan af hans oräkneliga brännmärken utpressar." *) Man erinre sig, att under denna så kallade "jernålder" utgåfvo Oxenstjerna och Leopold sina samlade skrifter, Adlerbeth sina tolkningar af Virgilius, Franzén och fru Lenngren skrefvo flera af sina lyckligaste sånger, Wallin diktade sången öfver Gustaf III och sina flesta lyriska stycken; Choræus, Valerius och Kullberg hade sin blomstringstid; Tegnér skref "Landtvärnssången" och flera af sina oförvissneliga ungdomsdikter; Cederborgh uppträdde med sina romaner; för att ej nämna Lindegren, Stjernstolpe, Tranér m. fl., hvar i sin art af förtjenst om vitterheten.

Att de, som anslogo nyssnämnda ton, skulle förehålla sina motståndare en "älskvärd skamlöshet," är psykologiskt riktigt. Men hvad som förundrar den, som tager närmare kännedom af an-

*) *Ders.* 5 saml. n. 33: *Den nya vitterhetsskolans betänkande om Svenska Akademien.*

fallsskrifterna, är det ringa mått af beläsenhet och originalitet, som de förråda. Bladets egentliga kunskapskällor synas inskränka sig till SCHLEGLARNE, TIECK, NOVALIS, HOFFMANN och de äldre af SCHELLINGS skrifter. Om HOMERUS, DANTE, CALDERON, SHAKSPEARE, KLOPSTOCK m. fl. talas visserligen, men hvad som yttras om dem är ej mer, eller annat, än att det kan vara hemtadt ur andra hand, af de förstnämnde, utan djupare sjelfstudier. Den gamla Stockholms-Posten vittnar snart sagdt om närmare bekantskap med KLOPSTOCK, än *Polyfem* och *Fosforos*. LESSING nämnes något, HERDER föga eller intet. Det är hufvudsakligast SCHLEGLARNES, TIECKS och till en del LESSINGS anklagelser emot den franska litteraturen och den "goda smaken," som användas emot den gustavianska vitterheten och Svenska Akademien; den filosofiska rustningen är ett lån från SCHELLING. Uppsatsen "den goda smakens qvarn," der allt söndermales, är en efterbildning från TIECK, hvars *Zerbino oder die Reise nach dem guten Geschmack* var en skattkammare för både den första och de sista striderna. "Yttersta domen" af samme författare saknas ej heller här, och liksom SCHLEGLARNE drefvo gäck med KOTZEBUE, under öknamnet Thlaps, hvars pjeser kallades Thlapsodier, så drifver *Polyfem* samma spel. De tyska ny-romantikerna begagnade *Xenier;* sammaledes de svenska. THORILD påfann att benämna sina motståndares vitterhet *Hottentottisk;* den nya skolan, följande efterdömet, kallade sina vederdelomäns *Tungusisk*. Med fullstän-

digare kännedom af den tyska litteraturen, skulle deras motståndare haft ett vackert fält att i en enda drabbning afgöra striden.

I öfrigt förekomma tvenne omständigheter, som litterär-historien ej kan förbise, nemligen fejdens inverkan på uppväxande författare och dess inflytande på den periodiska litteraturen, särskildt dagbladspressen, som då befann sig i sin första utveckling. Hvad det förra angår, så kunde det svårligen vara förmånligt för vitterhets-idkare, som erhöllo sin första daning, att höra förkunnas rakt motsatta läror och, då man lyssnade till den ena, hotas med fördömmelse af den andra. En opartisk dom var föga att vänta. Fråga kan vara, om ens de författare som förnämligast förde kampen — Askelöf, Hammarsköld, Dahlgren, Livijn m. fl. — blefvo hvad de måhända kunnat blifva, om de, i stället att föröda tid och krafter på en föga fruktbar polemik, användt dem till mognare studier och utbildning. Stagnelius, Grafström, Nicander, Vitalis och den yngre generationen af skalder utaf betydenhet uppträdde först sedan striden var i det närmaste slutad; Tegnér, Geijer, Ling stodo redan öfver eller utom densamma. Undantager man hvad desse senare skrefvo, och anställer man derefter en bibliografisk jemförelse emellan den vittra skörden under vitterhetens s. k. jernålder, åren 1800—1810, och gullåldern under *Polyfem, Fosforos* och *Poetisk kalender,* åren 1810—1820, så torde efterverldens dom näppeligen vara tvifvelaktig.

Kastar man åter en blick på tidningspressen, så kan man ej förbise, att det var den nya bildningens målsmän som enkannerligen i bladet *Polyfem* begynte med öknamn och namnförvridningar, för att till åtlöje utpeka misshagliga föremål, såsom *Polyhistrio* (LEOPOLD), *Struthio* (WALLIN), *Amarulli* (VALERIUS), * *Markall* (WALLMARK), *Choesru* (CHORÆUS), *Idegran* (GRANBERG) o. s. v., och som dermed försågo teaterns förnämsta artister, såsom *Blåsbälg*, *Stråben*, *Frosch*, mamsell *Gurka* m. fl., ja en mängd icke offentliga personer. Man kan ej fritaga motståndarne från samma slags oskick; men så vidt vi kunnat följa dess uppkomst, angafs tonen af de yngre, som äfven oftare anslogo den. Detta press-missbruk har tillskrifvits GREWESMÖHLEN, men med orätt. I anfallens djerfhet stod han visst icke efter; men de voro oförklädda, eller inneburo en försåtlig syftning i ett vårdadt språk, icke sällan i förening med en bitande qvickhet. Ännu ett missbruk af yttrande rätten, hvartill han icke gjorde sig skyldig, var att till utlandet sända uppsatser, hvilka öfversattes af dervarande vänner och infördes i journaler, eller trycktes särskildt samt öfverfördes hit och åberopades såsom utländingens omdöme öfver svenska författare och förhållanden. Uppfinnaren af detta litterära lurendrägeri förblef icke

*) Anledningen till detta namn är ej lätt att gissa. Möjligen är det hemtadt från namnet på en romersk kastrat Marullus, om hvilken HERDER diktat *der verschnittene Sänger* (XIV: 242).

okänd. Men *der Thäter wich, die Sitte blieb,* säger den tyske tänkaren vid ett likartadt tillfälle.

THORILDS efterdöme, som i allt prisades, följdes jemväl i sättet att företrädesvis vädja till ungdomen. "Om tjugu år är Sverige vårt," yttrade THORILD till de unge. *Polyfem* säger: "Redan är en ganska stor del af de unge män, som stå färdige att från universitetet gå in i rikets embeten, eller på annat sätt komma att hafva ett visst inflytande, bildade som vi, och skola understödja den sak vi på goda skäl börjat att försvara." Tidningen förmälte, huru "hela den nya generationen uppväxte i samma principer, och att upplösningen ej var tvifvelaktig." De, som vid ifrågavarande tid vistades vid rikets första lärosäte (ty i Lund var förhållandet helt olika), kunna nogsamt intyga, att bladet talat sannt. De förkunnade lärorna, att den gamla vitterheten var full af lättsinne och immoralitet, troddes af flertalet bland de unge, som svärmade för det sanna, sköna och goda. De gamle lärarne bjödo förgäfves till att försvara de författare, som de lärt sig beundra; ingen ville läsa deras "tråkiga moral-predikningar" och "rimmade hustaflor," såsom de kallades. Visserligen tyckte en och annan, att om dessa poemer innehöllo moral-sentenser på vers, så voro de ej så lättsinniga, och att om moralen, såsom det påstods, trängt sig in i sjelfva VALERII dryckesvisor, så voro dessa ej så farliga; ja de, som läst den beprisade SCHLEGELS *Lucinda,* förmente att i den gustavianska vitterheten ej fanns något mindre se-

desamt. Men på dylika små motsägelser aktades ej, sedan man svurit fanan. Också kungjorde *Polyfem* sin seger, i följande förklaring till den gamla skolans förfäktare: "Det vittra publikum först föraktar er och sedan glömmer er. Det lofve vi eder härmed högtidligen i *deras* namn, hvilka det från denna dag *ensamt* tillkommer att *gifva tonen* i Sveriges vetenskap och konst." *)

Och med allt detta hade den gamla skolan under striden en förmånligare ställning, än den nya. Då den senare bland sina anherrar åberopade STJERNHJELM, EHRENSVÄRD, THORILD och HÖIJER, hade lätteligen kunnat visas, på huru svaga grunder denna förutsättning hvilade, — något som icke skedde, ej ens försöktes. Till hvad som i detta ämne redan blifvit anfördt må endast läggas, att uppgiften om HÖIJERS estetiska opposition, såsom en fortsättning af THORILDS, och Aurora-förbundets, som ett fullföljande af HÖIJERS, är föga grundad. Man behöfver blott läsa den senares skrifter, för att inse detta. Till ursäkt för den gamla skolans försvarare kan andragas, att dessa, då striden fördes, ännu ej voro fullständigt utgifna; men af de uppsatser, som finnas upptagna i SILVERSTOLPES litteratur-tidning, — "Om de gamles och de nyares vitterhet" och "Om upphofvet till skön konst", — ådagalägges nogsamt HÖIJERS förkärlek för de gamle framför ny-romantikerna, som han nästan icke nämner. Ensamt hans beröm åt LEOPOLD,

*) 5 saml. n. 35 (år 1812).

hvilken han "utan förbehåll tillerkänner ett utmärkt rum bland de största skalder," och hans yttrande om THORILD, att denne var "en stor skribent i sitt slag, nemligen i slaget af det *alldeles rasande*, hvars uppfinnare och koryfé han var," synes varit nog att fritaga HÖIJER från att hafva gifvit ton åt den nya skolan. Af tyska snillen nämner han egentligen KLOPSTOCK, SCHILLER och JEAN PAUL, den sistnämnde blott en gång, men på ett sådant sätt, att man deraf kan sluta till hans olika känsla för ny-romantiken och den klassiska litteraturen. "I denna förvirring (säger han om de moderna), så angenäm den än må vara, finnes dock ännu ej *det sköna*. Om jag äfven i konst skulle kunna öfverlemna den åt åskådaren med den mest angenäma brokighet af färger, och flytta honom midt ibland de mest sällsamma och för sinnet mest tjusande gestalter, så uppkommer af detta angenäma och det interesse jag dervid känner dock ej något skönt konststycke. Till och med sådana föreställningar skulle snart trötta oss, liksom allt angenämt, som endast sysselsätter den sinnliga förmågan, och genom sin alltför stora angenämhet och sinnlighet slutligen blifva oss vämjeliga, hvarpå vi ej heller hos de nyare äro utan exempel (Jean Paul). De konstnärer, som dervid endast kunna uppehålla sig, kunde man med skäl tillägga en *sjuk fantasi*. Vi skulle här snart finna oss angenämare sysselsatta genom blotta förståndets sysselsättande med blotta begrepp, vore det ock endast med analytiserande af blotta formens regelbunden-

het i ett föregifvet modernt och *klassiskt* konstverk. Förvirringen är ej skön, för det den är förvirring, ej heller äger man, som bekant är, *snille* för det man är galen." *) Äfven bör anmärkas, att den nya skolans beundran för SVEDENBORG ingalunda delades af HÖIJER, hvilken räknar honom bland svärmare, sådane som APOLLONIUS från Thyana, SCHREPFER och CAGLIOSTRO. Men vid föregifvandet, att HÖIJER vore en fortsättare af THORILDS ideer, **) och en öfvergångslänk emellan denne och den vitterhetsskola, som grundades af Auroraförbundet, förekomma ännu andra betänkligheter. HÖIJER hade (enligt hvad hans efterlefvande broder, professor J. O. HÖIJER, i en tidning tillkännagifvit), i anledning af ett rykte, att filosofen skulle dela de i *Fosforos* uttryckta filosofiska åsigter, på sin dödssäng fordrat af en bland tidskriftens förläggare, att en officiell förklaring måtte afgifvas af innehåll, att HÖIJER icke ägt den ringaste del i denna tidskrift. Med offentliggörande af detta förhållande, yttrar sig den efterlefvande brodern med ytterlig skärpa öfver den nya skolans polemik, och tillägger: "Det är troligt, att om den man, som var en kung i sin vetenskap, och för hvilken dagens litterära heroer affichera en så djup undersåtlig vördnad, fått njuta en längre lifstid, hade han snart med sin Neptuns-blick kufvat denna väderyra; — det är säkert, att han med en kanske öfverdrifven sorgfällighet sökt att skydda sitt

*) HÖIJERS *Samlade Skrifter*, 2 delen, sid. 267.
**) *Ders.* 1 delen, sid. 25.

namn och sina tankar ifrån att misskännas och förblandas med deras, som ej höjt sig till dugliga författares värdighet." — Tidskriftens förläggare erkände, att han blifvit kallad till filosofens sotsäng, men förklarade, att samtalet icke angått tidskriften *Fosforos*, utan *Lyceum*. Tvenne aktningsvärde lärare vid Upsala universitet intygade deremot, att de hört filosofen HÖIJER vilja ålägga förstnämnda tidskrifts redaktörer att offentligen förklara honom fri från all delaktighet i densamma. Slutligen afgaf tidskriftens förnämste deltagare ett yttrande, att han ansåg "möjligt, ja *troligt*, att den aflidne i sina sista dagar hyst och för sina vänner yppat en önskan, som gick ut på något offentligt frikännande från alla fosforistiska åtgärder." Hela denna märkliga skriftvexling läses i *Bihang till Svensk Litteratur-tidning* för juli, september och oktober månader 1819. Äfven SONDÉN, utgifvare af den andra upplagan utaf HAMMARSKÖLDS *Svenska Vitterheten*, intygar der, att HÖIJER, "ehuru han brefvexlade med Hammarsköld och lemnade bidrag till dennes *Lyceum*, aldrig stod i någon närmare förbindelse med de nya litteratörerna, såsom sådana; det är ock troligt att han, i fall hans lifstid blifvit längre, aldrig skulle med dem hafva gjort gemensam sak." (Sid. 522.) I strid mot så många afgörande intyg från olika sidor, finner man likväl ännu i senare litterärhistoriska skrifter upprepadt, att det egentligen var HÖIJERS estetiska åsigter, som den nya skolan bekände. Den yttre an-

ledningen till gemenskap emellan dem söktes deri, att HÖIJER (liksom BERZELIUS, AGARDH m. fl. vetenskapsmän) insändt bidrag till den af HAMMARSKÖLD utgifna tidskriften *Lyceum*, som slöt med andra häftet, år 1811, eller kort efter det *Fosforos* begynte. HÖIJER dog 1812, och hade således skådat föga af den senare tidskriftens verksamhet, men tillräckligt för att frånsäga sig all delaktighet deri. Kort efter professor J. O. HÖIJERS skriftvexling i detta ämne inträffade äfven, att den mest uppburne af den gamla skolans skalder — FRANZÉN — i en till *Svensk Litteratur-tidning* insänd uppsats uttryckte sitt missnöje med den ton, som de unge författarne iakttagit emot de äldre. Efter några anmärkningar vid ett par recensioner af ADLERBETHS och fru LENNGRENS skrifter, tillägger han: "Under den föreställningen, att jag offentligen framträdde i Svensk Litteratur-tidning, väckes hos mig minnet af den harm och förödmjukelse jag mer än en gång lifligt och bittert känt, att der finna mitt namn, med ett otidigt beröm och utan någon anledning, framstäldt vid tillfällen, då i de mest förolämpande uttryck skugga blifvit kastad dels på ett samfund, hvaraf jag har den äran att vara ledamot, — och som jag har att tacka icke endast för min litterära lycka, utan för den att vara Svensk, — dels på personer, hvilka jag af hela mitt hjerta högaktar och värderar, och med hvilka, till en del, jag varit och är lycklig nog att stå i en nära förbindelse af vänskap och tillgifvenhet. Detta missöde har också träffat mig i

recensionen öfver fru Lenngren, hvilken dock, äfven utan denna orsak, skulle väckt hela min förtrytelse genom det sätt, hvarpå icke så mycket hennes skrifter, som hennes person der blifvit bedömd." Han ingår derefter i ett lifligt försvar för begge. *)

Afräknas STJERNHJELM, EHRENSVÄRD, HÖIJER och FRANZÉN från den nya skolans sannskyldige anherrar, så synes det fosterländska deri, som skulle representeras, icke öfvervägande emot hvad den gamla skolan kunde framställa. Dennas ställning i afseende på den främmande litteraturen var icke äfventyrligare. Man hade lika litet behöft eller bort neka värdet af vissa bland de framställda nya lärorna, som af de mönster, hvilka de nya åberopade; endast i afseende på de senare frågas, hvad deras härvarande förkunnare ägde gemensamt med de store heroerna, genom hvilken åtgärd anklagelsen förfallit, att man var fiendtlig emot den romantiska och särskildt mot den tyska vitterheten; att man hos den äkta romantiska tyska vitterhetens stormän just ägde de bästa stöd för vederläggning af de nyares *öfverdrift*, både i egna läror och i förnekande af allt värde hos den franska litteraturen, enär man, dels i det ena, dels i det andra afseendet, kunde anföra omdömen af KLOPSTOCK, GOETHE, SCHILLER, HERDER, WIELAND, LESSING och JEAN PAUL; samt slutligen, att man i

*) *Bihang till Svensk Litteratur-tidning*, augusti 1820, n. 9, 10.

ny-romantikernas eget hemland, under erkännande af TIECKS, NOVALIS' och SCHLEGLARNES snille och flerfaldiga förtjenster, i hög grad ogillade de blinda anhängarnes, eller de så kallade Schlegelianernas, opassande framfart mot af ålder berömde författare, i hvilket hänseende deras svenske efterföljare tagit dem till förebild. Många bevis härpå kunde anföras, men till undvikande af för stor vidlyftighet inskränker man sig till ett par, från tvenne grundliga smakdomare ur den äkt-romantiska skolan, af hvilka något yttrande ännu icke här meddelts: SCHILLER och JEAN PAUL.

Om sjelfva hufvudpunkten i den Schlegelska konstläran, eller det "medvetslösa" frambringandet, som äfven hos oss inskärptes såsom det enda rätta, säger SCHILLER i ett bref till GOETHE: "Här bifogar jag en ny journal, hvari ni, till er förundran, kan se de Schlegelska ideernas inflytande på de nyaste konstdomarne. Man kan ej förutse hvad det skall blifva af detta; men hvarken för sjelfva frambringandet eller för konstsinnet kan det uppkomma något uppbyggligt af detta *tomma och bizarra sladder.* Ni måste förvånas vid att här läsa, huruledes det verkliga producerandet i konsten måste vara alldeles *medvetslöst,* och man räknar det *edert* snille till särdeles förtjenst, att handla alldeles *utan medvetande.* Ni har således haft mycket orätt, då ni hittills bemödat er att arbeta med *den största möjliga besinning* och göra edert förehafvande *klart* för er sjelf." I öfrigt aktade SCHILLER Schleglarnes eget skaldskap ringa, och förmente

att den nya konstläran, under föregifvande att återföra de gamles enkelhet och naivetet, ej hindrade egna skapelser af formlöshet och onatur. Exempelvis må meddelas hans yttrande till GOETHE om SCHLEGELS namnkunniga *Lucinda*, hvilken gaf en idé af det nya begreppet om *kärlek*, som jemväl hos oss förordades såsom motsats till det franska galanteriet, hvilket borde utrotas. "Detta stycke", säger han, "tecknar sin man, liksom allt målande öfverhufvud, bättre än allt hvad han eljest meddelat, endast något mer i karrikatur (*ins Fratzenhafte*). Åfven här finnes en blandning af det evigt *formlösa* och fragmentariska, af det *nebulistiska* och karakteristiska, som ni aldrig skulle ha föreställt er. Då han inser, huru smått det går för honom med det poetiska, så har han sammansatt ett ideal af sig sjelf, utaf kärlek och qvickhet. Han inbillar sig att äga en oändlig kärleksförmåga (*Liebesfähigkeit*), med en förfärlig qvickhet, och sedan han sålunda konstituerat sig, förklarar han *fräckheten* för sin gudinna. I öfrigt kan man ej härda ut hela arbetet, ty det tomma pratet gör en verkligen ondt. Efter de rodomontader af grekiskhet, och efter den tid Schlegel användt på detta studium, hade jag hoppats att åtminstone blifva något erinrad om de gamles enkelhet och naivetet; men denna skrift är höjden af modern formlöshet och onatur; man tror sig läsa en blandning af Woldemar, Sternbald och en fräck fransysk roman."*) —

*) *Briefwechsel zwischen Schiller und Goethe*, V Theil.

Ännu märkligare kan synas, att SCHILLER anser sjelfva den Schellingska konstfilosofien mindre användbar för konsten, äfven för den romantiska dikten. I anledning af en recension öfver *die Jungfrau von Orleans* yttrar han: "Man har tappert användt den Schellingska konstfilosofien på detta stycke; men derigenom har det blifvit mig rätt klart, att från den transscendentala filosofien till verkligheten en brygga fattas. I hela recensionen är intet taladt om det egentliga stycket, och det var på denna väg äfven icke möjligt, då ifrån allmänna tomma formler till en bestämd händelse icke gifves någon öfvergång." *)

Från JEAN PAUL, som synnerligen hyllas af ny-romantikerna, — hvilka till och med gifvit honom bland humorister samma benämning som FREDRIK II har bland kungar, *der einzige*, — vore mycket att åberopa. Tid och rum medgifva det ej. Man inskränker sig derför till ett litet utdrag ur hans föreläsning *über die neuen Poetiker*, hvarvid dock — enär, såsom läsaren vet, denne författare icke sällan gör vidlyftiga utflygter från ämnet — endast textens kärna framlägges. Den är allt något bitter.

I vår tid, säger han, måste vi vara angelägna att ej blifva galna **) eller hvad man kallar komma *ifrån* förståndet; vi må hellre söka komma *till*

*) *Ders.* VI Theil.

**) Föreläsningen hölls under ny-romantikernas mest lysande tidsskifte.

detsamma. När SOFOKLES besvarade sina barns påstående, att han vore tokig, med framlemnande af sin *Edip*, så vann han processen genom skrifvande, hvarigenom mängden af nuvarande skalder skulle förlora den.*) Det är så mycket, som drar oss till galenskapen: önskan att kunna förtrolla, — hvartill man, enligt folktron, måste använda obegripliga ord, såsom *abrakadabra;* — arbetande på rim, assonanser, ordlekar och versfötter i sonnetterna; — efterdrömmande af alla folksdrömmar och tidsdrömmar m. m. Lyckligtvis hafva vi nu, sedan fem år, framskridit så i tokighet, att man nästan hellre framträder dermed, än väcker uppseende genom att vara den förutan. I Klopstocks och Goethes ungdom, — hvilkas snille-eld hade en ordnad riktning och hvilkas kraft uttalte sig utan öfverdrift, vansinne och bombast, — skulle man studsat vid många af de nuvarande Bedlamismerna. Redan nu-menniskornas (Itzo-Menschen) gränslösa stolthet är vådlig. Inga äro högdragnare än en *sekts förste anhängare.* — Blumenbach anmärkte, att foglarna genom tomma hålor i hufvudet och i vingknotorna flögo allt högre, och Sömmering fann, att tomhet i hjernkamrarna bebådade utomordentliga egenskaper. Detta visar fysiskt hvad som andeligen inträffar hos våra skalder. De veta nog, att hvad man kallar grof okunnighet alldeles icke hämmar deras diktarkraft. Några gå så långt att — liksom munkarna öfva trenne slags

*) Deras skrifter kallas *Tollbeere des Parnassus,* för hvilket uttryck vi ej finna något motsvarigt.

fattigdom och afsäga sig sjelfva det nödvändigaste — poeterna afstå ända till kännedomen af modersmålet. Då böcker kunna anses som bref till allmänheten, beflita de sig synnerligen om den vårdslöshet, som Cicero prisar hos brefskrifvare. — Vi anhöllo, såsom bekant är, hos Goethe om några sonnetter, för att få diktarten legitimerad; men det vore önskligt, att han dels icke hörde vår bön för sent, och dels att hans sonnetter ej måtte smaka och verka mindre efter Hippokrenen, än efter Karlsbad, ty smaken är en af de största skälmar jag känner. — Men nu vill jag blott fråga, huru många som gjort sig den mödan att undersöka, hvarför våra mesta skalder äro så lika hvarann, som ett Kalmuk-ansigte det andra. Jag har, till hälften på skämt, räknat dragen, som äro: ogement *lofordande* af den sinnliga kärleken — af den rå kraften — af poesien — af Goethe, Shakspeare och Calderon — af Grekerna i allmänhet — af Fichte eller Schelling (det kommer an på författarens ålder); dernäst lika ogement *tadel* af sentimentaliteten — af affärslifvet — af Kotzebue — af den utaf Sokrates och Longinus beprisade Euripides — af Bouterweck och af moralen. — Sulzers sats, att en konstnär först riktigt fattat en mästare, sedan han efterbildat honom sju gånger, finner man hos våra skalder i synnerhet använd på Goethe. — Grobianismerna förtjena ett särskildt kapitel. Man vill visa kraft — Herkulisk — och Herkules' fest firades med skällsord. Deremot hvilket mildt, fördomsfritt uppskattande af hvarje sträfvan, hvarje

facett-stråle, röjer icke Goethe i *die Propyläen* och i *Meister?* Men lärgossen och flygelmannen väsnas alltid mer än läraren och fältherren. — Hvem föraktar icke nu hela verlden? Jag känner ingen. Orsaken är, att en nuvarande poet — om han nemligen tillika är poetiker *) — har ett föremål som han uteslutande beundrar, t. ex. Shakspeare. Men, enligt Home och Platner, gör beundran lika med den beundrade; det märker den unge mannen, och finner sig på det angenämaste sätt berättigad att skåda ner på hvar och en, som ser upp till Shakspeare.

Om hatet, som så ofta frambröt, säger JEAN PAUL: man förlåter nu hatet allt, kärleken intet. Om *mysticismen* yttrar han: man måste skilja emellan den *diktande* mysticismen och den *handlande,* hos en Fenelon, en Spener m. fl. Konstmysticismen har tillkommit i brist af hjertats mysticism; man diktar hvad man ej äger. Han liknar en mystisk poet vid en stare, som lärt sig "Fader vår" på latin, utan att derför bli heligare, med den skilnad likväl, att poeten emellanåt inblandar sina egna skymford i bönen. På ett ställe förifrar sig humoristen derhän, att han påstår, det den mystiska anden farit in i poeterna på samma sätt som d—n for in i en viss hjord på de Gergeseners ängd.

Dessa få drag ådagalägga, att icke heller JEAN PAUL kunde så fullkomligt åberopas bland den nya

*) Så benämner förf. de nya skalderna.

skolans anherrar, ehuru ofta så skedde, utan vederläggning från den motsatta sidan. Ensamt ett anförande af hans ofta förekommande skämt med sonnetterna, — då han t. ex. yttrar, att den, som har intet att säga, låter klinga en sonnett, liksom värdshusvärdar, som hafva dåligt vin, skaffa musik; och att han (JEAN PAUL) skulle räkna det år som det gladaste i sin lefnad, då han sluppe se eller höra en sonnett, — ensamt framkastandet af ett dylikt skämt skulle äfven här något lugnat hvad han kallade *die Sonnetten-Wuth.*

Den sanningsälskande och samvetsgranne utgifvaren af andra upplagan utaf *Svenska Vitterheten* *) yttrar om *Polyfem,* att det var "en ganska märkvärdig tidning." Detta yttrande saknar icke skäl för sig, ehuru bladet kunde synas mindre märkligt i litterärt, än i psykologiskt hänseende; mindre genom sitt innehåll, än genom den verkan man dermed lyckades åstadkomma. På andra sidan kan man ej undra, att TEGNÉR harmades öfver att se vitterhetens högsta frågor så behandlade, som under den mångåriga kampen. Snarare förundrar man sig, att han icke sjelf höjde fanan till ett afgörande slag, i stället att afvakta, att den han benämner Agamemnon skulle sätta hjelmen på sina grå lockar.

Men om de stora skalderna hos oss tysta "slöto sig inom förskansningarna af sin gamla ära", så bröts, som bekant är, stafven desto hårdare öfver

*) SONDÉN.

den nya skolan af det uppträdande unga Tysklands författare, en WOLFGANG MENZEL, HEINE, BÖRNE, WIENBARG m. fl. Icke blott Schlegelianerna, utan sjelfva deras afgudar — GOETHE, TIECK, FOUQUÉ m. fl. — nedsattes nu lika skoningslöst, som den nya skolan förhånat Tysklands gamla klassiska författare. Nu förkunnades, att sjelfve GOETHE ej hade snille, endast talent; att hans *Faust* var en parodi på den menskliga frihetens sträfvan, der hjelten blir slaf under en pudel; hans *Wilhelm Meister* förklarades en motsats af all poesi, en diktens *Candide;* det påstods, att han står närmare det låga än det ideala, saknar sedlighet och upphöjning; att hans forntidshjeltar äro blott moderna kopior; att han medelst smickrandet af tidens fördomar och svagheter vunnit sitt rykte; att han tillegnat sig tidens alla motsägelser, och som en utmärkt skådespelare återgifvit dessa roler, ömsom hyllat sentimentaliteten, näfrätten, riddarandan, hemlighetskrämeriet, mysticismen, grekomani, anglomani, gallomani, Winckelmannianism, naturfilosofi, orientalism m. m.; alltid hållit med det rådande partiet, öfvergifvit det när det föll, och gått, såsom tidens bard, icke framom, utan efter hären; att hans skrifter innehöllo beslöjad materialism och raffinerad epikureism, desto farligare, som han genom sin förföriska stil gjorde läsaren till medbrottsling; att hans verkliga karakter var karakterslöshet, — och hundrade dylika beskyllningar. *) Om LA MOTTE

*) *Die Deutsche Litteratur,* von WOLFGANG MENZEL, 2 Theil.

Fouqué hette det, att han i sina höga hjeltedikter gifvit ämne till mången Don Quixote, utan att veta det.*) Om Schleglarne, att de visserligen sökt bemäktiga sig Lessings slagsvärd, men att August Wilhelms arm var för matt, och Fredriks öga för skumt, att träffa rätt. All den begabbelse, som Schlegelianerna utgjutit öfver de gamla skalderna, i synnerhet de franska, kan ej jemföras med den, hvarmed Heine öfveröser deras hjeltar, främst August Wilhelm, om hvilken han t. ex. yttrar, att om han ej såg något poetiskt i Frankrike, var det lätt förklarligt, emedan han under sitt vistande der endast såg sig i spegeln. Den föryngringsdryck, som romantikerna njutit, förmenas hafva gjort dem till barn, hvilket påstås också händt den förträfflige Tieck, hvarför han säges jollra idel barnsagor. Deras parnass liknas vid Charenton, med den skilnad, att den fransyska galenskapen aldrig varit så djup som den tyska, i hvilken det, enligt Polonii anmärkning, är metod. Slutligen beskylles den nya romantiken vara beslöjad jesuitism.**) I öfrigt efterger det unga Tysklands sjelfbeprisning icke den nya skolans. En af det förras författare ställde genast Börne vid sidan af Goethe, med dessa ord: "Gegenwärtig zählt Goethe noch mehr Gläubige, als Börne; wem der Sieg verbleiben wird, muss die Zukunft leh-

*) Om hans berömde *Sigurd der Schlangentödter* yttrar Heine: "Er hat so viel Muth wie hundert Löwen, und so viel Verstand wie zwei Eseln."

**) Heine, *Die romantische Schule.*

ren." *) Alla äro likväl icke så ärliga som BÖRNE, hvilken sjelf erkänner, att det var ensamt afund som förledde honom att nedsätta den gamle skaldekonungen. Senare hafva, såsom kändt är, det unga Tysklands Castor och Pollux, HEINE och BÖRNE, sönderslitit hvarann.

När man ser dessa vittra strider, den ena efter den andra, upplösa sig i buller och rök, nödgas man beklaga, att så mycket snille, kraft och tid, som kunnat användas till sjelfbildning och egna skapelser, slösas på bemödandet att nedrifva andras rykte och arbeten. I synnerhet är anblicken af ett sådant skådespel smärtande för dem, som derunder sökt medlarens försonande kall, utan att mer än delvis kunna lyckas. Skriftställare gifvas visserligen, hvilkas egentliga lifsluft är polemiken. De äro lyckligtvis sällsynta. En sådan var hos oss THORILD. Till dem kunde äfven räknas ASKELÖF, som på det vittra fältet endast öfvade sig till de vapenskiften, hvarmed han fortsatte sin bana på det politiska, hvilket snart blef hans hufvudbestämmelse. Åfven PALMBLAD hade en viss förkärlek för litterära och politiska bardalekar, hvilka utgjorde måhända hans mest lysande sida. Med HAMMARSKÖLD synes förhållandet snarare varit detsamma som med de konstnärer — FERNOW, MALER MÜLLER och andra — hvilka, då de icke enligt önskan lyckas i konstens utöfning, blifva dess domare, — en befattning som ej gerna aflö-

*) *Jahrbuch der Litteratur*, 1839, S. 150.

per utan strid. Får man tro GEIJER, så var det egentligen LESSING, som HAMMARSKÖLD valt till förebild. GEIJER säger nemligen, i svaret på HAMMARSKÖLDS recension af *Thorild, en filosofisk eller ofilosofisk bekännelse:* "Jag är ej alldeles af den tanken, att vårdslösheten är ett prosans behag, eller att man söker likna Lessing, då man i alla ämnen skrifver derpå löst, och kunde göra bättre." *) För den snillrikaste och berömdaste af den nya skolans målsmän synes hela uppträdet varit en poetisk dröm,**) — ungefär som THORILDS tilltänkta verldsomskapelse. Det var icke fråga om blott den fosterländska vitterhetens eller svenska folkets pånyttfödelse, utan om hela Europas, och detta dertillmed i en motsatt riktning af den, som inträffade och som de gamle, erfarne aktare på tidens tecken, bland hvilka man ej kan vägra LEOPOLD ett rum, redan föresågo. De nya åsigternas förkunnare deremot afgaf, under den varmaste striden, följande förutsägelse: "Att Europas nya återfödelse blir den götiska folkstammens verk, liksom den föregående var, är för mycket bekant, för att här behöfva utredas. — Europa gör nu af vårt fäderneslands vitterhet vidsträcktare fordringar än

*) *Samlade Skrifter,* 1 afd. 5 del. sid. 359.

**) Att han ansåg striden *oundviklig,* förklarar han äfven i sången till FRANZÉN (1816):

"Hvad som är skedt, är skedt. Det *måste* hända.
Gläds du, som ej till brandens bloss blef gjord."

Detta "*blef gjord*" är ganska betecknande. "Hulda Rosas" skald var visserligen icke danad till en stridsbrand, men gjordes dertill af vänner.

någonsin, då en ny tidrymd af borgerlig lycka och ära blifvit Sverige upplåten af en hjelte, som med det frankiska chevaleriets eld förenar nordmannalynnets djuphet i tänkesätt och Cesars omfattning i åsigter." — Man antog, att liksom Tyskland var Europas hjerta, var skandiska ön dess hufvud, som skulle leda det hela, och skalderna skulle, som fordom, gå i spetsen för hären. "Då — heter det — skall åter det forna nordmanna-lifvet begynna, med tukt och gamman, med bragder och gåtor, med riddarspel och harposlag. Då dansa i höga loftsalen de dägliga tärnor, med nordjungfrukronan på heliga lockar, och ungersvennerna hemta i deras blickar dödens och odödlighetens brand, och de gråhårige hjeltefäder leka schacktafvel vid mjöd och vin, och skalden förtäljer dem äfventyr. Vi se genom palatsets fönster ned i den månljusa rosenlunden, huru prinsessan i hela herrligheten af sin växt och sitt gyllene hår lustvandrar vid sin älskares sida, och vid porten till parken står riddar Sankt Göran i sin glänsande rustning, ty korsfanan svajar ofvanpå borgen, och alla hjertan klappa för Christus och Maria." Denna förutsägelse är skrifven den 20 december 1815.*) Djupt rörande afbryter emot densamma följande klagan, närmare banans slut, sedan verklighetens allvar förskingrat ungdomens leende drömmar:

"Min sångmö, sjelf en blomma bland isar ställd,
Som drömt om vår, men aldrig till vår fick vakna,

*) Se *Poetisk Kalender* för år 1816, företalet.

Har re'n drömt ut, och länge, med harpan fäld,
Hon nästan äfven glömt att den drömmen sakna.

Men hvarje lott är god, när det stundar höst,
Om med sin Norna mannen är enig vorden;
Godt är ett rum förvaradt i svenska bröst,
Godt är jemväl ett rum — blott i svenska jorden."

Försonande allt, ljuder derpå Frithiofs-sångarens vänliga helsning till den inträdande i forna motståndares krets:

"Att här *du* sitter, att *jag* helsar dig
Välkommen bland oss, visar tidens välde,
Ombildarens, som länge ställde
Inunder skilda fanor dig och mig,
Och ej blott mig, men äfven mången annan
Af sångar-ätten från kung Gustafs dar,
Som bar ovansklig lagerkrans kring pannan.
Den kransen hänger än bland stjernor qvar
På minnets hvalf, när qvällens vindar sopa
På vår förgätna graf tillhopa
Blott vissna blad af min och mången anns
Förgängeliga sångarkrans.
Men striden är förbi. Hvad ondt den vållat
Förgätes bättre, än det tänkes på.
Vi tacka glömskan, som sin aska sållat
På släckta glöd, och undra begge två
Hvad sällsam villa som vår syn förtrollat:
Med åren komma frid och sans ändå,
Och allt som skiljemuren börjat ramla,
Den nya skolan flyttar i den gamla.

— — — — — — — — —

Ej endast stormens språk i hjeltesagan,
Men vestanvinden nordbon ock förstår,
Och lyss förtjust till *Näktergalens klagan*,
Som suckar i hans korta vår."

För dem, som möjligen kunnat fästa sig dervid, att minnet af en redan till det mesta förgäten strid här återkallats, må några ord tilläggas. Det är sannt, att stridsfrågan är begrafven. Men på hvad sätt? Är man icke i allmänhet af den tanke, att Svenska Akademien, under den tid hvarom fråga är, hämmade den fosterländska vitterhetens utveckling, lade band på dess uppväxande snillen, — bland hvilka FRANZÉN särskildt utmärkts, — och att det förnämligast var LEOPOLDS myndighet, som tyngde så förtryckande på de unges fria bildning? Innehålla icke nästan alla främmande framställningar af vår litteratur (hemtade ur svenska källor) samma åsigt? *) Om det då kunde ådagaläggas, att man i de flesta fall gjort de gustavianska skalderna och särskildt LEOPOLD orätt; att desse fastmer, med få undantag, hvar de kunnat, skänkt det uppväxande skaldeslägtet uppmuntran och hägn: är det icke då en litterär-historisk pligt att söka framställa förhållandet i sin sanna dager? Och hvilket tillfälle vore dertill lämpligare, än då en offentlig minneshyllning egnades den snilleförste, som varit mest oförrättad? Skulle än detta samfund för närvarande icke lida af den forna anklagelsen, kan det synas just derför äga en större moralisk förbindelse att ådagalägga beskyllningarnes ensidighet och öfverdrift, samt göra rättvisa åt store företrädare, från hvilka det hem-

*) Ett undantag gör en i *Dansk Maanedsskrift* för innevarande år införd uppsats: *Gustav den Tredie og det Svenske Akademi.*

tat sin yppersta glans. Litterär-historiens sanning är ej mindre helig, än de allmänna häfdernas.

Det är redan medgifvet, att åtskilliga af den nya skolans åsigter varit grundade, och att denna skola ådagalagt flerahanda förtjenster om vitterheten. Man har endast betviflat anfallens nödvändighet, och beklagat frånvaron af den *reverentia cani capitis,* som bör egnas lagern på silfverhår. Villigt erkännes, att den unga tiden bådade en djupare verldsåskådning, än den nyss förflutna; att menskligheten lifsfrågor uppfattades ur en högre synpunkt; att den andeliga och fosterländska sången uppstämdes i mäktigare, herrligare toner. Men var detta företrädesvis angriparnes verk, eller vunnos de skönaste nya segrar i vetenskap och forskning, i dikt och konst, af män, som icke deltogo i striden? Litterär-historien skall en dag besvara denna fråga.

Bilagan 18.

(Till sid. 230.)

Den 12 dec. 1815 skrifver professor JÖNS SVANBERG till LEOPOLD: "Af det mest interesserade nit för hvad menskligheten alltid heligt vara bör, upplyst religiositet nemligen, sundt menniskoförstånd och allmän aktning för moralitet, tar jag mig friheten härmedelst att ännu en gång påfordra brors allvarliga uppmärksamhet på ett ämne, som så ofta oss emellan varit föremål för en animerad, af mig alltid högt värderad konversation. Bror anar härvid säkert min syftning åt det öfver alla grenar af det menskliga förståndets yttranden sig utbredande filosofiska svärmeriet. — En filosofi, grundad icke allenast på uttryckligt förnekande af menskliga förståndets allmänna giltighet, utan äfven i uppenbar strid med dess mest obetviflade och för det verkliga lifvet angelägnaste resultater, har en lång kedja af år med ursinnigt despotisk *importentia regni* herrskat inom skolan. — Likväl existerar bror ännu, med fullkomlig sinnesvigör och friskhet i inbillning, såsom dyrbar lemning af ett fordom ljusare tidehvarf. Men också denna heliga eld skall någon gång slockna. Och i smakens, allmänna vettets samt den sunda filosofiens namn frågar jag bror: åt hvem skall väl då Herkules' klubba kunna med trygghet förtros? Ännu äger brors arm hela mannaålderns fulla kraft; men äfven den skall slutligen förlamas, och jag

frågar: är icke bror dessförinnan skyldig något emot litteraturens Procruster till hämnande af smakens och allmänna förståndets oförrätter? Förlåt mig dessa uppmaningar; de härleda sig icke från något lågt smicker, utan från helig nitälskan för en vigtig angelägenhet. — Månne icke styrelsen, för att kunna agera, äger rätt att af en person sådan som brors vänta sig det nya svärmeriet till sin primitiva grund blottadt och till alla sina galna påföljder förlöjligadt? — En enkel framställning af Phosphoros och Poetiska Kalendern, i all deras nakenhet och löjliga galenskap, — skulle den, månn' tro, icke ännu hafva god verkan? — Anledningen, hvarför jag just nu velat skrifva bror till, är tvenne numror af Upsala Litteratur-tidning, nemligen 43 och 44; den ena uppfyld af löjlig galenskap, den andra af en alldeles abominabelt ursinnig nedrighet *vis-à-vis* bror. — Bror bör läsa äfven den, för att *ex autopsia* känna den." — SVANBERG tror, att utan kraftiga mått och steg skall "inom ett seculum all odling förflyttas till samma ståndpunkt med djupaste medeltidens vilda råhet och fanatism." Han åberopar, bland liktänkande i Upsala, NORDMARK och LUNDVALL.

Den 5 nov. 1819 skrifver SVANBERG åter, huru han och NORDMARK "med sannskyldigaste vördnad betrakta det ljus, som ännu mäktigt upplyser vår horisont", och huru han "med så mycket mer vemod tänker på den annalkande aftonen, som han på närmare håll betraktar den punkt, från hvilken det tjocka mörkret utsprider sig, och

djupt känner osaligheten af alla de läror, som deraf skola blifva en omedelbar följd."

Samuel Ödmann uppmuntrar äfven till strid, men i en glad ton, och anser att man bör inskränka sig till *la petite guerre*. I anledning af ett ströftåg, som Hammarsköld företagit på det teologiska området, yttrar Ödmann: "Jag säger som Gustaf Adolf om Tilly: *det skall den gamle korporalen* (Lorenzo) *få betala mig*." — På recensionen öfver Leopolds skrifter hade tre recensenter arbetat ett år. — Ödmann tillägger: "Bränn mina bref! Jag fruktar för mina fönster."

Bilagan 19.

(Till sid. 237.)

Leopold beskrifver, i ett bref till grefvinnan Rålamb, på följande sätt förloppet vid skådepenningens öfverlemnande:

"Medaljen öfverlemnades icke utan högtidlighet. En deputation af omkring 30 personer, anförda af H. E. grefve Skjöldebrand, såsom talare, gjorde mig den äran att hos mig infinna sig. Nio af deras excellenser hade värdigats anteckna sig bland dem, som bekostade medaljen, och icke mindre än sex af dem hedrade deputationen med sitt deltagande deri. Olyckligtvis är jag för gammal och för nedtryckt af stora olyckor, för att hafva en rätt liflig fåfänga. Det gifves en tid,

då man njuter nöje utan anspråk på ära; en annan kommer, då man stundom njuter rätt mycken ära, utan att känna stort nöje deraf. Mitt hjerta är uppfyldt af vördnadsfull tacksamhet, men min inbillning, jag tillstår det, regretterar den förstnämnda perioden.

Med en lika billig som outplånlig känsla af min medelmåtta, huru skulle jag ock vid allt detta icke snarare känna en viss nedslagenhet, än någon smickrande glädje? Man var fordom mera sparsam på allt slags ärebetygelse, och det mindre hugnade mera. Detta påminner mig ett ord af den gamle lustige, nu salige Petter Bergström. Jag hade nyss erhållit plaquen, hvartill han lyckönskade mig. Jag nästan blyges, yttrade jag, att bära denna grannlåt, då jag tänker på att icke ens den lilla nordstjernan någonsin kom i Kellgrens knapphål. Nej, svarade han, med en rad ur Dumbom: *ty konsten var ej inventerad.* Tiden har blifvit mera inventif i detta afseende, men jag tillstår att jag ej önskade tjena som exempel derpå.

Domare i konsten visa sig för öfrigt icke alldeles nöjda med denna medalj, såsom konstprodukt, och jag fruktar att grefvinnan med sitt fina och skarpa omdöme torde lätteligen förena sig med dem. Lyran, som skulle föreställa konstellationen af detta namn, röjer, säga de, föga gemenskap med stjernhimmelen, och ser ut som ett instrument, rätt och slätt köpt hos instrumentmakaren Kraft, hvarpå ordet *lyser* icke låter rätt väl hänföra sig. *Vägleder* är väl också ett af de torr-

aste prosaiska ord, som kongl. vitterhets-akademien kunde välja åt en af sina äldsta och torraste ledamöter. Om sinnebilden förestälde en arm i livré, med en lanterna i handen, så skulle, påstår man, inskriften *lyser och vägleder* passat förträffligt. Genom inskriptionen omkring ansigtsbilden befinner jag mig 140 år gammal, ett tidsmått, hvari min tillvarelse på begge sidorna om grafven lärer förmodligen skola inbegripas. Fru Ehrenström försäkrar, att artisten som tecknat mitt ansigte gjort åt min fägring icke mindre orättvisa, än åt min ungdom. Men hon behandlar mig, hon sjelf, icke stort artigare. *Vous avancez la mâchoire,* skrifver hon, *comme si vous alliez battre les Philistins.* Grefvinnan täckes påminna sig, att det var med en åsna-kindboga som Simson dödade Filisteerna."

Det tal, hvarmed skådepenningen öfverlemnades af grefve SKJÖLDEBRAND, var af följande lydelse:

"Kärlek till svensk litteratur, nit för fosterlandets ära, hafva förenat några beundrare af det sanna snillet, att genom en skådepenning helga den dag, då Sverige förunnades att se sina skalders furste, nationens älskling, med oföråldrad själsstyrka uppnå sitt sjutionde år. Måtte himlen ännu i lång tid låta samma årsdag, likasom denne, och af samma orsak, blifva ett ämne för vår glädje och tacksamhet.

Det har ej varit vår tanke att genom detta steg från glömskan rädda ett minne, hvars före-

mål med egen kraft längesedan eröfrat odödligheten. Vi hafva blott haft för afsigt, att eftervärlden måtte känna, det Leopolds samtid vetat skatta hans värde.

Emottag, min herre, denna skådepenning framburen af en nära jemnårig, som ni skänkt den lyckan att kunna kalla sig er vän. Emottag den som en hyllning af eder tid, egnad med lika rätt åt tänkaren som åt skalden. Om ödet nekar eder att med kroppsligt öga läsa dess inskrift, hoppas vi att I med själens öga läsen i våra hjertan vördnaden och tillgifvenheten."

Kort derefter hade SKJÖLDEBRAND samlat LEOPOLDS vänner till en enskild fest, hvarvid den gamle sångarkungen, under afsjungande utaf en af SKJÖLDEBRAND författad hymn, lagerkröntes af dennes åttaåriga dotter. Det bref, hvarmed LEOPOLD tackade henne för denna hedersbevisning, och bad att hon till minne ville emottaga hans bild, är så vackert, att det säkerligen med nöje skall läsas. Han skrifver, den 20 maj 1827:

"Vågar jag smickra mig att fröken värdes emottaga och förvara minnesdragen af den gamle, på hvars hufvud fröken med en ängels hand nyligen fästade skaldelagern? Fröken behöfde ej söka den långt ifrån. Fädernehuset är rikt derpå, intill yppighet. Krigets, sångens, alla konstens lagrar framväxa der, likasom ur sin hemjord, och frökens vagga var redan omgifven deraf. Hoppet lofvar, att fröken en dag skall förena i sin person alla de talanger, alla de intagande behag, som

fröken nu har den lyckan att äga till daglig föresyn. En krans af frökens hand skall då få en annan, högre betydelse, och fröken skall sannolikt ej mera påminna sig den, som vid åtta års ålder, under lek, bortskänktes. Men när en gång i framtiden fröken i någon af sina äldsta gömmor måhända återfinner närvarande minnesbild, då — om ock skaldens beröm skulle redan hafva försvunnit — tillåt åtminstone att anletsdragen erinra om den gamle, blinde, som frökens ädle, oförgätlige herr fader på ett så utmärkt sätt hedrade, och som med alla beundrans, vördnadens och tacksamhetens känslor tillbaka tillhörde honom och allt hvad med honom delade samma vördnadsvärda namn. Det är uppfyld och genomträngd af dessa tänkesätt som jag har den äran att vara, intill mitt sista ögonblick", m. m.

Bilagan 20.

(Till sid. 237.)

Bref från P. D. A. Atterbom till Leopold.

Solla, vid Linköping, d. 6 Julii 1826.

Välborne Herr Stats-Sekreterare och Kommendör!

Bifogade lilla bok innehåller ett tal, hållet af undertecknad, i anledning af H. K. H. arfprinsens födelse. Författaren var frånvarande när det trycktes, och har, i den aflägsna landsort der han nu vistas, först nyligen fått mottaga de åt

honom sjelf bestämda exemplaren. Han vågar anhålla, att öfversändandet af denna obetydliga skrift måtte anses för hvad det är: ett ringa tecken af en utmärkt vördnad, som önskade kunna frambära någon fullkomligare gärd af sitt tänkesätt. All *framåt* skridande ästhetisk bildning, i samma mån som den utvidgar sin synkrets och *redligt vill* närma sig till sitt mål, utvecklar också mer och mer den sinnesstämning, för hvilken *hvarenda* form af snille, vishet, skönhet är helig och beundransvärd. Huru skulle jag *kunna* annat än högakta den man, som var en af gustavianska tidehvarfvets yppersta prydnader, och som numera är den ende bland oss qvarlefvande representanten af detta den svenska vitterhetens lifligaste och gladaste tidehvarf? Det är en sinnebild af denna känsla, som dristar nalkas. Måhända skall beskaffenheten af de *grundsatser,* som talaren yttrat, urskulda min djerfhet inför en domare, så upphöjd öfver våra dagars tidnings-oväsende och hela dess lumpna charlataneri. Om dessa grundsatser, möjligtvis, åtminstone till någon del, befinnas hafva sagt ett och annat ord i *sinom tid:* så torde intrycket af författarens goda uppsåt ej helt och hållet utplånas af sjelfva framställningens många brister. För öfrigt fruktar jag icke, att något minne af forna litterära förhållanden skall vakna och väpna sig mot närmandet af den känsla, som jag med oinskränkt förtroende tolkat. Det *verkliga* snillet är alltid *liberalt,* i detta ords rika, djupa, ehuru nu för tiden allmänt missförstådda mening. Det är

blott medelmåttan, som, sjelf tillskuren efter en viss en gång gifven läst, vill att samma läst skall utgöra alla varelsers urform. Det är blott *hon*, som aldrig kan lära sig att glömma — och förlåta.

Med innerligaste vördnad tecknar mig

Välborne Herr Stats-Sekreterarens och Kommendörens

ödmjukaste tjenare

P. D. A. Atterbom.

Leopolds svar (i koncept).

Till Adj. Atterbom.

Stockholm d. 25 Julii 1826.

Högädle Herr Adjunkt!

Herr Adjunktens bref af den 6 Julii erhöll jag först ifrån postkontoret den 22; hvilket kunde med dess intyg styrkas. Derifrån senheten af mitt svar. Det skulle förtryta mig om Herr Adjunkten kunnat tänka sig orsaker dertill, som aldrig verkat och aldrig kunnat verka på mig. Emellertid får jag nu tacka för skänken af det Upsaliska högtids-talet, som jag skall läsa med allt nöje, hoppas jag, och för visso med all uppmärksamhet.

När Herr Adjunkten i sin första ungdom uppträdde att gifva nya lagar åt vitterheten, och i synnerhet att straffa min ofullkomlighet, var jag redan en man betydligen till åren, som bedömt mig sjelf för allvarligt, och sett för ofta små vittra äfventyr af detta slag, tillika med deras utgång,

för att särdeles oroas af detta nya. Dessutom lefde jag då ännu i kretsen af litteraturens yppersta och värdigaste män hos oss, utan att märka någon ringaste minskning i deras aktning och tillgifvenhet. Jag är nu gammal, sjuk, blind och betraktar sakerna sådana som de måste synas från grafbrädden. Herr Adjunkten kan deraf dömma huru jag, i begge fallen, ansett och anser hvad som tilldragit sig, och för huru ringa tillfogadt men Herr Adjunkten har att hos mig urskulda sig.

Visserligen trodde jag icke att någon närmare relation, personlig eller skriftlig, skulle oss emellan komma att äga rum. Ett bref från Herr Adjunkten efter sexton års ofred surprenerade mig derföre. Men då jag ej kan underlåta att rätt väl inse hela meningen af detta bref och af hvilken känsla det varit förestafvadt, skulle jag vara orättvis, om jag ej satte ett billigt värde derpå och ej funne detta steg af Herr Adjunkten så vackert och hedrande, som det verkligen är. Var alltså försäkrad om alla motsvarande tänkesätt å min sida, så långt de ej skulle innebära afsägelsen af mina skiljaktiga grundsatser i filosofi och litteratur, eller af deras fria yttrande, när och hvarest icke personlig ensidighet, utan sak och sanning dertill uppkalla. Jag får således bedja Herr Adjunkten att, hvar helst någonting sådant kunde möjligtvis förekomma, vare sig i mina redan tryckta eller ännu otryckta skrifter, icke anse det såsom en motsägelse till ofvannämnda tänkesätt eller ett förnekande deraf.

— *Hanc veniam petimusque damusque vicissim.*

Hvad som vid förhållandet oss emellan verkligen bedröfvat mig, har varit att i min unga, ifriga antagonist finna en nära anhörig af en bland mina fordom värdigaste och förtroligaste vänner: en man, hvars rena och upplysta förstånd, ädla karakter och älskvärda umgänge aldrig skola utplånas ur min åminnelse. Naturligare hade jag derföre funnit, och önskvärdare hade det i sanning för mitt hjerta varit, att få i vänskaplig famn innesluta och, jag vågar säga, med faderlig ömhet emottaga systersonen af denne förträfflige, denne evigt saknade vän. Att det ej berott af mig, vet Herr Adjunkten fullkomligt väl. Jag kan det nu ändtligen och skall med nöje omfatta tillfället, i fall det erbjudes mig, att muntligen förnya försäkringen om den högaktning och uppriktiga tillgifvenhet, hvarmed jag har äran att vara

Högädle Herr Adjunktens

ödmjukaste tjenare

L.

Atterboms svar på föregående.

Marmorbruket, på Kolmården, i Norrköpings grannskap, d. 23 Aug. 1826.

Välborne Herr Stats-Sekreterare och Kommendör!

Anländ hit, för någon tid sedan, från åtskilliga större och mindre sommarresor, möttes jag här af Herr Stats-Sekreterarens bref. Jag fruktade aldrig ett ögonblick, att *mitt* föregående skulle ur *orätt* synpunkt bedömmas af den, som var dess föremål. Det kunde således visst icke falla mig in att fästa någon misstänkande uppmärksamhet vid svarets dröjsmål; äfven om jag hade afsändt min skrifvelse med *anspråk på svar*. Men så långt var jag ifrån att hysa ett dylikt anspråk, att jag — så vidt jag nu, efter flera veckors förlopp, kan påminna mig — icke öfver mitt bref utsatte någon ordentlig adress eller namnet af det postkontor, genom hvilket man korresponderar i min dåvarande vistelseort. Jag visste ganska väl, att Herr Stats-Sekreterarens helsa blifvit af ett bedröfligt öde försatt i en belägenhet, under hvilken all fordran på *skriftliga* svar vore lika obillig som besvärande. Så mycket angenämare blef jag öfverraskad att icke dess mindre erhålla ett sådant och att deruti så öppet finna uttryckt det tänkesätt, hvarpå jag räknat. Jag anser för en kär skyldighet att för dess innehåll förklara min erkänsla. Utförligare, såsom jag hoppas, får jag göra det muntligen, då jag i nästa månad, under min återresa till Upsala, tillbringar några dagar i Stock-

holm. Jag skall då, tvifvelsutan, icke försumma att begagna det tillfälle, som Herr Stats-Sekreterarens förekommande godhet upplåtit för min önskan: nämligen tillfället, att vid en personlig uppvaktning utveckla hvad jag i mitt första bref endast otillräckligt antydt.

Mellertid får jag, ehuru på ingalunda fiendtligt sätt, *protestera* mot Herr Stats-Sekreterarens förmodan, att jag någonsin ämnat "*gifva nya lagar åt vitterheten*" och att jag vid mitt första uppträdande i Sveriges litteratur "*i synnerhet*" sysselsatt mig med kritiker öfver Herr Stats-Sekreterarens skrifter. Hvad den *förra* omständigheten vidkommer, så trodde jag alltid, att de åsigter, som jag — ehuru visserligen på ett ganska omoget sätt — framstälde, innehölle *ganska gamla* sanningar. Om sjelfva det *väsendteliga* af dessa åsigter tror jag så ännu, och skall bemöda mig att rena dem från de dimmor, i hvilka de till en del, ömsom genom eget missförstånd, ömsom genom andras, blifvit inhöljda under det inflytande, som de på en mängd senare tilldragelser inom svenska litteraturen råkat utöfva. Måhända torde det, under detta bemödande, lyckas mig att låta mina grundsatser framträda i en mindre otydlig och mindre ensidig dager, än den, som af vissa dagblads-hjeltar blifvit så gräsligen utmålad. Mången af dessa satser torde då ock kunna lättare, än nu, tillvinna sig Herr Stats-Sekreterarens bifall; och hvad de öfriga beträffar, i anseende till hvilka jag möjligtvis icke blir lika lycklig, tröstar jag mig med

det af Herr Stats-Sekreteraren så ädelmodigt citerade:

Hanc veniam petimusque damusque vicissim.

Ty visserligen kan jag icke dölja sannolikheten deraf, att jag äfven hädanefter kommer att framställa *"grundsatser i filosofi och litteratur"* som afvika från Herr Stats-Sekreterarens. Vid 36 års ålder har man vanligen, i hufvudpunkterna af sin spekulation och ästhetik, stadgat för lifstiden sin öfvertygelse; huru sann eller falsk den för öfrigt i sig sjelf må vara. Hvad likväl, såsom jag hoppas, icke vidare skall med något *sken* af rättvisa mig påbördas, är stylen af *lagstiftare* eller tonen af *parti-chef:* beskyllningar, till hvilka, troligtvis, den ungdomliga häftigheten af mitt forna skrifsätt gifvit anledning; men hvilka åtminstone alltsedan min återkomst från Tyskland och Italien blifvit fortsatta utan ringaste skäl och billighet. Det har i Sverige blifvit en mode-sak att vurma om *sekter* och så kallade *skolor,* och rikspöbel-tidningen Argus har drifvit detta vurmeri till sin höjd, af lätt begripliga orsaker. Jag vet mig likväl alls icke vara *anhängare* af någon enda sekt; ännu mindre har jag *stiftat* eller *velat* stifta någon sådan: *"Nihil pejus odi, quam juratos et factiosos";* och skulle jag nånsin uraktlåtit *detta* slags hat, så har jag tillfyllest fått påminnelser om dess nödvändighet i närvarande tidsmoment, der, mellan ultraismens vederstygglighet — *"vultus instantis tyranni"* — och liberalismens ej mindre fanatiska öfverdrift — *"civium ardor prava jubentium",* — icke ens den

allrasmalaste terrain lemnas ledig åt den välmenta, men betänksamma och lågröstade sanningen. — Hvad angår det i Herr Stats-Sekreterarens ärade skrifvelse fälda utlåtandet öfver mitt *kritiska* förhållande till dess skrifter: så får jag härmedelst nämna, att *ingen* af de polemiska recensioner, som *särskildt* befattat sig med dessa skrifters granskning, äger *mig* till auktor; hvilket vore mig lätt att med all möjlig diplomatisk urkundlighet, ja med juridisk bevisning ådagalägga. Yttranden af *mig* öfver nämnda skrifter förekomma blott strödda, här och der, i uppsatser öfver *andra* författare och andra ämnen; mestadels i artiklar, som infördes i Svenska Litteratur-tidningen. Dessa i förbigående fälda omdömen, ömsom tadlande, ömsom beundrande *) — enligt måttet af mina insigter — äro vanligtvis lika sparsamma på ord, som de äro få till antalet. Huru vida de kunna försvaras eller icke, är en fråga, som *här* icke vore passande att upptaga; den bittra och passionerade *ton*, som utmärker ett och annat ibland dem, har jag för många år sedan sjelf ogillat. — Dessa *historiska* upplysningar öfver mitt *verkliga* förhållande så till svenska litteraturen i allmänhet, som till Herr Stats-Sekreterarens skrifter i synnerhet, har jag trott mig förpligtad att lemna. Omöjligen kan Herr

*) Så är t. ex. i en kritisk uppsats öfver *Euphrosynes dikter*, införd i Svensk Litteratur-tidning, mitt utlåtande om Herr Stats-Sekreterarens sublima ode öfver *Försynen* ett bevis på mitt sätt att anse *häcklandet* af deras författares arbeten för *min* hufvudsakliga bestämmelse.

Stats-Sekreteraren med missnöje anse, att jag öfver en sak, som rör mig så nära, sökt yttra mig så bestämdt och tillika så fullständigt, som gränserna af ett *bref* rimligtvis kunna tillåta.

Med obeskriflig känsla läste jag de rader, som utgöra sista afdelningen af Herr Stats-Sekreterarens svar: erinringen om min slägting och välgörare *Kernell*, som alltifrån sin ungdom var innesluten i Herr Stats-Sekreterarens vänskap, och som ofta under samtal med mig förtäljde om denna lycka, med all den varma hågkomst, som hon förtjente. Han bortgick till en bättre verld vid mitt sjuttonde års ålder: således i den tidpunkt af min lefnad, då jag, som alltid af honom var omfattad med en *faders* kärlek, hade *mest* haft af nöden hans fortsatta ledning. Sannolikt hade då min vittra banas första period både börjats och fortfarit under mera fredliga auspicier. Försynen ville det icke. Jag är förtjust att nu, i förhållandet mellan *oss*, se Herr Stats-Sekreteraren framkalla skuggan af denne oförgätlige, som visserligen, i de himmelska boningarne, är i ännu högre mått den fridens genius, hvilken han redan var på jorden. Herr Stats-Sekreteraren yttrar sig ha ägt och — hvad mera är — *ännu* äga den önskan, att *"i vänskaplig famn innesluta och med faderlig ömhet mottaga hans systerson."* Jag vet ganska väl, att det är endast denne älskvärde andes minne, som jag har att tacka för en så dyrbar försäkran; en försäkran, hvars ord med den djupaste rörelse inpräglat sig i mitt hjerta. Det steg jag tagit, har för öfrigt

icke heller tagits utan *hans* inflytelse. Redan för flera år tillbaka hade jag velat göra det: men jag var då krank, mjältsjuk, i många afseende olycklig, och dessutom temligen allmänt betraktad såsom en bannlyst och förlorad äfventyrare; man hade *då* kunnat se deruti blott ett steg af *feghet* eller *lyckosökeri*. Hvad jag *derföre* icke vågade *då*, har jag tyckt mig böra våga *nu*, då åtminstone ingen af dem, som i *någon* mån personligen känna mig, kan missförstå detta stegs rätta mening; nu, då helsan och glädjen blifvit mig återskänkta, då jag njuter lifvet dubbelt vid en älskad makas sida, då mitt oberoende äfven i borgerligt hänseende är tryggadt, och jag af den så kallade *allmänhetens* domstol är betydligt mindre *fördömd* än fordomdags. Endast illviljan och kortsyntheten skulle nu kunna tro mig om att uppoffra min frihet, mina principer, min sjelfständiga yttrande-rätt, dermed att jag betygar en snillrik och odödlig författare min högaktning. Jag förnyar således här dess uttryck, och det med den fägnande utsigt att innan kort få göra det muntligen. Herr Stats-Sekreteraren skall i mig finna en man af medelmåttiga egenskaper, och detta kan icke vara oväntadt; men tillika en man af lätt tillgänglig, okonstlad hjertlighet — och detta torde vara mindre förmodadt. Sedan grÿningen af min ungdom kastad in i midten mellan hvarandra bekämpande *läror* och *läro-mästare*, van att vara mål för oförsonligt hat och oförgänglig vänskap, ämnar jag

göra allt hvad det inskränkta måttet af mina krafter tillåter, att förtjena den senare och att *icke* förtjena det förra. Efterverlden må sedan, om den vill, bekräfta de dekreter, genom hvilka *Allmänna Journalen* inrymt mig en plats vid *Bjuggs* och *Bagers* sida, samt *Argus* förkunnat, att jag ingenting skrifver som icke från tyska författare blifvit stulet. I alla fall förblifver jag, med både hufvud och hjerta, — sådana jag äger dem, — i oskrymtad vördnad

Välborne Herr Stats-Sekreterarens och Kommendörens

ödmjukaste tjenare
ATTERBOM. *)

*) Dessa bref finnas tryckta bland *Handlingar ur v. Brinkmanska archivet på Trolle-Ljungby*, utgifne af GUST. ANDERSSON, I: 337—344.

Svenska Akademiens täflingsämnen

för år 1862.

Med H. M. konungens, Akademiens höge beskyddares, nådiga samtycke uppgifver Svenska Akademien för innevarande år följande täflingsämnen:

Estetiska och litterärhistoriska ämnen.

1) I hvilket sammanhang har, under den mänskliga odlingens särskilda skiften, den estetiska bildningen stått med religionen?

2) Hvilka äro hufvudkaraktererna af det homeriska epos? Hvilka voro de förnämsta anledningarne till dess uppkomst och utbildning? Och huruvida, eller under hvilken förändrad form, kan det gifvas ett modernt epos?

3) Jemförelse mellan de olika åsigter af sorgespelet och de olika former af dess behandling, hvilka förekommit inom särskilda nationers vitterhet, med afseende på deras inbördes företräden.

4) Om skiljaktigheten mellan den antika klassiciteten och den moderna, sådan den skapats af Fransmän, Italienare och deras efterföljare.

5) I hvad mån är den åsigt hos en del nyare smakdomare grundad, att den så kallade reflexions-poesien icke tillhör den sanna diktens område.

6) Skildring af romanens uppkomst, betydelse i litteraturen och inflytelse på sederna.

7) Om skådespelens olika verkan på bildningen och tänkesätten hos de gamle och de nyare.

8) Hvaruti bör orsaken sökas, att Spaniorer och Engelsmän företrädesvis skapat en egen dramatisk litteratur, under det andra nationer tagit till mönster dels de gamle, dels den spanska eller engelska dramen?

9) Om anledningarne till den långvariga glömska, som träffade Shakspeares verk inom hans fädernesland, hvilket sedan inrymt åt honom främsta rummet bland skaldesnillen.

10) Under hvad vilkor kan lärodikten anses som poesi?

11) I hvad måa är det påstående grundadt, att satiren, eller den bestraffande dikten i allmänhet, tillhör ett sjunkande samhälle?

12) Om folkvisans uppkomst, samt hennes förhållande till odlingen i allmänhet och särskildt till skaldekonsten.

13) Fabeln såsom bildningsmedel, med en jemförande öfversigt af denna diktarts olika karakter, ifrån den österländska och esopiska fabeln intill den nyare af Lafontaine, Holberg, Lessing, Gleim, Gellert, Gyllenborg m. fl.

14) Om uppkomsten och rätta betydelsen af benämningen *humor* och *humorist*.

15) Svar på frågan: Hvilka äro fordringarne af en fullkomlig brefstil? Med en jemförelse emellan de utmärkande egenskaperna hos Cicero, Plinius, Sevigné, Voltaire, Rousseau, Johannes von Müller, Bonstetten m. fl.

16) Om rimmets uppkomst; jemte utredning, i hvad mån dess införande skadat eller gagnat den sanna poesien.

17) Skall den godtyckliga bildning af versformer, som ofta hos nyare skalder äger rum, ej småningom utplåna känslan af det sköna i versbildning, i fall icke, genom ett närmare iakttagande af det musikaliskt och rytmiskt fulländade i versen, en viss begränsning äger rum?

18) Om den olika karakteren af äldre och nyare tiders politiska vältalighet, jemte en utveckling af de grunder, ur hvilka åtskilnaden mellan den förra och den senare måste härledas.

19) Hvilken inflytelse har det industriella lifvets tilltagande utveckling, under de senast förflutna seklerna, utöfvat på folkets seder och karakter, på samhällsförfattningen, samt på den intellektuella och estetiska bildningen?

20) I hvad mån hafva folkledarnes språk varit detsamma i skilda tider och länder? Hafva de öfverhufvud sökt anslå samma känslor och egga samma lidelser hos mängden?

21) Jemförelse mellan de gamles och nyares förnämsta häfdatecknare, i anseende till förtjenster och brister.

22) Jemförelse mellan Dalin och Holberg, såsom häfdatecknare och språksnillen.

23) Jemförelse mellan Kellgren och Lessing, såsom skalder, tänkare och vitterhetsdomare.

24) Jemförelse mellan Leopold och Jacobi, såsom filosofiska skriftställare.

25) Jemförelse mellan Bellman och Béranger, såsom folkskalder.

26) Lemnar Akademien de täflande frihet att välja något estetiskt eller filosofiskt ämne. De täflande lära sjelfva inse, att det icke är ensamt den metafysiska grundläggningen, som fordras; men att Akademien, då hon förklarat sig emottaga filosofiska afhandlingar, önskat framkalla bemödanden att öfverföra skrifartens förtjenst till dessa ämnen för vigtiga undersökningar.

I språkforskningen

utfäster Akademien det fördubblade stora priset eller tvenne guldmedaljer, om 26 dukaters vigt hvardera, för besvarandet af frågan:

Hvilka äro hufvud-epokerna af det svenska språkets utbildning, och hvad har det vunnit eller förlorat vid de åtskilliga förändringar det undergått?

För den historiska framställningen.

Ur fäderneslandets häfder.

1) Man har hos svenska folket trott sig finna en större benägenhet för krigiska företag, än för fredliga näringar och arbeten. Är denna åsigt grundad? Och, i sådant fall, hvilka äro orsakerna?

2) Om anledningarne till riksföreståndareskapets uppkomst i Sverige, beskaffenheten och gränserna af denna makt, samt det inflytande som de trenne Sturarnes utöfning deraf ägde på fäderneslandets öden.

3) Åsyftade den af konung Gustaf I utförda ombildning af den svenska kyrkan från början någon väsendtlig förändring af troslärorna, eller endast en begränsning af de andeliges välde? Och hvad andel ägde presterskapets motstånd samt tidens politiska och stats-ekonomiska förhållanden i den timade religionsförändringen?

4) Teckning af konung Gustaf I:s senaste regeringsår, hans personliga egenskaper och karakteren af hans 39-åriga regering.

5) Stridigheterna mellan konung Gustaf I:s söner och sonsöner om de furstliga rättigheterna.

6) Undersökning af de orsaker, som föranledde hertig Karl Filips försakelse af den erbjudna ryska thronföljden.

7) Om beskaffenheten och syftningen af de hemliga underhandlingar, som efter konung Gustaf Adolfs död ägde rum mellan Axel Oxenstjerna och Wallenstein.

8) Jemförelse mellan Sveriges ställning vid Gustaf II Adolfs död år 1632 och vid Karl Gustafs död 1660, med en öfversigt tillika af rikets yttre och inre tillstånd år 1644, då Kristina, och 1672, då Karl XI emottog riksstyrelsen ur förmyndareregeringens händer.

9) Framställning af de följder och den inflytelse Sveriges deltagande i 30-åriga kriget haft, så väl i hänseende till rikets yttre och inre politiska förhållanden, som äfven i afseende på national-karakteren, den allmänna bildningen, lefnadssättet, sederna, språket.

10) Om de politiska förhållanden, som förmodas hafva föranledt konung Karl XII:s femåriga vistande i Turkiet.

11) Om den verkan, som Karl XII:s död och den statshvälfning, som derpå följde, haft på svenska folkets tänkesätt och bildning.

12) Undersökning af främmande makters förhållande till Sverige vid 1772 års statshvälfning.

Ur allmänna historien.

1) I hvad mån är den åsigt grundad, att de gamles orakler voro förbundna med deras statskonst?

2) Om den verkan, som de gamles kämpaspel (de olympiska, pythiska, istmiska, nemeiska) ägt på national-andan och sederna.

3) Hvad hufvudsaklig andel hafva olika folk ägt i den efter romerska väldets fall uppkomna europeiska civilisationen? Och i hvad mån är den af åtskilliga författare gjorda förutsättning grundad, att det franska folket gått i spetsen för densamma?

4) Teckning af den strid, som kämpades ömsom af islamismen i Europa och kristendomen i Asien; betydelsen af de

tillfälliga välden, som af dem grundades (konungariket Jerusalem och de mohamedanska rikena i Spanien), samt de beggе religionernas skiftande utsigter till öfvervälde.

5) Om kristendomens inflytande, såsom verldshändelse, på samhällsförfattningar, vetenskaper och konster.

6) I hvad mån utgör kyrkans gamla penitentiär-lagstiftning grunden för de nyare straffsystemerna, såsom åsyftande att genom straffet bereda bättring och försoning?

7) Om den verkan, som de, genom nantesiska ediktets återkallande, från Frankrike utgångna lärde, konstnärer och idkare af borgerliga yrken ägt på bildningen, närings-utvecklingen och den politiska rörelsen i Europa.

8) Om det inflytande, som Polens egenskap af valrike ägt på dess öden.

9) Hvilka voro orsakerna till preussiska konungadömets hastiga skapelse? Och i hvad mån var minskandet af Sveriges och Polens makt för detsamma nödvändigt?

10) Har den förändring, som den europeiska statskonsten undergått efter westfaliska freden, då den religiösa principens inflytelse upphörde och den så kallade kabinetts-politiken, hufvudsakligen efter Richelieu's och Ludvig XIV:s mönster, vann insteg, verkat gagnande eller skadligt för den allmänna staterätten och folkens inbördes förhållanden?

11) Man har i nyare tider allmänneligen inrymt åt Frankrike ett försteg i europeiskt inflytande. Har detta vunnits *mer* genom segrar, eller genom lyckliga underhandlingar och bildningens företräden?

12) Fråga: Om det måste medgifvas, att, i allmänhet taget, samfundsandan yttrade sig i en högre grad af liflighet och kraft hos forntidens förnämsta folk, än hos de nyare, hos hvilka en mera kosmopolitisk syftning tyckes sträfva att göra sig gäl-

lande; af hvilka orsaker måste denna olikhet mellan de äldre och nyare folken hufvudsakligen förklaras? Utfaller jemförelsen till fördel för de förra eller de senare? Och huruvida låter sann patriotism förena sig med kosmopolitism i detta ords rätt förstådda bemärkelse?

13) Om handels-interessets inflytande på de europeiska folkens politiska förhållanden.

14) Jemförelse mellan England och Kartago, såsom handelsstater, grundläggare af kolonier och handels-politikens stiftare.

15) Fritt val af ämne i den historiska stilen. Med det förbehåll, att ämnet icke får vara närmare vår tid, än konung Gustaf III:s död, beror det i öfrigt af de täflande, att ur Sveriges eller andra länders historia välja någon icke alltför vidsträckt period, eller någon märklig händelse, tjenlig för en utförligare berättelse, eller ock målningen af flera namnkunniga personer i något visst tidehvarf. Akademien önskar likväl helst, att ämnet väljes ur fäderneslandets häfder.

I skaldekonsten

lemnar Akademien fritt val af ämne; men då stiftaren velat genom detta samfund framkalla sånger till upphöjande af Äran och Minnet, samt till de store mäns lof, som dels styrt, dels tjent och räddat fäderneslandet, ser Akademien med särskild tillfredsställelse, om de författare, som täfla om hennes belöningar, välja till föremål för sin sång sådana fosterländska ämnen, som förtjena att i efterverldens minne återkallas. Akademien mottager derjemte öfversättningar af klassiska auktorer.

För Zibetska priset:

Sång, till upplifvande af något bland fäderneslandets stora minnen.

Priset är Akademiens vanliga stora belöningsmedalj af tjugusex dukaters vigt.

Skrifterna böra inom den 7 nästkommande oktober insändas till Akademiens sekreterare, och böra vara försedda med valspråk och namnsedel, hvilken senare jemväl, i stället för namn, kan innehålla ett tänkespråk. Jemte det Akademien förbehåller sig att för framtiden förvara de skrifter, som till hennes täflingar insändas, får Akademien till de täflandes underrättelse meddela, att, för den händelse någon till Akademien inlemnad skrift skulle före högtidsdagen och utan Akademiens vetskap offentliggöras, samma skrift anses hafva utgått från de täflandes antal.

FÖRTECKNING

öfver författare, hvilkas arbeten antingen i Handlingarna äro införda, eller af Akademien blifvit belönta. De inom parentes inneslutna skrifter äro icke i Handlingarna upptagna.

	Del. fr. år 1786.	Del. fr. år 1796.	Sidan.
ADLERBETH, G. G. Inträdestal	1.	—	61.
Tal vid Akademiens sammankomst den 23 november 1799	—	2.	195.
Svar till friherre Fleming på hans inträdestal	—	2.	237.
ADLERSPARRE, C. A. (Kärleken i döden) .	—	15.	449.
(Byrons monolog)	—	17.	393.
(Hämnden, eller bröllopet i Schweiz) . .	—	20.	33.
(Idealet)	—	22.	5.
(Rafaël Sanzio)	—	22.	117.
AFZELIUS, A. A. (Lidandets väkter) . . .	—	22.	308.
AFZELIUS, J. A. (Sång i anledning af H. K. H. arffursten Carl Ludvig Eugènes födelse) .	—	12.	135.
AGARDH, C. A. Äreminne öfver C. v. Linné d. ä.	—	10.	47.
Inträdestal öfver grefve C. Fleming . . .	—	15.	307.
Tal på högtidsdagen 1840	—	20.	265.
Svar till herr Fryxell på hans inträdestal	—	21.	75.
ANDERSSON, J. (Sång på Carlsdagen 1820)	—	9.	232.

ARMFELT, G. M. Inträdestal	1.	—	85.
Svar till herr Leopold på hans inträdestal	1.	—	186.
— till herr Clewberg på hans inträdestal	1.	—	225.
ASPELIN, D. Sång öfver Sveriges och Norges förening	—	7.	271.
(Grafven)	—	8.	111.
(Carl Johans uppstigande på svenska thronen)	—	8.	322.
ATTERBOM, P. D. A. Inträdestal öfver herr P. H. Ling	—	20.	81.
Tal på högtidsdagen 1845	—	22.	355.
Minne af Olof Rudbeck d. ä.	—	23.	311.
— af Samuel Columbus	—	24.	257.
— af Carl Michaël Bellman	—	25.	89.
AXELSON, J. E. M. (Saimi)	—	26.	90.
(Nödens barn)	—	26.	221.
BECKER, C. von (Vid Carl Johan Adlercreutz' graf. Skaldestycke)	—	7.	329.
(Välgörandet. Skaldestycke)	—	8.	111.
Sång till Gustaf III:s ära	—	8.	275.
(Sinnesstyrkan)	—	9.	136.
(Sång i anledning af konung Carl XIII:s årestods aftäckande)	—	10.	306.
BERGMAN, C. J. (Bröllopet på Arolsen, en scen ur Johan Banérs lefnad)	—	20.	33.
(Haralds graf)	—	21.	384.
BERGSTRÖM, F. F. T. (Erotiska distiker) .	—	28.	17.
BERZELIUS, J. Inträdestal öfver herr C. v. Rosenstein	—	19.	6.
BESKOW, B. v. Sveriges anor. Skaldestycke .	—	11.	207.
Inträdestal öfver grefve G. F. Wirsén . .	—	13.	1.

Berättelse afgifven vid Akademiens femtionde årsfest	—	16.	131.
Tal på högtidsdagen 1839	—	20.	1.
Minne af Gustaf Fredrik v. Rosen . . .	—	25.	397.
— af Samuel Åkerhjelm	—	26.	93.
Tal på högtidsdagen 1853	—	27.	3.
Svar till friherre Manderström på hans inträdestal	—	27.	49.
Minne af Lars Nilsson Kagg	—	27.	169.
Om Svenska Akademiens ordboks-arbete .	—	27.	203.
Minne af Fabian Wrede	—	28.	101.
— af Bengt Erland Fogelberg . . .	—	28.	195.
— af Urban Hjärne	—	29.	93.
— af Johan Gyllenstjerna	—	30.	81.
Om själens helsa	—	30.	193.
Tal på högtidsdagen den 24 januari 1859	—	31.	3.
Svar till grefve Hamilton på hans inträdestal	—	31.	52.
Minne af Emanuel Svedenborg	—	31.	61.
Om förflutna tiders svenska ordboksföretag	—	31.	227.
Minne af Torbern Bergman	—	32.	23.
Om Gustaf III såsom konung och menniska.			
Första afdelningen	—	32.	71.
Andra afdelningen	—	34.	—
Minne af Carl Bernhard Wadström . . .	—	33.	185.
— af Carl Gustaf af Leopold . . .	—	35.	31.
BEXELL, C. E. (Ansgarius. Prisskrift i vältaligheten)	—	7.	95.
BJERKÉN, C. G. af (Äreminne öfver Sten Sture den äldre)	—	2.	247.
BJURSTEN, H. (Minnen från Gripsholm) .	—	28.	193.
(En natt på Vettern)	—	31.	59.

BJÖRCK, E. D. Naturbilder, skaldestycken .	—	33.	149.
BJÖRK, S. S. (Om ålderdomen)	—	3.	96.
BLOM, I. R. Skaldebref till dem som söka ett odödligt namn	4.	—	223.
Skaldestycke om religionens nödvändighet för samhällens bestånd	5.	—	241.
Inträdestal öfver herr E. Schröderheim . .	—	2.	1.
Tal på högtidsdagen 1803	—	3.	149.
Historisk och kritisk afhandling om svenska vitterheten före von Dalins tid . . .	—	4.	151.
Svar till herr Lindblom på hans inträdestal	—	5.	202.
BOTIN, A. af Inträdestal	1.	—	65.
BOVALLIUS, R. M. Berättelse om riksdagen 1713—1714	—	22.	211.
BRINKMAN, C. G. v. Snillets verld. Skaldestycke	—	10.	111.
(Diktens öar)	—	12.	136.
Inträdestal öfver herr J. A. Tingstadius .	—	13.	81.
Tal på högtidsdagen 1828	—	13.	181.
BURE, J. G. (Upphofvet till menniskoslägtets upplysning)	—	3.	26.
BURMAN, F. Lefvernesbeskrifning öfver rikskansleren grefve Axel Oxenstjerna och kardinalen de Richelieu	4.	—	7.
BÖRJESSON, J. Inträdestal öfver friherre C. G. v. Brinkman	—	33.	73.
BÖTTIGER, C. W. (Gustaf Adolf vid Lützen. Skaldestycke)	—	15.	228.
Mötet på Odins hög. Skaldestycke . . .	—	15.	423.
Sång öfver Carl XIV Johan	—	22.	363.
Inträdestal öfver herr Esaias Tegnér . . .	—	23.	229.
Tal på högtidsdagen 1851	—	26.	3.

Svar till herr C. A. Hagberg på hans inträdestal	—	26.	165.
Tal på högtidsdagen 1855	—	28.	183.
Sång öfver Anna Maria Lenngren	—	32.	13.
Svar till herr Carlson på hans inträdestal	—	33.	69.
Svar till herr Börjesson på hans inträdestal	—	33.	103.
CARLSON, F. F. Inträdestal öfver herr C. A. Agardh	—	33.	1.
Tal på högtidsdagen den 20 dec. 1861	—	35.	3.
CASSTRÖM, S. N. (Äreminne öfver Lennart Torstenson)	1.	—	282.
Försynen, ode	2.	—	203.
CEDERSTRÖM, R. (Sång öfver Joh. Gabr. Oxenstjerna)	—	22.	308.
(Om lärodikten)	—	23.	306.
CELSIUS, O. Inträdestal	1.	—	123.
CHORAEUS, M. (Poem till teaterns sång-gudinnor)	—	2.	248.
Ehrensvärd. Skaldesång	—	3.	111.
CLEWBERG, se Edelcrantz.			
DAHLGREN, F. A. (Sappho på Leukas)	—	21.	384.
EDELCRANTZ, A. N. Inträdestal öfver grefve C. F. Scheffer	1.	—	189.
Svar till herr Tingstadius på hans inträdestal	5.	—	306.
Svar till herr Silverstolpe på hans inträdestal	5.	—	353.
Tal på högtidsdagen 1796	—	2.	v.
— på högtidsdagen 1815	—	7.	133.
EKMARCK, L. A. (Freden)	—	23.	307.
ENBERG, L. M. Äreminne öfver Johan Banér	—	7.	51.
Afhandling om sambandet emellan en rätt smak och en rätt förstånds-odling m. m.	—	7.	283.

Äreminne öfver Magnus Stenbock . . .	—	8.	197.
Inträdestal öfver herr N. v. Rosenstein .	—	11.	271.
Tal på högtidsdagen 1838	—	19.	139.
Svar till herr Strinnholm på hans inträdestal	—	19.	285.
ENEROTH, P. O. (Hake sjökonung) . . .	—	23.	16.
(Dikter)	—	31.	59.
FAHLCRANTZ, C. E. Inträdestal öfver herr C. P. Hagberg	—	22.	92.
Tal på högtidsdagen 1848	—	24.	171.
— på högtidsdagen 1852	—	26.	171.
Svar till herr Reuterdahl på hans inträdestal	—	26.	214.
Minne af Jesper Svedberg	—	26.	223.
FERSEN, A. von. Inträdestal	1.	—	55.
FLEMING, C. Inträdestal öfver herr J. Stenhammar	—	2.	212.
Tal på högtidsdagen 1802	—	3.	53.
— på högtidsdagen 1806	—	4.	115.
Svar till herr Rutström på hans inträdestal	—	7.	36.
Tal på högtidsdagen 1818	—	8.	317.
Svar till grefve Mörner på hans inträdestal	—	9.	39.
FRANZÉN, F. M. Sång öfver grefve Gustaf Filip Creutz	—	2.	41.
Inträdestal öfver grefve G. F. Gyllenborg .	—	6.	29.
Minne af Johan Nilsson Liljehöök . . .	—	6.	315.
— af Johan Skytte	—	6.	353.
— af Nils Rosén von Rosenstein . .	—	7.	99.
— af Johan Tobias Sergel	—	7.	331.
— af Jakob Gyllenborg	—	8.	113.
— af Fredrik Henrik af Chapman . .	—	8.	285.
— af fru Anna Maria Lenngren . .	—	8.	325.
— af Jakob Bagge	—	9.	139.

Minne af Matthias Björnklou	—	9.	235.
— af Carl Magnus Stuart	—	10.	137.
— af Andreas Rydelius	—	10.	309.
— af Magnus Gabriel De la Gardie .	—	11.	29.
Skaldestycke vid tillträdandet af sekreterare-embetet i Akademien	—	11.	152.
Minne af Jonas Alströmer	—	11.	243.
— af Schering Rosenhane	—	11.	343.
Tal vid Akademiens sammankomst den 29 november 1826	—	12.	27.
Svar till herr Valerius på hans inträdestal	—	12.	113.
Minne af Arvid Wittenberg	—	12.	139.
— af Carl Wilhelm Scheele	—	12.	533.
— af Clas Rålamb	—	13.	197.
— af Louis De Geer	—	13.	301.
— af Erik Lindskjöld	—	14.	311.
— af Gustaf von Psilander	—	15.	17.
— af Johannes Rudbeckius	—	15.	63.
Afhandling om det nationliga och fosterländska i svenska vitterheten under Gustaf III:s tidehvarf	—	15.	231.
Minne af Carl August Ehrensvärd . . .	—	15.	253.
— af Per Abraham Örnsköld . . .	—	15.	471.
— af Gustaf Filip Creutz	—	16.	67.
Gustaf III med de första Aderton i Svenska Akademien. Samtal i odödligheten den 5 april 1836	—	16.	229.
Minne af Nils Brahe	—	17.	397.
— af Johan Stjernhöök	—	19.	33.
— af Bengt Lidner	—	19.	289.
— af Henrik Gabriel Porthan . . .	—	20.	41.

Minne af Gustaf Bonde	—	20.	299.
— af Carl Gustaf Wrangel	—	21.	387.
— af Laurentius Petri Nericius . . .	—	22.	13.
— af Carl Rudenschöld	—	22.	121.
— af Per Wilhelm Wargentin . . .	—	22.	313.
FRIES, E. M. Inträdestal öfver herr Erik Gustaf Geijer	—	23.	173.
Tal på högtidsdagen 1849	—	25.	1.
Improviseradt föredrag vid samma tillfälle	—	25.	44.
FRYXELL, A. Karakteristik af tiden och de utmärkta handlande personerna i Sverige från år 1592 till 1600	—	14.	155.
Inträdestal öfver herr Johan Olof Wallin .	—	21.	1.
Äreminne öfver Erik Dahlberg . . .	—	24.	183.
FRYXELL, O. (De bergtagne)	—	15.	59.
Slaget vid Brunkeberg	—	15.	369.
(Bråvalla slag)	—	22.	383.
GEIJER, E. G. Äreminne öfver Sten Sture d. ä.	—	3.	151.
Svar på frågan: Hvilka fördelar kunna, vid menniskors moraliska uppfostran, dragas af deras inbillningsgåfva?	—	5.	263.
Inträdestal öfver friherre M. Ramel . . .	—	12.	1.
Svar till herr Ling på hans inträdestal .	—	16.	51.
Teckning af Sveriges tillstånd och af de förnämsta handlande personerna under tiden från konung Carl XII:s död till konung Gustaf III:s anträde af regeringen	—	18.	—
Tal på högtidsdagen 1837	—	19.	1.
Svar till friherre Berzelius på hans inträdestal	—	19.	26.

Svar till herr af Wingård på hans inträdestal	—	19.	134.
Tal på högtidsdagen 1842	—	22.	1.
— på högtidsdagen 1844	—	22.	199.
Minne af Otto Wilhelm Königsmark . .	—	22.	387.
Tal på högtidsdagen 1846	—	23.	1.
Äreminne öfver Georg Stjernhjelm . . .	—	23.	151.
GRAFSTRÖM, A. A. Sång i anledning af nationens stora högtid, DD. KK. HH. kronprinsens och kronprinsessans förmälning . .	—	11.	327.
Inträdestal öfver grefve A. G. Mörner . .	—	20.	215.
Svar till herr Malmström på hans inträdestal	—	25.	375.
Tal på högtidsdagen 1850	—	25.	387.
GRAFSTRÖM, T. F. (Frans Michaël Franzén. Elegier)	—	24.	180.
(Sångens framtid)	—	26.	220.
Fjell-Lappen. Skaldestycke	—	33.	119.
GRANBERG, P. A. (Äreminne öfver Sten Sture d. ä.)	—	2.	247.
(Äreminne öfver densamme)	—	3.	200.
Jorund. Lyrisk tragedi	—	6.	265.
(Framtiden. Skaldestycke)	—	6.	350.
(Odödligheten, efter Delille)	—	7.	96.
GRANGREN, J. P. (Framtiden. Skaldestycke)	—	3.	6.
(Samhälls-förbindelserna. Skaldestycke) .	—	5.	7.
GRAVANDER, L. F. Imitationer efter Ovidius	—	5.	347.
(Skaldedikter)	—	6.	169.
(Landtmannens lycksalighet)	—	6.	169.
(Vishetens källa)	—	6.	312.
GRUBBE, S. Inträdestal öfver herr C. G. af Leopold	—	14.	1.
Tal på högtidsdagen 1834	—	15.	357.

En blick på utvecklingen af de filosofiska undersökningarna om det sköna och konsten, under det senast förflutna halfva århundradet	—	16.	203.
Tal på högtidsdagen 1843	—	22.	83.
Svar till herr Fahlcrantz på hans inträdestal	—	22.	113.
— till herr Böttiger på hans inträdestal	—	23.	288.
Tal på högtidsdagen 1847	—	23.	297.
GRÖNLUND, J. U. (Lappska minnen) . .	—	23.	307.
GYLDENSTOLPE, N. Ph. Inträdestal öfver grefve A. J. von Höpken	3.	—	1.
GYLLENBORG, G. F. Inträdestal	1.	—	71.
Ett stycke ur poemet: Tåget öfver Bält .	1.	—	295.
Tal på högtidsdagen 1792	4.	—	219.
GÖRANSON, Z. (Öfversättningar från latinska skalder)	—	23.	307.
HAGBERG, C. A. (Öfversättning af episoden om Olindo och Sophronia i Tasso's *Gerusalemme liberata*)	—	15.	14.
Sång i anledning af minnesfesten den 6 november 1832	—	15.	451.
(Äreminne öfver Georg Stjernhjelm) . . .	—	20.	33.
Inträdestal öfver herr A. C. af Kullberg .	—	26.	133.
HAGBERG, C. P. Äreminne öfver Axel Oxenstjerna	—	5.	65.
Inträdestal öfver friherre A. N. Edelcrantz	—	10.	1.
Svar till grefve Skjöldebrand på hans inträdestal	—	10.	205.
Tal på högtidsdagen 1822	—	10.	211.
HAMILTON, H. L. H. Inträdestal öfver friherre C. D. Skogman	—	31.	9.

Tal på högtidsdagen den 20 mars 1861 .	—	33.	109.
HERMANSSON, M. v. Inträdestal	1.	—	53.
HERTZMAN, J. A. (Om rätta sättet att skrifva historien)	—	3.	5.
Teckning af Venetianska republikens handelsvälde m. m.)	—	11.	204.
HILDEBRANDSON, H. (Svar på frågan: Är icke känslan af det sköna till sin grund religiös? m. m.).	—	26.	8.
HOLLANDER, S. A. (Första bönhörelsen) .	—	23.	17.
HOLLANDER, S. H. (Gustaf Wasa. Skaldestycke)	—	20.	291.
HOLMSTRÖM, C. F. A. (Amor och Psyche)	—	25.	73.
(Sång öfver A. M. Lenngren).	—	29.	90.
HWASSER, I. Inträdestal öfver herr S. Grubbe	—	28.	7.
Tal på högtidsdagen 1856.	—	29.	3.
Svar till herr Thomander på hans inträdestal	—	29.	227.
HÖPKEN, A. J. v. Tal till konung Gustaf den tredje	1.	—	41.
Inträdestal	1.	—	45.
HÖRNER, J. H. (Drottning Kristinas första natt i Rom)	—	23.	17.
INGELMAN, G. G. Gustaf II Adolf. Sång .	—	17.	377.
(Årets tider. Skaldestycke)	—	17.	391.
JOLIN, J. (Fjellbruden)	—	22.	383.
JÄRTA, C. Th. Försök att utreda orsakerna till drottning Kristinas afsägelse af svenska kronan	—	11.	159.
Äreminne öfver konungarne Gustaf II Adolf och Carl X Gustaf	—	17.	173.
JÄRTA, H. Inträdestal öfver friherre G. G. Adlerbeth	—	12.	33.

Minne af Gustaf Cronhjelm	—	23.	21.
KJELLGREN, J. H. Inträdestal	1.	—	47.
Svar till frih. Armfelt på hans inträdestal	1.	—	93.
— till herr Nordin	1.	—	115.
— till herr Celsius	1.	—	134.
— till herr Wingård	1.	—	156.
Tal på högtidsdagen 1786	1.	—	231.
Svar till herr Murberg på hans inträdestal	2.	—	25.
— till herr Sjöberg	2.	—	47.
KJELLANDER, B. (Öfversättningar från Horatius)	—	4.	6.
KNÖS, T. Ragnar Lodbrok. Skaldestycke .	—	26.	11.
(Smärre skaldestycken)	—	26.	89.
KONUNG GUSTAF DEN TREDJE. Tal vid Akademiens instiftelse	1.	—	10.
Äreminne öfver Lennart Torstenson . . .	1.	—	245.
KRÆMER, R. von. (Nordens natur) . . .	—	25.	393.
KULLBERG, A. C. af (Poem till teaterns sång-gudinnor)	—	2.	248.
(En blick på menskligheten missöden . .	—	3.	5.
Ålderdomen. Skaldestycke	—	3.	97.
Den husliga sällheten	—	4.	85.
Inträdestal öfver herr A. G. Silverstolpe .	—	8.	131.
Tal på högtidsdagen 1817	—	8.	198.
Svar till herr Tegnér på hans inträdestal .	—	9.	113.
Tal på högtidsdagen 1819	—	9.	121.
Svar till herr C. v. Rosenstein på hans inträdestal	—	9.	217.
Svar till herr Hagberg på hans inträdestal	—	10.	34.
Tal på högtidsdagen 1821	—	10.	43.
KULLBERG, C. (Qvinnans skapelse) . . .	—	23.	307.

(Sonnetter till Julia)	—	24.	180.
Armidas Ö. Episod ur Tassos Befriade Jerusalem. Öfversättning	—	30.	11.
KULLBERG, K. A. (Sång öfver Leopold) .	—	14.	306.
LAGERBJELKE, G. Inträdestal öfver friherre C. B. Zibet	—	9.	119.
Tal på högtidsdagen 1820	—	9.	227.
— på högtidsdagen 1823	—	11.	3.
— till herr L. Hjortsberg	—	11.	23.
Svar till grefve Wirsén på hans inträdestal	—	12.	205.
Tal på högtidsdagen 1830	—	14.	139.
— på högtidsdagen 1832	—	15.	47.
LEFFLER, E. D. Äreminne öfver Jakob Pontus De la Gardie	5.	—	145.
LEHNBERG, M. Äreminne öfver Birger Jarl	2.	—	103.
Äreminne öfver Carl Carlsson Gyllenhjelm	2.	—	243.
Inträdestal öfver grefve M. v. Hermansson	3.	—	93.
Tal på högtidsdagen 1805	—	4.	47.
LEOPOLD, C. G. af Inträdestal	1.	—	161.
Tal vid sammankomsten den 13 nov. 1790	3.	—	137.
Svar till herr Zibet på hans inträdestal .	3.	—	167.
Tal på högtidsdagen 1790	3.	—	177.
— vid sammankomsten den 26 jan. 1791	4.	—	1.
— på högtidsdagen 1797	—	2.	39.
Svar till herr Stenhammar på hans inträdestal	—	2.	155.
Det slutande århundradet. Skaldesång . .	—	2.	202.
Sång öfver aftäckningen af konung Carl XIII:s bildstod	—	11.	13.
Undersökning om grunderna till svenska stafsättet	—	17.	1.

LEVIN, C. H. (Om sambandet emellan den estetiska känslan och den religiösa) . . .	—	25.	50.
LILJA, N. (Menniskans åldrar)	—	17.	393.
LINDBLAD, E. W. Sång öfver A. Maria Lenngren	—	33.	135.
LINDBLOM, J. A. Inträdestal öfver herr M. Lehnberg	—	5.	153.
Tal på högtidsdagen 1809	—	5.	223.
— på högtidsdagen 1816	—	8.	3.
LINDEBERG, A. (Drottning Blanca, tragedi)	—	8.	271.
Mina drömmar. Skaldestycke	—	9.	125.
(Idéer om förståndets och fantasiens förhållande till hvarandra i skaldekonsten)	—	9.	231.
(Lifvet, skaldestycke)	—	12.	530.
LINDEBLAD, A. (Främlingen)	—	15.	14.
(Missionären)	—	19.	290.
(Fosterländska sånger)	—	22.	5.
Vid Tegnérs död. Skaldestycke	—	23.	7.
LING, P. H. Inträdestal öfver grefve A. F. Skjöldebrand	—	16.	1.
LJUNGGREN, G. Jemförelse emellan Ehrensvärd och Winckelmann, såsom konstfilosofer	—	29.	15.
LUNDGREN, J. E. (Öfversättning af Goethes Herman och Dorothea)	—	22.	383.
MALMSTRÖM, B. E. Angelika, elegier . .	—	20.	277.
Inträdestal öfver herr Frans Michaël Franzén	—	25.	297.
Tal på högtidsdagen 1857	—	30.	3.
MANDERSTRÖM, L. Inträdestal öfver herr J. D. Valerius	—	27.	11.
Tal på högtidsdagen den 20 dec. 1859 .	—	32.	3.
MANKELL, A. (Afhandling om medeltidens andeliga skådespel i kyrkan och på teatern) .	—	28.	98.

MELLIN, G. H. (Erik den fjortonde och hans son. Monologer)	—	13.	192.
(Gyrith)	—	15.	228.
(Slafven)	—	20.	291.
MURBERG, J. Inträdestal	2.	—	3.
MÖRNER, A. G. Svar på frågan: Hvilka äro medlen att hos ett folk väcka och underhålla patriotism och en rätt nationlig anda?	—	6.	199.
Inträdestal öfver herr J. Wingård	—	9.	1.
Tal på högtidsdagen 1824	—	11.	149.
Svar till herr Enberg på hans inträdestal	—	11.	312.
Tal på högtidsdagen 1825	—	11.	323.
Svar till herr Geijer på hans inträdestal	—	12.	21.
Tal på högtidsdagen 1831	—	15.	7.
NERVANDER, J. J. (Minnessång i Israël)	—	15.	58.
NICANDER, K. A. (Fosterlandskänslan)	—	11.	339.
Tassos död	—	12.	123.
(Månskensnatten vid Albano)	—	15.	13.
NORDFORSS, C. G. Sång öfver grefve Baltzar Horn	3.	—	51.
Sång öfver Sveriges kronprins Carl August	—	6.	127.
Viljan. Moralisk afhandling	—	10.	215.
NORDIN, C. G. Inträdestal	1.	—	99.
Minne af Erik Dahlberg	1.	—	301.
— af Clas Christersson Horn	2.	—	215.
— af Petter Julius Coyet	2.	—	327.
— af Nils Göransson Stjernsköld	3.	—	65.
— af Rutger von Ascheberg	3.	—	431.
— af Georg Stjernhjelm	4.	—	197.
— af Simon Grundel Helmfelt	4.	—	255.
— af Haquin Spegel	4.	—	311.

Minne af Samuel Klingenstjerna	5.	—	257.
— af Nicodemus Tessin	—	2.	61.
— af Olof von Dalin	—	2.	171.
— af Adam Ludvig Lewenhaupt . .	—	2.	251.
— af Erik Hansson Soop	—	3.	7.
— af Clas Fleming	—	3.	29.
— af Anders Celsius	—	3.	127.
— af Gustaf Horn	—	3.	249.
— af Hans Wachtmeister	—	4.	9.
— af Henrik Wrede	—	4.	99.
— af Christofer Polhem	—	4.	121.
— af Hans Christofer von Königsmark	—	5.	9.
— af David Klöker von Ehrenstrahl .	—	5.	133.
— af Per Brahe d. y.	—	5.	229.
— af Bengt Oxenstjerna	—	5.	359.
— af Johan Ihre	—	6.	171.
NYBLOM, C. R. (Arion)	—	27.	175.
NYBOM, J. (Aminas sång)	—	19.	290.
(Kristliga elegier)	—	22.	382.
OEHLENSCHLÄGER, A. Dansk sångartack .	—	22.	9.
OSCAR FREDRIK, hertig af Östergötland. Ur svenska flottans minnen	—	30.	51.
OXENSTJERNA, G. L. Lefvernesbeskrifningar öfver grefve Magnus Stenbock och hertigen af Villars	3.	—	179.
OXENSTJERNA, J. G. Inträdestal	1.	—	58.
Tal på högtidsdagen 1793	4.	—	289.
Äreminne öfver konung Gustaf III . . .	5.	—	5.
Tal på högtidsdagen 1798	—	2.	169.
— på högtidsdagen 1800	—	3.	3.
Svar till herr Kullberg på hans inträdestal	—	8.	183.

PALIN, N. G. (Ode öfver Gustaf II Adolfs tillträde till regeringen)	1.	—	294.
PETTERSON, P. J. (Sapphos klagan) . . .	—	22.	118.
PONTIN, M. C. (Äreminne öfver Erik Dahlberg)	—	22.	382.
RAMEL, M. Inträdestal	—	3.	271.
REGNÉR, G. Gustaf Wasa till Hemming Gadd. Heroid	2.	—	313.
(Skaldebref till dem som söka ett odödligt namn)	3.	—	178.
Svar på frågan: Om ålderdomen är, efter naturens inrättning, ett tillstånd af förlorad sällhet, eller blott ett tillstånd af ombytta föremål derför?	—	3.	57.
REUTERDAHL, H. Inträdestal öfver herr C. F. af Wingård	—	26.	179.
Tal på högtidsdagen 1854	—	28.	3.
Svar till herr Hwasser på hans inträdestal	—	28.	91.
ROOS, W. (Runo-sångarens död)	—	23.	17.
ROSENSTEIN, C. v. Inträdestal öfver herr J. A. Lindblom	—	9.	189.
ROSENSTEIN, N. v. Inträdestal, och svar till de öfriga herrarne, hvilka samma gång höllo sitt inträde	1.	—	75.
Tal på högtidsdagen 1786	1.	—	233.
Tal till konungen i anledning af äreminnet öfver Torstenson	1.	—	324.
Anmärkningar om vitterhet och smak . .	2.	—	55.
Tal på högtidsdagen 1794	5.	—	143.
— på högtidsdagen 1808	—	5.	43.
— på högtidsdagen 1810	—	5.	259.
Svar till herr Wallin på hans inträdestal .	—	6.	23.

Svar till friherre af Wetterstedt på hans inträdestal	—	6.	120.
Tal på högtidsdagen 1811.	—	6.	151.
RUDA, E. W. (Aristomenes på Rhodus) . .	—	15.	59.
RUDERS, C. E. (Slutet af konung Albrechts regering)	—	12.	121.
RUNEBERG, J. L. (Grafven i Perrho) . .	—	15.	13.
(Erhållit Svenska Akademiens stora pris-medalj)	—	20.	38.
RUTSTRÖM, C. B. Fabeln om Phaëton, efter Ovidius	—	3.	225.
Inträdestal öfver herr C. G. Nordin. . .	—	7.	1.
RYDQVIST, J. E. Framfarna dagars vittra idrotter i jemförelse med samtidens . . .	—	12.	289.
Inträdestal öfver friherre Jakob Berzelius .	—	25.	9.
SANDER, F. Den fallande stjernan. Sånger till Selma	—	27.	61.
SANNDAHL, G. (Sång öfver Lennart Torstenson)	—	22.	5.
SCHANTZ, G. v. (Äreminne öfver Sten Sture d. ä.)	—	2.	247.
(Om vältaligheten)	—	3.	5.
(Tal af Gustaf Wasa)	—	5.	226.
(Jemförelse emellan konungarne Gustaf I och Gustaf II Adolf)	—	13.	191.
SCHARTAU, J. E. (Medborgaren)	—	6.	169.
SCHEFFER, C. F.	1.	—	2, 13.
SCHERINI, P. H. Augusti tidehvarf. Skaldestycke	—	25.	51.
SCHRÖDERHEIM, E. Inträdestal	1.	—	68.
Svar till grefve Gyldenstolpe på hans inträdestal	3.	—	41.
Tal på högtidsdagen 1789.	3.	—	49.
Svar till herr Lehnberg på hans inträdestal	3.	—	129.

SCHYBERG, S. G. Äreminne öfver Bengt Oxenstjerna	—	12.	215.
SILVERSTOLPE, A. G. Äreminne öfver Birger Jarl	2.	—	173.
Äreminne öfver Sten Sture d. y.	4.	—	145.
Skaldebref till dem som söka ett odödligt namn	4.	—	239.
Inträdestal öfver grefve A. von Fersen	5.	—	317.
Svar till herr Blom på hans inträdestal	—	2.	31.
Afhandling om vitterhetens inflytelse på förstånds-odlingen och sederna	—	2.	275.
Svar till herr Franzén på hans inträdestal	—	6.	91.
Tal på högtidsdagen 1814	—	7.	45.
SILVERSTOLPE, G. L. (Segerkronan)	—	20.	33.
(Sadis syn)	—	21.	384.
SJÖBERG, N. L. Gustaf II Adolfs anträde till regeringen. Ode	1.	—	283.
Inträdestal	2.	—	30.
Tal på högtidsdagen 1787	2.	—	53.
— på högtidsdagen 1788	2.	—	241.
— på högtidsdagen 1807	—	5.	3.
SKJÖLDEBRAND, A. F. Inträdestal öfver herr N. L. Sjöberg	—	10.	171.
SKOGMAN, C. D. Inträdestal öfver herr Hans Järta	—	24.	131.
SNOILSKY, G. (Öfversättning af Boileau's *Art Poétique*)	—	7.	280.
STAGNELIUS, E. J. (Sång till qvinnorna i Norden)	—	8.	322.
STENHAMMAR, J. Sång öfver Baltzar Horn	3.	—	461.
Sång öfver segern vid Svensksund	4.	—	293.

Skaldestycke om religionens nödvändighet för samhällens bestånd	5.	—	221.
Inträdestal öfver herr J. H. Kellgren . .	—	2.	83.
STENHAMMAR, M. (Öfversättning ur Virgilius)	—	4.	118.
(Öfversättning af Boileau's *Art Poétique*) .	—	5.	130.
STJERNSTOLPE, J. M. (Öfversättning från Horatius)	—	6.	350.
STRANDBERG, C. G. (Efterbildningar från Horatius)	—	25.	73.
Esaias Tegnér. Minnesruna	—	27.	163.
(Birger Jarl. Skaldestycke)	—	28.	98.
(Sång i anledning af Berzelii minnesstod)	—	28.	193.
Efterbildningar från Anakreon	—	35.	11.
STRINNHOLM, A. M. Inträdestal öfver grefve G. af Wetterstedt	—	19.	144.
STRÖMBERG, T. (Invalidens saga)	—	26.	89.
(Helofzin. Skaldestycke)	—	29.	90.
STURTZENBECKER, O. P. (Veidi Alf) . .	—	15.	59.
SVEDELIUS, W. E. Försök till en historisk framställning af de orsaker, hvilka under konung Carl XI:s regering föranledde statsskickets förändring	—	21.	89.
SÄVE, C. (Vikingens drapa)	—	22.	6.
TEGNÉR, E. Svea	—	6.	155.
Inträdestal öfver grefve J. G. Oxenstjerna .	—	9.	47.
Svar till herr Agardh på hans inträdestal	—	15.	346.
Sång den 5 april 1836	—	16.	241.
Minnessång öfver J. O. Wallin	—	20.	6.
Svar till herr Atterbom på hans inträdestal	—	20.	208.
Svar till herr Grafström på hans inträdestal	—	20.	259.

THEORELL, J. P. De två Rosornas strid om engelska kronan	—	8.	7.
(Longobardiska rikets fall)	—	8.	321.
THOMANDER, J. H. Inträdestal öfver herr P. D. A. Atterbom	—	29.	171.
TINGSTADIUS, J. A. Inträdestal öfver herr O. Celsius	5.	—	277.
TOLLIN, I. (Maria Eleonora. Skaldestycke) .	—	20.	33.
TRANÉR, J. (Öfversättning af fabeln om Ceyx och Halcyone, i Ovidii Metamorfoser) . . .	—	4.	96.
(Öfversättning af fabeln om Orpheus och Eurydice dersammastädes)	—	4.	119.
(Öfversättning af fabeln om Deukalion och Pyrrha dersammastädes)	—	5.	7.
TÖRNEBLADH, R. (Afhandling om orsakerna till den romerska republikens fall)	—	30.	78.
UTTERSTRÖM, O. Ph. (Carl XII. Skaldestycke)	—	8.	271.
VALERIUS, J. D. (Sanningen)	—	3.	5.
Tålamodet. Ode	—	3.	201.
(Den allmänna kärleken)	—	4.	6.
(Mannastyrkan)	—	5.	7.
Massilias belägring. Öfversättning från Lucani Pharsalia	—	11.	227.
Inträdestal öfver herr C. B. Rutström . .	—	12.	99.
Tal på högtidsdagen 1836	—	17.	169.
Svar till herr Skogman på hans inträdestal	—	24.	165.
Minne af Carl Michaël Bellman	—	25.	77.
VARMAN, S. N. (Äran. Ode)	2.	—	212.
VIRGIN, A. G. (Hoppets ängel)	—	25.	73.
WAHLGREN, E. (Fosterlandskänslan) . . .	—	3.	26.
WAHLIN, O. F. (Bröllopet på Gulleråsen) .	—	16.	63.

WALLIN, J. (Äreminne öfver Johan Banér) .	—	6.	350.
Det första korstågets historia	—	7.	137.
WALLIN, J. O. Öfversättningar från Horatius	—	3.	211.
Uppfostraren. Lärodikt	—	4.	53.
(Öfversättningar från Horatius)	—	4.	96.
(Öfversättning af episoden om Camilla i Eneiden)	—	4.	96.
(Öfversättning från Virgilius)	—	5.	7.
Gustaf den tredje. Sång	—	5.	47.
Inträdestal öfver grefve N. Ph. Gyldenstolpe	—	6.	1.
Tal på högtidsdagen 1813	—	6.	345.
— på högtidsdagen 1827	—	12.	219.
Svar till herr von Beskow på hans inträdestal	—	13.	73.
Svar till herr von Brinkman på hans inträdestal	—	13.	170.
Tal på högtidsdagen 1835	—	16.	55.
— vid Akademiens femtionde årsfest . .	—	16.	125.
Dödens ängel. Religiöst poem	—	20.	13.
WALLMARK, P. A. (Handen. Skaldestycke)	—	4.	6.
Sång till finska arméns ära	—	5.	209.
WENSTRÖM, C. E. (Luthers prestvigning) .	—	19.	29.
WETTERBERGH, J. (Menniskan, skaldebref af Pope, öfversättning)	—	7.	96.
WETTERSTEDT, G. af Inträdestal öfver herr J. Murberg	—	6.	97.
Tal på högtidsdagen 1812	—	6.	195.
Svar till friherre Lagerbjelke på hans inträdestal	—	9.	XVIII.
Tal på högtidsdagen 1826	—	12.	119.
— på högtidsdagen 1829	—	13.	287.
Svar till herr Grubbe på hans inträdestal	—	14.	129.

Tal på högtidsdagen 1833	—	15.	223.
WINBOM, J. A. (Arabernas utvandring till Spanien)	—	8.	321.
WINGÅRD, C. F. af Inträdestal öfver grefve G. Lagerbjelke	—	19.	77.
Tal på högtidsdagen 1841	—	21.	83.
Svar till herr Fries på hans inträdestal .	—	23.	225.
WINGÅRD, J. Inträdestal	1.	—	141.
WIRSÉN, G. F. Inträdestal öfver herr I. R. Blom	—	12.	157.
ZIBET, C. B. Inträdestal öfver herr C. af Botin	3.	—	144.
Tal på högtidsdagen 1791	4.	—	143.
— på högtidsdagen 1799	—	2.	245.
— på högtidsdagen 1801	—	3.	23.
Svar till friherre Ramel på hans inträdestal	—	3.	289.
Tal på högtidsdagen 1804	—	4.	3.
ZIEDNER, M. W. (Jemförelse emellan Thebanske fältherren Epaminondas och konung Gustaf II Adolf)	—	23.	306.
ÖDMANN, E. S. (Historia om det första korståget)	—	6.	350.
(Försök öfver Islamismen)	—	8.	110.
ÖMAN, V. E. (Öfvers. af Euripides' *Medea*) .	—	32.	10.

Lundbladska priset hafva följande författare erhållit:

År 1789. Hof-predikanten M. Lehnberg.
— 1790. Kapiten Lannerstjerna.
— 1791. Hof-sekreteraren C. M. Bellman.
— 1792. Professor J. A. Tingstadius.
— 1793. Notarien I. R. Blom.
— 1794. Magister docens F. M. Franzén.
— 1795. Notarien I. R. Blom.
— 1797. Studeranden G. Winberg.
— 1798. Magister docens B. C. H. Höijer.
— 1799. Stabs-adjutanten friherre B. E. Sparre.
— 1800. Magister docens A. C. Kullberg.
— 1801. Magister docens M. Choræus.
— 1802. Protokolls-sekreteraren G. Regnér.
— 1803. v. Notarien Em. Wahlgren.
— 1804. Doktor C. B. Rutström.
— 1805. Amanuensen P. A. Wallmark.
— 1806. Kopisten D. Krutmeijer.
— 1807. Hof-predikanten C. P. Hagberg.
— 1808. Sekreteraren J. D. Valerius.
— 1809. Sekreteraren J. E. Remmer.
— 1810. Rektor G. A. Silverstolpe.
— 1811. Magister C. U. Broocman.
— 1812. Sekreteraren P. A. Granberg.
— 1813. Bergmästaren G. Broling.
— 1814. Magister S. Hedborn.
— 1815. Herr P. H. Ling.
— 1816. Kommerse-rådet J. Hertzman.
— 1817. Protokolls-sekreteraren J. M. Stjernstolpe.
— 1818. Prosten P. Sallander.

År 1819. Sekreteraren P. A. Granberg.
— 1820. Doktor G. Wahlenberg.
— 1821. Expeditions-sekreteraren J. E. Remmer.
— 1822. Akademie-adjunkten M. Bruzelius.
— 1823. Professor J. W. Zetterstedt.
— 1824. Seminarii-prefekten C. G. Rogberg.
— 1825. General-konsuln J. F. af Lundblad.
— 1826. Kopisten K. A. Nicander.
— 1827. Professor S. Grubbe.
— 1828. J. U. Kand. och amanuensen J. E. Rydqvist.
— 1829. Kongl. sekreteraren G. G. Ingelman.
— 1830. Professor J. H. Schröder.
— 1831. Komministern C. F. Dahlgren.
— 1832. Missionären P. Læstadius.
— 1833. Lektorn A. A. Grafström.

(Det Lundbladska priset upphörde med sistnämnda år.)

Det af Akademiens höge beskyddare, H. M. Konungen, år 1835 i nåder stiftade pris har blifvit tillagdt följande författare:

År 1836. Sekreteraren A. M. Strinnholm.
— 1837. Professoren P. H. Ling.
— 1838. Professoren C. J. Schlyter.
— 1839. J. U. Kand. och amanuensen J. E. Rydqvist.
— 1840. Akademie-adjunkten C. W. Böttiger.
— 1841. Kongl. hofpredikanten A. A. Afzelius.
— 1842. Expeditions-sekreteraren J. E. Remmer.
— 1843. Professoren W. F. Palmblad.
— 1844. Professoren d:r H. Reuterdahl.
— 1845. Professoren P. D. A. Atterbom.

År 1846. Riks-arkivarien d:r J. J. Nordström.
— 1847. Protokolls-sekreteraren N. Arfvidsson.
— 1848. Professoren C. A. Hagberg.
— 1849. Professoren d:r I. Hwasser.
— 1850. Lektorn mag:r G. Wennerberg.
— 1851. Herr A. F. Dalin.
— 1852. Prosten N. Lovén.
— 1853. Kanslirådet P. A. Wallmark.
— 1854. Docenten mag:r A. Uppström.
— 1855. Docenten mag:r C. G. Malmström.
— 1856. Professoren mag:r F. F. Carlson.
— 1857. Professoren mag:r A. Cronholm.
— 1859. Riksantiqvarien B. E. Hildebrand.
— 1859. Kontraktsprosten G. W. Gumælius.
— 1861. Herr C. Kullberg.
— 1861. Herr C. W. A. Strandberg.

Dessutom har Akademien, såsom ett tecken af sin aktning, lemnat sin stora prismedalj åt Kansli-presidenten friherre Fredrik von Ehrenheim, Professoren friherre J. Berzelius, Professoren P. H. Ling, Etats-rådet Adam Oehlenschläger, Biskop J. H. B. Dräseke, Konsistorial-rådet G. Mohnike, Professoren J. L. Runeberg, Direktören B. Crusell, Hof-sekreteraren L. Hjortsberg, Professoren d:r J. H. Thomander, Mamsell Fredrika Bremer, Herr A. F. Lindblad, Professoren d:r H. M. Melin, Prosten d:r J. Börjesson och Ryttmästaren P. Möller, samt den mindre jettonen i guld åt Magister A. Uppström, Fru Euphrosyne Nyberg, Mamsell Fredrika Bremer, Fru D. Cramér, Fru U. Widström, Docenten mag:r C. Säve, Herr R. Dybeck, Herr C. W. A. Strandberg, Kammarjunkaren L. F. Rääf och Kommunisten J. W. Beckman.

Förteckning öfver de af Svenska Akademien preglade minnespenningar.

1786. Kongl. rådet och fältmarskalken grefve Erik Dahlberg.
1787. Riksrådet och amiralen friherre Clas Christersson Horn.
1788. Kanslirådet och ambassadören Petter Julius Coyet.
1789. Riksrådet och amiralen Nils Göransson Stjernsköld.
1790. Kongl. rådet och fältmarskalken grefve Rutger v. Ascheberg.
1791. Krigsrådet och preses i antiqvitets-kollegium Georg Stjernhjelm.
1792. Riksrådet och fältmarskalken friherre Simon Grundel Helmfelt.
1793. Ärkebiskopen doktor Haquin Spegel.
1794. Stats-sekreteraren Samuel Klingenstjerna.
(Under åren 1795 och 1796 var Akademiens verksamhet, på regeringens befallning, afbruten.)
1797. Riksrådet och öfverste marskalken grefve Nicodemus Tessin.
1798. Hofkansleren Olof von Dalin.
1799. Riksrådet och fältmarskalken grefve Adam Ludvig Lewenhaupt.
1800. Öfversten Erik Hansson Soop.
1801. Riksrådet, öfverståthållaren och amiralen Clas Fleming.
1802. Astronomie professoren Anders Celsius.
1803. Riksmarsken grefve Gustaf Horn.
1804. Kongl. rådet och general-amiralen grefve Hans Wachtmeister.
1805. Arfherren till Wredenhoff och Nyenhoff, Henrik Wrede.
1806. Kommerserådet Christofer Polhem.

1807. Riksrådet och fältmarskalken grefve Hans Christofer von Königsmark.
1808. Hof-intendenten David Klöker von Ehrenstrahl.
1809. Riksdrotset grefve Pehr Brahe d. y.
1810. Kongl. rådet och kansli-presidenten grefve Bengt Oxenstjerna.
1811. Kanslirådet och Skytteanske professoren Johan Ihre.
1812. Riks-fälttygmästaren Johan Nilsson Liljehöök.
1813. Riksrådet friherre Johan Skytte.
1814. Arkiatern doktor Nils Rosén v. Rosenstein.
1815. Hof-intendenten Johan Tobias Sergel.
1816. Kongl. rådet grefve Jakob Gyllenborg.
1817. Vice amiralen Fredrik Henrik af Chapman.
1818. Fru Anna Maria Lenngren, född Malmstedt.
1819. Amiralen Jakob Bagge.
1820. Riksrådet Matthias Björnklou.
1821. General-löjtnanten friherre Carl Magnus Stuart.
1822. Biskopen i Lund, doktor Andreas Rydelius.
1823. Riksdrotset grefve Magnus Gabriel De la Gardie.
1824. Kommerserådet Jonas Alströmer.
1825. Riksrådet friherre Schering Rosenhane.
1826. Riksrådet och fältmarskalken grefve Arvid Wittenberg.
1827. Kemisten Carl Wilhelm Scheele.
1828. Kongl. rådet friherre Clas Rålamb.
1829. Louis De Geer, Herre till Finspång och Löfstad.
1830. Kongl. rådet grefve Erik Lindskjöld.
1831. Amiralen och presidenten friherre Gustaf v. Psilander.
1832. Biskopen i Westerås, doktor Johannes Rudbeckius.
1833. General-amiralen grefve Carl August Ehrensvärd.
1834. Landshöfdingen friherre Per Abraham Örnsköld.
1835. Riksrådet och kansli-presidenten grefve Gustaf Filip Creutz.

1836. Fält-öfversten grefve Nils Brahe.
1837. Hofrådet Johan Stjernhöök.
1838. Skalden Bengt Lidner.
1839. Kanslirådet Henrik Gabriel Porthan.
1840. Riksrådet grefve Gustaf Bonde.
1841. Riks-amiralen grefve Carl Gustaf Wrangel.
1842. Ärkebiskopen Laurentius Petri Nericius.
1843. Riksrådet grefve Carl Rudenschöld.
1844. Kongl. vetenskaps-akademiens sekreterare Per Wilhelm Wargentin.
1845. Fältmarskalken grefve Otto Wilhelm Königsmark.
1846. Riksrådet grefve Gustaf Cronhjelm.
1847. Professoren Olof Rudbeck d. ä.
1848. Skalden Samuel Columbus.
1849. Skalden Carl Michaël Bellman.
1850. Riksrådet grefve Gustaf Fredrik v. Rosen.
1851. Riksrådet friherre Samuel Åkerhjelm.
1852. Biskopen doktor Jesper Svedberg.
1853. Riksmarsken grefve Lars Nilsson Kagg.
1854. Kongl. rådet grefve Fabian Wrede.
1855. Bildhuggaren Bengt Erland Fogelberg.
1856. Landshöfdingen, vice presidenten och förste arkiatern Urban Hjärne.
1757. Riksrådet friherre Johan Gyllenstjerna.
1859. Assessoren i bergskollegium Emanuel Svedenborg.
1859. Professoren Torbern Bergman.
1861. Öfver-direktören Carl Bernhard Wadström.
1861. Stats-sekreteraren Carl Gustaf af Leopold.

Förteckning öfver Svenska Akademiens ledamöter efter deras nummer inom Akademien.

N:o 1. Riksrådet grefve ANDERS JOHAN VON HÖPKEN, 1786—1789. Landshöfdingen grefve NILS FILIP GYLDENSTOLPE 1789—1810. Ärkebiskopen doktor JOHAN OLOF WALLIN 1810—1839. Professoren doktor ANDERS FRYXELL 1840—

N:o 2. Riksrådet grefve CARL FREDRIK SCHEFFER 1786. Presidenten friherre ABRAHAM NIKLAS EDELCRANTZ 1786—1821. Pastor Primarius doktor CARL PETTER HAGBERG 1821—1841. Biskopen doktor CHRISTIAN ERIK FAHLCRANTZ 1842—

N:o 3. Biskopen doktor OLOF CELSIUS 1786—1794. Biskopen doktor JOHAN ADAM TINGSTADIUS 1794—1827. Envoyén friherre CARL GUSTAF VON BRINKMAN 1828—1847. F. d. Statsministern för utrikes ärendena friherre ALBRECHT ELOF IHRE 1849—1859. Kyrkoherden doktor JOHAN BÖRJESSON 1859—

N:o 4. Kongl. sekreteraren JOHAN HENRIK KELLGREN 1786—1795. Lektorn magister JOHAN STENHAMMAR 1797—1799. Riksmarskalken grefve CLAS FLEMING 1799—1831. Biskopen doktor CARL ADOLF AGARDH 1831—1859. Professoren magister FREDRIK FERDINAND CARLSON 1859—

N:o 5. Riksrådet grefve MATTHIAS VON HERMANSSON 1786—1789. Biskopen doktor MAGNUS LEHNBERG 1789—1808. Ärkebiskopen doktor JAKOB AXELSON LINDBLOM 1809—1819. Ärkebiskopen doktor CARL VON ROSENSTEIN 1819—1836. Professoren friherre JAKOB

BERZELIUS 1837—1848. Kongl. bibliotekarien JOHAN ERIK RYDQVIST 1849—

N:o 6. Biskopen doktor JOHAN WINGÅRD 1786—1818. Statsrådet grefve ADOLF GÖRAN MÖRNER 1818—1838. Professoren doktor ANDERS ABRAHAM GRAFSTRÖM 1839—

N:o 7. Riksrådet och fältmarskalken grefve AXEL VON FERSEN 1786—1794. Kammarherren AXEL GABRIEL SILVERSTOLPE 1794—1816. Biskopen doktor ANDERS CARLSSON AF KULLBERG 1817—1851. Professoren magister CARL AUGUST HAGBERG 1851—

N:o 8. Riksmarskalken grefve JOHAN GABRIÉL OXENSTJERNA 1786—1818. Biskopen doktor ESAIAS TEGNÉR 1818—1846. Professoren magister CARL WILHELM BÖTTIGER 1847—

N:o 9. Statsrådet friherre GUDMUND GÖRAN ADLERBETH 1786—1818. Landshöfdingen HANS JÄRTA 1819—1847. Presidenten friherre CARL DAVID SKOGMAN 1847—1856. F. d. statsrådet grefve HENNING LUDVIG HUGO HAMILTON 1856—

N:o 10. Kammarrådet ANDERS AF BOTIN 1786—1790. Hofkansleren friherre CHRISTOFER BOGISLAUS ZIBET 1790—1809. Statsrådet grefve GUSTAF LAGERBJELKE 1809—1837. Ärkebiskopen doktor CARL FREDRIK AF WINGÅRD 1837—1851. Ärkebiskopen doktor HENRIK REUTERDAHL 1852—

N:o 11. Landshöfdingen NILS VON ROSENSTEIN 1786—1824. Professoren magister LARS MAGNUS ENBERG 1824—

N:o 12. Stats-sekreteraren ELIS SCHRÖDERHEIM 1786—1795. Justitierådet ISAK REINHOLD BLOM 1797—

1826. Statsrådet grefve GUSTAF FREDRIK WIRSÉN 1826—1827. Öfverste-kammarjunkaren friherre BERNHARD VON BESKOW 1828—

N:o 13. Kanslirådet grefve GUSTAF FREDRIK GYLLENBORG 1786—1808. Biskopen doktor FRANS MICHAEL FRANZÉN 1808—1847. Professoren magister BERNHARD ELIS MALMSTRÖM 1849—

N:o 14. Öfverste-kammarjunkaren friherre GUSTAF MAURITS ARMFELT 1786—1794. Riksrådet friherre MALTE RAMEL 1797—1824. Professoren magister ERIK GUSTAF GEIJER 1824—1847. Professoren magister ELIAS MAGNUS FRIES 1847—

N:o 15. Biskopen doktor CARL GUSTAF NORDIN 1786—1812. Medicinalrådet doktor CARL BIRGER RUTSTRÖM 1812—1826. Kanslirådet JOHAN DAVID VALERIUS 1826—1852. Statsministern för utrikes ärendena grefve LUDVIG MANDERSTRÖM 1852—

N:o 16. Stats-sekreteraren CARL GUSTAF AF LEOPOLD 1786—1829. Statsrådet SAMUEL GRUBBE 1830—1853. Professoren, medic. doktor ISRAEL HWASSER 1854—1860. Herr CARL WILHELM AUGUST STRANDBERG 1862—

N:o 17. Rektorn magister JOHAN MURBERG 1787—1806. Öfverståthållaren friherre GUSTAF MAURITS ARMFELT 1806—1811. Statsministern för utrikes ärendena grefve GUSTAF AF WETTERSTEDT 1811—1837. Sekreteraren magister ANDERS MAGNUS STRINNHOLM 1837—1862. Justitie statsministern friherre LOUIS DE GEER 1862—

N:o 18. Expeditions-sekreteraren NILS LORENS SJÖBERG 1787—1822. Statsrådet och generalen grefve ANDERS

FREDRIK SKJÖLDEBRAND 1822—1834. Professoren PER HENRIK LING 1835—1839. Professoren magister PER DANIEL AMADEUS ATTERBOM 1839—1855. Biskopen doktor JOHAN HENRIK THOMANDER 1855—

Rättelser.

Sid.	34	*rad.*	4	*nedifr.*	*står:*	ästetikens	*läs:*	estetikens
»	43	»	8	»	»	blide	»	blinde
»	49	»	1	»	»	21	»	22
»	164	»	11	*uppifr.*	»	förr	»	för
»	184	»	1	»	»	anslår en	»	anslår säkrare en
»	189	»	5	»	»	årtionde	»	årtionden
»	257	»	15	»	»	upphördt ,	»	upprördt
»	301	»	17	»	»	passioner	»	pensioner
»	317	»	13	»	»	*Thelém Makár*	»	*Thelém och Makár*
»	430	»	5	»	»	icka	»	icke
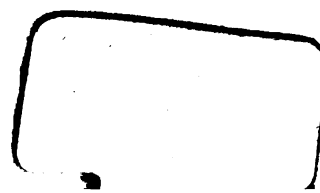
UNIVERSITY OF MICHIGAN
3 9015 04921 9648